

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KAYSÛNİZÂDE NİDÂÎ MUHAMMED ÇELEBİ
EL-ANKARAVÎ'NİN
MENÂFİ'U'N-NÂS ADLI ESERİ
(METİN-DİL ÖZELLİKLERİ-DİZİN)
(57a-99b)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Orhan YAVUZ

HAZIRLAYAN
Hatice ÖZCAN
044201041008

KONYA-2007

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖN SÖZ	VII
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
GİRİŞ	1
KAYNAKLAR	10

BİRİNCİ BÖLÜM İMLA (YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ)

İMLA	16
A- KELİME KÖKLERİNDE ÜNLÜLERİN YAZILIŞLARI	17
I- a ünlüsü	17
II- e ünlüsü	21
III- ı ünlüsü	23
IV- i ünlüsü	24
V. o ünlüsü	26
VI- ö ünlüsü	28
VII- u ünlüsü	29
VII – ü ünlüsü	30
B - YARDIMCI SESLER VE EKLERİN YAZILIŞLARI	32
I - YARDIMCI SESLER	32
II- EKLER	34
1- İyelik ekleri	34
2- Çokluk ekleri	35
3- Soru eki	36
4- Aitlik eki : - ki	36
5- Zamir kaynaklı şahıs ekleri	36
6- İyelik kaynaklı şahıs ekleri	37
7- İstek çekiminde şahıs ekleri :	39
8- Sıfat – fiil ekleri	40
9- Zarf – fiil ekleri	42
10- Bildirme ekleri	45
11- Hâl ekleri	45
12- Zaman ekleri	49
13- Şekil Ekleri (Tasarlama kipleri)	52
14- Yapım eklerinin yazılışları	54
İsimden İsim Yapma Ekleri:	54
İsimden Fiil Yapma Ekleri:	58
Fiilden Fiil Yapma Ekleri:	59
Fiilden İsim Yapma Ekleri:	62
15- Yabancı Asıllı Kelimelerin İmlası	66

İKİNCİ BÖLÜM DİL BİLGİSİ (GRAMER)

A- SES BİLGİSİ (FONETİK)	71
1.ÜNLÜLER	71
ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	71

1- i / e değişmesi	71
2- Eski Türkçe ile Menâfi'u'n-Nâs arasındaki ünlü değişmeleri:.....	75
3- u / o ve ü / ö değişmesi :	76
ÜNLÜ UYUMU.....	77
1-Kalınlık- İncelik bakımından ünlü uyumu	77
2- Düzlük- Yuvarlaklık bakımından ünlü uyumu.....	77
a- Kelimelerde yuvarlaklaşma :	78
1- - ğ ve – g’ lerin düşmesi sebebiyle	78
2- Dudak ünsüzlerin tesiri sebebiyle	78
3- Yapım eklerindeki yuvarlak ünlü sebebiyle.....	78
4- Bir sebebe bağlı olmadan yuvarlak ünlü taşıyanlar.....	79
5- - ğ ve - ğ ler düştüğü halde yuvarlaklaşmaya tabi olmayan kelimeler	79
b- Eklerde yuvarlaklaşma	79
c- Düz ünlü taşıyan ekler	83
ÜNLÜ TÜREMESİ.....	86
ÜNLÜ DÜŞMESİ	86
BİRLEŞME.....	87
II. ÜNSÜZLER	88
ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	88
1- k- / ğ değişikliği	88
2- k- / g değişikliği :	89
3- ğ ve g seslerinin gelişmesi.....	90
4- g / v değişmesi	92
5- ğ / v değişmesi	92
6- b / v değişmesi	92
7- b- / p değişmesi :.....	93
8- ñ / g değişmesi :	93
9- ñğ / n, ñğ / ñ, n / ñ, ñ / n değişmeleri :	93
10- t / d değişmesi :	94
11- d / y değişmesi	94
ÜNSÜZ BENZEŞMESİ	96
1-İmlası klişeleşmiş eklerde :	96
2- Kelime içinde sedalılaşıma.....	96
GÖÇÜŞME.....	97
ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	97
1- -y- ve -n- sesleri	97
2- Ses İkizleşmesi.....	98
ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	98
1- -k, -k düşmesi.....	98
2- Orta hecede l düşmesi	98
3- -b düşmesi.....	98
B- ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOJİ)	99
I- İSİM	99
1- ÇOKLUK.....	99
2- İYELİK EKLERİ	99
3- İSİM ÇEKİMİ.....	100
a- İlgî hâli eki.....	100
b- Yönelme hâli eki.....	100

c- Belirtme (yükleme) hâli eki	101
ç- Bulunma hâli eki	101
d- Ayrılma hâli eki	102
e- Eşitlik hâli eki	102
f- Yön ekleri.....	102
g- Vasıta hâli ekleri :	103
4- SAYI İSİMLERİ.....	103
a- Asıl sayı isimleri:	103
b- Yabancı asıllı sayı isimleri :	105
c- Üleştirme sayı isimleri :	105
d- Sıra sayı isimleri	105
5- İSİMDEN İSİM YAPMA EKLERİ.....	106
6- FİİLDEN İSİM YAPMA EKLERİ.....	109
II. ZAMİR.....	111
1- ŞAHİS ZAMİRLERİ	111
2- İŞARET ZAMİRLERİ	112
3- DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRLERİ	112
4- BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ	112
5- SORU ZAMİRLERİ	114
6- BAĞLAMA ZAMİRLERİ	114
7- AİTLİK ZAMİRİ	114
III- SIFAT	114
1- NİTELEME SIFATLARI.....	114
2- SIFATLARDA KARŞILAŞTIRMA - BERKİTME VE KÜÇÜLTME.....	115
3- BELİRTME SIFATLARI.....	115
a- İşaret sıfatları	115
b- Belirsizlik sıfatları.....	116
c- Soru sıfatları.....	116
IV- ZARF.....	117
1- ZAMAN ZARFLARI.....	117
a- İsim ve sıfatlardan yapılanlar.....	117
b- İsme son çekim edatları getirilerek yapılanlar.....	118
c- Doğrudan doğruya edat ve zarf olanlar	119
2- YER ZARFLARI	120
3- MİKDAR ZARFLARI	120
4- SURET ZARFLARI.....	121
5 – HÂL ZARFLARI	121
V- EDATLAR.....	122
1- BAĞLAMA EDATLARI.....	122
a- Şart bildirenler.....	122
b- Sonuç bildirenler :	122
c- Sebep bildirenler	123
ç- İstisna bildirenler.....	123
d- Cümle bağlayıcılar	123
e- Bağlama edatları.....	124
f- Bağlama vavı :.....	124
g- Benzetme edatları :	125
h- Karşılaştırma edatları :	125

1- Sıralama edatları :	125
2- SON ÇEKİM EDATLARI	125
a- Yalın hâli isteyenler	125
1- Teşbih bildirenler	125
2- Sebep bildirenler	126
3- Beraberlik bildirenler	126
4- Başkalık edatı.....	126
5- Yer ve tarz bildirenler	126
b- Yönelme hâli isteyenler.....	126
c- Ayrılma hâli isteyen edatlar.....	126
1- Zaman bildirenler.....	126
3- SORU EDATLARI.....	127
4- BERKİTME EDATLARI.....	127
5- ÇAĞIRMA (HİTAP) EDATLARI	127
6- NİDA EDATLARI.....	127
a- Teessüri nida (pişmanlık) edatları.....	127
b- Gösterme edatı	127
VI- FİİL	127
1- OLUMSUZLUK EKİ.....	127
2- İSİMDEN FİİL YAPMA EKLERİ.....	128
3- İSİMDEN YARDIMCI FİİLLERLE FİİL YAPMA	129
1- Yalın halde olan kelimelerle.....	131
2- İyelik eki alan isimlerle	131
3- Belirtme hâli alan isimlerle	131
4- Yönelme hâli alan isimlerle.....	132
5- Bulunma hâli alan isimlerle	133
6- Ayrılma hâli alan isimlerle	133
4- FİİLDEN FİİL YAPMA EKLERİ	133
a- Ettirgenlik ekleri.....	133
b- Edilgen ekler.....	134
c- Dönüştürme ekleri	135
ç- İşteşlik eki (müşareket) :	135
d- Diğer fiilden fiil yapma ekleri	135
5- FİİL ÇEKİMİ.....	135
a- Basit çekimler	135
1- Görülen geçmiş zaman	135
b- Öğrenilen geçmiş zaman	136
c- Geniş zaman.....	136
ç- Şimdiki zaman.....	137
2- Dilek Çekimleri.....	137
a- İstek çekimi.....	137
b- Emir çekimi	138
c- Şart çekimi	138
ç- Gereklilik çekimi.....	139
b- Birleşik çekimler	139
1- Hikâye şekli	140
a- Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi.....	140
b- Geniş zamanın hikâyesi.....	140

2- Şart şekli	140
a- Geniş zamanın şartı	140
6- SIFAT FİİLLER.....	141
a- Geniş zaman sıfat fiilleri	141
b- Geçmiş zaman sıfat-fiilleri	141
c- Gelecek zaman sıfat-fiilleri.....	142
7- ZARF FİİLLER	142
a- Hâl bildiren zarf-fiil ekleri	142
b- Zaman belirten zarf-fiiller	142
c- Bağlama görevindeki zarf-fiiller	142
8- BİRLEŞİK FİİLLER.....	143
Tasvirî fiiller	143
1- Süreklilik fiilleri.....	143
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
METİN	
METİN	145
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
DİZİN	
ARAPÇA AYETLER, HADİSLER VE İBARELER	234
DİZİN	237
TIPKIBASIM.....	397

KISALTMALAR

A : Arapça

bk : bakınız

F : Farsça

Gr : Grekçe

krş : Karşılaştırınız

kv.a. : Kavim adı

Yun : Yunanca

ÖN SÖZ

İnsanoğlunun var olduğu andan itibaren en büyük sorunu açlık ve hastalık olmuştur. Bu nedenle insanoğlu beslenmesini sağlamak amacıyla mevcut besin maddelerinden yararlanmaya ve hastalıklara karşı da kendini koruma yöntemleri bulmaya çalışmıştır.

Hastalıkların tedavisi için bitkiler üzerinde araştırma yapılması, hangi bitkilerin yararlı hangi bitkilerin zararlı olduğunun tespit edilmesi, çeşitli hastalıklardan belirtilerinin bulunması ve bu hastalıkları hangi bitkilerin iyileştireceğinin öğrenilmesi gibi bilgiler tıp alanında bitkiler ile tedavi yönteminin önemini artırmıştır.

Hekimlerin tıp eserlerinde, vücudun kuvvetinin iyileştirici bitkilerden geldiğine değinmeleri bu bitkilerin ne derece faydalı olduğunu göstermektedir.

Tıp eserlerinin okunup incelenmesi gerek tıp ilmi gerekse Türkçemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Amacımız, tıp metinlerini okuyarak, metinlerdeki kelime hazinesini ve dil özelliklerin araştırarak tıp tarihi araştırmalarına katkıda bulunmaktır. Bu bilinçle üzerinde çalıştığımız Menâfi’u’n Nâs adlı eser Kaysûnîzâde Şaban Nidâî’ye aittir. Kaysûnîzâde Şaban Nidâî 16. yy’da yaşamış önemli tabiplerdendir. Eser, XVI yüzyılda Türkçe olarak Arap alfabesiyle yazılmış harekeli bir metindir.

Eserin Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış olmasından ve bu dilin özelliklerini taşıması bakımından Milli Kütüphane 576 numarada kayıtlı olan Menâfi’u’n-Nâs nüshası üzerinde çalışmaya karar verdik.

Eser , hacimli olmasından dolayı iki kişi tarafından çalışılmıştır. Eserin ilk kısmı üzerinde Sait ÖGE çalışmaktadır.

Çalışmamız metin, dil özellikleri ve dizinden oluşmaktadır.

Çalışmamızın “imla” bölümünde metnimizin ünlü yazılışları incelenmiştir. Verilen örnekler gelişmiş şekli ile alınmıştır.

Eserin dil özellikleri; (Gramer) “Ses Bilgisi” ve “Şekil Bilgisi” olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Çalışmamızın metin kısmında Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 576 arşiv sırasında kayıtlı olan Menafi'ü'n Nâs yazmasının transkripsiyonlu metni verilmiştir. Metnimizin 45. ,57. ,58. ve 59. bābları eksik olduğundan bu bāblar Konya Mevlana Müzesi 5059 numarada kayıtlı olan nüshasından tamamlanmıştır. Bu kısımlar köşeli parantez ile gösterilmiştir. Mevlâna nüshası 1- 178 yaprakları arasında ve (11, 7x17) cm ebadında olup, müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir.

Çalışmamızın son bölümü olan dizin kısmında eserde geçen bütün kelimeleri aldıkları eklere göre, gramatikal dizin şeklinde gösterdik. Ancak metnimizde eksik olan bābları başka bir nüshadan tamamladığımız için bu kısımları dizine dahil etmedik.

Metnimizde okunamayan kelimelerin yerine çizgi çekerek bu kelimelerin bulunduğu sayfaların altına eklediğimiz dipnotta kelimenin okunamadığını belirttik. Ayrıca okunuşundan emin olmadığımız kelimeler için de parantez içinde soru işaretini (?) kullandık.

Eserin tıpkıbasımını çalışmamızın sonuna ekledik. Metnimizde eksik olan bābları tamamladığımız Konya Müzesinde bulunan nüshadan alınan varakları da tıpkıbasımın sonuna ilave ettik.

Çalışmam sırasında karşılaştığım her güçlükte bana sabırla yardımcı olan, başvuru kaynağım Arş Gör. Emel KAYA'ya çalışmamın her aşamasında yardımcı olan ilgi ve hoşgörüsü ile yol gösteren değerli hocam Yrd. Doç. Dr Mustafa TOKER'e teşekkür ederim.

Çalışmamda desteğini ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr Orhan YAVUZ'a şükranlarımı sunarım.

Hatice ÖZCAN
KONYA - 2007

ÖZET

MENÂFİ'U'N-NÂS KAYSÛNÎZÂDE NİDÂÎ MUHAMMED ÇELEBİ EL-ANKARA VÎ

Tıp eserlerinin okunup incelenmesi gerek tıp ilmi gerekse Türkçemiz açısından büyük önem taşımaktadır.

Amacımız, tıp metinlerini okuyarak, metinlerdeki kelime hazinesini ve dil özelliklerini araştırarak tıp tarihi araştırmalarına katkıda bulunmaktır.

Üzerinde çalıştığımız Menâfi'ü'n-Nâs adlı eser Kaysûnîzâde Şaban Nidâî'ye aittir. Kaysûnîzâde Şaban Nidâî 16. y.y.'da yaşamış önemli hekimlerdendir. Nidâî'nin en önemli eseri olan Menâfi'ü'n-Nâs, Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış bir tıp eseridir. 1974 H. / 1566 M. yılında telif edilmiş ve II. Selim'e takdim edilmiştir. Türkiye Kütüphanelerinde 95 adet yazma nüshası bulunmaktadır. Yaptığımız araştırmalarda en eski nüsha olarak 1071 (1660) tarihinde istinsah edilmiş olan Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 576 arşiv sırasında kayıtlı olan eser üzerinde çalışmayı uygun gördük. Eser, nesih hatla harekeli yazılmış olup, müstensih hakkında bir bilgi mevcut değildir. 99 varaktan oluşan eserin birinci bölümü Sait ÖGE tarafından çalışılmaktadır.

Eserin 57a-99b varakları üzerinde yapmış olduğumuz çalışmamızda bazı babların 845., 57., 58., 59. bablar) eksik olduğunu tespit ettik. Eksik olan bu babları Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 5059 numarada kayıtlı olan nüshadan tamamladık.

60 babdan oluşan eserde; hastalıklar, hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlar ve ilaçların yapımında kullanılan bitkiler hakkında bilgi verilir. Ayrıca insanlara faydalı olan hayvanlar, taşlar, macunlar, melhemler ve şaflar tanıtılır.

Çalışmamız metin, dil özellikleri ve dizinden oluşmaktadır.

Eser, hem dil özellikleri bakımından, hem de dönemin tıp anlayışını yansıtması bakımından önem taşır.

**MENAFI'U'N NAS
KAYSUNIZADE NIDAI MUHAMMED CELEBI**

ABSTRACT

Study and examination of medical works are critically important either for medical science or for our Turkish.

Our purpose is to contribute to the researches of medical history by reading medical texts and by searching vocabulary and linguistic properties

The work we studied which is called as Menafi'u'n Nas belongs to Kaysunizade Saban Nidai. Kaysunizade Saban Nidai was one of the important medical man who lived in 16th century. Menafi'u'n Nas that is one of the most important work of the Nidai is a medical work written with an old Anatolian Turkish. It was compiled in 1974 (the Hegira Calendar)/1566 (the Gregorian Calendar) and presented to Selim III. There are 95 pieces of write copies in the Turkish Libraries. We deemed suitable to study the work that was duplicated in 1071 (1660) and that's registered in archive no: 06 Mil Yz A 576 in National Library. The work was written with Nesih Calligraphy with reading signs and there is no information about copyist. The first part of work that consists of 99 leaves was studied by Sait ÖGE.

In our study on 57a- 99b leaves of the work, we determined that some chapters (Chapter 45., 57., 58., 59) are missing. We completed those missing chapters with the copy registered in no: 5059 in the Library of Konya-Mevlana Museum.

In the work consisted of 60 chapters, it's given information about medicines used for diseases and their treatment and about plants used to make these medicines. Also, the animal, stones, pastes, salves and potash alums useful for human are explained.

Our study consists of text, linguistic properties and index.

The work is critically important, as it reflects both the linguistic properties and medical understanding of that period of time.

GİRİŞ

Selçukluların on birinci yüzyılda Anadolu'ya gelmeleri ile Anadolu'da İslam kültürü doğmuştur. Bu kültür Osmanlılar zamanında da devam etmiştir. Selçuklular döneminde bilim dilinin Arapça olması her alanda olduğu gibi tıp alanında da eserlerin Arapça yazılmasına sebep olmuştur.

Ancak, bazı hekimler eserlerini Arapça olarak yazmayı tercih ederken, bazıları da yazı dili olarak Türkçe'yi tercih etmişlerdir.

Her ne kadar metinler Türkçe ise de tıbbi terimlerin çoğunluğu Arapça ve Farsça'dır. Ancak Arapça ve Farsça terimlerin yanı sıra, Türkçe karşılıkların da verildiği belirlenmektedir.

Arapça yazan hekimleri incelediğimizde, onların daha çok, Mısır'da eğitimlerini tamamladıkları, ve de tıbbın yanı sıra diğer, bazı bili dallarıyla ve özellikle de felsefe ile ilgilendiklerini görüyoruz (KAHYA, 1993 : 112).

XV. yüzyılda tıp kitapları Türkçe kaleme alınmaya başlamıştır. Üzerinde çalıştığımız Menâfi'u'n- Nâs isimli eserde XVI. yüzyılda yazılmıştır.

KAYSÛNÎZÂDE ANKARALI ŞAİR HEKİM ŞABAN NİDÂÎ

Şair ve hekim olan Şaban Nidai Ankaralıdır. Asıl adı Şaban takma adı ise Nidai'dir. Şaban Nidâî ile Mısırda Kaysûnîzâdeler olarak tanınmış bazı isimler birbirine karıştırılmıştır.

Kaysûnîzâde olarak tanınan ve tespit edilen bazı isimler şunlardır :

1- Kaysûnîzâde tabib Mehmed b. Mehmed Bedreddin

Bu tabib Mısır'da doğmuş olup yine 931 H/152 M yılında Mısır'da ölmüştür.

Avrupalı Oryantalistlerden meşhur Brockkelmann, Arap Edebiyatı Tarihi isimli kataloğunda bu zattan bahsederken (Sup 11/666) adını şöyle kaydetmiştir : “Mehmed b. Mehmed Bedreddin el Kaysûnî (Kaysûnîzâde) Nidâî. Süleyman I.

devri (926-74/1520-66) ve Selim III (974-82/1566-74) diye tespit ederek bu zatın Şair Nidâî olduğunu ve Süleyman I ile Selim II devirlerinde yaşadığını zannetmiştir (KARABULUT, 1990 : 66).

2- Kaysûnîzâde Mahmud b. Mehmed

Kanuni devrinde iki defa Hekimbaşı olmuş, padişahı nikris hastalığından dolayı tedavi etmiştir. Türkçeyi iyi konuşamadığını da Atâî'nin Şakâyık Zeyli'nde (s. 169-197) bildirmektedir. Bu tabibin, ilk sırada zikrettiğimiz Kaysûnî'nin oğlu olduğu kanaatindeyiz (KARABULUT, 1990 : 67).

3- Kaysûnîzâde Mehmed Bedreddin b. Mehmed

Bu tabib ise, yukarıda zikrettiğimiz Kaysûnîzâde tabip Mahmud Efendi'nin kardeşidir. Bunların her ikisi de Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethetmesinden sonra oradaki ilim adamlarını İstanbul'a davet etmesi sebebiyle İstanbul'a gelenlerdir (KARABULUT, 1990 :67).

Kanuni Sultan Süleyman zamanında da başhekim olmuşlardır.

4- Kaysûnîzâde Ankaralı Şair Hekim Şaban Nidâî

Şair hekim Nidâî de Kaysûnî ailesine mensup olduğu için kendisine Kaysûnîzâde denilmiştir (KARABULUT 1990 : 69). Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim dönemlerinde yaşamıştır.

Babası Kudüs'ten Ankara'ya göç etmiş ve burada bir Türk kızı ile evlenmiştir. Üzerinde çalıştığımız Menâfi'u'n Nâs adlı eserin sonunda da Ankara hanından olduğunu ve dört kardeşin en küçüğü olduğunu belirtmiştir.

Şair ve hekim Nidâî hakkında, şu'ârâ tezkirelerinde ve emsâli kaynaklarda, maalesef, hiç kayda rastlanamamaktadır. Kendisine dair bütün bilgilerimiz, onun kendi eserlerinde, kendisi hakkında yazdığı, kısa fakat sağlam vesikalara dayanmaktadır (DİRİÖZ, 1990 :41).

Hekim Nidâî (1512- ?) Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim zamanlarında yaşamış önemli bir bilim adamıdır. Nidâî diğer birçok Osmanlı

hekimî gibi, şiirle de uğraşmış olup, Nidâî onun mahlasıdır (KAHYA, ERDEMİR, 2000 :162).

Nidâî'nin gerçek adı Şaban'dır. Bunu Esrâr-ı Genc-i Manî adlı eserinde kendisi şöyle açıklamıştır.

Demişler bana anda Şa'bân isim

Biline bu ism ile ya'ni cisim.

Nidâî'nin gerek mensur gerek manzum eserlerinde Şaban ismini hiç kullanmadığı, Nidâî mahlasını tercih ettiği görülmektedir.

Şair hekim Nidâî de Kaysûnî ailesine mensup olduğu için kendisine Kaysûnîzâde denilmiştir (KARABULUT, 1990 : 69).

Seyahati seven Nidâî, Kırım'a gittiği esnada, Sahip Giray Han'a katılır ve ona hocalık eder. Giray Han, Nidâî'yi İstanbul'a elçi olarak gönderir. Onu çekemeyenler tarafından, "Tatar Han haindir", dediğini yalancı şahitler göstererek inandırmaya çalışırlar ve sonunda bunu başarırlar. Nidâî Kırım'a döndüğünde hapse atılır. İdamı için çok uğraşılır, fakat yapılmaz, zindanda tam yedi yıl kalır. Burada tasavvufa ait eserler yazar Giray Han'ın öldürülmesinden sonra oradan kurtulur. Daha sonra tıp ilmi ile uğraşır : "Tıp ilimini yüz yaşının üstünde, bir pirden öğrendim, bana öğrettikten sonra vefat etti." diye yazmaktadır (KÖKER, 1990 : 8).

Yukarıda bahsedilen bilgiler metnimizin 97b - 98a sayfalarında da geçmektedir

Bazı kaynaklar Nidâî'yi, Hekimbaşı Kaysûnîzâde Mehmed Efendi ile karıştırırlar. Kaysûnîzâde Mısırlıdır. Nidâî ise Ankaralıdır. Menâfi'u'n- Nâs isimli eserinin sonuna, "Bu bende Derviş Nidâî, Ankara halkından olup" şeklinde kaydetmiştir. Ayrıca, Kaysûnîzâde Mehmed'in, Arap şivesine çalan bir Osmanlıca konuşmasından ve şairliği olmamasından dolayı, bu eserleri onun yazması mümkün değildir. Bunları ancak Nidâî yazmış olabilir. Konya'da

çalıştığı için, muhtemelen Mevlana'ya bağlanmış ve takma adını, Derviş Nidâî veya Mevlevî Nidâî olarak kullanmıştır (KÖKER, 1990: 9).

İstanbul'da vefat eden Nidâî'nin güvenilir kaynakların hiç birinde ölüm tarihi verilmemiştir. Fakat bazı kaynaklarda Nidâî'ye ait olarak verilen 976 H. / 1568 M. ölüm tarihi ; Hekimbaşı Kaysûnîzâde tabip Mehmed Efendi'ye aittir. Nidâî'nin dokuzuncu asr-ı hicrî'nin sonlarına doğru vefat ettiği tahmin edilmektedir. Çünkü "ed-Dürrü'l-Manzûm" isimli eserini Sultan II. Selim'e 975 H. / 1567 M. de takdim etmiştir (KARABULUT, 1990 : 70).

ESERLERİ

1- Rebû's-Selâme :

Kolera ve veba hastalıklarını konu alan bir risâledir. Bu eser II. Selim adına yazılmıştır. Bilinen nüshaları, Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesinde 882 numarada kayıtlı nüsha ile İstanbul Topkapı Yeniler Koleksiyonu 1744 numarada kayıtlıdır. (KARABULUT, 1990 : 72)

2- Vasiyet- Nâme :

“Nasihât- Nâme” adıyla da bilinen bu risâle, 34 beyitlik bir manzumedir. Adından da anlaşıldığı gibi Nidâî hekimlere öğüt ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu risâle Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesinde 1250 numarada, Manisa Muradiye Kütüphanesinde 3726 numarada kayıtlıdır. (KARABULUT, 1990 :73)

Bu manzume Dr. Veli Behçet Kurdoğlu'nun Şair Tabibler isimli eserinde günümüz Türkçesine aktarılmıştır. (s. 111)

3- Tercüme-i Nazm-ı Lokman Hekim :

30 beyitlik bu manzume Hekim Nidâî tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu manzume Ankara Milli Kütüphanede A. 4883/4 numarada kayıtlıdır.

Bu manzume de “Şair Tabibler” isimli eserde günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

“Vasiyet- Nâme” isimli manzume ile “Tercüme-i Nazm-ı Lokman Hekim” isimli bu manzumeler kataloglarda ayrı kitaplar olarak tanıtılsa da, bunların her ikisi de Nidâî'nin Menâfi'u'n- Nâs adlı eserinde yer alan bölümlerdir, ayrı kitap değillerdir. (bkn vr. 97b-98b)

4- Esrâr-ı Genc-i Ma'ni :

Ahlak ve tasavvufla ilgili bir eserdir. Nidâî bu kitabını 35 yaşında yazmıştır. 10 bab ve 29 hikâyeden oluşmaktadır. Bilinen tek nüshası İstanbul

Nuruosmâniye Kütüphanesinde 2270 numarada kayıtlıdır. Mesnevi tarzında yazılan bu eser 170 varaktır.

5- el-Dürrü'l-Manzûm :

“et-Tıbbü'l- Manzûm” veya “ Manzûme fi't-Tıbb”adlarıyla da bilinen bu eser, 975 H. / 1569 M. yılında telif edilerek Sultan II. Selim'e armağan edilmiş, yaklaşık yedi-yüz beyitlik, o günkü tıbbın bir çok konularını içine alan bir manzûmedir. (KARABULUT, 1990 :74)

Diğer eserleri

6-Manzum Baytarname:

Manzum olarak kaleme alınan atların bakımını ve at ırklarını anlatan bir eserdir.

7- Tenbihname :

Ahlakla ilgili bir eserdir.

8- Mualece-i Zahmet-i Frenk :

Bu eserde frengi hastalığı ve onun tedavisi hakkında bilgi vermektedir.

9- Fetihname-i Kale-i Cerbe :

Kaptan-ı Derya Piyale Paşa'nın Cerbe Adasını kuşatmasının şiir biçiminde anlatıldığı bir eserdir.

10- Menâfi'u'n- Nâs :

Türkçe tıbbi bir eserdir. 1074 H. / 1666 M. yılında telif edilmiş ve II. Selim'e takdim edilmiştir. Kısmen manzum, çoğunlukla da mensur olarak kaleme alınmış, altmış babdan oluşan bir eserdir.

Türkiye Kütüphanelerinde 95adet yazma nüshası vardır. Bu nüshaların büyük bir kısmı İstanbul kütüphanelerinde bulunurken bir kısmı da Ankara, Kayseri, Manisa, Adana, Kütahya, Amasya, Edirne, Antalya, Konya, Çorum,

Balıkesir kütüphanelerinde bulunmaktadır. Yaptığımız araştırmalarda en eski nüsha olarak 1071(1660) tarihinde istinsah edilmiş olan Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 576 arşiv sırasında kayıtlı olan eser üzerinde çalışmayı uygun gördük.

Eserin cilt boyutu 13x19,5, yazılı olanın boyutu 7,5x14,4 cm'dir. Eser, nesih hatla harekeli yazılmış olup, müstensihi hakkında bir bilgi mevcut değildir. Eser 115 varak olmasına rağmen eserin son kısımlarında eksik varaklar bulunmaktadır. Eser, 99. varakta bitmekte olup 100. varakta yazara ait olup olmadığını bilmediğimiz bir karalama vardır.

Eserin 57a-99b varakları üzerinde yapmış olduğumuz çalışmamızda bazı babların (45. ,57. ,58. 59. bablar)eksik olduğunu tespit ettik. Eksik olan bu babları Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 5059 numarada kayıtlı olan nüshadan tamamladık.

Tamamladığımız bu kısımları köşeli parantez ([]) içinde gösterdik. Sayfa numaralarında bir karışıklık olmaması için metnimizde olmayan bablara, tamamladığımız nüshanın içinde geçtikleri sayfa numaralarını vermeyi uygun gördük. Bu nüshanın sayfaları 13 satırken, üzerinde çalıştığımız eserin sayfaları 17 satırdır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi eser 60 babdan oluşmaktadır. Eserin ikinci yarısından itibaren çalışmaya başladığımız için ilk 37 babda anlatılanları burada veremeyeceğiz. 38. babdan itibaren her babda neler anlatıldığını şöyle açıklayabiliriz.

38. babda : Hukneler bildirilir.

39. babda : Fitiller açıklanır.

40. babda : Ateş yamğının ilacı bildirilir

41. babda : Lapalar, yakılar ve yağlar açıklanır.

42. babda : Yara ve nasır melhemleri anlatılır.

43. babda : Yağlar ve faydaları anlatılır.

44. babda : Şaraplar ve faydaları anlatılır.
45. babda : Cevariş helvalar açıklanır.
46. babda : İktidarsızlığın belirtileri ve ilaçları bildirilir.
47. babda : Cinsel temasın koşulları ve adabı anlatılır.
48. babda : İnsana faydalı olan karışık gıdalar açıklanır.
49. babda : Basit gıdalar anlatılır.
50. babda : Basit ilaçlar bildirilir.
51. babda : Hayvanların özellikleri anlatılır.
52. babda : Kuşların faydaları anlatılır.
53. babda : Taşlardaki madenlerin faydaları bildirilir.
54. babda : Alfabetik olarak droğlar anlatılır.
55. babda : Kabız ilaçları bildirilir.
56. babda : Müshil şerbetler açıklanır.
57. babda : Kuvvet macunları anlatılır.
58. babda : Afyon ve afyon şerbetine (berşe) alışanların tedavisini açıklanır.
59. babda : Faydalı tiryakleri bildirir
60. babda : Kitabın yazılış amacı anlatılır ve hatime ile sona erer.

Nidâî, 16. yy'da hekimlerin çoğunun padişahın yanında ya da çevresinde bulunduğunu, halkın hekimlerden uzak kaldığını ve zor duruma düştüğünü anlatır. Ayrıca yazılan tıp kitaplarının Arapça ve Farsça olması nedeniyle halkın anlayamadığını bu nedenle eserini Türkçe yazdığını ve adını da "Menafi'u'n-Nas (Halkın Faydasına)" koyduğunu söyleyerek eserini tamamlamıştır. Eserinin,

kolay anlaşılacağı ve hastalıkların kolay teşhis edileceği düşüncesiyle halktan dua istemektedir.

KAYNAKLAR

- ALTINTAŞ, Ayten ; Divânü Lûgati't-Türk'teki Tıp Terimleri, Tıp Tarihi Araştırmaları-2, İstanbul 1988, s.65-73
- ANADOL, Cemal ; Lokman Hekim ve İbn-i Sina'dan Günümüze Kadar Şifalı Bitkiler ve Şifalı Sular Ansiklopedisi, Türkmen Kitabevi, 1901, 2. Baskı, İstanbul, 1995
- BATTAL, Aptullah ; İbni-Mühennâ Lûgati, 3. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 1997
- BAYAT, Ali Haydar, OKUMUŞ, Dr. Necdet ; Muhammed bin Mahmûd-ı Şirvânî Mürşid (Göz Hastalıkları) AKM Yayınları, 2004
- BAYTOP, Turhan ; Geçmişte ve Bugün Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi, İlaveli İkinci Baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 1999
- _____ ; Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, TDK Yayınları 2. Baskı, Ankara, 1997
- CANPOLAT, Mustafa ; XIV. Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri: "Edviye-i Müfrede" Türkoloji Dergisi V. Cilt. Ankara Üniversitesi Basımevi. 1973. 1. Sayı No: 1570
- DERLEME SÖZLÜĞÜ ; c.1-XII, Ankara, 1963-1982
- DEVELLİOĞLU, Ferit ; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1993

- DİRİÖZ, Meserret ; Şaban Nidâî, Gevher Nesibe Sultan Anısına Düzenlenen “Kaysûnî-zâde Mehmet Efendi ve Ankaralı Şair Hekim Nidâî Kongresi” Tebliğleri Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayın No: 9, Kayseri, 1990, s. 41-63
- ERGİN, Muharrem ; Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım / Yayın / Tanıtım, 20. Baskı, İstanbul, 1993
- GÜLSEVİN, Gürer ; Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yayınları, Ankara, 1997
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin ; Türk Dilinde Edatlar, MEB Yayınları, İstanbul, 1992
- _____ ; Türk Dilinde Fiiller, Cönk Yayınları, Ankara, 1984
- İHSANOĞLU, Ekmeleddin ; Türkçe Tıbb-ı Nebevi Yazmaları, Tıp Tarihi Araştırmaları, İstanbul, 1998
- KAHYA, Esin ; “On Dört ve On Beşinci Yüzyıllarda Osmanlılarda Tıp Dili” 1. Edirne Tıp Tarihi Günleri Bildirileri 3-4 Ekim 2001, Dr. Rıfat Osman Anısına 1874-1933
- KAHYA, Esin, ŞAR, Sevgi, SÜTVEREN Kenan, İbni Sîna’daki Böbrek Hastalıklarından Böbrek Yaraları Konusundaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi, III Türk Tıp Tarihi Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, İstanbul, 20-23 Eylül 1993, TTK Yayınları, Ankara, 1999

- KAHYA, Esin, ERDEMİR, Ayşegül ; Bilimin Işığında Osmanlıdan Cumhuriyete Tıp ve Sağlık Kurumları, TDV Yayınları, Ankara, 2000
- KARABULUT, Ali Rıza ; “Hekim Şaban Nidâî’nin Eserleri”, Gevher Nesibe Sultan Anısına Düzenlenen “Kaysûnî-zâde Mehmet Efendi ve Ankaralı Şair Hekim Nidâî Kongresi” Tebliğleri Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayın No: 9, Kayseri, 1990, s. 66-91
- KARASOY, Yakup ; Şiban Han Dîvânı (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), TDK Yayınları, Ankara, 1998
- _____ ; Satır Altı Tercümelî Bir Fıkıh Kitabı (İnceleme – Dizin - Tıpkıbasım) Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 4 Konya, 2004
- KAYA, Emel ; “Hekim Hayreddin Amasyavî’nin Hulâstü’t-Tıb Adlı Eseri” (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Dizin) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2002
- KAYRAK, İlgen ; Seyyid Mehmed Efendi’nin Mîzân-ı Nabz Adlı Eseri, Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları, İstanbul, 2002
- KORKMAZ, Zeynep ; Sadru’d-dîn Şeyhoğlu Marzubân-Nâme Tercümesi, İnceleme- Metin-Sözlük-Tıpkıbasım DTCF Yayınları, Ankara, 1973
- KÖKER, Ahmet Hulûsi ; “Ankaralı Şair Hekim Şaban Nîdai’nin Hayatı ve Eserleri”, Gevher Nesibe Sultan Anısına

- Düzenlenen “Kaysûnî-zâde Mehmet Efendi ve Ankaralı Şair Hekim Nidâî Kongresi” Tebliğleri Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayın No:9, Kayseri, 1990, s. 8-9
- KURDOĞLU, Veli Behçet ; Şair Tabibler, İstanbul, 1967, s. 104- 117
- ÖNLER, Zafer ; Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahab-ı Şifâ II Sözlük, Simurg Yayınları, İstanbul, 1999
- PARLATIR, İsmail ; Osmanlı-Türkçe Sözlüğü Yargı Yayınevi, Ankara, 2006
- REDHAUSE, Sir James W. ; Turkish and Englis Lexicon, 2. Edition, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992
- SAMÎ, Şemseddin ; Kâmûs-ı Türkî, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998
- SARI, Mevlüt ; El-Mevarid Arapça-Türkçe Lügat, Bahar Yayınları, İstanbul, tarihsiz.
- ŞEŞEN, Ramazan ; “İstanbul’un Fethine Kadar Osmanlılardaki İlmî Durum, Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 7-9 Nisan 1999
- ŞEYHÜLİSLÂM, Mehmet Esad Efendi; Lehçetü’l-Lügat, Haz. H. Ahmet Kırkkılıç, TDK Yayınları, Ankara, 1999
- TAHİR, M. BURSALI ; Osmanlı Müellifleri, c.III, s. 239, İstanbul, 1975
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri ; Eski Türkiye Türkçesi (XV. Yüzyıl) Gramer-Metin-Sözlük, İkinci Baskı,

- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Yayınları, İstanbul, 1980
- TUNCER, Hadiye ;Yabanî Bitkilerin Tıpta İlaç Olarak
Kullanışları-Hayatîzâde Mustafa Feyzi
Efendi, İki Cilt, T.C. Gıda Tarım ve
Hayvancılık Bakanlığı Basın Yayın ve
Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Atak
Matbaası, Ankara, 1978
- Türk Ansiklopedisi ; c. VI, s. 7
- TÜRKÇE SÖZLÜK ; TDK Yayınları, 2 Cilt, Ankara, 2000
- UZEL, İlter ; “Beş Buçuk Asırlık Türk Tıp Tarihi”,
Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991
- ÜNVER, Süheyl ; “Tıp Tarihi Yıllığı II” İstanbul Üniversitesi
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul,
1983
- _____ ; Türkiye’de Eczacılık Tarihi, Osmanlı
Türklerinde Hekimlik ve Eczacılık Tarihi
Hakkında, Hüsnü Tabiat Basımevi,
İstanbul, 1952
- _____ ; Tıp Tarihi, İstanbul Üniversitesi Yayınları,
İstanbul, 1943
- YADİGAR – I (Proje danışmanı: Ayten ALTINBAŞ), Yerküre Yayınları, İstanbul,
2003
- YADİGAR – II Hazırlayanlar: N. Yahya OKUTAN, Doğan KOÇER, Mecit
YIDIZ,
(ProjeDanışmanı:AytenALTINBAŞ),
Yerküre Yayınları, İstanbul, 2003

- YALÇIN, Ayhan ; A dan Z ye Şifalı Bitkiler Ev İlaçları-Şifalı Sular Ansiklopedisi, Geçit Kitabevi, İstanbul, 2000
- YAVUZ, Orhan ; Anadolu Türkçesiyle Yapılan En Eski Tezkiretü'l-Evliya Tercümesi ve Dil Özellikleri (İnceleme-Gramer-Metin), tablet Yayınları, Konya, 2006
- _____ ; Kansu Gavri'nin Türkçe Dîvânı (Metin-İnceleme-Tıpkıbasım) Selcuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 2, Konya, 2002
- YAZIM KILAVUZU, TDK Yayınları, Ankara, 2005
- YENİ TARAMA SÖZLÜĞÜ ; TDK Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983
- YILDIZ, Ramazan ; İbn-i Sîna, Lokman Hekim, İbn-i Baytardan Büyük Şifalı Bitkiler ve Sular Kaplıcalar Ansiklopedisi, Huzur Yayınevi, İstanbul, 1995

İMLA

A- KELİME KÖKLERİNDE ÜNLÜLERİN YAZILIŞLARI

I- a ünlüsü

1- Ön seslerde

Ön seslerde a ünlüsü metnimizde medli elif (ا) ve üstünlü elifle (أ) olmak üzere iki türlü yazılmıştır. Aşağıda örneklerinde görüldüğü gibi bir kelimenin aynı ünlüsünde iki çeşit yazılış görülmektedir.

a- Medli elifle (ا) yazılışı

acı	أَجِي	60a/16	ağar-	أَعْرَدَ	89b/9-10
aç-	أَجِيرُ	73a/7	ağır	أَعْرَبِي	78a/15
aç-	أَجِيلُورُ	81b/4	ağır-	أَعْرَانُ	85a/6
aç-	أَجِيلَه	86a/9	ağır-	أَعْرَمِيَه	86a/2
ad	أَدُوَكَه	99a/12	ağu “ zehir”	أَعُو	82a/14
ad	أَدِيَنَه	99b/3	ad	أَدِيِي	91a/4
ağu	أَعُوئُكُ	74b/12	ağu	أَعُوْلِي	80a/9
ağuz	أَعُوَزُ	74a/2	ağ	أَه	59a/15
ağı	أَقِيْتُ	86a/1	al	أَل	62b/8
alma	أَلْمَاسِي	77b/14	aş	أَشَه	87a/15
at	أَتُ	63a/13	at	أَتُوْكَ	83a/15
ay	أَي	96b/3	ayır	أَيُوْكَ	94b/15
ay	أَيَه	69a/1	ayır-	أَيُرُوْرُ	94b/1
ayu	أَيُو	85b/14	ayva	أَيُوَا	93a/3
az az	أَزَّازُ	60a/9	az	أَزَّنَه	81a/8

b- Üstünlü elifle (l) yazılışı

aç	أَچ 76a/7	açıl-	أچیله 87a/17
aç-	أچه 75b/11	açıl-	أچیلور 77b/10
aç-	أچر 91a/12	açıl-	أچلینش 63a/16
ağac	أغاچ 61b/1	ağrı	أغرسی 59b/5
ağşām	أغشام 58a/1	ağız	أغز 75a/11
ağar-	أغرذر 62a/8	ağıla	أغیله 58b/17
ağırlık	أغریق 74b/12	ağla-	أغلمز 83b/9
ağu	أغو 83b/7	aķ	أق 60a/11
al	أل 58a/5	alış-	ألشئوره 58b/6
ala	الآجه 62b/1	alma	الما 63a/5
al(1)n	ألئنه 77a/3	altı	ألتي 58a/7
alt	ألئنده 62a/4	ana	أناسی 79b/9
aña	أكا 61b/9	aña	أكه 71b/6
anda	أنده 72b/3	andan	أندان 57b/1
anı	أنی 79a/13	anlar	أنلر 69a/15
anuñ	أنوك 66b/10	ara	أراسیندن 65a/7
ard	أردنجه 94a/10	arid-	أریده 59b/5

arık	أَرِيْق	69b/13	arğa	أَرْقَه	74a/10
arpa	أَرْبَانِكْ	72a/11	arslan	أَرْسَلَانْ	85a/11
art-	أَرْتُورَه	76a/17	aş-	أَصُوبْ	61a/14
aşla	أَصْلَا	83b/2	aşşı	أَصِي	65a/10
aş	أَشِيْنِي	72a/17	aşaga	أَشَعْنْ	78b/8
at	أَتِكْ	83b/1	at	أَتْمِشْ	60b/10
avaz	أَوَازِي	76b/11	avuç	أَوْچْ	57b/17
ayağ	أَيَاقْ	76a/15	ay	أَيْدِن	62b/10
ayruk	أَيْرُوقْ	78a/15	ayrıl-	أَيْرْلَمِيَه	86a/6
ayu	أَيُو	85b/17	ayva	أَيُوَا	82b/16
az	أَزْ	81a/15			

2. İç seslerde

İç seslerde a ünlüsü, üstünlü elifle (أ) ve üstün ile (ْ) karşılanmıştır.

a- Üstünlü elifle (أ) yazılışı

ağaç	أَغَاجْ	85a/3	arslan	أَرْسَلَانْ	85a/11
ayağ	أَيَاقْ	76a/15	bal	بَالْ	59b/10
balık	بَالِقْ	95a/2	barmak	بَارْمَاةْ	59a/9
baş	بَاشْ	61b/6	çanak	چَنَاقْ	84a/9
çam	چَامْ	60b/12	çıban	چَبَان	90a/1
çoğan	چُوعَانْ	91a/12	dak-	دَاقَةْ	83a/11

hātun	خاتون	69a/17	inan-	اينان	98a/3
qab	قَابُ	64a/11	qacan	قُجَانُ	58b/7
qan	قَانُ	58b/14	qanad	قَنَادُ	87a/7
qapu	قَابُورُ	83a/13	qulaq	قُولَاقُ	81a/10
şaç	صَاقِي	76a/10	şag	صَاعُ	87b/13
şarı, şaru	صَارِي	67a/7	talaq	طَلَاقُ	73a/13
taş	طَاشِي	57b/9	uyan-	اُويَانُ	85a/8
var	وَارُ	97b/11	var-	وَارَه	60a/1
yaban	يَبَّانَه	70b/5	yağ	يَاعُ	60a/11
yalan	يَالَان	98b/14	yara	يَارَارُ	73a/3
yarım	يَارِمُ	59b/1	yaş	يَاشُ	61a/16
yaz	يَاژُدُرُ	99a/7			

b- Üstün ile () yazılışı

barmak	بَرْمَقُ	59a/9	bıraç-	بِرْفَسَلَرُ	85b/8
dırnaq	دِرْنَقُ	77a/14	qaç-	قَچَه	82b/7
qacan	قُجِنُ	74b/1	qanda	قُنْدَه	97b/6
qankı	قُنْقِي	87b/12	qarın	قَرِينُ	69b/14
qat	قَتَه	64a/10	qariş-	قَرِيŞَه	64a/10
qayna-	قَيْنْدَه	64a/10			

3- Son seslerde

Kelime köklerinin sonunda a ünlüsü üstün () ve üstünlü elifle (l) olmak üzere iki şekilde karşılanmıştır.

a-Üstün () ile yazılışı

qara قَرَّ 75b/9 kayna- قَيْنَرُ 63b/1

b-Üstünlü elifle (l) yazılışı

alma أَلْمَا 82a/14 ana أَنَاسِي 79b/9

ayva أَيَوَائِكُ 64a/13

II- e ünlüsü

1- Ön seslerde

Ön seslerde e ünlüsü metnimizin tamamında üstünlü elif (l) ile karşılanmıştır.

ek- أَكَّهُ سِنُ 59b/5 eksil- أَكْسِلْدُكْجَه 71b/10

eksü- أَكْسُلُكُ 84b/17 elek- أَلَكُونُ 93b/16

emek- أَمَكْدُرُ 98b/8 er- أَرَكُ 80b/1

eski- أَسْكِي 72a/2 et- أَتُ 71a/6

ev- أَوْدَه 84a/9 eyü- أَيُو 63a/7

2-İç seslerde

Kelime köklerinde ve iç seslerde e ünlüsü metnin tamamında üstün ile () karşılanmıştır.

beden- بَدَنُ 69a/14 beñze- بَكْرَزُ 76a/5

ben- بَنُ 62b/9 çek- چَكْرُ 59a/2

çekirdek	چَكِرْدَكْ 70b/3	çekirge	چَكِرْگَه 88a/7
çeltük	چَلْتُوكْ 85b/12	del-	دَلُوبْ 62a/1
delü	دَلُو 85a/2	demür	دَمُورَه 71a/14
deri	دَرِي 73b/7	derece	دَرَجَهْ دَه 65a/9
etmek	اَتْمَكِيلَه 71a/17	gebe	گَبَه 82b/16
geñiz	گَنْز 72b/10	gerek	گَرَكْ 57b/3
getür-	گَتُورُز 63a/1	güneş	گُونَشَه 61a/7
keder	کَدَرُ 69b/2	kelem	کَلَمْ 91b/4
kendü	کَنْدُو 76a/7	kepçe	کَپْچَه 70b/2
nefes	نَفَسُ 78b/5	nesne	نَسْنَه 65b/14
sekiz	سَكْز 64b/4		

3-Son seslerde

Son seslerde e ünlüsü üstünlü he (هَ) , üstün () ile karşılanmıştır.

a-Üstünlü he (هَ) ile yazılışı

bile	بِيلَه 63a/4	böyle	بُويْلَه 60a/2
çekirge	چَكِرْگَه 88a/8	eyle-	اَيْلَه 71a/7
nesne	نَسْنَه 68a/10	şöyle	شُيْلَه 66a/3
üsküre	أُسْكُورَه 62a/4	üzre	أُوزْرَه 70a/7

b- Üstün () ile yazılışı

böyle	بُويْلَجَه	76a/3	degme	دَكْمَدَه	92a/12
deve	دَوْنَكْ	83b/15	dile-	دِلْرَسَه	64a/4
ditre-	دِثْرَر	67a/1	eyle-	اَيْلِسَم	98a/16
gice	كَجَسِي	69a/4	gölge	كُولْغَدَه	86a/10
nice	نَجْسِيْن	85b/5	üze	اَوْزْرِيْنَه	58a/13

III- ı ünlüsü

1-Ön seslerde

Ön seslerde ı ünlüsü metnin tamamında esreli elif (ا) ile karşılanmıştır.

ılı	اَلْحِقْ	58a/8	ısı	اِسْجَقْ	70b/13
ışır-	اِصْرَسَه	82b/2	ışla-	اِصْلَبَه	70b/4

2-İç seslerde

Türkçe kelime köklerinin iç seslerinde ı ünlüsü esreli ye (ي) ve esre (ي) ile karşılanmaktadır.

a- Esreli ye (ي) ile yazılışı

çık-	چِقَه	62b/5	kış	قَيْش	66a/10
şık-	صِيقْ	63a/3	yıl	بِيْلْ	78a/11
yıl	بِيْلِقْ	76b/8			

b-Esre (.) ile yazılışı

ağız	أَغْزُ	75a/11	alış-	الْشُّورَه	58b/6
bıldırcın	بُلْدِرْجِنُ	73b/4	çık-	چَقَارُوب	63b/11
karınca	قَرْنَجَه	88a/10	karış-	قَرَشُّورُبُ	57b/10
kırk	قَرَق	59b/15	kış	قَش	66a/10
kıy-	قِيَه	71a/	kız	قَزِي	77b/15
şızı	سَزِيلَرَه	61b/6	yanık	يَاغْنَه	59b/1
yarım	يَارْمُ	59b/1	yılan	يِلَانُ	78b/17

3-Son seslerde

Sonseslerde ı ünlüsü esreli ye (ي) ve esre (ي) ile karşılanmaktadır.

a-Esreli ye (ي) ile yazılışı

acı	أَچِي	67b/7	altı	أَلْتِي	58a/7
dağı	دَخِي	58a/8	kağı	قَنَقِي	61a/5
katı	قَتِي	71a/8	kurı	قُورِي	58a/10
şarı	صَارِي	67a/7	yağı	يَاقِي	59b/11

b-Esre (.) ile yazılışı

ağrı	أَغْرِي	58b/4	ağrı-	أَغْرِسَه	80b/3
------	---------	-------	-------	-----------	-------

IV- i ünlüsü

1-Ön seslerde

Kelime başında i ünlüsü elif- esre- ye (ي) ve esreli elifle (ل) olmak üzere iki şekilde karşılanmıştır.

a-Elif –esre –ye (اي) olarak yazılması

iç	اِجِي	57b/14	içün	اِجُونُ	71a/13
ile	اَيْلَه	61a/7	ir-	اَيْرَه	58b/12

b- Esreli elifle (!) yazılışı

iç-	اِجْمِشُ	83b/7	igne	اِگْنَه	89a/2
igde	اِگْدَه	90b/15	iki	اِكِي	67b/7
ince	اِنْجَه	64b/1	imdi	اِمْدِي	68b/1
issi	اِسِّي	80b/7	iş	اِشِي	93b/14
işit-	اِشِيت	98b/6	it-	اِئْسَه	69a/6

2-İç seslerde

Kelime köklerinin iç seslerinde i ünlüsü esreli ye (ي) ve esre (ي) ile karşılanmaktadır.

a-Esreli ye (ي) ile yazılışı

gid-	كَيْدَرَه	76b/1	işit-	اِشِيدْرُ	86a/9
şiş	شَيْشِي	77a/10	yil	يَيْلِي	76b/1

b-Esre (ي) ile yazılışı

bil	بَلْدُورَه لُمُ	67b/13	biñ	بِكُ	95a/10
bir	بِرُ	57b/17	biri	بِرْسِي	68a/11
bit	بِتِي	82b/5	diş	دَيْشِي	83a/11
dip	دَيْبِي	62a/1	dil	دَيْلَه	90b/16
dile-	دَيْلَسَه	89b/2	gir-	كِرْمَكُ	79a/13

ilik	إلكي	73a/17	kir	كرت	81b/4
kirpi	كرپي	86b/12	kişi	كيشي	70a/6
sigil	سكيله	59b/14	yigirmi	يكرمي	68a/6

3-Son seslerde

i ünlüsü son seslerde esreli ye (ي) ve esre (.) ile karşılanmıştır.

a-Esreli ye (ي) ile yazılışı

di-	ديسه	83a/11	elli	اللي	60a/16
eski	اسكي	72a/2	iki	إكي	83a/13
kirpi	كرپي	86b/14	yigirmi	يكرمي	62/14

b-Esre (.) ile yazılışı

deri	درى	73b/7	eski	اسكيت	80b/15
yi-	يسه	74b/7	yi-	يينه	66a/7

V. o ünlüsü

1-Ön seslerde

Ön seslerde o ünlüsü elif-vav-ötre (او) ile karşılanmıştır.

Elif-vav-ötre (او) ile yazılışı

od	أود	57b/1	ogul	أوغل	64a/17
ol	أول	57b/13	on	أون	57a/16
ot	أوتلري	58a/12	otur-	أوتورسه	67a/9
otuz	أوتوز	59b/15			

2-İç seslerde

İç seslerde o ünlüsü örteli vav (و) ve ötre (ة) ile karşılanmıştır.

a-Ötreli vav (و) ile yazılışı

boğa	بُوغَاة	84b/13	boğaz	بُوغَاذُ	75a/3
boynuz	بُوَيْبُوزِينَ	84b/8	boy(u)n	بُوَيْبِنَه	86b/9
korq-	قُورُقُقْ	80a/14	kol	قُولُرْدَ	77b/5
kop-	قُوپَارُ	75a/9	sol	شُولُ	61a/1
toğ-	طُوغَرُ	67a/16	tol-	طُولُورُ	93a/2
yoq	يُوقُدُرُ	68a/13	yol	يُولِينُ	77a/13

b-Ötre (ة) ile yazılışı

koyn	قُيُونُ	59a/17	şovu-	صُوسَه	82b/13
toquz	طُفُوزُ	67a/5	yoğur-	يُغُورَه لُرُ	59a/6

3-Son seslerde

Kelime köklerinin sonunda o ünlüsü sadece ko- fiilinde görülmekte olup, örteli vav (و) ve ötre (ة) ile karşılanmıştır.

a-Ötreli vav (و) ile yazılışı

ko- قُوسَه 83a/8

b-Ötre (') ile yazılışı

ko-	قُولُه	64a/15
koyu	قُولُه	59b/17

VI- ö ünlüsü

1-Ön seslerde

Ön seslerde ö ünlüsü elif-vav-ötre (و) ile karşılanmıştır.

a-Elif- vav – ötre (و) ile yazılışı

öküz	أَوْكُوزُكُ	84a/1	öl-	أُولُورُسُكُ	99a/12
öñ	أَوْكُدِينْء	74a/5	ördek	أُورُدُكُ	87b/2
öyle	أُويْلِيَه	94a/16	öz	أُوزُمُ	95b/6

2-İç seslerde

İç seslerde ö ünlüsü örteli vav (و) bazen de ötre (') ile karşılanmıştır.

a-Ötreli vav (و) ile yazılışı

bögrek	بُوكْرِيِي	74a/10	börek	بُورُكُ	71b/5
böyle	بُويْلُرُ	76b/5	çölmek	چُولْمَكَه	57b/9
dög-	دُوكَه	87a/11	dök-	دُوكُرُ	59a/2
göbek	كُوبَكَه	75b/11	gök	كُوكُ	83a/5
göm-	كُومَه	85b/12	gör-	كُورَه لُرُ	66b/14
kör	كُورُلِكُنُ	76b/17	söz	سُوزُ	59b/6

b-Ötre (ب) ile yazılışı

kömür	كُؤْمُورُ	66a/2	köpük	كُؤْبُؤكُتْ	63b/3
sögüt	سُؤكُؤتْ	59b/16			

VII- u ünlüsü

1-Ön seslerde

Ön seslerde u ünlüsü elif-vav-ötre (ؤ) ile karşılanmıştır.

a- Elif -vav -ötre (ؤ) ile yazılışı

uc	أؤجُئَه	61b/1	ulu	أؤلُؤ	68b/10
un	أؤنْ	59a/13	utan-	أؤتُئْمَقْ	66b/8
uyu-	أؤيُؤيَه	79b/9			

2-İç seslerde

Kelime köklerinde ve iç seslerde u ünlüsü ötreli vav (ؤ) ve ötre (ب) ile karşılanmıştır.

a- Ötreli vav (ؤ) ile yazılışı

bul-	بُؤلُؤدِي	62b/11	bulan -	بُؤلَائْمَقْ	66b/7
bur(u)n	بُؤرُؤئِنِي	87a/11	dur -	دُؤرُؤسَه	89b/1
dut-	دُؤؤنْ	75b/7	ķulaķ	فُؤلَائِقْ	79b/7
ķurd	فُؤرُؤدْ	86a/2	ķurı, ķuru	فُؤرِي	83b/1
ķuş	فُؤؤشْ	72a/15	otuz	أؤؤزْ	59b/15
otur-	أؤؤرُؤسَه	88a/7			

b- Ötre () ile yazılışı

buyur-	بُيُورِمِشْتَلَرُ	76a/6	burun	بُرُونُ	89b/10
buçuk	بُچُوقُ	63a/9	buğday	بُغْدَايُ	57b/17
avuç	أُوچُ	57b/7			

3- Son seslerde

Son seslerde u ünlüsü örteli vav (و) ve () ile karşılanmıştır.

a- Ötreli vav (و) ile yazılışı

ayu	أَيُو	85b/16	bu	بُو	58a/12
karañu	قَرَاڭُو	98a/6	çarşu	قَرَشُو	61a/8
ķuru	قُورُو	67a/7	ķuzu	قُوزُو	75a/10
sancu	سَنْجُو	87a/11	şoru	صَارُو	78a/5
şu	صُو	71a/10	ulu	أُولُو	68b/10
uyu-	أُويُورُ	84b/2	yu-	يُوسَه	76a/10

b- Ötre () ile yazılışı

şovu-	صُوقَه	60b/6
-------	--------	-------

VII – ü ünlüsü

1- Ön seslerde

Ön seslerde ü ünlüsü elif-vav-ötre (و) ve örteli elif () ile karşılanmıştır.

a- Elif-vav-ötre (و) ile yazılışı

üç	أُوچُ	58b/9	üsküre	أُوسْكُورَه	62a/1
----	-------	-------	--------	-------------	-------

üst	أُسْتُنَّة	59a/13	üzüm	أُوزُم	77b/7
üzerine	أُوزَرْنَه	71b/9			

b- Ötre (') ile yazılışı

üsküre	أُسْكُورَه	62a/4
--------	------------	-------

2- İç seslerde

İç seslerde ü ünlüsü örteli vav (و) ve ötre (') ile karşılanmıştır.

a- Ötreli vav (و) ile yazılışı

çürü-	چُورُومَشْ	82a/17	düş-	دُوشَه	76b/16
düz	دُوزُ	69b/1	gün	گُونُ	63b/1
kül	كُولِي	60b/7	süz-	سُوزَه	65b/17
yüz-	يُوزَه	87b/10			

b- Ötre ile yazılışı

dürlü	دُرْلُو	68a/6	götür-	گُتُورُنْ	58b/10
süd	سُدُ	74a/7	süñük	سُكُوكْ	78a/17

3- Son seslerde

Son seslerde ü ünlüsü örteli vav (و) ve ötre (') ile karşılanmıştır.

a- Ötreli vav (و) ile yazılışı

eyü	أَيُو	63a/7	delü	دَلُو	85a/2
kendü	كَنْدُو	76a/7			

b- Ötre () ile yazılışı

eksü اَكْسُكُ 84b/17 kendü كَنْدُمْ 62a/9

B - YARDIMCI SESLER VE EKLERİN YAZILIŞLARI

I - YARDIMCI SESLER

Metnimizde geçen yardımcı sesler şunlardır.

1- ı, i

Metnimizde ı, i yardımcı ünlüleri esre (.) ile karşılanmıştır.

bul-ı-nursa	بُولُورْسَه	96a/17
gez-i-neler	گَزْنَه لِرْ	79a/16
qır-ı-la	قِرِيلَه	86a/17
al-ı-nmış	الْنِمِشْ	96b/12
buyur-ı-lur	بُيُورِيلُورْ	76a/1

2- u, ü

Metnimizde u, ü yardımcı sesleri ötreli vav (ُ) ve ötre () ile karşılanmıştır.

a- Ötreli vav (ُ) ile yazılışı

ad-u-ña	اَدُوْگَه	99a/12	art-u-rur	اَرْتُورُرْ	70b/6
biş-ü-re	بِشُورَه	91a 6	el-ü-me	اَلُومَه	97b/9
öl-ü-mden	اُولُومَدَنْ	99a/15			

b- Ötre () ile yazılışı

dut-u-lsa دُوتُلسَه 80b/11

dök-ü-lse دُوْكَلسَه 76b/4

er-ü-ñ اَرْكُ 80b/1

3- n

Metnimizde geçen n yardımcı sesi (ن) ile yazılmıştır. Bu yardımcı ses (zahir n'si) iyelik ekleri ile hal ekleri arasına girmektedir.

ardı-n-ca اَرْدِجَه 75a/1 başı-n-ı بَاسِنِي 69b/1

boğazı-n-dan بُوْغَازِنَنْ 94b/3

demi-n-de دُمِئِنْدَه 59b/17

kendüzi-n-de كَنْدُوزِنْدَه 84b/5

yüzi-n-de يُوزِنْدَه 79a/16

4- y

Türkçenin asıl yardımcı ünsüzü olarak bilinen y ünsüzü ye (ي) olarak yazılmıştır.

ayva-y-ı اَيْوَاي 82b/17

di-y-ü دِيُو 74b/7

döşe-y-e دُوشِيَه 71b/6

eyle-y-üp اَيْلُوبُ 64a/14

kıyana-y-an قَيْنِيَانُ 57b/10

şu-y-ıla صُويلَه 59b/12

yu-y-up يُوبُوبُ 62a/7

II- EKLER

Bu bölümde metnimizde tespit ettiğimiz yapım ve çekim eklerine örnekler verilmiştir.

1- İyelik ekleri

Teklik 1. şahıs iyelik eki: -m,-(u)m,-(ü)m

Ek, ünlüyle sonlanan isimlere doğrudan getirilirken ünsüzle sonlanan isimlere ise yardımcı ünlü ile bağlanır. Yardımcı ünlü yuvarlaktır.

gön(ü)l-ü-me كُوْلْمَه 97a/11

kendü-m كَنْدُمْ 62a/9

öz-ü-m اَوْزُمْ 95b/6

Teklik 2. şahıs iyelik eki :-(u)ñ,-(ü)ñ,

Bu ek metnimizde (ك) şeklinde yazılmıştır.

-ñ, -(u)ñ, -(ü)ñ (ك) ile yazılışı

el-ü-ñ اَلْكَ 98b/17 emr-ü-ñ-ledür 99a/17

Teklik 3 şahıs iyelik ekleri: -ı, -i , -sı, -si

Bu ek metnimizde düz-dar ünlüdür.Ünlüyle sonlanan isimlere –sı/-si, ünsüzle sonlanan isimlere -ı /-i olarak eklenmiştir. –ı,-i esreli ye (ي) ile karşılanmıştır.

Ekin esreli (.) ile karşılanması da vardır.

alma-sı اَلْمَاسِي 82a/16 arka-sı اَرْقَاسِي 78a/12

ayak-ı-n اَيَاغِنْ 76a/8 baş-ı بَاشِي 57b/12

bel-i بَلِي 57b/11 bir-i-nüñ بَرْنُكْ 62a/1

cümle-si	جُمْلَسِي	75b/3	deri-si	دَرَسِي	85a/15
dil-i	دَلِي	67a/7	dil-i-n	دِلِنْ	87a/5
et-i-n-den	اَتِنْدَنْ	87a/9	eyegü-si	اَيْغُوسِي	69b/11
incir-i	اِنْجِيرِي	82b/6	iri-si	اِيرِيسِي	93b/17
söz-i	سُوزِي	98b/6			

Çokluk 1. şahıs iyelik eki :-muz,- müz;-(u)muz,-(ü)müz

Bu ek metnimizde bir yerde tespit edilmiştir.

mücerreb-ü-müz -dür مُجَرَّبُورُ 60a/14

Çokluk 3.şahıs iyelik eki: -ları, leri:

Metnimizde bu ekin birinci ünlüsü üstün () ile ikinci ünlüsü esre (.) ve esreli ye (ي) ile karşılanmıştır.

derece-leri-n	دَرَجَه لَرِينْ	71b/14
gevde-leri-ne	كُودَلَرْنَه	80a/15
göz-leri	كُوزَلَرِي	81b/5
küçük-leri	كُوجْكَلَرِي	97b/8

2- Çokluk ekleri

Bu ek metnimizde (لر) şeklinde geçmekte olup ünlüsü üstün () ile karşılanmıştır. (لار) şekline rastlanmamıştır.

a-n-lar اَنْلَرُ 61b/10

bilek- ler	بَلَكْرُ	61b/7
bud-lar-da	بُودْلَرْدَه	77b/5
dert-ler-e	دَرْتَلَرَه	61b/9
gıda-lar	غَدَلَرُ	67b/10
yara-lar	يَارَه لَرُ	60a/4
yıl-lar	يَلَلَرُ	92a/8

3- Soru eki

Metnimizde soru eki (-mı) şeklinde görülmekte olup örnekleri şunlardır:

yoğ mı	يُوقْمِي	76a/2
olur mı	أُولُرْمِي	99a/9

4- Aitlik eki : - ki

-ki aitlik eki metnimizde esreli kef (ك) gayın (غ)ve esreli y (ي) ile karşılanmaktadır.

a' zāda-ki	أَعْضَادَكِي	70b/17
belde-ki	بَلْدَه كِي	70b/17
bilde-ki	بَلْدَه كِي	58a/16
çarnında-ğı	قَرْنِنْدَغِي	79b/3

5- Zamir kaynaklı şahıs ekleri

Teklik 1. şahıs ekleri : -van, - ven ; -am, - em ; - in, - in

Metnimizde tespit ettiğimiz -van, - ven teklik 1. şahıs ekinin (ون)şeklinde bir yazılışı vardır.Ekin ünlüsü üstün () ile karşılanmıştır.

ider-ven ایدرُون 95b/1

Çokluk 1. şahıs eki : - uz, - üz

Metnimizde tespit ettiğimiz –uz, -üz çokluk 1. şahıs eki () şeklinde yazılmıştır

yazar- uz يَازِرُزُ 67b/11

Çokluk 3. şahıs eki : - lar, - ler

Bu ek metnimizde (لر) şeklinde geçmektedir. Ekin ünlüsü üstün () ile karşılanmıştır.

buyurmuş-lar بُوِرْمُشَلَرُ 76a/6

dimiş-ler-dür دِيمِشَلَرُ 78a/10

6- İyelik kaynaklı şahıs ekleri

Bu şahıs ekleri görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır.

Teklik 1. şahıs eki : - m

çekdü- m چَكْدُمُ 62b/11

çıkardu-m چَقَارْدُمُ 95a/3

didü- m دِيدُمُ 62a/10

eylese- m اَيْلَسَمُ 98a/16

içürdü- m اِچُورْدُمُ 97a/7

kullandurdu-m قُولَانْدُرْدُمُ 62b/10

yatdu-m يَاتْدُمُ 98a/7

Teklik 2. şahıs eki : - ñ

Metnimizde ekin - ñ şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.

dilese-ñ	دِلْسَكْ	60b/3
eyledü-ñ	اَيْلُدُكْ	76a/2
itse-ñ	اِئْسَكْ	59b/12
virdü-ñ	وَيْرُدُكْ	99b/1
yise-ñ	يِسَكْ	75a/6
yusa-ñ	يُوسَكْ	95a/5

Çokluk 1.şahıs ekleri : - k, - k

Metnimizde bu ekin hem k hem de k şeklinde örnekleri tespit edilmiştir.

gönderildü-k	كُونْدِرْلُدُكْ	98a/17
görmedü-k	كُورْمَدُكْ	95a/2
yazdu-k	يَاَزْدُكْ	94b/8

Çokluk 2. şahıs eki : - lar, -ler

Metnimizde bu ek -lar, ler (لر) şeklinde geçmekte olup ünlüsü daima üstü

() ile karşılanmaktadır.

eylese- ler	اَيْلُسَلْرُ	89b/15
itse- ler	اِئْسَلْرُ	57b/6
karışdursa-lar	قَرِشْدُورُسَلْرُ	89b/16

virse- ler	وِيرْسَلْرُ	74a/8
yise- ler	يَيْسَلْرُ	73a/15
yusa- lar	يُوسَلْرُ	84a/11

7- İstek çekiminde şahıs ekleri :

Teklik 2. şahıs eki : - sın, - sin

İstek çekiminde teklik 2. şahıs eki şahıs zamiri kaynaklı olup metnimizde (سین) şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.ekin ünlüsü daima esre (.) ile karşılanmıştır.

al-a- sın	آله سین	57b/2
as-a-sın	أَصَّاسِينُ	61a/8
dök-e- sin	دُوكَه سِينُ	70b/13
getür-e-sin	كُتُورَه سِينُ	63a/10
indür-e-sin	إِنْدُورَه سِينُ	64b/3
şıķ-a-sın	صَيْقَه سِينُ	65a/2
yi-y-e-sin	يِيَه سِينُ	70b/14

Çokluk 3. şahıs eki : -lar, -ler

Metnimizde bu ekin (لر) şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.

çek-e-ler	چَكَه لَرُ	60a/10
di-y-e-ler	دِيَه لَرُ	99a/12
dök-e-ler	دُوكَلْرُ	78b/14

götür-e-ler	كُتِرَ لِرْ	59a/6
kat-a-lar	قَتَّه لِرْ	59a/6
vir-e-ler	وِيرَلِرَه	96a/2

8- Sıfat – fiil ekleri

Çalışmamızın bu bölümünde metnimizde tespit ettiğimiz sıfat- fiil eklerine örnekler verilmiştir.

- duk, - dük,

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ek geçmiş zaman ifade etmekte olup – duk(دُق), dük (دُك) şeklinde yazılmıştır. Ekin ünlüsü ötre () ile karşılanmaktadır. Ekin sonundaki -k ve – k ünsüzleri iki ünlü arasında yumuşayarak –ğ ve g olmuştur.

çık-dug-ı	چُقْدُوغِي	81b/5
derle-dük-den	دِرْلُدُوكْلَرِي	69b/6
dile-düg-i	دِلْدُوكِي	69b/2
toğ-dug-ı	طُعْدُوغِي	94a/12
yaz-duğ-larum	يَزْدُقْلَرُم	99b/2

-mış, - miş

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ek geçmiş zaman ifade etmekte olup (مِش) şeklinde yazılmıştır. Ekin ünlüsü () ile karşılanmıştır.

az-mış kişiye	اَزْمِشْ كِشِيَه	77a/12
çürü-miş dişlere	چُورْمِشْ دِشَلِرْ	82a/17
tutul-mış āvāzı	طُوْتُلْمِشْ اَوَازِي	76a/13
ufan-mış kemüğe	اَوْتَانْمِشْ كَمُوكَه	85b/10

yan-mış yire يَاْمِشْ يِرَه 89a/6

-r, - er,

Geniş zaman ifade eden sıfat - fiil eklerindedir.

ağrı-r başa أَغْرِرْ بَاشَه 90b/1

iç-er kişi اِيْجِرْ كِشِي 79a/13

uyu-r âdemüñ أُوَيْرْ اَدْمُكْ 87a/14

uyu-r kişinüñ أُوَيْرْ كِشِينُكْ 84b/2

yara-r gıdalar يِرَارْ غِدَالِرْ 67b/10

-ecek, - acak

Metnimizde gelecek zaman sıfat-fiil eki olarak gördüğümüz – ecek, - acak (جَكْ), (جَاقْ) şeklinde yazılmış olup ilk ünlüsü üstün ile, ikinci ünlüsü ise üstün () ve üstünlü elif () ile karşılanmıştır.

sovuy-acağ-ına yakın صُوِيَاَجَغْنَه يَقِينْ 60b/5

utan-acağ olsa اُوْتَانَجَقْ اُولَا 69a/15

uyu-y-cağ vaktin اُوِيُوِيَاَجَاقْ وَقْتِنْ 75b/12

var- acak yirüni وَارَه جَقْ يِرُوَكِي 99a/4

yat-acak vakt يَاتَجَقْ وَقْت 58b/10

yit-i-cek kadar يِتْجَكْ قَدْرْ 95b/16

-an, - en, - ğan

Geniş zaman ifade eden bu ek metnimizde üstünlü elif (اَنْ) ve üstün (اَنْ) ile karşılanmıştır. Ayrıca ekin – ğan şekline – gen de rastlanmıştır.

ağrı-y-an göze	أَغْرِيَانُ كُوزَه	80a/13
dinil-en 'illetleri	دِينَلْنُ عِلْتَلْرِي	66b/12
düş-en ādeme	دُوشَنْ أَدَمَه	89b/16
işe-gen ādeme	إِشَكْنُ أَدَمَه	88a/11
yi-y-en kişi	يِينُ كِشِي	72a/15
çoğ-an oğlan	طَعَانُ أَوْغْلَانُ	68b/12

-maz, - mez

Metnimizde menfî geniş zaman sıfat- fiil eki –maz, - mez (مَزْ) şeklindedir.

yara-maz hıltları	يِرَامَزْ خِلْطَلْرِي	58a/9
işit-mez kulağa	إِشِئْمَزْ قُولَاغَه	86a/8

9- Zarf – fiil ekleri

Metnimizde tespit ettiğimiz zarf - fiil eklerinin örnekleri aşağıda verilmiştir.

- a, - e

Metnimizde bu ekin ince şekli tespit edilmiş olup ekin ünlüsünün üstün () ile karşılandığı görülmüştür.

göm-e kıosalar	كُومَه قُوسَلَرُ	86b/8
----------------	------------------	-------

- ı, - i

Metnimizde tespit ettiğimiz – ı, - i zarf – fiil eki esre (.) ve esreli ye (ي) ile karşılanmıştır.

dağ-ı	دَاغِي	67a/9
-------	--------	-------

- u, - ü

Metnimizde tespit ettiğimiz – u, - ü zarf – fiil eki ötre (ُ) ve ötreli vav (و) ile karşılanmıştır.

di-y-ü yise دِيُو 74b/7

- ıcağ, - ıcek

Metnimizde bu ekin (جَقْ),(جَكْ) şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.

id-ıcek اِيْدِجَكْ 91b/16

ol-ıcağ şoğanı اُولُوْجَقْ 71a/13

yat-ıcağ يَاتَجَقْ 92a/9

- ınca, - ınce

Metnimizde tespit edilen bu ekin ilk ünlüleri esre (.) ile , ikinci ünlüleri üstün (ُ) ile karşılanmıştır.

gel-ınce كَلِنَجَه 60a/2

çal-ınca قَالِنَجَه 63a/9

ol-ınca اُولِنَجَه 83b/13

- ken,

Metnimizde geçen bu ek ünlü uyumu dışında kalan ve daima ince şekli kullanılan bir ektir. Tespit edilen ekin ünlüsü üstün (كَنْ) ile karşılanmaktadır.

çoğurur-ken طُغُورُرُكَنْ 80a/8

- up, - üp

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ekin ünlüsü daima yuvarlak olup ötre (')ile karşılanmaktadır.

aç-up	أُجُوبُ	97b/11
al-up	أَلُوبُ	59b/4
bil-üp	بَلُوبُ	71b/14
götür-üp	كُتُورُبُ	87a/7
ķurud-up	فُرُودُوبُ	59a/13
şar-up	صَارُوبُ	59a/10
sür-üp	سُورُبُ	78b/9
yi-y-üp	يُوبُ	93a/16

- dukça,- dükçe

Bu ek sıfat – fiil ekinden türemiş bir zarf – fiil ekidir. – duk geçmiş zaman sıfat – fiil eki ile – ça eşitlik hali ekinin birleşmesinden oluşmuştur.

çık-dukça	چُقْدُقْجَه	61a/13
eksil-dükçe	اَكْسِلِدُقْجَه	71b/10
tükür-dükçe	تُوكُرْدُقْجَه	80b/15

- dukda

Geçmiş zaman sıfat – fiil eki ile bulunma hali ekinin birleşmesinden meydana gelen bir zarf – fiil ekidir.

bul-dukda	بُولْدُقْدَه	66b/1
-----------	--------------	-------

- duḡ + iyelik eki

dön-dük-in	دُونْدُوكِنُ	74b/15
bul-duḡ-in	بُولْدُوغِنُ	79a/10
çık-duḡ-ı	چُقْدُوغِي	81b/5

10- Bildirme ekleri

Metnimizde 3. Şahıs bildirme ekleri tespit edilmiş olup örnekleri şunlardır:

3- Şahıs bildirme ekleri : - dur, - dür

Metnimizde tespit edilen şahıs bildirme eklerinin ünlüleri ötre (') ile yazılmıştır.

dem-dür	دَمْدُرُ	72b/12
dermān-dur	دَرْمَانْدُرُ	95b/8
bile-dür	بِلَهْدُرُ	73a/13
ot-dur	اوتْدُرُ	78a/10
artuḡ-dur	اَرْتُوغْدُرُ	73a/14
asān/dur	اَسَانْدُرُ	61a/16

11- Hâl ekleri

İlgi hâli ekleri : - uñ, - üñ, - nuñ, - nüñ

Metnimizde tespit edilen bu ekler, ünsüz ile sonlanan isimlere – uñ, - üñ (ك) şeklinde, ünlü ile sonlanan isimlere – nuñ, - nüñ (ئك) şeklinde getirilmiştir. Eklerin ünlüleri ötre (') ile karşılanmıştır.

at-uñ	اَتُّكُ	83b/1
arpa-nuñ	اَرپَانُّكُ	72a/11

biri-nüñ	بِرُّنْكَ	62a/1
deve-nüñ	دَوَهْ نُّكَ	83b/13
et-üñ	أَتُّكَ	74b/2
göz-üñ	كُوزُكَ	85b/6
kişi-nüñ	كِشْيُكَ	81b/9
sen-üñ	سَنُّكَ	99a/17

Belirtme hâli ekleri: - ı, - i; -nı, - ni; - n

Metnimizde tespit ettiğimiz bu eklerin yazılışları esreli ye (ي) ve (ن) şeklindedir.

ağ(1)z-ı	أَغْزَى	74b/3
ağ(1)z-ı-n	أَغْزِينَ	57b/3
ayağ-ı-n	أَيَاغْنَ	76a/8
baş-ı-nı	بَاشِينِي	69b/1
bu-nı	بُونِي	68b/1
diş-i-ni	دِشِينِي	83a/11
göz-ü-ni	كُوزُونِي	87a/12
ķab-ı-nı	قَابِينِي	81a/12
yaprağ-ı-n	يَپْرَاغْنَ	82b/14

Yönelme hâli eki: -a, - e

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ek, üstünlü he (ه) ile yazılmıştır.

bal-a	بَالَه	86a/5
bögrek-e	بُؤْكَرْكَه	65a/10
çölmek-e	چُولْمَكَه	57b/9
diş-e	دِيْشَه	85a/7
kulak-a	قُلَاغَه	75b/5
sigil-e	سِيْكَلَه	59b/14
temregü-y-e	تَمْرُكُوْيَه	59b/14
uyuz-a	أُوْيُوْزَه	81a/4
yağ-a	يَاغَه	61b/1

Bulunma hâli eki: - da, - de

Metnimizde tespit edilen bu ekin üstünlü he (ه) ile yazıldığı görülmüştür.

arası-n-da	أَرَاْسِيْنَدَه	71a/3
beşik-de	بَشِيْكَدَه	94b/4
gölge-de	كُولْكَدَه	86a/10
kış-da	قِيْشَدَه	94b/1
tava-da	طَوَاْدَه	71a/15
yıl-da	يِلْدَه	57b/6
yir- de	يِرْدَه	82b/7

Ayrılma hâli: - dan, - den,

Metnimizde ayrılma hâli ekinin (ن) şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.

'alem-den	عَالَمَدَنْ	62a/9
ana-dan	آنَه دَنْ	67a/16
boynuz-1-n-dan	بُونُوزْدَنْ	84b/12
kişi-den	كِيْشِيْدَنْ	89b/13
ķuzu-dan	فُونُودَنْ	75a/10
şu-dan	صُونُودَنْ	57b/10
yaglilar-dan	يَاغْلِيلِرْدَنْ	92a/11
otlar-dan	اوتلردَنْ	75b/4

Vasıta hāli ekleri: - la, - le; - ıla, - ile; - n

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ekin ünlüsünün üstünlü he(◌) ile karşılandığı görülmüştür.

bıçağ- ıla	بِجَاغِيْلَه	63a/2
dem- ile	دَمْ ايله	76b/7
emrün-le-dür	اَمْرُكْلَه دُرُ	99a/17
ķabı-ile	قَابِي ايله	71a/6
niřāt-ıla	نِشَاتِيْلَه	66b/9
sirke-ile	سِرْكُضَه ايله	59b/12
şogan-ıla	صُونُغَانِيْلَه	73a/14

Eşitlik hāli eki: - ca, - ce; - ĉe

Metnimizde bu ekin ünlüsünün üstünlü he (◌) ve üstün (◌) ile yazıldığı tespit edilmiştir.

ardı-n-ca	أَرْدِنَجَه	75a/1
bu-n-ca	بُونَجَه	66a/7
ni-ce-sin	نِحْسِينُ	85b/5
yoğurtlı-ca	يُوعُرْتَلِجَه	94a/11
ni-çe	نِيَجَه	92a/8
eyü-ce		97a/8

Yön ekleri: -ra, - re, -aru, - erü,

Metnimizde tespit ettiğimiz yön eklerinin ünlüleri üstün () ve üstünlü he (◌) ile karşılanmıştır.

şoñ-ra	صُكْرَه	57b/14
üz-re	أُوزْرَه	70a/7
yuk-aru >yok-ğaru	يُوقْرُو	97a/12

12- Zaman ekleri

Çalışmamızın bu bölümünde, eserde tespit ettiğimiz zaman ekleri ve örnekleri ve bu eklerin örnekleri verilmiştir.

Öğrenilen geçmiş zaman eki: - mış, - miş

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ekin ünlüsü daima esre (◌) ile karşılanmıştır.

buyur-mış-lar	بُيُورْمِشْلَرُ	76a/6
eyit-miş-ki	أَيْتْمِشْكِه	86b/17
ko-mış-dur	كُومِشْدُرُ	63b/9

şinan-mış-dur	صِنَانِمِشْدُرُ	97b/16
yan-mış-lar- idi	اَنِشَلْرَا	75b/2
yaratma-mış-dur	يَدِيرَاثَمَامِشْدُرُ	98a/3

Görülen geçmiş zaman eki: - dı, - di,- du, - dü

Metnimizde, bu ekin yalnızca – dı, - di, - du,- dü şekline rastlanmıştır. Ünsüz benzeşmesi görülmektedir. Ekin ünlüsü 1. ve 2. şahıslarda daima yuvarlak, 3. şahıslarda düzdür.

bul-dı	بُولْدِي	62b/11
di-dü-m	دِيْدُمُ	62a/10
eyle-dü-m	اَيْلُدُمُ	97b/11
it-dü-m	اَيْدُمُ	62a/12
vir-dü-m	وِيرُدُمُ	94b/2
yat-du-m	يَاثُدُمُ	98a/7
yaşa-dı	يَشَادِي	95a/10

Geniş zaman eki: - r, - ar, - er, - ur, - ür

Çalıştığımız eserde görülen – r geniş zaman eki ünlü ile biten fiil kök ve gövdelerine getirilmiştir. Ekin ünlüsü üstün (ُ), ötre (َ) ve ötreli vav (و) ile karşılanmıştır.

oyna-r	اَوَيْنَرُ	66b/17
al-ur	اَلُورُ	79a/1
kırtar-ur	قُورْتَرُرُ	79a/1
bitür-ür	بُورُرُ	60a/14

di-r	دِيرُ	90b/3
dile-r-se	دِلْرَسَه	64a/4
gel-ür	كَلُورُ	67b/7
çal-ur	قَالُورُ	65b/1
ıtut-ar	طُوتَرُ	68a/2
yaz-ar-uz	يَاَزْرُزُ	67b/11

Menfi (olumsuz) geniş zaman eki: - maz, - mez

Metnimizde tespit edilen menfi geniş zaman eki – maz, - mez şeklindedir. Ekin ünlüsü üstün () ile karşılanmıştır.

bulun-maz	بُولْنَمَزُ	99a/13
eyle-mez	اَيْلَمَزُ	62a/12
geç-mez-di	كَجَمَزْدِي	94b/3
gel-mez	كَلَمَزُ	67a/17
şığ-maz	صِيغَمَزُ	66b/17

Şimdiki zaman eki: - makda,

Metnimizde şimdiki zaman eki – makda şeklinde bir yerde geçmektedir. Ekin ünlüleri üstün () ile gösterilmiştir.

yaz-makda	يَاَزْمَقْدَه	98a/16
-----------	---------------	--------

Gereklilik eki: – mak gerek

Metnimizde gereklilik ifadesi – mak gerek, şeklinde yapıları ile karşılanmıştır.

şak ın-mak gerek	صَاقْمَقُ كَرَكْ	68a/9
------------------	------------------	-------

13- Şekil Ekleri (Tasarlama kipleri)

Çalıştığımız eserde tespit ettiğimiz tasarlama kipleri fiillerin istek, emir ve şart şekilleridir.

İstek eki: - a, - e

Metnimizde tespit ettiğimiz istek eki, üstünlü he (◌) ve üstün (◌) ile karşılamaştır.

al-a-sın	آله سينُ	57b/2
alışdur-a	الشدورَه	66a/6
bağla-y-a-lar	بَعْلِيلِرْ	79b/7
bişür-e	بِشورَه	91a/6
çek-e-ler	چَکَه لِرْ	60a/10
düşe-y-e	دُوشِيَه	71b/6
ek-e-sin	اَکَه سينُ	59B/5
içür-e-sin	اِچورَه سينُ	65a/1
id-e-siz	اِيدَسِيزْ	69b/2
taya-y-a-sın	طَيَايه سينُ	69b/4

Emir ekleri

Metnimizde örneği görülen şekilleri şunlardır:

Teklik 2. şahıs emir eki: - ğıl, - ğil

Ekin ünlüsü esre (◌) ile yazılmıştır.

bil-gil	بِلْکِلْ	66b/5
---------	----------	-------

Metnimizde teklik 2. şahsın eksiz şekli de tespit edilmiştir.

al	آل	63a/3
işit	إشيت	98b/6
şık	صیق	63a/3
qoy	قوى	63a/4

Teklik 3. şahıs emir eki: - sun,
Ekin ünlüsü ötre () ile yazılmıştır.

ol-sun	أولسون	83a/11
--------	--------	--------

Çokluk 1. şahıs emir eki: - elüm,

Metnimizde çokluk 1. şahıs emir ekinin ince şekli tespit edilmiştir.

bildür-elüm	بلدوركم	61a/3
-------------	---------	-------

Çokluk 3.şahıs emir eki: - sunlar, - sünler

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ekin yuvarlak ünlüsü ötre () ile, düz ünlüsü üstün (()) ile yazılmıştır.

yidür-sünler		96a/5
--------------	--	-------

Şart eki:- sa, - se

Şart ekinin ünlüsü üstün () ve üstünlü he (ه) ile karşılanmıştır.

ağrı-sa	أغرسه	80a/5
bağla-sa-lar	بغسلر	79a/1
bırak-sa-lar	براقسلر	82a/8

degür-se-ler	دَكُورُ سَلَرُ	85a/11
eyle-se-m	أَيْلَسَمَ	98a/16
ço-sa-lar	فُوسَلَرُ	82a/12
yi-se-ñ	يَسَكْ	75a/6
yüri-se	يُوريسَه	66b/16

Nesne kelimesinde – se şart eki ayrı bir yol tutarak yeni bir kelimenin oluşmasını sağlamıştır. (YAVUZ, 2006 : 141)

nesne	نَسْنَه	65b/14
-------	---------	--------

14- Yapım eklerinin yazılışları

Yapım ekleri isimle fiil kök ve gövdelerine gelerek onlardan gövde yapan eklerdir. Bu ekler: isimden isim, isimden fiil, fiilden fiil ve fiilden isim yapan eklerdir. Metnimizde tespit ettiğimiz yapım ekleri örnekleri ile birlikte aşağıda gösterilmiştir.

İsimden İsim Yapma Ekleri:

- k eki:

Bu ek, ünlü ile biten isimlere doğrudan, ünsüzle biten isimlere de ötre (´) ve esre (.) ile karşılanan bir yardımcı ünlü ile bağlanmaktadır.

ķab-u-ĝ-ı	قَابُوعِي	62b/4
-----------	-----------	-------

- l eki:

Kızıl ve yeşil kelimelerinde görülmektedir. Ekin yardımcı ünlüsü olan – ı ve – i esre (.) ile yazılmıştır.

kız-ı-l	قَزَلْ	64b/6
---------	--------	-------

yeş-i-l	يَشِيلْ	60b/8
---------	---------	-------

- n eki

Bu ekin yardımcı ünlüsü ötre (´) ile yazılmıştır.

boy-u-n-ina بُوَيِّنَه 86b/9

boy-u-n-una بُوَيُّونَه 80a/8

- ek eki

Metnimizde tespit edilen bu ek (ك) şeklinde yazılmıştır.

ben-ek بَنَكِي 9/a79

- an, - en eki

Ekin kalın şekli üstünlü elif (ا) ile ince şekli de üstün (أ) ile karşılanmıştır.

er-en-ler اَرَلَرُ 68a/2

oğ(u)l-an اَوْغَلَانُ 68b/16

oğ(u)l-an-ın اَوْغَلَانِ 90a/15

oğ(u)l-an-cuklar اَوْغَلَانِچُقَلَرُ 90a/13

- ar, - er

Ekin ünlüsü üstün (أ) ile karşılanmıştır.

beş-er بَشَرُ 58a/11

iki-ş-er اِكْشَرُ 58b/16

on-ar اَوْنَرُ 76a/1

üç-er اَوْچَرُ 57b/16

- az, - ez eki:

Metnimizde iki yerde tespit edilmiştir.

geñ-ez كَكْزُ 89a/4-15

- ncı, nci eki:

Ekin ünlüsü esreli ye (ي) ile yazılmıştır.

beş-i-nci	بَشِيحِي	68b/9
dörd-ü-nci	دُورْدُنْجِي	67a/15
iki-nci	اِيكْنِجِي	60a/4
yedi-nci	يَدِيئِجِي	67b/12

-cağaz; - cegez eki:

ğurd-cağaz	قُورْدَحَقَزْ	84a/12
küp-cegez-e	كُؤچْكَزَه	63a/17

-gü eki:

Ekin ünlüsü ötre () ile yazılmıştır.

eye-gü-si	اِيكُوسِي	69b/11
-----------	-----------	--------

- lu, - lü eki

Metnimizde tespit edilen aynı zamanda sıfat-fiil eki olan bu ekin ünlüsü ötreli vav (و) ile bir kelimedede de esreliye (ي) yazılmıştır.

dür-lü	دُرْلُو	77a/13
saçak-lu	سَچْاقْلُو	77b/12
sevgü-lü	سَوْغُلُو	87a/13
süd-li	سُذْلِي	72a/16

- cak,- cek,- çak eki:

Bu ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır.

gök-çek	كُوكْچَکْ	85b/16
ısı-cak	اِسِجَقْ	77b/15

tizcek تيزجك 80a/9

- cuk, - cık eki:

Bu ekin ünlüsü ötre (ٲ) ve esre (.) ile yazılmıştır.

kızıl-cık قزلجق 59a/1

oğlan-cuk-lar اوغلائجق 90a/13

- daş:

Ekin ünlüsü üstün (ٲ) ile yazılmıştır.

şarın-daş-ın قرداشين 68b/11

şar-daş-lara قرداشلره 94b/7

- tuk, - duk eki:

Ekin ünlüsü ötre (ٲ) ile yazılmıştır.

şol-tuğ-ı قوئوغي 69b/3

yas-duş-lar ياصدق 57b/12

- düz eki:

Ekin ünlüsü ötre (ٲ) ile yazılmıştır.

gün-düz كوندز 69a/15

- lık, - lik, - luk,- lük eki:

Metnimizde tespit edilen bu eklerin ünlüleri esre (.) ve ötre (ٲ) ile yazılmıştır. Ekin - ř ve - k ünsüzleri iki ünlü arasında kaldığı zaman yumuşayarak -ğ ve g olmaktadır.

er-lig-i ارليكي 76a/14

şuru-laş -da قرولفده 71b/16

kıızıl-lığ-a قزللغه 63a/16

şarı-lık-dan صاریلقدن 63b/16

şusuz-luğ-ı صوسزلغی 63a/13

- rak,-rek eki

Bu ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır. Ekin -  ve – k ünsüzleri arasında yumuşayarak – ğ ve – g olmaktadır.

artu -ra ارتقرق 75a/6

yeg-rek-i یقرکی 72b/13

yig-rek-i یقرکی 73b/15

- suz, - süz eki:

Menfi sıfat-fiil olarak bilinen bu ekin ünlüsü ötre () ile yazılmıştır.

sen-süz سنسز 89a/10

- acuk, - ecük eki:

Metnimizde tespit edilen bu ekin ünlüsü ötre ile yazılmıştır.

az-acuk ازاجق 85a/6

İsimden Fiil Yapma Ekleri:

- a, - e eki:

Ekin ünlüsü üstün () ve üstünlü elif ile yazılmıştır.

beñz-e-r بقرز 76a/5

oy(u)n-a-r اویئر 66b/17

yaş-a-dı یشادی 95a/10

- ı, - i eki:

Ekin ünlüsü esre (.) ile yazılmıştır.

şak -ı-n صَاقِمَقْ 68a/9

- ar,- er eki:

Ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır.

kar(a)-ar-sa قَرَسَه 80a/6

şar(ı)-ar-mış صَرَرْمِشْ 62a/8

- r eki:

üfü-r-seler أُفُورْسَلَرْ 84a/3

- la, - le eki:

Ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır.

şak-la-ya صَقْلِيَه 60a/7

söy-le-meye سُؤْيَلْمِيَه 86b/13

beñi-le-meye 90a14

- kür eki

Tespit ettiğimiz ekin ünlüsü ötre () ile yazılmıştır.

tü-kür-dükçe تُؤْكُرْدُكْچَه 80b/15

tü-kür-se تُؤْكُرْسَه 83b/5

- sa, eki:

Ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır.

şu-şa-lıgın صُوصَالِيْغِنْ 74b/17

şu-şa-lığı صُوصَالِيْغِي 62b/17

Filden Fiil Yapma Ekleri:

- ı, - i eki:

Ek esre (.) ile yazılmıştır.

qaz-ı-yup قازيُوبُ 80a/4

- l eki:

aç-ı-l-ur أَچيلُورُ 77b/10

dög-ü-l-miş دُوكُلْمِشُ 57b/8

dök-ü-l-en دُوكُلْنُ 76b/6

gör-ü-l-miş گُورُلْمِشُ 58b/3

ıtut-u-l-sa طوتُتْسَه 81b/12

- n eki:

Bu ek ünlü ile sonlanan fiillere doğrudan, ünsüz ile sonlanan fiillere ise bir yardımcı ünlü ile bağlanır. Yardımcı ünlüler esre (.) ve ötre (') ile yazılmıştır.

gez-i-n-eler گَزْنَه لَرُ 79a/16

soy-u-n-durup سُوئُندُورُبُ 82b/14

- ş eki:

Bu ek de -n eki gibi ünlü ile sonlanan fiillere doğrudan, ünsüz ile sonlanan fiillere ise bir yardımcı ünlü ile bağlanır. Yardımcı ünlü esre ve (.) ve ötre (') ile yazılmıştır.

al-ı-ş-durasın اَلِشْدُورَه سِينُ 58b/6

qar-ı-ş-a قَرِشَه 64a/10

söyle-ş-meye سُوئِلْمِشْمِيَه 68b/12

ıtut-u-ş-ursa طوتُتْسُرْسَه 65a/6

- t eki:

Bu ek, yumuşama olayının görüldüğü bir ektir. İki ünlü arasına girince – d olmaktadır. Yardımcı ünlüsü esre (.) ve ötre (') ile yazılmıştır.

ar-ı-t	أَرِيدُهُ	59b/15
ey-i-t-mişki	أَيْتَمَشْتَكِيهِ	98a/3
ısla-d-asın	إِصْلَدَهُ سِينُ	59b/16
şovu-d-a	صَوَّوْدَهُ	66a/4

- y eki:

ço-y-	فُوي	71a/6
-------	------	-------

- ar, - er eki:

Ekin ünlüsü üstün ile () ile yazılmıştır.

çık-ar-	چَقَّارُ	61a/3
gid-er-ür	كَيْدَرُ	62a/11
kop-ar-ur	فُوپَارُ	75a/9

- ur,- ür eki:

Ekin ünlüsü ötre () ile yazılmıştır.

iç-ür-esin	إِيچُورُسِينُ	65a/1
biş-ür-e	بِشُورَه	91a/6

- ma, - me eki:

Menfilik eki olan bu ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır.

ağart-ma-ya	أَعْرَتْمَيَه	76a/11
kon-ma-ya	فُونْمَيَه	88a/9
yağ-ma-ya	يَاقْمَيَه	70b/10

- der eki:

Ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır.

dön-der-ür دُونْدَرُ 70b/6

gön-der-dükde كُونْدَرْدُكْدَه 97b/17

gön-der-dügüñüz كُونْدَرْدُكْز 98a/2

- dur, - dür, - tur, -tür eki:

Ekin ünlüsü üstün (ˆ) ile yazılmıştır.

dön-dür-ür دُونْدُرُ 73a/6

ge-tür-ür كَتُورُ 63a/1

- ğur eki:

Bu ek bir yerde tespit edilmiştir. Ekin ünlüsü ötre (ˆ) ile yazılmıştır.

tır-ğur-a طُورُغْرَه 85b/17

Fılden İsim Yapma Ekleri:

- ı, - i, - u, -ü eki:

-ı, - i eki esre (ˆ) ile yazılırken – u, - ü eki ötre (ˆ) ile yazılmıştır.

koğ-u-sın كُوْسِنْ 75a/12

şar-u-sı صَارُوسِي 60b/6

yağ-ı يَاقِي 59b/9

- ğ eki:

Bu ek sadece bağ kelimesinde görülmüştür.

ba-ğ-lu بَعْلُو 87a/8

- k, - k eki:

Ek iki ünlü arasında kaldığında yumuşayarak - g, - ğ olur .

döşe-g-e دُوْشَكْه 77a/6

ele-k-den الكَدْنُ 93b/16

yan-ı-g-ınuñ يَانْفِيكَ 59a/11

- l eki:

Bu ek dükeli kelimesinde görülmüştür.

düke-l-i دُوَكْلِي 90b/11

- m eki:

Yardımcı ünlüler esre (.) ve ötre (') ile yazılmıştır.

öl-ü-m أُولُوْمَدَنْ 99a/15

yar-ı-m يَارْمُ 79a/6

- n eki:

Ünlü ile sonlanan fiillere doğrudan ünsüz ile sonlanan fiillere yardımcı ünlüler ile bağlanmaktadır. Yardımcı ünlüler esre (.) ve ötre (') ile yazılmıştır.

al(ı)-n-ına أَلِنَه 77a/3

ek-i-n أَكِينُ 68b/16

- t eki:

Ek iki ünlü arasında kaldığında yumuşayarak – d olur.

yogur-d-a يُغُورْدَه 77b/5

- ak, - ek eki:

Ek iki ünlü arasında kaldığında yumuşayarak - ağ, - eg olur. Ekin ünlüsü üstün (´) ile yazılmıştır.

bıç-ağ-ıla بِيْچَاغِيْلَه 63a/2

korç-ağ فُوْرَقُقُ 80a/14

şaç-ağ-ludur سَچَاغُلُوْدُرُ 77b/12

- an,- en eki:

Ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır.

dik-en-inüñ دِكْنِيْكَ 78a/11

dik-en-i دِكْنِي 80a/17

- az eki:

Bu ek boğaz kelimesinde görülmüştür.

boğ-az بُوْعَازُ 73a/16

boğ-az-ı بُوْعَازِي 80b/3

- uk, - ük eki:

Ekin ünlüsü ötre () ile yazılmıştır.

art-uğ-dur اَرْتُقْدُرُ 73a/14

ayr-uğ اَيْرُقُ 77a/6

- ğa eki:

Bu ek yonga kelimesinde görülmüştür.

yon-ğa يُوْنَعَه 57a/9

-gü eki:

Bu ek sevgülü kelimesinde görülmüştür.

sev-gü-lü سَوُكْلُو 87a/13

- ku eki:

uy- ħu اُوْحُو 73a/1

- ma, - me :

Ekin ünlüsü üstünlü he (◊) ile yazılmıştır.

sür-me سُورْمَه 83a/6

- cek eki:

Ekin ünlüsü üstün () ile yazılmıştır.

em-cek اَمْجَكُ 81a/10

em-cek-de اَمْجَكْدَه 72b/7

- kun eki:

Ekin ünlüsü ötre () ile yazılmıştır.

ar-ğun اَرْغُونُ 66a/13

-mak,- mek eki:

Kalın ünlülü fiil tabanlarına -mağ (مَقْ), ine ünlülü fiil tabanlarına (مَكْ) şeklinde gelmektedir. Eklerin ünlüleri üstün () ile yazılmıştır.

diril-mek دِرْلِمَكْ 68a/3

oğu-mak اَوْغُومَقْ 98b/10

var-mak وَاَرْمَقْ 89b/2

vir-mek وِيرْمَكْ 65b/1

yi-mek يِمَكْ 92a/11

- miş eki:

Ekin ünlüsü esre () ile yazılmıştır.

çürü-miş چُورْمِشْ 82a/17

iç-miş اِچْمِشْ 83b/7

ye-miş يِمِشْ 82a/14

- dık, - dik, - duk, - dük eki:

Bu ek de iki ünlü arasında kaldığında yumuşayarak - dığ, - diğ, - duğ, - dük şeklini alır. Eklerin ünlüleri esre () ve ötre () ile yazılmıştır.

çık-duğ-ı	چُقْدُوغِي	81b/5
çık-duğ-ça	چُقْدُقْجَه	61a/13
bul-duğ-ın	بُولْدُوغُنْ	79a/10
dön-düg-in	دُونْدُوکِنْ	74b/15

15- Yabancı Asıllı Kelimelerin İmlası

Çalışmamızın bu bölümünde Arapça ve Farsça kelimelerin yazılış şekillerine yer verilmiştir. Ünlü yazılışlarında aynı kelimedeki iki farklı imlâ görüldüğü örnekler mevcuttur.

a- Arapça kelimelerde ünlülerin yazılışları

Ön seslerde (a) ünlüsünün yazılışı

'āciz	عَاجِزْ	71a/12
ādem	أَدَمْ	67a/3
ādem	أَدَمْ	84a/10
'anber	عَنْبَرْ	57a/3
'asel	عَسَلْ	60b/2
'āmil	عَامِلْ	99a/12

İç seslerde (a) ünlüsünün yazılışı

'avrat	عَوْرَتْ	83a/17
dimāğ	دِمَاعْ	66b/6
dücāc	دُوجَاجْ	73b/1
eczā	أَجْزَا	71b/6

idrāk ِإِدْرَاقٌ 92a/5

Son seslerde (a) ünlüsünün yazılışı

devā ِدَوَا 70a/4

du‘ā ِدُعَا 68a/17

dünyā 97b/10

Arap alfabesinde kısa ünlüler harfle gösterilmez. Uzun ünlüler ise ā, ī, ū’ dur. Arapça da e ünlüsü bulunmadığından, aşağıda verilen kelimelerdeki e ünlüsü Türkçe telaffuz şekline göre düşünülmüştür.

Arapça kelimelerin iç seslerindeki e ünlüsü üstün () ile yazılırken son seslerinde ise üstünlü he (◌◌) ile yazılmıştır.

derece ِدَرَجَةٌ 65a/9

cümle ِجُمْلَةٌ 57b/14

telef ِتَلْفٌ 97b/9

melhem ِمَلْهَمٌ 60a/11

zerre ِزَرَّةٌ 94b/9

Ön seslerde (i) ünlüsünün yazılışı

‘ibret ِعِبْرَةٌ 97b/11

icābet ِإِجَابَةٌ 59a/11

ihmāl ِإِهْمَالٌ 98a/16

‘ilāc ِعِلَاجٌ 66b/11

‘illet ِعِلَّةٌ 67a/4

İç seslerde (i) ünlüsünün yazılışı

fāsīd	فَاسِدٌ	73b/14
ḥālīṣ	حَالِصٌ	94b/11
misk	مِسْكٌ	57b/2
müzmin	مُزْمِنٌ	60b/11

Son seslerde (i) ünlüsünün yazılışı:

Arapça kelimelerin sonunda yer alan –i ünlüsü esre (.) ve esreli ye (ي) ile yazılmıştır.

alī	عَلِي	99a/11
ilāhī	إِلَهِي	99a/17
issi	إِسِي	91a/10
kāfī	كَافِي	62a/6
ṣāf ī	صَافِي	64a/3

İç seslerde (u) ünlüsünün yazılışı:

fūrūc	فُرُوجٌ	73b/2
ferfīyūn	فَرَفِيُونٌ	62a/16

b- Farsça Kelimelerde Ünlülerin Yazılışları

Ön seslerde (a) ünlüsünün yazılışı:

amāde	أَمَادَه	65a/17
āsān	أَسَانٌ	84b/12
āfitāb	أَفْتَابٌ	99a/9

āheste آهستَ 60a/8

İç seslerde (a) ünlüsünün yazılışı:

āvāz آوازُ 73a/15

bādām بادامُ 91a/1

hemān همانُ 58b/8

Kelime sonunda (a) ünlüsünün yazılışı:

hafta هفته 66b/2

ḥudā خدا 98b/15

kehribā کهربا 89b/6

Kelime sonunda (e) ünlüsünün yazılışı:

dāne دانه 58a/12

divāne دیوانه 84b/11

hemīşe همیشه 99a/15

şişe 57b/3

İç seslerde (i) ünlüsünün yazılışı:

dirhem درهم 58a/12

hīç هیچ 64a/4

kişniç کیشنیچ 77a/5

kil کِل 59b/12

tīz ټيزُ 83a/3

Kelime sonunda (i) ünlüsünün yazılışı:

egerçi اگړچي 68a/2

Kelime ortasında (o) ünlüsünün yazılışı:

dost دُست 87a/15

ħod-perest ځود پړست 90b/3

ħoş ځوښ 63a/2

Kelime ortasında (u) ünlüsünün yazılışı:

hergūy هرگوى 91a/8

ħūb ځوب 64a/3

ħūrṣīd ځورښيد 99a/13

A- SES BİLGİSİ (FONETİK)

1.ÜNLÜLER

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Türkçede hem kelime köklerinde hem de eklerde yer alan ünlüler, çeşitli sebeplerden dolayı değişikliklere uğramışlardır. Metnimizde tespit ettiğimiz belli başlı ünlü değişimleri şunlardır:

1- i / e değişmesi

Eski Türkçe döneminden beri karışıklık gösteren i / e meselesi daha çok ilk hecedeki ünlüyle ilgilidir.

Bazen aynı kelime hem i' li hem de e' li şekilde yazılmıştır. Türkçe'nin XIII yüzyıldan sonraki döneminde i' li şekiller daha çok görülmüştür. Günümüzde dedi-diyor; yedi-yiyor gibi kelimelerde hem e' li hem de i' li kullanım göze çarpmaktadır. Üzerinde çalıştığımız metinde karşılaştığımız değişimler şunlardır:

a- Metnimizde ilk hecede veya kelime başında i ünlüsü taşıyan bazı kelimelerin bu sesleri bugün e olmuşlardır.

bil “ **bel** ”ve bil ve kuluç ağırların gidere 57b/5,bu dağı bilde olan ‘ illetleri cerb ider 59a/7,bildeki burüdeti ve ruṭübeti def ‘ idüp 67b/9,ve bil ağırsına ve tatar kırdı dutana ve ishale bal ile veyā rufūdan yumurda ile isti ‘ mal ideler 77b/2,

biz “ **bez** ”bize bağlayup bir kazana şu koyasın 61a/14,bu bizi oratsına ağacıla aşup şuyı koynadasın 61a/14,

di- “demek, söylemek”

dühn-i mübārek didüm 62a/10,diyü yise devā olur 74b/7

kızıl boya didükleri ot 79a/11,oğlancıklarun dişi tentdürüst olsun dise bir at dişini boynuna dağa 83a/11,diyeler aduña üstād-ı kāmīl 99a/12 didi pürümki yetmiş yıl bunu ḥalka sebīl itdüm 95b/4

gice “gece”

ol gice ḥabbun birin dağı yuda 58b/7

su-y-ıla karışdurup bie gice tura 64b/6

ve hem ayuñ on beşinci gicesinde ve ahır gidesinde cima ‘ itmeyesin 68b/9
saħk idüp olkebābuñ üzerine dökesein daħı ısıcaħ iken gice ğıdası yirine
yiyesin 70b/13

ola ki gicede onar kerre itmege ķanā ‘ at itmeye 76a/1

giç “geç”

şacı uzada ve giç ağara 85b/9

girü “geri, tekrar, yeniden, sonra”

tavuk döşeye girü şoğan tuz ecza tavuk bu tertip ile tamām döşeye 71b/7
sürse girü bite 76b/5,dökülse finduğı döğüp kıll dökülen yirlere sürseler girü
bite 83a/2,girü döğüp alışdura 94a/4

ir- “yetişmek, ulaşmak,varmak, etmek, ermek”

maķşūdına ire 58b/12

bunuñ sırrına kim irse velidür 99a/11

iriş- “ulaşmak, varmak, erişmek”

ishal olanlara dermān ve devā irişe 92a/7

tevātür birle üstādumdan irişdi bu miskine 95a/17

it-“ yapmak, eylemek, etmek”

eger şişi taze iken itseñ 59b/12

ķırķ elli yıldan olan ağrılara itdüm tecrube 62a/12

nişasta ķurı ve şovukdur kaçan badem yağı birle ħarire itseler öksürüğe daħı
72a/7

itseler ol şufradan sıçan etmek yimeye 84b/16

itdür- “ yaptırmak, ettirmek”

bir laħzada icābet itdürür 59a/11

haķikat turp cemi ‘ i ta ‘āmı hażm itdürür 76a/6

perhiz itdüreler 96a/7

iy “ey”

iy ‘aziz bilmiş olasın ki 97b/2

iy t̄alib-i esrār-ı ilahi bilmiş olasin ki 97b/5
bulunmaz şöyle bil iy rūḥ-ı ḥurşīd 99a/13

vir- “vermek”

ma‘ ideye kuvvet virür ve gönli feraḥ ider 63a/5
aḳı ve kızılı berāber ola şovukdur yürege kuvvet virür 65b/5
virseler iştiha getirür 74a/8
itmiş kişilere virdüm taze cüvān olup zinde oldı 94b/2

yi- “yemek”

ta‘ ām yise daḥı siñmez olur 67a/9
ve zencebil ve su‘ ter birle ya‘ ni arnavud büberi ile yiyeler fā’ ĩde ider
73b/11
şişı sakın eyleye illā etmek yimeyüp etmek yerine incir yiye 77a/10

yidür- “yedirmek”

dırler ishale ve kana zora yumurda ile veyā bal ile yidüreler ve daḥı 77b/4
bal ile yidürseler bevāşır rencin zayil eyleye 78a/14
ve gerekse aḡu ile yidürsünler cemi‘ isinün mażarratın def ‘ider 96a/5

yigreg “daha iyi, daha üstün”

südün yigregi oldur ki kırk günden soñra şaḡıla 73b/15

yil “yel, bağırsaklarda toplanan gaz”

şarımsaḡı yaḡıla biryān eylese yise ne kadar yili var-ı-sa gidere 76b/1
tiryas ḳasıḳ yiline ve bil aḡrısına ve bil şovukluḡına ve selāsil-i bevre ve diz
aḡrısına ve şovukdan olan maraźlara ma‘ cun idüp yiye 81b/17

yil “rüzgar, yel”

ḳarşu aşasın ve yil toḳunmaya kırk günde kemālin bulur 61a/8

yimek “yemek”

şu içmeye ve yimek yimeye 92a/11
kişilere yimekde ve içmekde ihtiyār olmayup 93b/2
şovukdan şaḳına öyleye ḳomaz ayırtalar soñra yimek yiye daḥı 94a/16

yir- “yer, bölge”

ḫalt idüp göyünmiş yire t̄ilā ideler nā‘fidür 59a/16
oḡlan malını ḫaram yirlere olur 77b/8

enār ağacını bir yirde qosalar ol aradan canavarlar qaça 82b/7

yiryüzi “ yeryüzü”

yiryüzinde biten nebātatuñ her birinde ne 75a/17

yirine “ yerine”

hindibağunıñ şu-ıla qaynadup istiskāya şu yirine içüreler 78a/6

qarın ağrısına göbek burusına almayı oyup işlegi yirine maştaq taldura 93a/1

yit- “yetmek, kāfi gelmek”

yitecek qadar bi‘l-lahi ma‘cün ide şerbeti besden yedi dirheme degindür
95b/16

b- Metnimizde gördüğümüz ilk hecedeki e ünlüsü bugün i olmuştur.

Eski Türkçe döneminde ilk hecede görülen e ünlüsü metnimizde de görülmektedir. Günümüzde ise bu e‘ ler i olmuştur. Metnimizde tespit edilen bu kelimeler şunlardır:

çeyne- “çiğnemek”

bögürtlen yaprağın ağzı şişen kişi çeynese hoş ola 78b/15

ağzı qoşusın gidermek için turuna yaprağın çeynese giderür 82a/7

eyü “ iyi, güzel”

eyü alma ki kurdu olmaya 63a/7

eyü qıdadur cimā‘ a kuvvet virür 72b/9

ağz ağrısına ve naşur olmuş yaralara eyüdür 77b/14

talak zaqmetine eyüdür 80b/1

eyüce “iyice, güzelce”

dördüncü gün şıqhat bulup döşekden tırdı şişleri gidüp eyüce oldu 97a/8

geyesi “giyisi”

üç dirhem maştaki qatsa yeñi geyesiye tütsi itse eskiyince bit olmaya 77a/8

c- Kelimelerin ilk hecesinde e ve i ünlülerinin karışık olarak tespiti:

Metnimizde, aynı kelimedede hem e' li hem i' li kullanım göze çarpmaktadır.

Aynı kelimedede e ve i ünlülerinin ayrı ayrı görülmesi.

Bu durum Orta Türkçe içerisinde göz önüne alındığı takdirde , bu devir Türkçesinin Çağatay ve Kıpçak (Kuzey- Doğu) lehçelerinde umumî bir yer tutar. Bilindiği gibi bu lehçeleri i tarafındadır. Yalnız bu kelimelerde görülen ikili hareke Eski Türkçe içinde de görülmektedir. (bk. Orhan YAVUZ, Anadolu Türkçesiyle yapılan En Eski Tezkiretü'l Evliyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri, Konya, 2006)

bel, bil:

belde olan ruṭūbeti ve bürūdeti ve riyāhı ve ağırları ve veca‘ i mefāsılı ve ‘ırķu' n-niṣā-i ve bil ve ḳulunç ağırların gidere 57b/4-5
ve beldeki burūdeti ve a‘ zādaki ruṭūbeti ve fuzuleti def‘idar 70b/17
bu dahı bilde olan ‘ illetleri cerb ider 59a/7
bu iki nev‘üñ sebebi bil-de ruṭūbet ğālib olduğındandır 67b/7

bez, biz:

suıyı ḳaynadasın bez buḫārdan ıṣlandıkça şıḳup alasın 61a/15
bize bağlayup bir ḳazana şı ḳoyasın bu bizi ortasına ağacıla aşıp 61a/14

yedür-, yidür:

maḳ‘ adda olan bevāsıra ma‘ cūnın yedüreler 80b/2
bir mişkālīne biraz şeker ḳatup dīvaneye yedürseler hoş ola 84b/11
beş dirhem ḳaplan eti yidürseler hoş ola 86b/11
ördek dilini bevli aḳan ādeme yidürseler hoş ola 87b/2

yel, yil:

ma‘īdesinde yel olana veyā sancusı veyā ṫalağı veyā ğayrı ağırsı veyā ısıtma incidür olsabunuñ her ḳanğısına olursa ikişer dirhem içüreler 80b/12
ḳasıḳ yeline ve bevāsıra ve ṫalağa bal ile uralar şıfa bula 89b/1
şarımsağı yağıla biryān eylese yise ne ḳadar yili var-ısa gidere 76b/1

yegrek- yigrek

ve etlerüñ yegregi genç ḳoyun etidür ve tazesinden bayadı yegdür 72b/13
südüñ yigregi oldur ki kırḳ günden şonra şağıla 73b/15

2- Eski Türkçe ile Menāfi'u'n-Nās arasındaki ünlü değişmeleri:

Bu ünlülerdeki değişmeler Eski Türkçe devrinden günümüze kadar dilin doğal akışı içinde ortaya çıkmışlardır. Bu ünlü değişmeleri incelenirken değişme sebepleri dikkate alınmalıdır. Bu sebepler içinde Eski Anadolu Türkçesinin belli başlı kuralları ve ünsüzlerin özellikleri de yer alır. Metnimizde tespit edilen belli başlı ünlü değişimleri şunlardır:

Kalın sıradan ince sıraya geçmiş ünlüler**a > e değişikliği:**

“yeşil” kelimesinde rastladığımız bu değişiklik Batı Türkçe sinde y ve ş gibi inceltici seslerin tesiriyle ortaya çıkmıştır.

yeşil 60b/8, 62b/14

a > i değişikliği:

imdi < emti, amtı

imdi 64a/2, 68b/1, 70a/5, 75b/3

ı > i değişikliği:

Bu değişikliğin sebebi “ı ünlüsünün hece taşıma gücünün azlığına bağlanabilir.

dil < tıl

dil 86b/13,

dili 87b/6,

dilini 84a/5

u > ü değişikliği :

yü- < yu- “yıkamak”

yuya 80b/8

yusa 84a/16

yuyup 62a/7

İnce sıradan ince sıraya geçmiş ünlüler

ü > i değişikliği :

dördüncü < törtünç

dördüncü 67a/15, 93b/11

içün < üçün < uçun

içün 62a/17, 71a/13

Kalın sıradan kalın sıraya geçmiş kelimeler

ı > a değişikliği :

ağla- < yığıla-

ağlaşan olsa 83b/8,

ağlamaz ola 79b/10, 83b/9

ı > u değişikliği :

oğu - < oğı -

oğumak 98b/10

3- u / o ve ü / ö değişmesi :

Arap alfabesinde u,ü,o,ö ünlüleri için aynı işaret kullanılmaktadır. Bu kullanım bir karışıklığı da beraberinde getirmektedir. Bu ünlüler bünyesinde buldukları kelimelerde o ve u ile mi, yoksa ö ve ü ile okunup yazılacak tartışma konusu olmuştur. Biz çalışmamızda bu kelimelerin günümüzde yaygın olan kullanılışlarını tercih ettik.

güzel / gözel : güzel ola 82b/16

oyna- / uyna : oynar 66b/17

tol- / tul - : toldura 93a/2

tıdağ / tıdağ : tıdağı 67a/7

uyan- / oyan- : uyana 85a/8

yukaru / yoşaru : yukaruda 64b/4

yüri- / yöri-, yöri- : yürir 73a/11

yoğur- / yuğur- : yoğuralar 59a/6

ÜNLÜ UYUMU

1-Kalınlık- İncelik bakımından ünlü uyumu

Altay dilleri arasında yer alan Türkçenin, tam bir kalınlık- incelik uyumu içinde olduğu görölmektedir. Bu uyumda kelime kökünün ünlüsü kalın ise onu takip eden hecelerin de ünlüsü kalın, kökün ünlüsü ince ise takip eden hecelerin ünlüleri de ince olur. Bu uyuma büyük ünlü uyumu denmektedir. Bu uyum, bazı istisnalar dışında Eski Türkçe döneminden günümüze kadar tüm lehçeler de görölmektedir. Metnimizde tespit edilen büyük ünlü uyumuna uymayan kelimeler şunlardır:

1- i - cevherî fiilin “ – dük” sıfat – fiil şekli:

şarundaş idük 97b/7

2- iken : toğarken 69a/2

Aitlik eki olan –ki ekinin metnimizde hem kalın hem ince şekli görölmüştür. İnce sıradan ünlü taşıyan kelimelere –ki , kalın sıradan ünlü taşıyan kelimelere –kı olarak getirilmiştir. Ekin ünsüzü k iki ünlü arasında kaldığı zaman yumuşayarak ğ olmuştur. Metnimizde uyum dışında kalan bir kelime tespit edilmiştir :

a‘ zādaki 70b/17

2- Düzlük- Yuvarlaklık bakımından ünlü uyumu

Bu uyum Türkçenin her döneminde var olan bir uyum değildir. Günümüzde görölen düzlük- yuvarlaklık uyumu Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde olduğu gibi üzerinde çalıştığımız metnimizde de karışıklık göstermektedir.

Düz ünlü taşıması gereken , günümüzde de düz ünlü taşıyan bazı kelimeler, metnimizde yuvarlak ünlülü olarak görünmektedir. Metnimizde bazı kelimelerde ikili yazılışlar tespit edilmiş olup bunlardan bazıları şöyledir:

şurı- şuru : şurı 58a/10, şurumaya 71a/8

şarı- şaru : şarı 67a/7, şaru 78a/5

şolı- şolu : řolımaķ 81a/3, şolusa 67a/1

şatlı- şatlu : şatlı 60b/1, şatlu 63b/7

a- Metnimizde yuvarlaklık- düzlük uyumu meselesini kelimelerde ve eklerde olmak üzere iki bölümde incelemeyi uygun gördük.

a- Kelimelerde yuvarlaklaşma :

1- - ğ ve – g’ lerin düşmesi sebebiyle

Eski Türkçe döneminde birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan –ğ ve –g ler Batı Türkçesinde düşerken, Eski Anadolu Türkçesi döneminde kendinden önceki ünlüyü genellikle yuvarlaklaştırmışlardır. Metnimizde - ğ ve - g ler düştüğü halde yuvarlaklaşma olmayan kelimeler de vardır.- ğ ve - g’ lerin düşmesiyle kendisinden önceki ünlünün yuvarlak olarak görüldüğü kelimeler :

ķapug > ķapıg > : “ķapı” ķapusına 83a/13- 88b/2

şaru < şarig : “saru” şarusı 60b/6, şaru 78a/5, şarısını 87b/11

2- Dudak ünsüzlerin tesiri sebebiyle

Metnimizde dudak ünsüzleri m,p,v tesiri ile bazı kelimelerde yuvarlaklaşmalar görülmektedir. Tespit edilen kelimeler şunlardır :

demür < temir : “demir” demüre 71a/14- 92b/10

ķamu < ķamıg < ķamağ : “bütün, hep” ķomu emrāza 99a/11

ķapu < ķapıg : “ķapı”evüñ ķapusına 83a/13, ķapusına sürseler 88b/2

yavuz < yabız : “kötü, fena” yavuz ahlāt toğura 73a/12, bir yavuz ķelbüñ boynına daķsalar 86b/8

3- Yapım eklerindeki yuvarlak ünlü sebebiyle

Bazı yapım eklerindeki ünlüler, Eski Türkçe döneminde olduğu gibi metnimizde de yuvarlak ünlüdür. Metnimizde tespit edilen bazı kelimeler şunlardır :

- uk, - ük eki ile :

artuķ “fazla, başka, geri kalan, artık”

artuķdur 73a/14, 75a/7-8-10

ayruķ “başka, gayrı”

ayruk 64b/4

delük “delik”

delükli taş 90a/8,

delüğine 81a/16

delükli taşı 90a/9

eksük “noksan, eksik”

eksük olmaya 84b/17, 88b/3

- ğaru, - gerü eki ile :

yuşaru < yoğ- ğaru “yukarı”

yuşaru ęor diyüp 97a/12

4- Bir sebebe bağlı olmadan yuvarlak ünlü taşıyanlar

Türkçede bazı kelimeler vardır ki, bu kelimelerin ünlüleri Eski Türkçe döneminde de yuvarlak olarak görülmüştür ; fakat bu ünlülerdeki yuvarlaklığın sebebi tespit edilememiştir. Metnimizde yer alan bu kelimeler şöyledir :

berü “beri, bu yana” altı aydan berü 62b/10

degül “değil” seza degüldür 67b/14

eyü “iyi” eyü alma 63a/7, eyüdür 60b/14

girü “sonra, tekrar,geri”girü 71b/7, 76b/5

ęatun “kadın” ęatun 69a/17, ęatuna 77b/15

ęarşu “karşı” ęarşu 63b/13

kendü “kendi” kendü 76a/7, kendünü69b/4,kendüye 83b/6, kendüde 89a/9, kendüden 68b/8

Eski Türkçe döneminde görülmeyen fakat metnimizde tespit edilen bir kelime vardır.

delü “deli” delünüň başına 83b/13, delünüň boynuna 83b/9, delüye 88b/11

5- - ğ ve - ğ ler düştüğü halde yuvarlaklaşmaya tabi olmayan kelimeler

Bu kelimeler - ğ ler ve – g’ ler düştüğü halde Eski Türkçede olduğu gibi düzlüklerini korumuşlardır. Metnimizde tespit edilen bu kelimeler şöyledir :

aşşı < asığ “fayda”

aşşı 74a/16, 75a/8

elli < elig “elli sayısı”

elli 60a/16, 61a/7, 62b/13

issi < isig “sıcak”

issi 72b/17, 75a/1-12, 91a/10

ęatı < ęatıę “sert, sıkı, katı”

ęatı 85a/15, 91b/16

b- Eklerde yuvarlaklaşma

Metnimizde tespit ettiğimiz yuvarlak ünlülü ekleri, ünlüsü aslında yuvarlak olanlar ve ünlüsü sonradan yuvarlaklaşanlar olmak üzere iki bölümde inceleyeceğiz.

1- Ünlüsü aslında yuvarlak olan ekler

-up, -üp zarf fiil eki :

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ekin ünlüsü, Batı Türkçesinden beri yuvarlaktır. Günümüzde ise ünlü uyumuna uyarak -ıp, -ip, -up, -üp olmak üzere 4 şekilli kullanılmaktadır.

al – up 63a/10	bil-üp 68a/4	del-üp 62a/1
ez-üp 57b/2	sar-up 93a/3	süz-üp 57b/2
yun-up 59a/10		

-dur-, -dür-, -tur-, -tür- fiilden fiil yapma eki :

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ek Eski Türkçe döneminde bu dört şekliyle kullanılmıştır.

dön-dür-ür 73a/6	getürür < kel-tür- ,ge-tür- 63a/1
tol-dur-a 93a/2	uyuş-dur-ur 80b/10

-duk, -dük, -tuk, -tük sıfat-fiil eki :

Bu ek de Eski Türkçe döneminden gelen yuvarlak ünlülü eklerdendir. Görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahsına benzeme yoluyla yuvarlaklaşmış olan ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde uyum dışında kalmıştır. Ekin yuvarlak ünlülü kullanılışı görülmüştür. Metnimizde tespit ettiğimiz kelimeler şunlardır :

çık-duğ-ı 81b/5	derle-dük-den şöıra 69b/6
dile-düg-i gibi 69b/2	toğ-duğ-ı 94a/12

-ur, -ür fiilden fiil yapma ekleri :

Eski Türkçe döneminde olduğu gibi ekin ünlüsü metnimizde de yuvarlaktır.

bit-ür-e 76b/8	bit-ür-ür 60a/14
iç-ür-eler 78b/1	iç-ür-seler 72b/9

-gur,-gür fiilden fiil yapma eki :

Metnimizde bir yerde tespit edilen bu ekin ünlüsü yuvarlaktır.

tır-gur-a 85b/17

-sun, -sün,-sunlar, -sünler emir 3. şahıs ekleri :

Bu ekin ünlüsü Eski Türkçe döneminden beri yuvarlak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ek daha son zamanlarda ünlü uyumuna tabi olmuştur.

ol-sun 83a/11	yidür-sünler 96a/5
---------------	--------------------

-dur, -dür ; -durur bildirme ekleri :

Tur- fiilinin " turur " geniş zaman çekiminden hece düşmesi yoluyla meydana gelen -dur,-dür bildirme eki aslı gibi metnimizde de yuvarlak şekillidir.

dem-dür 72b/12 bile-dür 73a/13
ot-dur 78a/10 asân-dur 61a/16

2- Ünlüsü sonradan yuvarlaklaşmış ekler

-(u)m, -(ü)m ; -(u)muz,-(ü)müz iyelik 1. şahıs ekleri :

Eski Türkçe döneminde 1. şahıs iyelik eklerinin ünlüsü kökün ünlüsüne uyar. Kelime kökünde yuvarlak ünlü bulunduğu için ekin ünlüsü de yuvarlak olmaktadır.

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ek " m " tesiriyle yuvarlaklaşmış olarak karşımıza çıkmaktadır.

gön(ü)l-ü-m-e 97a/11 öz-ü-m 95b/6

-(u)ñ, -(ü)ñ ; -(u)ñuz,-(ü)ñüz iyelik 2.şahıs ekleri

Eski Anadolu Türkçe döneminde 2. şahıs iyelik ekleri yuvarlak ünlülüdür. Buradaki yuvarlaklaşmanın sebebi "ñ" tesiri ve 1. şahıs iyelik ekine benzeşme ile açıklanabilir. (YAVUZ, 2006 : 196)

el-ü-ñ 98b/17 kol-u-n-a 83b/15

-un,-üñ ; -nuñ,-nüñ ilgi hali eki :

Eski Türkçe döneminde yuvarlak ünlüye sahip isimlere geldiği zaman yuvarlak ünlülü olan bu ek Eski Anadolu Türkçesi döneminde daima yuvarlak ünlülüdür. Bu ekin yuvarlak ünlülü olmasının sebebi "ñ" sesinin etkisidir. 1. teklik şahıs iyelik eki –m tesiri ile "ben" zamirinin ilgi hali " beniñ "kelimesindeki ünlü yuvarlaklaşmış sonra benzeşme(onoloji) yoluyla 2. teklik şahıs zamirinin ilgi hali eki almış şekli "seniñ" kelimesi, senüñ şekline dönüşmüştür. Yine "m" tesiriyle 1. şahıs zamirlerinin ilgi hali eki almış şekilleri, benüm ve bizüm şekillerinde yuvarlak ünlülü olmuşlardır. (YAVUZ, 2006 : 196) Metnimizde tespit edilen örnekler şunlardır :

at-uñ 83b/1 arpa-nuñ 72a/11
deve-nüñ 83b/16 göz-üñ 81b/4
sen-üñ 98a/17

-lu,-lü ; -suz,-süz sıfat yapma ekleri :

İsimden isim yapma eki –lu,-lü bu ekin olumsuz –suz, -süz'ün de ünlüsü metnimizde yuvarlak ünlülüdür. Eski Türkçe döneminde bu ek ünlü uyumuna

tabidir. Bu dönemde -lğ,-liğ,-luğ,-lüğ olmak üzere dört şekli bulunan ekin sonundaki -ğ, ve -g ler Eski Anadolu Türkçesi döneminde düşerek ekin ünlüsünü yuvarlaklaştırmıştır.

Ekin olumsuz şekli -suz, -süz deki yuvarlaklaşma da -lu, -lü etkisiyle ve (benzeşme) onoloji yoluyla oluşmuştur.

delik-lü 83b/17 saçak-lu 87a/13

sen-süz 89a/10

-du(m), -dü(m) teklik 1. şahıs görülen geçmiş zaman eki :

Eski Türkçe döneminde -tı(m) şeklinde olan görülen geçmiş zaman 1. şahıs ekinin ünlüsü, metnimizde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaktır. Ekteki yuvarlaklık -m teklik 1. şahıs ekinin etkisi ile olmuştur.

di-dü-m 62a/10 it-dü-m 97a/12

vir-dü-m 97a/13 gör-dü-m 97a/13

yaz-du-m 99a/8

-du(ğ), -dü(ğ) görülen geçmiş zaman eki :

Eski Türkçe döneminde -tı -mız olan bu ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlak ünlüdür. Metnimizde de yuvarlak ünlülü olan bu ekin yuvarlaklaşmasının sebebi Eski Türkçede var olan -duk sıfat-fiil ekinin etkisi olarak gösterilebilir.

yaz-duk 94b/8

-ur, -ür geniş zaman eki :

Eski Türkçe döneminde geniş zaman ekleri -r, -ar, -er ; -ur, -ür ; -ır, -ir şeklinde iken Eski Anadolu Türkçesi döneminde bu ekin -ır,-ir şekli görülmez. Metnimizde tespit ettiğimiz örneklerden birkaçı şöyledir :

al-ur 81b/4 bitür-ür 60b/12

gel-ür 67b/5 kal-ur 76a/6

-alum, -elüm çokluk 1. şahıs emir eki :

Bu ek bugün olduğu gibi Eki Türkçe döneminde de -alum, -elüm şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde, bünyesindeki “m” etkisiyle -alum,-elüm olarak görülmektedir.

bildür-elüm 63b/13, 75b/4

-cuk,-cük isimden isim yapma eki :

Metnimizde ekin ünlüsü hem düz hem yuvarlak olarak karşımıza çıkmıştır.

Tespit ettiğimiz yuvarlak ünlülü örnekler şunlardır :

oğlan-cuğ-ı 82b/16 oğlan-cıç-lar 90a/13

-acuk isimden isim yapma eki :

Metnimizde bir yerde tespit edilen bu ek şöyledir :

az-acuk 85a/6

-u, -ü fiilden isim yapma eki :

Bu ek, Eski Türkçe dönemindeki -ğ ve -g fiilden isim yapma ekinin Batı Türkçesinde düşmesi sebebiyle, yerini alacak olan kendisinden önceki yardımcı ünlüyü yuvarlaklaştırmasından meydana gelemiştir. (YAVUZ, 2006: 199, 200)

şar-u-sını 87b/11 şar-u 87b/10

şar-u-sı 71a/14

-kun fiilden isim yapma eki :

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ek şöyledir :

Ar-ğun 66a/13

c- Düz ünlü taşıyan ekler

Bu ekler kelime kökünün ünlüsü ne olursa olsun daima düz ünlü taşımaktadırlar. Metnimizde tespit ettiğimiz düz ünlü taşıyan bazı ekler şunlardır :

1-Bir ünlüden oluşan ekler

-ı, -i belirtme hâli eki :

Eski Türkçe döneminde isimlere gelen belirtme hâli eki -ğ ve -g ‘dir. Eski Anadolu Türkçesinde ise kelime kökünü ünlüsü ne olursa olsun belirtme hâli eki -i, -ı ‘dir. Günümüzde ise ünlü uyumu içerisinde -ı, -i, -u, - ü şeklinde kullanılmaktadır.

ağız- ı 78b/15 ayak-ı-n 76a/8

bu-nı 80a/8 diş-i-ni 85b/7

yıl-i-ni 76b/14

-ı, -i 3. şahıs iyelik eki :

Eski Türkçe döneminde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesi döneminde de 3. şahıs iyelik eki -ı, - i şeklinde olup uyum dışında kalmıştır.

baş-ı 90a/13 boğaz-ı 80b/3

bögreg-i 69b/12 kab-ı 74b/9

kan-ı-n- 65b/4 söz-i 98b/6

2- Bir ünsüz bir ünlüden oluşan ekler

- dı, -di görülen geçmiş zaman 3. şahıs eki :

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman 3. şahıs eki -dı, -di nin ünlüsü daima düzdür. Metnimizden seçtiğimiz örnekler şunlardır:

bul- dı 94b/2 di-di 95b/4
eyle-di 68a/10 yaşa-dı 95a/10

- mı, - mi soru eki :

Ek, Eski Türkçe döneminde yuvarlak ünlülü iken Eski Anadolu Türkçesi döneminde -mı, -mi şeklinde görünmektedir. Günümüzde ise ünlü uyumuna uyarak -mı, -mi, -mu, mü olmak üzere 4 şekilli kullanılmaktadır.

olur mı 99a/9 yokmı 76a/2

-(n) ı, -(n) i belirtme hâli eki :

Bu ek 3. şahıs iyelik eklerinden sonra gelmektedir. -ı, -i belirtme hali göz önünde bulundurulursa (n)'nin yardımcı ses olduğunu belirtmek gerekir. (YAVUZ, 2006 : 202)

bu(n)ı 68b/1 diş-i- (n)i 85b/7
göz-ü- (n)i 87a/12 kab-ı- (n)-ı 83a/5

-sı, -si iyelik eki :

Ünlü ile sonlanan isimlere gelen teklik 3. şahıs iyelik eki -sı, -si'nin ünlüsü metnimizde düzdür.

alma-sı 82a/16 ā 'za-sı 84a/14
buru-sı-na 93a/1 deri-si 85a/15
devā-sı 99a/14 yavru-sı-nı 70a/11
yumurda-sı-nı 88b/13 yuva-sı-nda 90a/10

3- Bir ünlü bir ünsüzden oluşan ekler

-(ı)n- , -(i)n- fiilden fiil yapma ekleri :

Ekin ünlüsü düz olarak tespit edilmiştir. Bir yerde yuvarlak şekline rastlanmıştır.

bul- (ı)n-ursa 96a/17 gez- (i)n-elər 79a/16

-(ı)l, - (i)l fiilden fiil yapma eki :

Metnimizde hem düz şekli hem de yuvarlak şekli görülmüştür.

açı- (ı)l-ur 77b/10 yar- (ı)l-an 78a/12

4- Bir ünsüz, bir ünlü, bir ünsüzden oluşan ekler :

-dın, -din ayrılma hâli eki :

Metnimizde daha çok düz-geniş ünlülü olarak tespit ettiğimiz ayrılma hâli ekinin düz-dar ünlülü şekli iki yerde geçmektedir.

öñ-din 74a/5, 74b/14

-mış, -miş öğrenilen geçmiş zaman eki :

Bu ek, Eski Türkçe döneminde ünlü uyumu içinde karşımıza çıkmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde sadece düz ünlülü şekli ile görülmektedir.

buyur-mış 94b/10 ço-mış-dur 86b/17
yarat-mış-lar-idi 97b/16 yaratma-mış-dur 75b/2

-ğıl,- gil teklik 2. şahıs emir eki :

Bu ekin ünlüsü düzdür. Günümüzde kullanılmayan bir ektir.

bil-gil 66b/5

-lık, -lik isimden isim yapma eki :

Eski Türkçe döneminden beri ekin ünlüsü ünlü uyumuna tabidir. Metnimizde de ekin ünlüsü 4 şekillidir. 1 de bu özellik görülmektedir.

er- lig-i 76a/14 kızıl-lığ-a 63b/16
sarı-lık 83b/16 susuz-lığ-ı 64b/7
kuru-lık-da 65a/9 kuru-luğ-da 71b/16

6- İki heceli ekler

-ınca, -ince zarf fiil eki :

Eski Türkçe döneminde -ğınca, -ğince şeklinde olan ek Eski Anadolu Türkçesinde ğ,-ğ'lerin düşmesi ile -ınca, -ince şeklini almıştır. Metnimizden seçtiğimiz örnekler şöyledir :

kal-ınca 63a/9 kuru-y-ınca 59a/13
ol-ınca 82b/13 şovu-y-ınca 60b/6

-(ı)ncı, -(i)nci isimden isim yapma ekleri :

Eski Türkçe döneminde -nci şeklinde görülen ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde ekin sonunda ünlü türemesiyle – (ı)ncı, - (i)nci şeklini almıştır. Metnimizde de genellikle düz ünlü olan ek bir yerde – (ü)nci şeklinde görülmüştür.

beş-inci 68b/9 iki-nci 72b/5
sekiz-inci 57b/4 yedi-nci 67b/12

ķarın	:	ķarını 65a/11, ķarına 92b/4, karnında 78b/
ķayına-	:	kaynar 63b/1, ķaynayan 57b/10
ķarısı	:	karsu 61a/8, 63b/13
oğul, oğıl	:	oğlı 67b/7
oğulan	:	oğlan 68b/16, oğlancuğı 82b/16 oğlanın 90a/15, ođlancıklarıñ 60b/15
oyuna-	:	oynar 66b/17, oynamasına 77a/11
ömür	:	ömründe 72a/5, ömrinde 87a/14
ķatılı< ķatıđlıđ :	:	ķatlı 63b/17, ķatlıdur 71b/16 ķatlısı 74b/10
uyıku	:	uyđu 73a/1, uyđuyı 78b/3, uyđusı 86b/3
yapırđak	:	yaprağı 65b/7, yaprađınıñ 76b/13, yaprağın 59a/2
yumuruk	:	yumruķ 97a/4
yumuşak	:	yumşak 69a/17
yumuşat	:	yumşada 76a/13, yumşadur 65a/11
i- yardımcı fiili ile yapılan şekillerde bazen bu fiilin düştüğü görölmektedir :		
ise	:	bulunursa 96a/17, buyurılırsa 76a/1 katarlarsa 77a/4, saķarlarsa 82b/1
idi	:	geçirmezdi 94b/3, geçmezdi 94b/3

BİRLEŞME

Türkçede ünlü ile sonlanan bir kelimedenden sonra ünlü ile başlayan bir kelime veya ek getirildiği zaman, iki ünlü yan yana bulunamayacağı için ünlülerden biri düşer. Böylece iki kelime birleşir. Bu olaya birleşme adı verilir. Bu olay iki ünlünün yan yana olmaması durumunda da görölr. Metnimizde tespit ettiğimiz birleşme olayının göröldüğü kelimeler şunlardır:

bile “beraber” < bir + ile	:	bile 63a/4, biledür 73a/13
birle < bir + ile	:	birle 64b/17, 71a/11
böyle < bu + eyle	:	böyle 60a/2, böyledür 76b/5
kendüzi < kendi + özi	:	kendüzinde 84b/5
kimesne < kim + ise + ne	:	kimesne 82b/2
nesne < ne+ ise+ne	:	nesne 65b/14, 68a/10

şol < şu+ol : şol 61a/1, 62a/7
şöyle < şu + eyle : şöyle 66a/3, 67a/16
Umak fiili ile yapılan birleşmeler :
al- ımaz 67a/1

II. ÜNSÜZLER

ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

1- k- / h değişikliği

a- Kelime başında k- / h değişikliği :

Türkçe kelime başında h sesi bulunmaz. Bugün Türkçede kelime başında görülen h sesi Eski Türkçede k' li dir. Eski Anadolu Türkçesinde de kelime başındaki k sesi korunmuştur. Metnimizde h sesi ile başlayan şunlardır.

hān < kan : hāna 98a/1, hānı 98a/5
hatun < katun : hātun 69a/17, hatuna 77b/1

Türkçe'nin tarihi gelişimi içinde k- / h- değişikliği k ile başlayan bütün kelimelerde görülmez. Bu kelimelerden bazıları yazı dilimizde kullanılmazlar kaçan, kanda gibi. Bazı kelimeler de k sesini koruyarak günümüze kadar gelmişlerdir. Metnimizde k ile yapılan, bugün bu ünsüzü h ile karşılanan kelime şudur :

kaᅇı “ hangi ” : kaᅇı 61a/5, kaᅇısı 61a/6
kaᅇısın 61b/8

b- Kelime ortasında -k- / -h- değişikliği :

Metnimizde tespit edilen kelime ortasında -k- / -h- değişikliğine uğramış kelimeler şunlardır :

aᅇşam < aᅇşam : aᅇşam 94a/9, aᅇşama 97a/6
aᅇşamda 66b/2, aᅇşamdan 58a/1
daᅇı < daᅇı < taᅇı : daᅇı 57b/1, 58a/2, 59a/7, 60a/
Bu kelime metnimizde daᅇı şeklinde tespit edilmiştir.
koᅇu < koᅇu : koᅇusın 75a/12, koᅇusına 78b/10
uyᅇu < uyᅇu : uyᅇu 73a/1, uyᅇuyı 78b/3
udı-ku : uyᅇusı 86b/3, uyᅇulu 72a/16

2- k- / g değişikliği :

Eski Türkçe döneminde kelime başında k- ünsüzü Batı Türkçesine g- olarak geçmiştir. k- / g- değişikliğinin olmadığı kelimeler de vardır.

Eski Türkçe döneminde k- 'li olan metnimizde g-'li kabul ettiğimiz kelimeler şunlardır :

geç- < keç-	:	geçmezdi 94b/3, geçürüp 66a/2
gel- < kel-	:	gelür 67b/7, gele 63b/14, gelse 80b/15
geñez < keñez	:	geñez 89a/4-15
gerek < kergek	:	gerek 68a/9, gerekse 96a/5, gerekdür 62b/8
getür- < keltür	:	getürür 63a/1, getüre 75b/11, getüreler 64b/13
geyik < keyik, kiyik	:	geyik 73a/2, 84b/10
gez- < kez-	:	gezer 81b/12
gibi < kip-i	:	gibi 59a/1, gibilere 94b/3
giç < keç	:	giç 85b/9
gice < keçe	:	gice 58b/7, gicesi 69a/4, gicede 76a/1
gir- < kir-	:	girmek 79a/13
girü < kirü	:	girü 71b/7, 76b/5-6
git- < ket-	:	gidse 93a/6, gitmeye 62a/4
gider- < keter-	:	giderür 62a/11, gidere 57b/6 , giderüp 66a/1
gök < kök	:	gök 83a/5
gökçek < kökçek	:	gökçek 85b/16
gölge < kölge	:	gölgede 86a/10
göm- < köm-	:	göme 85b/12, gömseler 88b/13
gönder- < köndger-	:	gönderdüğüñüz 98a/2, gönderdükde 97b/17
göñül < köñgöl	:	göñül 64b/8, göñlüme 97a/11 göñli 63a/16
gör- < kör-	:	göre 66a/7, gördüm 97a/13, gören 87a/13
görül- < körül-	:	görülmiş 58b/3, 62a/8
göre < kör-e	:	göre 70a/3, 71a/2, 71b/14
göster- < köziter-	:	gösterür 99a/13, göstermek 96b/5
götür- < kötür	:	götüresin 89a/9, götüre 58b/11

		götürse 84b/5, götürseler 83b/4
göyün- < köyün	:	göyünse 59a/14, göyünmişyire 59a/16
göz < köz	:	göz 66b/7, gözün 81b/4, gözi 85a/3, gözleri 83a/6
gözet- < közet	:	gözet 98b/17, gözetmek 69a/12
gün < kün	:	gün 79b/1, günü 69a/8, günde 79a/1
gündüz < kündüz	:	gündüz 69a/15

Eski Türkçe döneminden gelen ve bugün hem yazı dilinde hem de ağızlarda k' li şeklini koruyan bazı kelimeler vardır. Metnimizde tespit edilen kelimeler şunlardır:

kendü < kentü	:	kendü 76a/7, kendüni 69b/4, kendüye 83b/
kendüz(i) < kentü+öz(i)	:	kendüzinde 84b/5
kes- < kes-	:	kesüp 63a/3, kese 60b/9
kim < kim	:	kim 76b/1, kimün 97b/10
kişi < kişi	:	kişi 70a/6, 72a/15, 74b/6
küçük < kiçik	:	küçük 62a/1, küçükleri 97b/8
kim < kim	:	kim 76b/1, kimün 97b/10

3- ğ ve g seslerinin gelişmesi

Türk dilinin tarihi gelişimi içinde ğ ve g'ler önemli bir yer tutar. Batı Türkçesinde tek heceli kelimelerin sonundaki g'ler “ ye ” , Doğu Türkçesinde sertleşerek k olur. Bey kelimesi dışında bütün kelimelerin sonunda bulunan g'ler Batı Türkçesinde yazılmakta fakat y telaffuz edilmektedir. (YAVUZ, 2006: 212)

a- Birden fazla heceli kelimelerin sonunda :

Batı Türkçesinde birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan -ğ ve -g'ler ile, eklerin sonundaki – ğ ve – g ler düşer. Bu düşme, kendisinden önce gelen ünlünün uzamasına ve yuvarlaklaşmasına sebep olur. Metnimizde tespit ettiğimiz –ğ ve –g düşmesi sonucunda yuvarlaklaşan kelimeler şunlardır :

şamu, şapu, şoru gibi.

Metnimizde kelime sonundaki –ğ ve –g'ler düştüğü hâlde yuvarlaklaşmayan kelimeler ile, -ğ ve -g'den önceki ünlüsü aslında yuvarlak olan kelimeler şunlardır :

aşşı < asığ “fayda”	:	aşşı 74a/16, 75a/8
elli < elig	:	elli 60a/16, 62a/12, 64a/7

issi < isig	:	issi 59a/14, 60a/1, 75a/1
katı < katıg “sert,sıki,katı”	:	katı 85a/15, 92a/11
ķuru < ķuruĝ	:	ķuruya 84b/6, ķurudukķa 84b/5
ölü < ölüg	:	ölürseñ 99a/12, ölümden 99a/15
ulu < ulug	:	ulu 68b/10, ulular 87a/8

Sıfat yapma eki -lı, -li, -lu, -lü de Eski Türkçe'nin -lig, -lig, -lug, -lüg ekinen olmuştur.Ekin sonundaki -ĝ,-g'ler Batı Türkçesinde düşerek ekin ünlüsünü yuvarlaklaştırmıştır. (YAVUZ, 2006: 213)

Metnimizde bu ek için tespit ettiğimiz örnekler şunlardır :

tat-lu-dur 71b/16	dür-lü-dür 81a/17
-------------------	-------------------

b- Teşkil eklerinin ve kelimenin bünyesine dahil hecelerin başında :

Teşkil eklerinin ve kelimenin bünyesine dahil hecelerin başındaki –ĝ ve –g'ler Eski Anadolu Türkçesi döneminde düşmüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metnimizde tespit ettiğimiz kelimeler şunlardır :

geçür- < keç-gür	:	geçüresin 62a/3, geçürüp 66a/2
gerek < ker-ge-k	:	gerek 68a/9, gerekdür 69b/11 gerekse 96a/5
gönder- < köndger-	:	gönderdükde 97b/17
ķışal- < ķışĝal-	:	ķışalmış 62b/2
ķulaķ < ķulĝaķ	:	ķulaķdan 75b/5, ķulaķ 81a/10
ķurtar- < ķurtĝar	:	ķurtarur 79a/1
yalan < yalĝan	:	yalanı 98b/14
yapraķ < yapırĝaķ	:	yapraĝı 63a/16, yapraĝın 80b/2

c- Çekim eklerinin başında :

Eski Türkçe döneminde çekim eklerinin başında bulunan –ĝ ve –g'ler Batı Türkçesinde düşerler. Metnimizde tespit edilen örnekler şunlardır :

- an, -en < -gan, -gen

dut-an 75b/7	dökül-en 76b/6	gel-en-e 78b/
götür-en 87a/5	işitme-y-en 87b/8	yarıl-an 78a/

- aru, -erü < -ĝaru, -gerü

yuk-aru< yoķ-ĝaru< 97a/12	yuk-aru-da 64b/4, 96b/4
---------------------------	-------------------------

- **ınca, -ince** < -**gınca, -gince**

gel-ince 60a/2 sovu-y-ınca 60b/6 ol-ınca 82b/1

4- g / v değişmesi

Önceki dönemlerde g ile yazılan bugün ğ veya v ile telaffuz edilen, metnimizde tespit ettiğimiz kelimeler şunlardır :

a- Yuvarlak ünlülerle

Hece sonunda :

dög- : dög 61a/11,dögesin 93b/17, döge 87a/11

Kelime ortasında :

degül : degüldür 67b/14

b- Düz ünlülerle

igde : igde 58b/6, 90b/15

igne : igne 89a/2

yigrek : yigregi 93b/5

5- ğ / v değişmesi

Eski Türkçe döneminde ğ sesi taşıyan, metnimizde bu sesi v olan kelimeler şunlardır :

şovu- : sovusa 82b/13, sovuyınca 60b/6

şovut- : şovuda 66a/4

şovuğ : şovuğ 67a/12, şovuğdur 65a/11
şovuğda 66b/9, şovuğdan 78a/3

şovuğluk : şovuğluk 72b/15, şovuğluğa 73b/7

6- b / v değişmesi

a- Kelime başında b- > v- değişmesi :

Eski Türkçe döneminde bazı kelimelerin başında bulunan b-’ler Eski Anadolu Türkçesi döneminde v-’ye dönüşmüştür. Metnimizde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır :

var < bar : var 97b/11, vardır 58a/3, 59a/3
var-ı-sa 61b/3

var- < bar- : varalar 59a/7, vara 60a/1,

varsa 87a/8

vir- < bir- : virür 63a/6, viresin 63a/12,
virüp 64a/4, virseler 74a/8, virmek 94a/11

b- Kelime arasında ve hece başında b > v değişmesi :

Fiil çekiminde zamir kaynaklı olan 1. şahıs ekleri Eski Anadolu Türkçesinde -van, -ven ; -vuz, -vüz şeklindedir. Metnimizdeki örnekleri şöyledir :

- van, - ven teklik 1. şahıs eki

ider-ven 95b/1

Metnimizde tespit ettiğimiz bazı kelimelerde de b / v değişikliği görülmektedir.

deve : deve 73a/1, devenün 83b/13/15
ev : evde 83a/12, evün 83a/13, evden 90a/2
sev- : severse 79a/7, seve 87a/13
yavuz : yavuz 73a/12, 86b/8

7- b- / p değişmesi :

Eski Anadolu Türkçesi döneminde v metnimizde b- ile olan bazı kelimeler bugün yazı dilimizde genellikle p- iledir.

barmağ : barmak 59a/9, 77b/12, barmağına 89a/4
bişür- : bişüre 91a/6

8- ñ / g değişmesi :

Metnimizde bir kelimedede rastlanmıştır.

öñ > ög “ön” : öndin 74a/5, 74b/14

9- ñğ / n, ñğ / ñ, n / ñ, ñ / n değişmeleri :

Eski Türkçe dönemi ile üzerinde çalıştığımız eser arasında yukarıda sıraladığımız ünsüz değişmeleri görülmektedir. Tespit ettiğimiz kelimeler şunlardır :

aña < aňgar : aña 77b/1-3, 81b/16
baña < baňga : baña 97b/6-8, 98a/13-17
deniz < tiň iz : deňizden 94b/8
geñez < keňges : geñez 89a/4-15

gönül < köngül	:	gönül 74b/15
ķarañu < ķarañgu	:	ķarañu 98a/6
öñ < öñg	:	öndin 74a/5
saña < sañga	:	saña 98b/16, 99a/13
şoñ < şoñg	:	şoñra 57b/14, 61b/5
süñük < süñgük	:	süñükleri 78a/17

10- t / d değişmesi :

Eski Türkçe döneminde bütün kelimelerin başında t ve d ayrımı yapılmadan t'li şekiller bulunmaktaydı. Kelime başındaki t' ler bu dönemin sonlarına doğru d olmaya başlamıştır.

Metnimizde aynı kelimenin hem t'li hem de d'li yazılışları ile karşılaşılmıştır.

11- d / y değişmesi

Türkçe'nin tarihi gelişimine bakıldığında bazı kelimelerde yer alan d'lerin y oldukları görülmektedir

Metnimizde tespit edilen d ünsüzü y olan kelimeler şunlardır :

ayaķ < adak	:	ayaķ altında 84a/17
boyn < bodın	:	boynına daķsalar 86b/9, boynuna taķalar 80a/8
eyü < eygü < edgü	:	eyü alma 63a/7, eyü ğıdādur 72b/9
uyan- < udi – 'tan	:	uyana 85a/8 , uyanmaya 84b/3

a- Eski Türkçe de t- ile başlayan, metnimizde bu ünsüzü d olan kelimeler şunlardır :

Metnimizde aynı kelimenin hem t'li hem de d'li yazılışları ile karşılaşılmıştır

daħı	60b/2, 61b/1, 62a/4, 64a/7, 65a/10 ;
daķ-	83a/11, 86b/9, 89b/12; degme 92a/12;
degil	64a/1, 76a/7, değül 67b/14 ; degül 67b/14;
degin	90b/12, 97a/16; degür- 85a/11;
del-	62a/1, 80a/8, 89b/12 ; delü 83b/9, 85a/1788b/11;
delük	81a/16; demür 71a/14, 92b/10;
deñiz	94b/8; depren- 70a/5
deri	73b/7, 85a/15, 86b/15; derle- 69b/6;
deve	83b/13, 90a/8 dırnak 77a/14;
di-	62b/2, 78a/10,79a/11; diken 78a/11, 80a/17;

dil	84a/5, 86a/2, 87a/4;	dile-	60b/3, 64a/4, 70a/17;
diril-	68a/3;	diş	81b/10, 83a/11, 85a/7;
ditre-	67a/1, 76a/15 ;	diz	69b/3, 80a/4, 81b/12 ;
dök-	59a/2, 70b/13, 71a/16;	dön-	61a/11, 74b/15, 80a/6 ;
döndür	70b/6, 91a/17;	dört	58a/11, 70b/11, 75b/7;
dördüncü	67a/15, 93b/11;	döşe-	71b/6-7-8;
döşek	69a/17, 77a/6, 87b/7 ;	dur-	67a/9, 82b/13;
dut-	75b/7, 84a/11, 85a/15;	dutul-	80b/11;
dükeli	90b/11, 91a/16, 91b/11;	dürlü	77a/13, 95a/2;
dürt-	59b/15, 75b/7, 76b/6;	düş	83a/9, 90a/14;
düş-	76b/16, 83b/16;	düşür-	77a/16, 78b/10;
düz	69b/1;		

b- Eski Türkçe de t- ile yazılan ve metnimizde de t'li tespit ettiğimiz kelimeler şunlardır:

taban	86b/14	tağıd-	59b/9
tağ-	80a/8	talak	73a/13, 74a/12
tamağ	67a/7	tamar	72a/17, 73a/11
tarlık	78b/5	taş “taş”	57b/9, 78a/16
tatlu	58a/7, 63b/17, 71b/16	taya-	69b/4
toğ	67a/16, 68b/10, 69a/2	toğra-	70a/10, 70b/1
toğuz	67a/5	toğdur	93a/2
tuğak	67a/7	tur-	57b/1, 64b/6
tut-	68a/2, 78b/11		

c- Aşağıda verdiğimiz kelimelerin ise hem t-li hem de d-li şekilleri bulunmaktadır.

dur-	:	dura	82b/13, dursa	89b/1
dut-	:	dutasın	61b/2, dutsa	85a/15
dutul-	:	dutulsa	80b/11	
tır-	:	tura	64b/6, tırmayan	77a/3
tut	:	tutan	84a/1, tutup	93a/5
tutul-	:	tutulmuş	76a/13, tutulanlara	79a/3

ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Türkçe kelimelerde görülen ünsüzlerdeki uyum, eklerde ve kelime içinde olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ünsüz benzeşmesi görülürken metnimizde bazı eklerde bu benzeşmeden bahsedilmez.

1-İmlası klişeleşmiş eklerde :

Aşağıdaki eklerin başındaki ünsüzler ünsüz uyumu kuralına uymamaktadır.

- da, - de bulunma hali eki :

beşik-de 94b/4, bögrek-de 64b/14
şabāh-da 66b/2 yimek-de 93b/2

- dan, - den ayrılma hali eki:

döşek-den 97a/8 güneş-den 94b/9
hikmet-den 94b/9 şovuk-dan 78a/3

- dı, -di ; -du, -dü görülen geçmiş zaman eki :

bul-dı 94b/4, di-dü-m 62a/10
eyle-dü-ñ 99b/1, yaşa-dı 95a/10

- duk, -dük sıfat fiil eki :

Metnimizde bu ekin ünsüzü sedalılaştırılmıştır.(yumuşamıştır)

çık-duğ-ı 81b/5 di-dük-leri 79a/11

- dur, -dür fiilden fiil yapma (ettirgenlik eki)eki :

dön-dür-ür 73a/6 ge(kel)-tür-ür 74b/13
karış-dur-a 60a/1

-dur, -dür bildirme eki :

bile-dür 73a/13 şaçaklu-dur 77b/12 yaş-dur 72a/11
yavrusu-dur 73b/2 yeg-dür 72b/13 yimek-dür 98b/8
yok-dur 68a/13 yumuşak-dur 59b/9

- cek, -çek isimden isim yapma ekleri :

gökçek 85b/16 tiz-cek 80a/9

2- Kelime içinde sedalılaştırma

Türkçede iki ünlü arasında kalan sert ünsüzler p,ç,t,k,ğ,f,s,ş yumuşayarak b,c,d,g,ğ,v,z,j şeklini alırlar.

-ç- / -c-

Metnimizde iki ünlü arasında kalan ç'ler genellikle yumuşayarak c olurlar.

ağacını 82b/7, ucına 62a/3

-p- / -b-

kabı 75a/11 kabını 81a/12 kabında 93b/16

-f- / -v-

uvağ 71a/8

-t- / -d-

berkidüp 61a/7 idesin 58a/8 ide 60a/2

işidür 87b/9 kanadın 87a/7 kaydada 62b/4

yoğurda 77b/5 yuda 58b/8

-k- / -ğ-

bıçağıla 63a/2 bırağasın 69b/4 kulağa 75b/5

kuruluğa 73b/3 kuşluğa 65b/13 yarıgun 78a/13

-k- / -g-

döşege 77a/6 elegi 93a/5 göbege 75b/11

gögi 77b/11 yüregün 74b/16

GÖÇÜŞME

Göçüşme (metatez) Türk dilinde özellikle halk ağızlarında sıkça görülen bir olaydır. Metnimizde 1 kelimedede tespit edilmiştir.

karva- "kavramak" : karva-'nın bugünkü şekli kavra'dır.

Kaşgarlı Mahmud'un her iki şekli de tespit etmesi nedeniyle bir r / v mi yoksa bir v / r mi değişikliği olduğunu söylemek zordur.(bk. TİMURTAŞ, 1994:60)

ÜNSÜZ TÜREMESİ

1- -y- ve -n- sesleri

-y- ve -n- yardımcı seslerinden başka metnimizde ünsüz türemesi görülmemiştir. Ünlü ile sonlanan kelime kök ve gövdelerine, ünlü ile başlayan bir ek getirildiği zaman arada bir -y- sesi; 3. şahıs iyelik ekleri -ı,-i ve -sı,-si ile çekim eklerinden biri gelince de -n ünsüzü türemektedir. Metnimizde seçtiğimiz örnekler şunlardır:

ağrısı-n-ı 62a/11

arası-n-da 71a/3

ayva-y-ı 82b/1

burusu-n-a 93a/1 eli-n-den 63a/11 ğıda-y-ı 93a/16
gicesi-n-de 68b/9 içi-n-den 58b/14 kafası-n-ı 84b/1
yi-y-eler 73b/11

İşaret sıfatlarında da –n- türemesi olduğu görülmektedir.

bu-n-ca 66a/7, 97b/12

2- Ses İkizleşmesi

a- s ikizleşmesi

aşşı < aşığ “fayda” : aşşı 74a/16, 75a/8
issi < isig “sıcak, hararet” : issi 59a/14, 73a/16, 74a/15, 75a/12,
80b/7

b- l ikizleşmesi

Batı Türkçesinde iki ve daha fazla heceli kelimelerin sonundaki –g’ler düşerken l ikizleşmesi olayı görülmektedir. Metnimizde tespit ettiğimiz örnek şudur :

elli < elig : elli 64a/7,64b/12

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Metnimizde tespit ettiğimiz ünsüz düşmesi olayı şunlardır :

1- -k, -k düşmesi

qarınca < qarıncaq : qarınca 88a/10

2- Orta hecede l düşmesi

getür- < kel-tür- : getüreler 64b/13, getürüp 71b/11
getürür 74b/13

otur- < ol-tur- : otursa 67a/9, 88a/7

3- -b düşmesi

Eski Türkçe döneminde sub- şeklinde tespit edilen kelime metnimizde –b ünsüzü düşmüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

şu < sub : şu 60a/10, şuyı 61a/15, şuyına 66a/12

B- ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOJİ)

I- İSİM

1- ÇOKLUK

Türkçede çokluk eki –lar, -ler'dir. Bu ek ismin karşıladığı nesnenin birden çok olduğunu gösterir. Eski Türkçe döneminden günümüze kadar değişmeden gelmiştir.

‘avrat-lar 68a/1,	çıban-lar-a 60a/6,	diş-ler-e 89b/8
dizler-i 81b/12,	ekşi-ler 79a/16,	kişi-ler 69b/13
kol-lar-da 77b/5,	tuzağ-lar 68a/1,	verem-ler-e 60a/6
yağlı-lar-dan 92a/11,	yasduk-lar 57b/12	

2- İYELİK EKLERİ

a- Teklik 1. şahıs iyelik eki : -m, -(u)m, -(ü)m

Teklik 1. şahıs iyelik eki -m'dir. Ünlü ile sonlanan isimlere doğrudan, ünsüz ile sonlanan isimlere de (u) ve (ü) yardımcı ünlüleriyle bağlanır. Ekin görevi aidiyet, mülkiyet bildirmektir :

kitāb-u-m 99a/7	murād-u-m 99b/2	nutk-um 99a/17
üstād-u-m-dan 95a/17	yazduklar-um 99b/2	

b- Teklik 2. şahıs iyelik eki : -ñ, -(u)ñ, -(ü)ñ ; -n

Metnimizde teklik 2. şahıs iyelik eki –ñ ve –n olarak iki şekilde kullanılmıştır. Ekin yardımcı ünlüsü (u) ve (ü) dür. 1 yerde (ı) tespit edilmiştir.

el-ü-ñ 98b/17

c- Teklik 3. şahıs iyelik eki : -ı, -i, -u, -ü ; -sı, -si

Teklik 3. şahıs iyelik eki ünsüzle sonlanan isimlere –ı, -i, -u, - ü ünlü ile sonlanan isimlere de –sı, -si şeklinde gelir Metnimizden seçilmiş örnekler şunlardır :

kir-i-n 81b/4	kül-ü-ni 85b/12
kozalağ-ı-n 82b/11	kıltuğ-ı 69b/3
kuyruğ-ı-na 83b/17	kulağ-ı 84a/3

uyuz-u-nı 77a/12 sağ-ı-n-da 87b/12

soncu-sı 80a/1 şoru-sı-nı 87b/11

taze-si-nden 72b/13

ç- Çokluk 1. şahıs iyelik eki : - muz, -müz ; -(u)muz, (ü)müz

Çokluk 1. şahıs iyelik eki –muz, müz’dür. Ünsüzle sonlanan isimlere (u) ve (ü) yardımcı sesleri ile bağlanır, Metnimizde 1 yerde tespit edilmiştir .

mücerreb-ü müz-dür 60a/14

d- Çokluk 3. şahıs iyelik eki : -ları, -leri

Bu ek çokluk eki –lar, -ler ile teklik 3. şahıs iyelik eki –ı ve –i’ni birleştirilmesinden meydana gelmiştir.

göz-leri 67a/8,

gıda-ları 70a/1

gevde-leri-ne 80a/15

3- İSİM ÇEKİMİ

a- İlgî hâli eki

Bu ek, sonu ünsüz ile biten isimlere –uñ,- üñ; ünlü ilen biten isimlere ise – nuñ , -nüñ şeklinde gelmektedir. Metnimizde tespit ettiğimiz bazı örnekler şunlardır :

şoğan-uñ 71a/6

süd-üñ 73b/15

taş-uñ 90a/17

yağ-uñ 61a/3

kuzı-nuñ 70b/3

serçe –nüñ 88b/13

temregü-nüñ 80b/16

b- Yönelme hâli eki

Eski Türkçe döneminde bu ek -ğa, -ge şeklindedir. Günümüzde ek -e, -a şeklinde kullanılmaktadır. Ünsüzle biten isimlere doğrudan, ünlü ile biten isimlere – y ve –n yardımcı ünsüzleri ile bağlanmaktadır.

ay-a 69a/1

bal-a 86a/3

delü-y-e 88b/11

ķulađ-ı-n-a 87b/8 murād-a 99b/5 naşur-a 76b/8
şaç-a 77a/1 şaķal-a 77a/2 sigil-e 59b/14
sirke-y-e 76b/17

c- Belirtme (yükleme) hâli eki

Metnimizde  c türlü belirtme hâli eki tespit edilmiştir. İsimlerin yalın haline getirilen –ı, –i belirtme hâli eki, Eski Türkçe döneminde ki –(ı)đ , –(i)g ekinden –đ v –g nin düşmesi sonucu oluşmuş ve yardımcı ünlü durumundan belirtme hâli eki görevini üstlenmiştir.

-ı, -i, -(y)ı, -(y)i,  

ağız-ı 74b/3 dünyā-y-ı 97a/5 ķulunc-ı 84b/14

Metnimizde 3. şahıs iyelik eklerinden sonra –n yardımcı sesini olarak karşımıza çıkan belirtme hâli eki örnekleri şunlardır :

baş-ı-n-ı 69b/1 göz- -n-i 87a/12 kab-ı-n-ı 83a/5

-n, (-n )

3. şahıs iyelik eklerinden gelen –n belirtme hâli eki de metnimizde tespit edilmiştir.

ķozalađı-n 82b/11 kudreti-n 75b/2

-nı, -ni

Eski Türkçe döneminde bütün zamirlere getirilen bu ek, metnimizde sadece “bu” zahirinde kullanılmıştır.

bu-nı 68b/1, 80a/9, 95a/9

 - Bulunma hâli eki

Bulunma hâki eki –da, –de’ dir. Ekin –ta, –te’li şekli Eski Türkçe döneminde görülürken, Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülmez. Ek, 3. şahıs iyelik

eklerinden ve -ki aitlik ekinden sonra kullanılınca kendisinden önce gelen bir -n sesi ile isimlere bağlanır.

‘âlem-de 95b/9 altı-n-da 69b/9 bal-da 96b/12
beden-de 87a/11 sağı-n-da 87b/12

d- Ayrılma hâli eki

Metnimizde tespit edilen ayrılma hâli eki -dan, -den şeklindedir. İkelimede -din şekli kullanılmıştır.

ağız-dan 80a/13 aışam-dan 58a/1 akın-dan 73b/8
altın-dan 69b/3 ara-dan 84b/10 ay-dan 62b/10
beden-den 90b/11 nohud-dan 72b/5 rende-den 66a/2
sen-den 94b/15 südin-den 83b/10 öñ-din 74a/5,

74b/14

e- Eşitlik hâli eki

Eski Türkçe döneminde -ça, -çe şeklinde olan eşitlik hâli eki metnimizde -ca,-ce şeklinde tespit edilmiştir.

“Kadar, miktar” anlamına gelen örnekleri :

bu-n-ca 97b/12-13 zerre-ce 95a/15

Metnimizde bu anlamların dışında başka anlam ifade eden örnekleri de görülmektedir.

ardı-n-ca “ardından, ardında” 75a/1, 94a/10

öñi-n-ce “önünden, önünde” 76a/3

adet-ce 68a/4

“Ne” kelimesinin eşitlik hâli nice < ne+çe olup “ne kadar,nasıl” anlamlarını ifade eder, ekin -çe’li şekli de “ne” kelimesiyle birlikte kullanılmıştır.

nice-sin 85b/5 ni-çe 92a/8, 95a/3 ni-ce-ne-si 91a/13

f- Yön ekleri

-ra, -re yön eki :

-ra, -re eki Eski Türkçeden günümüze kadar kullanıla gelen bir ektir,

soñ-ra 57b/14, 64a/11, 67b/2, 70a/12

üz-re 70a/7

- aru, -erü yön eki :

- ğa, - ge ekleri ile -ru, -rü eklerinin birleşmesinden meydana gelen bu ek Eski Türkçe de -ġaru, -gerü şeklinde kullanılmıştır. Batı Türkçesinde ekin başındaki -ġ, -g'ler düşmüş ve ek -aru, -erü şeklini almıştır. Metnimizde 1 yerde tespit edilen bu ek şudur :

yuk-aru 97a/12 yuk-aru-da< yok-ġaru 64b/4

g- Vasıta hâli ekleri :

- la, - le

Bu ek ile edatından meydana gelmiştir. İlgi hâli ekinden sonra da gelebilmektedir. İle'nin ilk hecesi yardımcı sesler gibi düşmüştür :

bir-le 64b/17, 74a/1 emrũñ-le-dür 99a/17

- ıla, - ile

Bağlama edatı ile'nin i- ünlüsünün düşmediği şeklidir. Ünlü ile sonlanan kelimelere bir -y- yardımcı sesi ile bağlanmaktadır.

bıçağ-ıla 63a/2 nişât-ıla 66b/9 su-y-ıla 59b/12

- n (- ñ)

Eski Türkçe döneminde işlek bir ek olan -n vasıta hâli eki Eski Anadolu Türkçesi döneminde işlekliliğini kaybetmiştir. Bugün kalıplaşmış olarak birkaç kelimedede görülür.

deg-i-n-dür 90b/12 ol vakt-ı-n 65b/1

4- SAYI İSİMLERİ

a- Asıl sayı isimleri:

Sayı isimleri, sayı isimlerini bildirdikleri için isim olarak kabul edilirler fakat kullanışları bakımından belirtme sıfatı görevini üstlenir. Metnimizde tespit ettiğimiz sayı isimleri şunlardır :

a- Asal sayı isimleri

altı : altı dirhem 58a/7, altı aydan berü 62b/10
altı gün 79b/1, altı ay 96b/3
altmış : altmış 60b/10, altmışa varınca 96b/16
beş : beş 58a/12, 60a/13, beş dirhem 65b/9
beş diş 66a/12,

biñ	:	biñ fülürü 95a/13,	biñ yıllar 95a/10
bir	:	bir 57b/2, 58a/3, 58b/4, bir gün 71a/5, bir gice 89b/1,	bir gündür 80a/2
dört	:	dört vaқыyye 63b/10, dört dirhem 70b/11,	dört nesnedendür 66b/6 dört günde 75b/7
elli	:	elli dirhem 60a/16, 61a/7,	elli yıldan 62a/12
iki	:	iki 57b/6, 58b/2,	iki buçuk dirhem 96b/11
iki yüz	:	iki yüz dirhem 60b/11, 62a/14, 66a/11	
kırk	:	kırk dirhem 60a/8,	kırk gün 61a/8
otuz	:	otuz ve қalye 59b/15,	otuz yıla 96b/15
otuz altı	:	otuz altı dane 58a/12,	
on тоқуз	:	on тоқуз fā'ide 67a/5,	
sekiz	:	sekiz fā'ide 64b/4, 66b/13,	sekiz danesi 94a/5
üç	:	üç serçe 58b/9 üç günde 59b/5,	üç gün 58b/10 üç şabaḥ 62b/11
yedi	:	yedi fā'idesi 58a/3, yedi edviyye 65b/10,	yedi kerre 61b/5 yedi danesi 78a/10
yetmiş	:	yetmiş yıl 95b/4,	
yigirmi	:	yigirmi dirhem 58a/12 yigirmi yıllık 60a/3 yigirmi ve bulğarı yağı 62a/15 yigirmi gün 78a/12	
yigirmi altı	:	yigirmi altı fā'ide 67a/14	
yigirmi beş	:	yigirmi beş dirhem 58a/14	
yigirmi bir	:	yigirmi bir dürlü renc 68a/6	
yigirmi dört	:	yigirmi dört fā'idesi 70b/7	
yigirmi iki	:	yigirmi iki pāre 98a/8	
yigirmi yedi	:	yigirmi yedi fā'idesi 58a/3, 70b/16	
yüz	:	yüz dirhem 60b/11, yüz yaşın 98a/1 yüz yaşından 94b/1	
yüz yigirmi	:	yüz yigirmi dirhem 58a/6	

b- Yabancı asıllı sayı isimleri :

çihār : çihār ŧenbih gicesi 69a/4

c- Üleŧtirme sayı isimleri :

beŧer : beŧer dirhem 58a/11, 59a/4

birer : birer kıŧım 59a/5,
birer mikdār 60a/7
birer dirhem 97a/3

ikiŧer : ikiŧer dirhem 58b/16, 59a/3, 64a/8

onar : onar kerre 76a/1

üçer : üçer dirhem 57b/16, 58b/12, 59a/4

d- Sıra sayı isimleri

Sıra sayı isimleri asıl sayı isimlerine -ncı, -nci ; -(1)ncı, -(i)nci isimden isim yapma eki getirilerek yapılmaktadır.

altmıŧıncı : altmıŧıncı bāb 97b/4

beŧinci : beŧinci gicesinde 68b/9

dördüncü : dördüncü 67a/15
dördüncü derecede 93b/11

ellinci : ellinci bāb 75a/16

elli altıncı : elli altıncı bāb 93a/11

elli beŧinci : elli beŧinci bāb 92a/6

elli birinci : elli birinci bāb 83a/6

elli dördüncü : elli dördüncü bāb 90b/1

elli ikinci : elli ikinci bāb 86b/16

elli üçüncü : elli üçüncü bāb 88b/17

ikinci : ikinci66b/14
ikinci derecede 74a/6

ķırķıncı : ķırķıncı bāb 59a/11

ķırķ altıncı : ķırķ altıncı bāb 66b/4

ķırķ birinci : ķırķ birinci bāb 59b/7

ķırķ ikinci : ķırķ ikinci bāb60a/4

ķırķ sekizinci : ķırķ sekizinci bāb 69b/17

kırk üçüncü :	kırk üçüncü bāb 61a/2
kırk yedinci :	kırk yedinci bāb 67b/12
otuz sekizinci :	otuz sekizinci bāb 57b/4
otuz üçüncü :	otuz üçüncü bāb 58a/15
üçüncü :	üçüncü derecede 74a/6
	üçüncü 67a/6

5- İSİMDEN İSİM YAPMA EKLERİ

- ħ

Bu ek iki ünlü arasına girince yumuşayarak “ğ” olur.

ħab-u-ğ-ı 62b/4

- l

- sil, -sıl isimden isim yapma ekinden oluşmuştur. Renk isimleriyle kullanılır.

kız-ı-l 79a/11,88a/1 yeş-i-l 60b/8, 62b/14

- n

boy-u-n-ına 86b/9 boy-(u)n-una 83a/11, 89b/12

boy-n-unda 89a/12

İsimlerden zarf yapan bir ektir.

yak-ı-n 60b/5 yak-ı-n-dur 75a/2

- ak

Ekin ünsüzü iki ünlü arasına girdiğinde yumuşayarak “g” olur

ben-eg-i 79a/9 ben-ek 79a/17

bögr-ek 69b/8 bögr-eg-e 75a/8

bögr-ek-de 64b/14

- an, - en

Metnimizde “oglan” ve “eren” kelimelerinde görülmüştür.

oğl-an 68b/17, 83b/8 oğl-an-ın 90a/15

oğl-an-cuğı 82b/16 oğl-an-cık-lar 90a/13

oğl-an-cık-laruñ 60b/15 er-en-ler 68a/2-3

- ar

Üleştirme sayı sıfatı yapan bir isimden isim yapma ekidir. Metnimizde tespit edilen örnekler şunlardır :

beş-er 58a/11 bir-er 60a/7

iki-ş-er 58b/16 on-ar 76a/1

üç-er 58b/12

- cı, - ci

Meslek isimleri yapan bir isimden isim yapma ekidir.

Metnimizde 1 yerde tespit edilmiştir.

el-çi 98a/2

- gü

eye-gü-si 69b/11-16

- la, -le

öy-le-ye 94a/16

- lu, - lü

İsimlerden sıfat yapan en işlek ektir. Eski Anadolu Türkçesinde ekin ünlüsü daima yuvarlaktır. Eski Türkçe döneminde -lığ, -lig ; -luğ, -lüg şeklinde kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde ise ekin -ğ, ve -g'leri düşmüş ve sadece yuvarlak şekli kullanılmıştır. Yalnız metnimizde birkaç yerde -lı, -li şekli görülmüştür.

ağu-lı canavar 80a/9 sebep-li dest 98b/11

süd-li 72a/16 yük-li 'avrat 76b/15

bag-lu 87a/8 dür-lü 63b/9,68a/6

hâl-lü-nüñ 67b/7 'illet-lü 67a/3

қан-lu 67a/7 şacak-lu 77b/12

sevgü-lü 87a/13 sıraca-lu 78a/2

yük-lü 85a/5

- cak, - cek, - çek

gök-çek 85b/16 ılı-cak 92b/12

ısı-cak 77b/15, 84a/15 tiz-cek 80a/9

- cuk, - cük

Küçültme ve sevgi ifade eden bir ektir. Ekin ünsüzü iki ünlü arasında kalınca yumuşayarak -ğ, -g olur. Metnimizde tespit edilen örnekler şunlardır :

oğlan-cuğ-ı 82b/16, 83a/5 oğlan-cuğ-lar 90a/13

Metnimizde iki yerde -cık şeklinde kullanılmıştır.

oğlan-cık-laruñ 60b/15, 80a/14

- daş

Ortaklık ve beraberlik bildiren isimler yapan bir ektir.

karın-daş 68b/11 kar-daş-lara 94b/7

- dın

Ayrılma hâli eki olmasına rağmen belirli kelimeleri zarflaştırır.

ön-diñ 74a/5, 74b/14

- düz

Zaman zarfı yapan ve işlek olmayan bir isimden isim yapma ekidir.

Metnimizde şu örnekte görülmektedir :

gün-düz 69a/15

- lık, - lik ; - luk, - lük

Ekin ünlüsü metnimizde düzlük yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır. Ekin -k ve -k ünsüzü iki ünlü arasında kaldığı zaman yumuşayarak -ğ ve -g olur.

Metnimizde seçilen örnekler şunlardır :

er-liğ-in 80b/1

er-liğ-e 80b/9

gıda-liğ-ında 74a/5

iri-lig-in 76b/13

iri-lig-ine 74a/2

kaşañu-lıg 85b/6

kuru-lıg-ına 74a/14

kör-liğ-in 76b/17

sarı-lık-dan 63b/16

dost-lık 87a/15

- rak, -rek

“Daha, en” anlamlarını veren karşılaştırma ekidir. Ekin ünsüzü iki ünlü arasına girdiğinde yumuşayarak -ğ, -g olur.

artuk-rak 75a/6

katı-rağ 66b/15

tiz-rek 67b/4

yeg-reg-i 72b/13

yig-reg-i 73b/15

- suz, -süz

-lu, -lü sıfat yapma ekini olumsuz olarak kullanılan bu ek daima yuvarlak ünlüdür.

sen-süz 89a/10

şu-suz-luğ-ı 63a/13

- acuk, ecük

Metnimizde “az” kelimesinde tespit edilen bu ek küçültme ifade eden isimler yapar.

az-acuk 85a/16

- cegez, - cuğaz, - cügez

Küçültme ve sevgi ifade eden bir isimden isim yapma ekidir.

küp-cegez-e 63a/17

- ncı, - nci, - (ı)ncı, - (i)nci ; - (ü)nci

Bu ekler, asıl sayı isimlerinden sıra sayı isimleri yaparlar. Ülü ile biten sayılara - ncı, - nci ; ünsüzle biten sayılara da -ı ve -i yardımcı ünlüleri ile bağlanır. Metnimizde yardımcı ünlü -u, -ü şeklinde de tespit edilmiştir.

beş-i-nci 68b/9

bir-i-nci 83a/6

dörd-ü-nci 90b/1

iki-nci 60a/4

kırk-ı-ncı 59a/1

üç-ü-nci 76a/6

6- FİLDEN İSİM YAPMA EKLERİ

Bu ekler, fiil kök ve gövdelerine gelerek onlardan isim oluşturan eklerdir.

- a

Bu fiilden isim yapma eki metnimizde “kısa” kelimesinde görülmüştür.

kıs-a-lmış 62b/2

- ı, - i

Metnimizde “yakı” kelimesinde tespit edilmiştir.

yağ-ı ideler 59b/9

yağ-ı ide 76a/9

yağ-ı idicek 91b/16

- u, - ü

Eski Türkçe döneminde -(ı)ğ, -(i)g şeklinde olan bu ek -ğ ve -g’lerin düşmesi sonucu önlerindeki ünlüleri yuvarlaklaştırmıştır. bu ünlüler yapım eklerinin görevlerini üstlenmiştir.

ķoy-u-la 59b/17

sanc-u- 87a/11

şar-u 78a/5

- ğ

ba-ğ-lu 87a/8

ba-ğ-layup 61a/14

ba-ğ-lasalar 79a/1

- k, - k , (u)k, - (ü)k

Bu ek, geçmiş zaman görevinde isim ve sıfatlar türetir. Ek, iki ünlü arasında kaldığında yumuşayarak -ğ ve -g olur.

art-u-ķ 73a/14

ayr-u-ķ 64b/4

del-ü-g-ine 81a/16

döşek-den 97a/8

eksü-k 84b/17 öksürü-g-e 73a/5-15
şovu-ķ 76a/8 şovuk-dan 78a/3

- l

Metnimizde “dükeli” kelimesinde görölmektedir.

düke-l-i 90b/11

- m

Hareket bildiren fiilden isim yapma ekidir.

öl-ü-m-den 99a/15 yar-ı-m 79a/6

- n, - (ñ)

Metnimizde tespit edilen örnekler şunlarıdır :

al(1)-n-ına 77a/3 ek-i-n 68b/16

- t

Metnimizde “yoğurt” kelimesinde tespit edilmiştir.

yoğur-d-a 77b/5 yoğur-t-lıca 94a/11

- aķ, - ek

Yer ve alet isimleri yapan bu ek Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan işlek bir ektir. Ekin ünsüzü iki ünlü arasında kalınca yumuşayarak –ğ ve –g olur.

bıç-ağ-ıla 63a/2 ķork-aķ 80a/14

saç-aķ-ludur 77b/12

- an, - en

Metnimizde “diken” kelimesinde tespit edilmiştir.

dik-en-inüñ 78a/11 diken-i 80a/17

- az, - uz

Metnimizde “boğaz” kelimesinde tespit edilmiştir.

bog-az 73a/16 boğ-az-uñ 80a/17

boğ-az-ından 94b/3 boğ-az-ı 80b/3

boğ-az-lasa 88a/15

- gü

Metnimizde “sevgi” kelimesinde görölmüştür.

sev-gü-lü 87a/13

- ķu

“Uyķu” ve “koku” kelimelerinde karşımıza çıkan bir ektir.

uy-ķu < udi - ķu 73a/1 uy-ķu-yı 78b/3

uy-đu-sı 86b/3 ęo-đu-sın 75a/12, 75b/13

ko-đu-sına 78b/10

- cek

em-cek-de 72b/7

em-cek 81a/10

- ğun, - kun

Metnimizde “ar” fiili ile birlikte kullanılmıştır.

ar-ķun 66a/13

ķuz-ġun 88b/10

- mak, - mek

Mastar eki olup, bir hareket ve oluş ismi yapar. Ekin ünsüzü iki ünlü arasında kalınca yumuşayarak –ġ ve –g olur

ķıkar-mak 61b/7

diril-mek 68a/3

eyle-mek 69a/13

et-meg-i 75a/7

var-mak 89b/2

vir-mek 94a/11

- miş

Metnimizde tespit edilen örnekler şunlardır :

ķürü-miş 82a/17

iķ-miş 83b/7

ye-miş-ini 78b/8

ye-miş-inden 79a/15

ye-miş-ler 82b/17

II. ZAMİR

1- şAHİS ZAMİRLERİ

Metnimizde 1. teklik şahıs zamiri eki ben, 2. teklik şahıs zamiri sen, 3. teklik şahıs zamiri ol’dur. Zamirlerin çekimleri sırasında kök deġişiklikleri olmaktadır. İlgi hâli eki almış şekillerinde ekin ünlüsü yuvarlaktır.

1- şahıs zamirleri : ben ,

ben 62b/9, 94b/1, 97a/6-9-10, 98b/1

ben-i 98a/16,

bana 97b/6-8-12-13, 98a/13-17

2- şahıs zamirleri : sen, siz

sen 99a/17, 99b/1,

sen-ün için 98a/17

sen-ün 99a/17

sen-dedür 89a/11

sen-den 94b/15-16

sen-süz 89a/10

sanā 98b/16, 99a/13

siz siz-ün 98a/1

siz-lere 98a/3

3- Şahıs zamirleri : o, ol ; anlar

o,ol	ol ki 97b/10	ol hayındur 98a/3
anı	87a/13	
anuñ	66b/10, 88a/6, 94b/3	
aña	89b/2, 99b/3	
anlar	61b/10	anlar-ı 83a/16

2- İŞARET ZAMİRLERİ

Metnimizde tespit edilen işaret zamirleri : bu, ol, o ve şol'dur.

bu	bu dañı 58a/4	bunuñ 61b/9
	bunuñ tecribesin 66a/16	bunı bilgil 68b/1
	buña 71b/1	bunda 99a/15
	bundan 97a/10	bunca 99a/17
o, ol	oldur ki 61a/4	ol ki 75a/3
	ol kimesne 89a/10	

Şol zamiri :

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ve metnimizde de tespit ettiğimiz şol zamiri, “uş” gösterme edatı ile “ol” zamirinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Metnimizde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır :

şol kadar karşıdur 61a/1	şol gayrı 93a/12
--------------------------	------------------

3- DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRLERİ

Metnimizde tespit ettiğimiz dönüşlülük zamirleri kendü ve kendüz'dür. Günümüzde kendi ve iyelik eki almış şekli kendisi kullanılmaktadır.

kendü	kendü-m 62a/9	
	kendü-ni 69b/4	kendü-ñe 89a/8
	kendü-ye 83b/6	kendüñ-de 89a/9
	kendü-den 68b/8	kendü-ler 76a/5

kendüz < kendü + öz

kendüz-inde 84b/5

4- BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ

Metnimizde tespit edilen belirsizlik zamirleri şunlardır :

kim, kimi

kimüñ adına 99b/3 kimüñ malı 97b/10
kimüñ sidügi 87b/17 kimi şahid kimi tezkiye olup 98a/5

kimesne < kim + ise + ne

kimesne kimesne’i 82b/2, kimesne 87a/1-10, 89a/10

her kim, her kime

her kim şarımşağı yağıla biryān eylese yise 76b/1,

her kim pişmiş şarımşağı yise 76b/2

her kimüñ ki saçı ve şakalı dökülse 76b/3

her kim nergis şuyın göze dürtse 76b/16

her kimüñ elin ayağın 76a/8

her kime içürseler 77a/4

biri, birisi, her biri, her birisi

cümleden her biri melhem-i daḥlıyūndur 60a/5

birinüñ daḥı dibini delüp 62a/1

birisi mizāc-ı insāna 70a/8

birisi büstanī birisi beyābānıdır 81a/17

her birinde ne 75a/17

her birinden beşer dirhem 95b/15

bunuñ her birisi 97b/8

qaṅı

her qaṅı evrākdan 61a/5

her qaṅısı olursa 61a/6

her qaṅısının 61a/10,61b/8

her qaṅısından 64a/5

ayruḳ

fā’idelerden ayruḳ on sekiz fā’ide daḥı 64b/4

cümle, cümlesi

cümle saḥk olunup 66a/5

cümlesin melhem eyle 60b/11

cümlesi insan içündür 75b/3

cümleden biri 75b/4

fulan

fulan derde devādur 74b/6

fulan maraḫ için diyü yise 74b/7

5- SORU ZAMİRLERİ

Metnimizde de günümüzde olduğu gibi “kim” ve “ne” soru zamirleri kullanılmıştır.

kim kim var 98b/17 kim aḳhednūs boğazlasa 88a/15
ne ne kim yazdum 99a/8

6- BAĞLAMA ZAMİRLERİ

Bağlama zamiri “ki o” anlamını verir. Metnimizde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

tā kim ğalīz ola 60a/10 tā kim çirişe döne 61a/11
içinü kim şararmış ola 62a/7
müšāhede kıla kim cümle eşyada hiç gerekmez 75b/2
diğer keçi kim aḳ ola 84b/2

7- AİTLİK ZAMİRİ

Aitlik zamiri “ki” ekidir. Bu eke aitlik eki de denir.

bilde-ki 67b/9 belde-ki 70b/17
ḳarnında-ğı 79b/3

III- SIFAT

Sıfatlar isim soylu kelimeler olup, bir isimle kullanıldığı zaman o ismi nitelerler.

1- NİTELEME SIFATLARI

Metnimizde tespit edilen niteleme sıfatlarından seçilen örnekler şunlardır :

aç ḳarına içüreler 80a/17 aḳsen ğıdadur 72a/7
ḳurı benefşe 58a/10 ekşi enar 92a/16
ekşi nesne 84a/5 eski zeyt yağı 62b/6
şovuḳ etmegi 75a/7 genç ḳoyun 72b/13
genç besli tavuḳı 71b/2 gökçek gözli 83a/5
ısıcaḳ şu 61a/12 ‘illetlü ādem 67a/3
issi şu 59a/14 ḳabaca ḳabblar 92a/15
sırlu ḳaba 64a/11 şovuḳ ğıda 77a/7

2- SIFATLARDA KARŞILAŞTIRMA - BERKİTME VE KÜÇÜLTME

a- Karşılaştırma sıfatı

Sıfatlarda karşılaştırma -rak, -rek eki ile yapılmaktadır. Metnimizde tespit edilen örnekleri şunlardır :

artuk-rak 75a/6	katı-rağ66b/15
tiz-rek 67b/4	yeg-reg-i 72b/13
yig-reg-i 73b/15	

b- Berkitme sıfatları

Berkitme sıfatlarının bir kısmı, sıfatın ilk hecesine m,p,r,s eklerinden birinin getirilmesi ile yapılmaktadır. Metnimizde bu şekline rastlanmamıştır.

Berkitme bazen de sıfatın tekrarlanmasıyla yapılmaktadır. Metnimizde tespit edilen örnekler şunlardır :

dürlü dürlü sevdā ağırların 77a/13
kar çiçeği dirler tüm tüm yaprağı olur 77b/11

c- Küçültme sıfatları

Küçültme sıfatları -cak, -cek ; -cuk, -cük ; -acuk, eçük ; -cuğaz, -cügez ; cegez ekleriyle yapılmaktadır.

bir az-acuk götürüne 85a/6	oğlan-cuğ-ı 82b/16
oğlan-cuğ-lar 90a/13	küp-çegez-e 63a/17

3- BELİRTME SIFATLARI

Belirtme sıfatları, işaret, ,belirsizlik, sayı sıfatlarıdır.

a- İşaret sıfatları

Metnimizde tespit ettiğimiz işaret sıfatları bu, o, ol, şol'dur

bu	bu otları 58a/12	bu şudan 64a/16
	bu şarab 64b/14	bu 'illetüñ 67b/8
	bu bābda 92a/6	bu beyānı 94a/17
	bu şerbeti 94b/1	bu tiryāk 96a/10
	bu kitābda 97a/16	
o	o kaynayan şaraba 64b/2	
ol	ol kızınıñ 70b/3	ol soğanı 70a/12

	ol vakt 81b/5	ol araya 82a/9
	ol suya 82b/11	ol evde 83a/17
	ol evde 83a/17	ol köpüğüden 83b/12
	ol küli 84a/2	ol çanağına 84a/10
	ol yoldan 85b/12	ol yire 88a/8
şol	şol sah-dâne içinü 62a/7	şol konlu âdem 67a/7
	şol müfred devâları 75a/16	şol kişiler 93b/1

b- Belirsizlik sıfatları

bir	bir mikdâr misk 57b/2	bir şişeye koyup 57b/3
	bir demde keser 58b/4	bir ağac ucuna 61b/1
	bir yeşil yağ olur 62b/14	bir gün 71a/5
birkaç	birkaç avuç issi şu 94a/15	birkaç ot bildürelim 75b/4
şamu	şamu emrâza 99a/11	
her	her gün 78a/2	her ‘illete 96a/7
	her şabah 65b/13	her vaktde 68a/9
	her yıl 93b/3	her yılda 93a/14
	her zamanda 70a/7	
hîç	hîç sustluk 64b/4	hiç vakti yokdur 68b/2
	hîç za‘f vağı ‘olmaz 70b/7	
	hiç gerekmeznesne’i yaratmamışdur 75b/2	
	hîç eşeri kalkmaya 79b/1	
cümle	cümle emrâzdan emin ola 57b/14	
	cümle süddeleri açar 72b/7	cümle eşyada 75b/2
	cümle ‘askerüñ 76a/3	
niçe	niçe yıllar 92a/8	niçe yıllardur 95b/1

c- Soru sıfatları

Metnimizde soru sıfatı olarak karşılaştığımız kelime “kağı” soru kelimesidir.

kağı	kağı yanında ise 87b/12
------	-------------------------

IV- ZARF

1- ZAMAN ZARFLARI

Metnimizde zaman zarfı olarak kullanılan kelimeler, isim ve sıfatlardan yapılanlar, isme son çekim edatı getirilerek yapılanlar ve doğrudan doğruya edat ve zarf olanlar şeklinde üç bölümde incelenmiştir.

a- İsim ve sıfatlardan yapılanlar

andan “sonra” :	andan süzüp alasin 57b/2 andan indüreler 60a/10 andan çıkarup şıkasın 61a/8 andan şakla 63a/5
ağşamdan şabāha dek :	ağşamdan şabāha dek muḥarrā pişüre 58a/1
bir yıl :	bir yıl marağ görmeye 78a/11
bir gün :	bir gün turup bayat ola 71a/5
bir gice :	bir gice dursa çeküp çıkara 89b/1
birkaç gün :	birkaç gün yidüreler 77b/10
biñ yıllar :	yaşadı niçe biñ yıllar cihānda 95a/10
derḥal :	derḥal ağrısı sakın ola 59b/5 derḥal irinin kese 60b/9
evvel :	evvel ḥammāma vara 60a/1 evvel turbi zikr eyledüñ 76a/2
ol gice :	ol gice eseri zāhir ola 58b/8
çihārşenbe gicesi :	çihārşenbe gicesi itmeye 69a/4
düşenbe gicesi :	düşenbe gicesi cimā‘itse toğan oğlan ‘ālim ola 69a/6
her gün :	her gün şuya girmek gerekdür 79a/13
her şabah :	her şabah birer kaşık iče 65b/13
her vaḳtda :	her vaḳtda binüp inmek ḥayvānat işidür 68a/9
her yıl :	her yıl şerbet içmek lazımdur 93b/3
her zamanda :	her zamanda bedeni şihḥat üzre olup 70a/7
ol vaḳt :	ol vaḳt gözlerin rāziyāne kökine sürerler 81b/5
şabah namazı vaḳtında :	şabah namazı vaḳtında beş dānesin yudup üzerine bir avuç issi şu iče 94a/7

çıkduğı vaktin : 81b/5	yılanlar yirden çıkduğı vaktin gözleri görmez
şağılduğı vaktin :	şağılduğı vaktin issidür yaşdur 73b/12
uyuyacak vakti :	turpu uyuyacak vaktin yise yatsa 75b/12
yatacak vakt :	yatacak vakt götürüne üç gün acāyib göre 58b/10
ulu bayram gicesi :	ulu bayram gicesi itmeye 68b/10
se-şenbe gicesi :	se-şenbe gicesi itmeye 69a/5
pencşenbe gicesi :	pencşenbe gicesi cimā‘ eylese toğan oğlan zeyrek ve hekim ola 69a/7
pencşenbe günü :	pencşenbe günü itse toğan oğlan zāhid ve ‘ābid ola 69a/8
cum‘a gicesi :	cum‘a gicesi eylese toğan oğlan ‘ārif-i billāh ola 69a/9
cum‘a gün :	cum‘a gün eylese toğan oğlan ‘ālim ola 69a/9
şenbe gicesi :	şenbe gicesi cimā‘ iderse toğan oğlan mekkār saḥḥar ve hilebaz ola 69a/10
yek-şenbe gicesi :	yekşenbe gicesi cimā‘ iderse toğan oğlan padişahlar katında rağbetlü ola 69a/11
bir yazda ve bir güzde :	bir yazda ve bir güzde ide 57b/14
yazda ve güzde yayda ve kışda :	yazda ve güzde yayda ve kışda ve ben bu şerbeti yüz yaşından tecavüz itmiş kişilere virdüm 94b/1
kışda ve yazda :	kışda ve yazda vireler 96a/6

b- İsme son çekim edatları getirilerek yapılanlar

- dan berü, - den berü ; - tan berü :

altı aydan berü 62b/10

-e degin :

otuz yıla degin 96b/15

- dan şoñra :

ve bir sâ‘atden şoñra şu yirine şerbet ‘asel ide ki 71a/10

iki sâ'atden şoñra cimâ' ide 71b/1

altı ay şakladuğdan şoñra buçuğ dirhemden bir dirheme deñlü herkesüñ
mizâcına göre vireler 96b/13

- a dek

şabağa dek muğarrâ pişüre 58a/1 şabağa dek keser 92a/9

- şoñra

yedi kere böyle eylerseñ tamamdur şoñra saħğ-ı belig idesin 61b/5
eṭrâfını tin-i hikmet-ile sıvayasın şonra kanun üstüne koyasın 62a/2
şovuşdan şakına öyleye kımaz ayırtalar şoñra yimek yiye 94a/16

c- Doğrudan doğruya edat ve zarf olanlar

dağı : gölgede kıurada dağı deminde isti'mâl ide 57a/1
pişüre dağı yatacak vaktin için arıdup andan ide 58a/2
bir dağı görmege muhtac eylemez 62a/11
benefşe'i muhkem ovasın dağı şuyın şıkasın süzüp ocağa
kıoyup 63b/12

girü "sonra, tekrar"

tavuğ döşeye girü şoğan tuz eczâ tavuğ bu tertib ile tamam
döşeye 71b/7, sürse girü bite 76b/5,

kıl dökülen yire birkaç kerre dürtseleler girü bite 76b/6,
fınduğı döğüp kıl dökülen yirlere sürseleler girü bite 83a/2

hemîşe : ħudânuñ virdüğü ihsanı fehm it hemîşe eyleme noğşanı vehm it
99a/5

imdi : pes imdi 'âdet-i ħükemâca müselleş ideler 64a/2

imdi mürekkebe ğıdalaruñ birisi mizâc-ı insâna müşliħdür
70a/8

cümlesi insân içündür imdi 'azizüm bunlardan sırrına vâkıf
olduğumuz 75b/3

imdi bunuñ işlahı 93b/11

gel imdi yılda bir bu şerbeti iç eyleme ihmâl 95a/11

kaçan : noğud kıadar ħabblar eyle kaçan kim safuñ birin götürünse
58b/7

- nişasta kırı ve şovukdur kaçan badem yağı birle harire itseler
72a/8
- dağı kendüs yaprağından issidür kaçan ta'āmdan sonra yiseler
hażm ider 74a/4
- kaçan şumak birle pişürseler karnı bağlar 74b/2
- nitekim : nitekim ol taş sendedür 89a/11
- öñdin : ta'āmdan öñdin yiseler toħme eyler 74a/5
ta'āmdan öñdin yiseler kabz ider 74b/14
- öyleye : şovukdan şaķına öyleye komaz ayırtalar 94a/16
- pes : pes bunda olan kudret ve kuvvet 93b/14
- tā : dağı tılā ide tā salāħiyyete gelince her gün böyle ide 60a/2
diledüğün kadar al muħkem döğ tā kim çirise döne 61a/11
yāb yāb kaynadasın tā benefşe ağara 63b/11
şu koya kaynada tā buħarı gide 64a/6
- çün : bu fikri idüp çün sefer eyledüm 97b/11

2- YER ZARFLARI

- ara : geyik boynuzın bir aradan çeküp 84b/10
- ķanda : cemi'yyet ķanda olurdu 97b/6
- ķarşu : yokşā ķarşu yürise 66b/15
aya ve güneşe ķarşu itmeye 69a/1
- yaña : ol yaña bu yaña gezineler 79a/16

3- MİKDAR ZARFLARI

Söz konusu zarflar, zarf olan kelimelerden ve sıfatların tespit şekillerinden oluşmuştur. Metnimizde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır :

- az : göz nuri az olmak 66b/7
hareketi az olsa 81a/15
az az üzerine koyup 60a/9
- azacuk : bir azacuk götürüne hamile ola 85a/6
bir azacuk götürse hoş ola 84b/8
- biraz : biraz alup saħķ oluna 59b/4
- birkaç avuç : birkaç avuş issi şu içe 94a/15

- birkaç kerre : kıl dökülen yire birkaç kerre dürtmeler 76b/6
- birkaç kez : kurd ödünü aķ düşen gözde birkaç kez çekmeler aķın gidere
86a/1
- dağı : ova dağı tılā ide 60a/2
dühn-i ‘uķķab dağı böyle çıkar 61b/16
elli dirhem bal veyā şeker kırsın dağı kıynadup kefin alsın
64a/7
- şol kadar : şol kadar kıarışdur 61a/1
- üç şabağ : gözüne üç şabāğ çekdüm ol ‘illetden ħalāş buldı 62b/11

4- SURET ZARFLARI

Suret zarflarının, hal, durum, sebep, sonuç, beraberlik, ayrılık, tehdit ve benzerlik gibi anlamları vardır. Kelimelerin tekrarı ile yapılanları da vardır. Metnimizde tespit edilen örnekler şunlardır :

- ayruca : bunları ayruca döğeler 59a/5
ayruca saħķ idüp kıvamlı bal ile 58b/2
- böyle : penbe çekirdeğı içi ve ġayrı içler yağı böyle çıkar 61a/10
on gün böyle isti‘māl ide 70b/4
- bu deñlü : ol sevk u zevķden bu beñlü zühūra geldüğinden şoñra 98a/10
- bu resme : sidügi tütulanlara bu resme içüreler 79a/3
- dürlü dürlü : dürlü dürlü sevdā ağırların sakın ider 77a/13
- eyle : eyle bilgil 66b/5
- girü : sürse girü bite 76b/5
- söyle : söyle toğar 67a/16

5 – HÂL ZARFLARI

- bile : içine biraz na‘ne kıoy bile kıaynaya kıvama gele 63a/4
aķ soğanı toğrayup bile pişüre 70b/1
- dāyim : dāyim incir yiseler levni gökçek ide 82b/4
dāyim bednūs etin yise 88a/12
- dāyimā : bir oğlanuñ şaķaltiz bitsün diseler finduğı dāyimā dürteler
83a/3
- giç : şaķı uzada ve giç ağara 85b/9
- hergiz : hergiz uyumaya 84a/13

hergiz gebe olmaya 86a/7
hoş : böğürtlen yaprağın ağzı şişen kişi çeynese hoş ola 78b/15
levni hoş ider 70a/15
tîz : yaraları gayet tîz bitürür 60a/14
tîz hażm olur 72a/16
tîz bitüre 83a/4
yāb yāb : yāb yāb kaynadasın 63b/11

V- EDATLAR

Edat olarak kullanılan kelimelerin bir bölümü sadece edat (gibi, için, çün, kim, üzere) bir bölümü ise isim, sıfat ve zarflardır. Edatları anlam ve görev bakımından şu şekilde inceleyebiliriz :

1- BAĞLAMA EDATLARI

Bağlama edatların şu şekilde gruplandırabiliriz :

a- Şart bildirenler

eger : eger sisi taze iken itseñ şişmez 59b/12
eger şu biterse tamām olmuşdur 60a/10
eger sapı ayrılmamış olsa ma' ideye za'f virür 63b/8
eger turp uyuyacak vaqtın yise yatsa mizācın kavī ide 75b/12
eger teke ödi ile şıgır ödünü karışdurup ağrıyan kulağa
tamzursalar hoş
ola 84b/3
egerci : egerci 68a/2
ve eger : ve eger aq taşı götürse şar ' rencin zā'il eyleye 90a/11
ve eger yay faslında virüseñ 94a/8
ve eger faşlın da şerbet virmek lāzım olsa 94a/11

b- Sonuç bildirenler :

amma : ammā keremid yağı böyle çıkar 61b/3
ammā ben ol evvelki yağı cem'itmezden evvel bu yağı
kullandurdum 62b/9
issidür ammā yaşlıqda ve kuruluşda mu'tedildür cem'i
dānelerden talıdur 71b/16

- lākin : pīriñ asını lākin çok yimekte sūd tevellūd olur zirā tamarları bağlar 72a/17
dimağa kuvvet virür lākin yıl qoparur 75a/9
- ya'nī : pejmürde olur ya'ni sülpük olur 67b/1
cev ya'ni arpa şovukdur 72a/10
hams ya'ni nohud evvel derecede issi ve yaşdur 72b/3
hernüb ya'ni keçiboynuzı qurısın ishale yedürseler 92b/11
- ve illā : ve illā cemī'i tuzaklar 68a/1
elemler ve zahmetler haşıl olur ve illā şol eyegüsi üstüne olursa cayızdır 69b/16
şafravī ādeme münāsibdür ve illā balgami ādem için olıcaq şoğanı demüre bile sancmaya 71a/13
bedeni semirdür ve illā gönül döndürür 73a/6

c- Sebep bildirenler

- zīra zīra ağırlara ve sızılara böyle qatı'yağ olmaz 62a/10
zīra evlenmek nişfu'ddindür 67b/15
pīriñ aşını lākin çok yimekte sūd tevellūd olur zīra tamarları bağlar 72a/17
zīra barīd ve ratabdur ādemler çok yise fā' īde ider 79b/12
- çün bu fikri idüp çün sefer eyledüm 97b/11

ç- İstisna bildirenler

- illā : illā cimā'dan 'akıl zāyil olur 68a/15
illā etmek yimeyüp etmek yirine inci ' yiye 77a/10
- meger : meger edviyye ve 'ilācıla ide 68b/7
meger anlar kim utanacaq ola 69a/15
meger ol kişiler kim gögsi ve bedeni kıllu ola 69b/13

d- Cümle bağlayıcılar

- kim : yağun menfa'atin bildürelüm dilerseñ kim her dürlü yağı çıkarasın 61a/3
şol şāh-dāne içinü kim şararmış ola 62a/7
şarab-ı incibār virmek gerekdür kim qanı qat'ide 65b/2

ulu bayram gicesi itmeye kim oğlan ogarsa altı barmağlu ola
68b/10

ki : şan‘atı oldur ki eyü alma ki urdı olmaya 63a/7
bunu bilürsin ki ne deñlü lezzetlü a‘ām olsa 68a/14
menfa‘atlü nesne yoğ mı idi ki evvel turbı zikr eyledüñ 76a/2

e- Bağlama edatları

hem : melhem idüp cerāhāta uralar hem dağı sünnet yarasına latıfdür
60b/8

cerāhāt vāķī ‘ olur ve hem ciğer altında nefh peydā olur 69b/9
beden-i insāna ğayet eyüdüdür hem nefāyisdür 71b/12

alur diyü buyurmışlar hem haķıķāt urp cem‘i a‘āmı hazm
itdürür 76a/6

ve hem : ve hem ağlamaz ola 79b/10

ve hem iüreler ve gevdede baş bert olana süreler 80b/6

gözleri nurlana ve hem etini urudup döğüp a arnına şu-ıla
ħal idüp88b/8

- ıla, -ile : āheste āteř ile kaynadalar 66a/14

şarab-ıla her kime iürseler bi-ħoř ola 77a/4

finduğı döğüp bal-ıla arışdura yiye 83a/4

ve dağı : ve dağı öykene ğıda virür 72b/6

ve dağı göğüs ve boğaz yumşadur 73a/

ve dağı kendüs yaprağından issidür 74a/4

ve dağı göği tiryāke girür 77b/16

ve dağı idrārı bol ider 81a/1

f- Bağlama vavı :

vü : ādemün reng vü rüyını hüb ider 72a/15

ve : zā‘il ider ve sust endānlıđı giderür 70a/9

yiye ve şuyunu ie 70a/15

niřāřta urı ve řovukđur 72a/8

řofrādan olan ishāli sakin ider ve ğıdası buğdaydan azdur
72a/12

beyni'i arturur ve karnı ve gögsi nerm eyler ve āvāzı açar
73a/7

g- Benzetme edatları :

nite kim : nite kim ol taş sendedür 89a/11
beñzer : bu çavuşlar turpa beñzer meydānında halkı sürer 76a/5
şöyle kim : muħarra pişüre şöyle kim hall ola 66a/3
her birinde bir fi'l vardur şöyle kim birbirine şirketi yoħdur
68a/13

h- Karşılaştırma edatları :

ne... ve ne : ne kalıñ ve ne yufka ola 72a/4-5
ne katı arık ve ne katı semüz ola 72b/14

ı- Sıralama edatları :

ve... ve : ayvanuñ dilerseñ ekşisinden ve tatlusından 64a/13
bal ile gevdelerine dürteler ve kel başa ve saçı şakalı dökülene
dürteler
80a/15
ve...ve... ve: cigeri issi v beñzi hūb ve kanı şāfi ve ħarāret-i ġarīziyye'i
ziyāde idüp64a/3
balgamlu ādeme ve ma' īdeye ve cigere ve bögrege ve kavuğa
aşşı ider65a/10
birer dirhem ve za'ferān üç dirhem hem ve sūnbül ve maştakī
buçuğar dirhem cümle saħk olunup 66a/5

2- SON ÇEKİM EDATLARI

Son çekim edatları genellikle edat olarak kullanılan kelimelerdir. Metnimizde tespit ettiğimiz son çekim edatları, kullanışlarına göre şu bölümlere ayrılırlar :

a- Yalın hāli isteyenler

1- Teşbih bildirenler

gibi : yoğurup kızılıçık çekirdegi gibi şāflar idüp ortasına iplicek
koyalar 59a/1
beñzi şarı kılar şol kanlu ādem gibi tudağı tepserür 67a/7

gönlü diledügi gibi hareket idesiz 69b/2
anuñ gibi olmaz 77b/12
şag̃ adem gibi bulduğın yese 79a/10
gice' i gündüz gibi göre 86a/8

2- Sebep bildirenler

içün : balğamī ādem için olıcağ şoğanı demüre bile şancmaya
71a/13
fulān maraz̃ için diyü yise ol maraz̃ 'arız olur 74b/7
ğatlı olunmağ için yüz kere siyāset meydānına geldüm 98a/7

3- Beraberlik bildirenler

birle : 'asel veyā şeker birle kıvāma getirüp 64b/17
karanfil birle kaynamış ola 71a/11
zencebīl ve su'ter birle ya'nī arnavud büberi ile yiyeler
73b/11
sirke birle pişürseler cige 'süddesin açar 74b/1
turpuñ şuyın mirāre birle qarışdura 75b/5

4- Başkalık edatı

ayruk : ol yukaruda dinen fā'idelerden ayruk on sekiz fā'ide dağı 'add
iderler 64b/5

5- Yer ve tarz bildirenler

üzre : bedeni şıhhat üzre olup tendürüst ola 70a/7

b- Yönelme hâli isteyenler

- a dek : şabağa dek muharrā pişüre 58a/1
şabağa dek keser 92a/9

c- Ayrılma hâli isteyen edatlar

1- Zaman bildirenler

-dan berü, -den berü : altı aydan berü 62b/10
-den şoñra : şovuğdan şoñra şırlu kaba veyā şişeye kıoya 64a/11

geldüğinden sonra bu ‘ilm-i tıbbuñ zühürına işâret buyurulmuş
idi 98a/11

3- SORU EDATLARI

Metnimizde tespit edilen soru edatları şunlardır :

‘acep : yarasa ‘acep kuştur 88a/7
kanda : eger ‘âlem-i ma‘nîden işâret olmasa bu cemi‘yyet kanda olurdu
97b/6

4- BERKÎTME EDATLARI

dağı : şarımşak yağı dağı böyledür 76b/5
yüregi dağı böyledür 88b/5
ve kanın kese ve dağı dişlerin ağarda 89b/9

5- ÇAĞIRMA (HİTAP) EDATLARI

iy : iy ‘azîz bilmiş olasın ki 97b/2
iy t̄alib-i esrâr-ı ilâhi bilmiş olasın ki 97b/5
şöyle bil iy rûh-ı hürşid 99a/13

6- NİDA EDATLARI

a- Teessüri nida (pişmanlık) edatları

ilâhî : t̄alib-i esrâr-ı ilâhi bilmiş olasın ki 97b/5
ilâhî sen bilürsin 99a/17

b- Gösterme edatı

tâ : tâ ağrısı sakın olunca dura 82b/13
tâ anı gidermeyince uyanmaya 84b/3

VI- FİİL

1- OLUMSUZLUK EKİ

Metnimizde olumsuzluk eki olarak –ma, -me fiilden fiil yapma eki kullanılmaktadır. Fiil kök ve gövdelerine direkt doğrudan getirilen ve işlek olan bir ektir.

Metnimizde tespit edilen olumsuzluk eki örnekleri şunlardır :

ağart-ma-ya 76a/11 ağla-ma-z ola 79b/10

ağrı-ma-ya 86a/2	ağ-ma-z ola 87b/2
ayrıl-ma-mış olsa 63b/8	ayrıl-ma-ya 86a/6
bağır-ma-ya 84a/1	barış-ma-sa 87a/15
bit-me-ye 86a/16	de-me-se 61b/2
dut-ma-ya 85a/16	gel-me-ye 85b/13
gör-me-dük 95a/2	iç-me-yeler 85a/15
it-me-yeler 65b/12	it-me-yesin 68b/9
ķon-ma-ya 87b/1	ķuru-ma-ya 71a/8
söyle-me-ye 86b/13	unut-ma-ya 89a/5
uyu-ma-sa 79b/8	yi-me-yüp 77a/10
yorul-ma-ya 83b/4	

2- İSİMDEN FİİL YAPMA EKLERİ

İsim kök ve gövdelerine gelerek onları fiil yapan eklerdir. Metnimizde tespit edilen isimden fiil yapma eklerinin örnekleri şunlardır :

- a -, - e -

dil-e-se 89b/2	beñz-e-r 76a/5	iş-e-sün 60b/6
uz-a-da 85b/9	yaş-a-dı 95a/10	

- ı -, - i -

řaķ-ı-n-a 92a/11	řaķ-ı-n 99a/3
řaķ-ı-n-mak gerek 68a/9	

- l -

diri-l-mek 68a/3	ķıřa-l-mış 62b/2
------------------	------------------

- ar -, - er -

ķar(a)-ar -sa 80a/6	şar-ar-mış (< şarığ-ar-) 62a/5
sar-ar-sa 79b/5	

- la -, - le

beñi-le-meye 90a/14	ısmar-la-ya 94a/12
ev-le-nmek 67b/15	řaķ-la 60a/7
řaķ-la-ya 60a/1	şak-la-yalar 66a/15
söy-le-meye 86b/13	söy-le-ř-meye 68b/12
şu-la-ndurur 74b/3	

3- İSİMDEN YARDIMCI FİİLLERLE FİİL YAPMA

a- İsimden sonra gelen, manadan çok vazife yüklenen, manasını geldiği isme göre alan fiiller :

Bunlar it- kıl-eyle- ve ol- fiilleridir. Bu fiiller metnimizde yanlarındaki isimlerle birleşerek yeni anlamlar yüklenmiştir.

it- et - :

‘afv it- 98b/4	aķ it- 62a/6	‘asel it- 71a/10
baħş it- 63a/8	bāıl it- 75a/14	berāber it- 88a/14
beyān it- 94b/6	biryān it- 76b/10	bol it- 81a/1
böyle it- 60a/2	buħūr it- 57a/2	cem‘ it- 58a/8
cem‘ it- 57a/11	cezb it- 59a/7	cezb it- 58a/17
def ‘ it- 58a/17	du‘ā it- 68a/17	ġaflet it- 95b/7
ġamz it- 98a/11	ıslāħ it- 73b/6	icābet it- 59a/11
iħrāc it- 93a/13	iķrār it- 68a/16	ķabz it- 65b/4
ķıvam it- 65b/12	ķıyās it- 99a/9	ķıyās it- 71b/10
ķifāyet it- 59b/6	nerm it- 74a/15	nerm it- 76a/10
şāfi it- 65b/11	saħķ it- 58b/2	sākin it- 63a/1
şarf it- 61b/11	seyāħat it- 98b/2	sust it- 75a/7
sürme it- 83a/6	şāf it- 59a/10	şerh it- 96b/6
tevellüd it- 73a/8	tılā it- 59b/2	tılā it- 85a/17
tılā it- 86a/13	tiz it- 61b/13	tütsi it - 78b/9
tütsi it- 77a/8	vaşl it- 62a/4	vehm it- 99a/5
yaķı it- 59b/11	yaķı it- 91b/16	zayıll it- 76a/17

ķıl - :

ġalebe ķıl- 89b/5	şāfi ķıl- 70a/16	tılāķıl- 83b/13
ziyāde ķıl- 67a/5		

eyle - :

biryān eyle- 76b/1	bol eyle- 79b/15	cem‘ eyle 62b/4
def ‘ eyle- 94b/14	sefer eyle- 97b/11	cem‘eyle-97b/2
iħmāl eyle- 98a/16	buħūr eyle- 89b/15	germ eyle- 73a/7
iħmāl eyle- 98a/16	ķabz eyle 65a/16	nażar eyle- 97b/11
nazm eyle- 98a/9	nerm eyle- 73a/7	şāfi eyley- 76a/14

saḥḥ eyle- 76b/2	saḥḥ eyle- 61a/1	siyaheyle- 77a/2
sust eyle- 69b/5	vezn eyle 89a/9	zā'il eyle- 77a/1
zayil eyle- 65b/6	zayil eyle- 75b/17	zikiyeyle- 76a/2
ziyāde eyley- 98b/1	ziyān eyle- 96b/15	

ol - :

‘ābid ol- 69a/8	acı ol- 80a/7	ağlağanol- 83b/8
ağlamaz ol- 79b/10	aḡ ol- 84b/2	arıḡ ol- 69b/13
arıḡ ol- 67a/8	‘ārız ol- 69b/6	‘ārif-i billāh ol- 69a/9
āşikāre olu- 69b/15	‘azl olu- 68b/5	bağırğan ol- 83b/17
bencil ol- 68b/14	berāber ol- 65b/5	berkinmiş ol- 70b/5
bit ol- 88a/3	bit olmay- 77a/8	bol olan- 81a/11
çok ol- 81a/12	çok ol- 83a/12	daḥil olur- 99a/15
eksük ol- 84b/17	eski ol- 72a/2	ġāfil ol- 68b/8
ġalib ol- 68b/4	gebe ol- 85a/10	gerek ol- 57b/3
germ ol- 67a/8	gökçek ol- 85b/16	ġubār ol- 64a/9
güzel ol- 82b/16	‘ibret ol- 97b/12	iḥtiyār ol-93b/2
ḡabz ol- 79b/13	ḡādir ol- 64a/4	ḡādir ol- 67a/10
ḡādir ol- 75b/14	ḡızıl ol- 63a/2	kötürüm ol- 79a/13
ḡulunç ol- 80b/10	nāşür ol- 60b/8	nesne ol- 93b/6
nev‘ ol- 67a/16	şādıḡ ol- 69a/13	şādır ol- 76a/4
saḥḡ ol- 59b/4	sākin ol- 59b/5	saākin ol- 82b/13
sākin ol- 82b/12	sevgülü ol 87a/13	şızı ol- 59a/2
şovuḡ ol- 79a/7	sust ol- 64a/9	sust ol- 79a/9
şiş ol- 77b/5	ṭabīb ol- 98b/7	tamām ol 60a/10
ṭaş ol 78b/16	tevellüd ol- 72a/17	tezkiye ol- 98a/5
vaḡt ol- 65b/16	vāḡıf ol- 93b/7	yeli ol- 81b/12
zinde ol- 94b/2	zeyrek ol- 87b/15	

b- İsimden sonra gelen, başlı başına bir mana ve vazife yüklendiği gibi, bazen de sadece fiilleştirme için kullanılan ve dilin deyim açısından zenginleşmesini sağlayan fiiller :

Üzerinde çalıştığımız metinde bazı fiillerin, ismin yalın hâli olmak üzere çeşitli hallerinde ve iyelik şekli ile kullanıldıklarını görmekteyiz.

1- Yalın halde olan kelimelerle

ağar- :	benefşe ağara 63b/11
bit- :	ķıl bitse 89b/11
bitür- :	et bitürür 60b/16
bul- :	ķıvām bula 66a/14
döndür- :	göñül döndürür 73a/6
geçür- :	şişe geçüresin 62a/3
gel- :	ķan gelse 80b/15
getür- :	uyħu getürür 65a/11, 73a/1
iriş- :	devā irişe 92a/7
ķal- :	‘āciz ķala 71a/12

ķopar- :	yil koparur 75a/9
ķoy- :	şu koya 64a/6
şaç- :	nar-ı misk şaça 71a/9
	şu şaçalar 64b/11
şok- :	fetıl şokmak 60b/3
	yılan şoksa 78b/17
şür- :	şofrā sürer 74b/16

2- İyelik eki alan isimlerle

art- :	ķuvveti artar 62b/1
şarar- :	beñzi şararsa 79b/5
ķur- :	ķanı ķura 77a/3
ufan- :	ķişinüñ dişi ufansa 85b/11

3- Belirtme hâli alan isimlerle

aç- :	āvāzı açar 73a/7
	süddelerin açar 67b/10
	talağı açar 74a/12
al- :	kefın alasin 64a/7
	köpüğün alasin 63b/13
arid- :	mesāne’i arıdur 67b/9

bağla- : tamarları bağlar 72a/17
dökül- : saçı şakalı döküle 88a/13
saç- : suyunu saçsalar 82a/16
şık- : şuyın sıkasın 63b/12
şulandur- : ağız şulandurur 74b/3
sür- : şofrāyı sürer 75a/5

yu- : başını yusa 76a/10
elin ayağın yusalar 84a/11

4- Yönelme hâli alan isimlerle

at- : yabāna atsa 83b/5
bas- : sigile basalar 84a/17
çek- : göze çekseler 81b/3
çık- : şuya çıka 62b/5, 63b/11
dök- : üzerine dökessin 70b/13
dür- : gevdesine dürtseler 78b/14
gözüne dürte 79a/8
başına dürteler 80b/17
gel- : kıvāma gelür 67b/3
şalağa gelür 67b/1
getür- : kıvāma getüresin 63a/10-11
kıvāma getüreler 64b/13
kat- : şaraba kıta 64a/10
bala kıta 66a/6
sirkeye kıtsa 76b/17
sür- : baş ağrısına süreler 78b/4
göbeline sürse 82a/10
ur- : başına ursalar 87b/3
üzerine ursalar 82b/3
nāsūra ura 76b/8

5- Bulunma hâli alan isimlerle

yat- : zindanda yatdum 98a/7

6- Ayrılma hâli alan isimlerle

ayır- : öykenden ayırur 78b/5

bedenden ayırur 90b/11

kırtar- : elemden kırtarur 79a/1

şakın- : şovuğdan şakınç 94a/16

4- FİİLDEN FİİL YAPMA EKLERİ

Fiil kök ve gövdelerinden yeni fiiller yapmakta kullanılan eklerdir.

Metnimizde tespit edilen ekler şunlardır :

a- Ettirgenlik ekleri

- ar -, - er -

çık-ar-dum 95a/3

çık-ar-ur 94b/15

çık-ar-asın 61a/3

gid-er-ür 62a/11

gid-er-e 57b/6

gid-er-esin 63a/8

kıop-ar-ur 75a/9

- ir -, - ur -, - ür -

art-ur-ur 70b/6

art-ur-a 76a/17

bat-ur-a 59a/10

biş-ür-e 91a/6

düş-ür-ür 77a/16

düş-ür-e 78b/10

iç-ür-düm 97a/7

iç-ür-esin 65a/1

iç-ür-eler 77b/7

iç-ür-seler 72b/9

toğ-ur-ur 87b/16

toğ-ur-a 80a/9

deg-ür-seler 85a/11

- ğur -

Metnimizde tespit ettiğimiz bu ek birkaç fiilde klişeleşmiş olarak bulunur.

tır-ğur-a 85b/17

- t -

Daha çok ünlü ile biten fiillere getirilen - t - fiilden fiil yapma eki, ünlü ile biten fiillere doğrudan, ünsüzle biten fiillere de bir yardımcı ünlü ile bağlanır. Ekin

yardımcı ünlüsü genellikle (ı) ve (i)'dir. Ek, iki ünlü arasına girdiği zaman yumuşayarak “d” olur.

ağar-d-ur 62a/8	ağar-d-a 89b/10
ağar-t-maya 76a/11	dür-t-e 79a/8
dür-t-se 75b/7	eri-d-e 59b/15
ey-i-t-miş 98a/3	ey-d-üler 98a/1
ısla-d-asın 59b/16	kayna-d-asın 59b/17
kıyana-d-a 62b/4	kayna-d-alar 64a/17
şovu-d-a 66a/4	uza-d-a 85b/9
uza-d-ur 62b/2	yumşa-d-a 76b/13
yumşa-d-ur 65a/11	yüri-d-ür 79a/12
- dur -, - dür -, - tür -	
bil-dür-elüm 61a/3	dön-dür-ür 73a/6
ge-tür-ür(<keltür-) 63a/1	it-dür-ür 59a/11
kal-dur-a 69b/1	kal-dur-ur 62b/17
kan-dur-ur 63a/13	kız-dur-ur 67a/13
sulan-dur-ur 74b/3	tol-dur-a 93a/2
ye-dür-eler 80b/2	yi-dür-sünler 96a/5

- der -

Bu ek günümüzde gönder-, dönder ve göster- gibi birkaç kelimedede görülmektedir.

gön-der-dügüñüz 98a/2 (< köndger-)

b- Edilgen ekler

- l -

buyur-ı-l-ursa 79a/1	dög-ü-l-miş 57b/8
gör-ü-l-miş 58b/3	yun-u-l-miş 95b/14

- n -

gez-i-n-eler 79a/16	soy-u-n-durup 82b/14
sına-n-mışdur 63b/9	işle-n-miş 58b/3
bul-ı-n-ursa 96a/17	bul-u-n-mazsa 96b/1

c- Dönüşlülük ekleri

- l – eki

aç-ı-lur 77b/10 tut-u-l-sa 81b/12
dök-ü-l-meye 82a/14 yor-u-l-maya 83b/4

- n- eki

bula-n-mak 66b/7 ele-n-e 96b/2
ısla-n-a 64b/11 gez-i-n-eler 79a/16

ç- İşteşlik eki (müşareket) :

kar - ı-ş- a 64a/10

d- Diğer fiilden fiil yapma ekleri

- y- eki :

Metnimizde sadece 1 kelimedede tespit edilmiştir.

ko-y-asın 61a/12 ço-y-alar 59a/1
ço-y-salar 88b/15

5- FİİL ÇEKİMİ

a- Basit çekimler

Fiil çekimlerini, basit ve birleşik çekimler olmak üzere ikiye ayırarak inceledik. Basit çekimler bildirme ve dilek kipleri olmak üzere iki çeşittir.

1- Görülen geçmiş zaman

Görülen geçmiş zaman eki -dı, -di ; -tı, -ti'dir. Metnimizde -dı ve -di şekilleri görülmektedir. Görülen geçmiş zaman ekin ünlüsü 1. ve 2. teklik ve çokluk şahıslarda ise daima düzdür. Görülen geçmiş zamanda şahıs ekleri 1. teklik şahıs için -m, 2. teklik şahıs için -ñ, 1. çokluk şahıs için -k, -k ve 2. çokluk şahıs için de -ñuz, -nüz'dür.

Teklik 1. şahıs : -du-m, -dü-m ; -tu-m, -tü-m

çıkar-du-m 95a/3 di-dü-m 62a/10
gör-dü-m 97a/13 it-dü-m 99a/14
kullandur-du-m 62b/10 yaz-du-m 99a/8

Teklik 2. şahıs : -du-ñ, -dü-ñ

eyle-dü-ñ 99b/1 vir-dü-ñ 99b/1

Teklik 3. şahıs : -dı, -di

di-di 95b/4 iriş-di 95a/7

it-di 99b/4

Çokluk 1. şahıs : -du-ķ, -dü-k

gönderil-dü-k 98a/17 yaz-du-ķ 94b/8

Görülen geçmiş zamanın olumsuzu :

gör-me-dü-k 95a/2

b- Öğrenilen geçmiş zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki : -mış, -mış'tir.

Teklik 3. şahıs : -mış, -mış ; -mış-dur, -mış-dür

ķo-mış-dur 86b/17 sınan- mış-dur 63b/9

- up zarf fiil eki ile

gel-üp-dür 94b/9

Çokluk 3. şahıs : -mış-lar, -mışler ; -mış-lar-dur, -mış-ler-dür

buyur-mış-lar 76a/6

Öğrenilen geçmiş zamanın olumsuzu :

yarat-ma-mış-dur 75b/2

c- Geniş zaman

Metnimizde tespit ettiğimiz geniş zaman ekleri : -ur, -ür ; -ar, -er; -ır, -ir'dir.

- ur, -ür eki ile

Teklik 2. şahıs : -ur-sın, -ür-sin

bil-ür-sin 99a/17

Teklik 3. şahıs : -ur, -ür

al-ur 79a/1 artur-ur 70b/6

ayır-ur 78b/5 kıpar-ur 75a/9

uzad-ur 62b/2 yürid-ür 79a/12

- ar, -er eki ile

Teklik 1. şahıs : -er-em , -ar-in, -er-in, -ar-ım, -ar-van, -er-ven

id-er-ven 95b/1

Çokluk 3. şahıs : -r-lar, -r-ler

di-r-ler 58a/3-9, 60a/11-15

Teklik 3. şahıs : -maz,- mez

durı-maz 67a/9 eyle-mez 62a/12

gel-mez 67a/17 kal-maz 96b/17

şi-mez 59b/12

ç- Şimdiki zaman

Metnimizde -mağda şimdiki zaman eki 1 yerde tespit edilmiştir.

yaz-mağda 98a/16

2- Dilek Çekimleri

a- İstek çekimi

Günümüzde kullanılan -a, -e istek eki, Eski Anadolu Türkçesi döneminde de kullanılmıştır.

Teklik 2. şahıs : -a-sın, -e-sin

al-a-sın 57b/2 bağla-y-a-sın61b/1

dög-e-sin 87a/11 ek-e-sin 59b/5

gider-e-sin 63a/8 karışdır-a-sın 57b/2

kaynad-a-sın 59b/17 ol-a-sın 99a/7

saklay-a-sın 59b/17 taya-y-a-sın 69b/4

Teklik 3. şahıs : -a, -e

ek-e 71b/6 elen-e 96b/2

şaç-a 71a/9

Çokluk 2. şahıs : -a-sız , e-siz

id-e-siz 69b/2

Çokluk 3. şahıs : -a-lar, -e-ler

bağla-y-a-lar 79b/7 bas-a-lar 84a/17

di-y-e-ler 99a/12 dög-e-ler 59a/6

eyle-y-eler 93a/5 gezin-e-ler 79a/6

karışdur-a-lar 79b/9 sakla-y-a-lar 66a/15

şoç-a-lar 80a/12 toç-a-lar 80a/8

İsteğin olumsuzuz:

Teklik 2. şahıs : -ma-y-a-sın, -me-y-e-sin

gör-me-y-e-sin 94b/11 ol-ma-y-a-sın 99a/4

Teklik 3. şahıs : -ma-y-a, - me-y-e- (eksiz)

bağır-ma-ya 84a/1 beñile-me-ye 90a/14

bit-me-ye 86a/16 di-me-ye 98b/9

gel-me-ye 85b/13 git-me-ye 62a/4

ķon-ma-ya 87b/1 söylen-me-ye 86b/13

unut-ma-ya 89a/5 uyan-ma-ya 84b/3

Çokluk 3. şahıs : -ma-y-a-lar, me-y-e-ler

ol-ma-y-a-lar 99a/16 unut-ma-y-a-lar 94b/7

b- Emir çekimi

Metnimizde tespit ettiğimiz emir çekiminde kullanılan şahıs eklerişunlardır :

Teklik 2. şahıs : - ğıl, -gil (eksiz)

bil-gil 66b/5, 68b/1 bil 99a/2

iç 94b/10 işit 98b/6

ķoy 63a/4 şık 63a/3

Teklik 3. şahıs : -sun, -sün, -suñ

ir-sün 99b/5 ise-sün 60b/6

ķuru-sun 92b/11 ol-sun 83a/11

Çokluk 1. şahıs : -alum, -elüm

bildür-elüm 61a/3, 67b/13 id-elüm 58a/16

Çokluk 3. şahıs : -sunlar, -sünler

yidür-sünler 96a/5

c- Şart çekimi

Eski Anadolu Türkçesi döneminde şart eki -sa, -se'dir. Bu çekimde kullanılan şahıs ekleri, görülen geçmiş zaman çekiminde olduğu gibi teklik 1. ve 2. şahıslarla çokluk 2. şahısta iyelik eklerinden gelişmiştir.

Teklik 1. şahıs : -sa-m, -se-m

eyle-se-m 98a/16

Teklik 2. şahıs : -sa-ñ, -se-ñ

dile-se-ñ 60b/3 olur-sa-ñ 99a/2

yi-se-ñ 75a/6 yu-sa-ñ 95a/5

Teklik 3. şahıs : -sa, -se

bit-se 89b/11

dile-se 89b/2

di-se 83a/11

dut-sa 85a/15

ek-se 89b/11

git-se 93a/6

çal-sa 89a/17

ko-sa 83a/8

tutul-sa 81b/12

var-sa 87a/8

yüri-se 66b/15

Çokluk 3. şahıs : -sa-lar, se-ler

bağla-sa-lar 79a/1

di-se-ler 83a/3

dürt-se-ler 76b/6

göm-se-ler 88b/13

iç-se-ler 83a/16

karışdur-sa-lar 88b/16

ko-sa-lar 82a/12

saç-sa-lar 60b/8

üfür-se-ler 84a/3

Şartın olumsuzu

di-me-se 61b/2

toğur-ma-sa 79a/2

tur-ma-sa 84b/7

ç- Gereklilik çekimi

Günümüzde gereklilik eki -meli,-malı'dır. Bu ek Eski Anadolu Türkçesi döneminden sonra ortaya çıkmış olup -ma, -me fiilden isim yapma eki ile -lı, -li isimden isim yapma ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde gereklilik ifadesi için "gerek" kelimesinden yararlanılmıştır. Bu dönemde -sa gerek, -se gerek ; -mak gerek, -mek gerek ve -a gerek, -e gerek şekilleri ile gereklilik çekimleri yapılmıştır. Metnimizde de -mak gerek şekli tespit edilmiştir.

şakın-mak gerek 68a/9

şakın-mağ gerekdür 69b/11

b- Birleşik çekimler

Birleşik çekimler için i- fiilinin görülen geçmiş zamanı öğrenilen geçmiş zamanı ve şart şekilleri kullanılır.

Görülen geçmiş zamanına hikâye, öğrenilen geçmiş zamanına rivayet denir.

1- Hikāye şekli

a- Öğrenilen geçmiş zamanın hikāyesi

Çokluk 3. şahıs : -miş-lar-ı-dı, -i-miş-ler-i-di

yan-mış-lar-i-di 97b/16

b- Geniş zamanın hikāyesi

Teklik 1. şahıs : -r-ı-du-m, -r-i-dü-m, -r-du-m, -r-dü-m, -ar-du-m, -er-dü-m, -ar-ı-du-m

-er-i-dü-m, -ur-du-m, -ür-dü-m, -ür-i-dü-m

bil-ür-dü-m 97b/9

id-er-dü-m 97b/9

Teklik 3. şahıs : -r-dı, -r-di, -r-i-di, -ar-ı-dı, -er-di, -er-i-di, -ur-dı, -ur-ı-dı, -ür-di

id-er-di 95a/5-9

Geniş zamanın olumsuzu

alı-maz 67a/1

Geniş zamanın hikāyesinin olumsuzu

Teklik 3. şahıs : -maz-ı-dı, -mez-i-di, -mez-di

geç-mez-di 94b/3

2- Şart şekli

a- Geniş zamanın şartı

Teklik 2. şahıs : -r-ı-sa-ñ, -r-sa-ñ, -r-se-ñ, -r-i-se-ñ -r-se-ñğ , -ar-sa-ñ, -er-se-ñ, -u-r-sa-ñ, -ü-r-se-ñ, -ü-r-se-n

dil-er-se-ñ 61a/3, 99a/7

vir-ür-se-n 94a/9

Teklik 3. şahıs : -r-sa, -r-i-se, -r-se, -ar-sa, -er-se, -ur-sa, -ür-se

bulu-u-r-sa 96a/17

buyul-ur-sa 76a/1

dil-er-se 64a/4

gel-ür-se 98b/13

iç-er-se 76b/12

ķpo-ar-sa 89a/13

ol-ur-sa 99a/15

toğ-ar-sa 68b/10

tutuş-ur-sa 65a/6

yir-se 81b/2

Çokluk 2. şahıs : -r-lar-sa, -r-ler-i-se, ar-lar-ı-sa, -ur-lar-ı-sa, -ür-ler-i-se

iç-er-ler-se 81b/5

id-er-ler-se 60a/3

kat-ar-lar-sa 77a/4

saç-ar-lar-sa 82b/1

sür-er-ler-se 62a/11

Teklík 3. şahıs : -maz-ı-sa, -mez-ı-se, -maz-sa, -mez-se,
bulun-maz-sa 96b/1 sür-mez-se 94a/14

6- SIFAT FİLLER

Sıfat fiil ekleri, fiillerden geçiçi isimler yapmaktadır. Sıfat fiiller isim gibi kullanılan ve isim gibi çekilen fiil şekilleridir. Metnimizde tespit edilen sıfat-fiiller ifade ettikleri zamana göre geniş zaman ve gelecek zaman sıfat fiilleri olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

a- Geniş zaman sıfat fiilleri

-an, -en, -ğan, -gen eki

ağ-an 87b/2	ağrı-y-an 82b/11
düş-en 89b/16	dinil-en 66b/12
yi-y-en 72a/15	toğ-an 68b/12
işe-gen 88a/11	gid-en-e 58b/14
terle-y-en 78b/14	

-r eki

ağrı-r başa 90b/1	uyu-r âdemün 87a/14
uyu-r kişinün 84b/3	yara-r gıdalar 67b/10

-ar, -er eki

gez-er yeli 81b/12	iç-er kişi 79/13
--------------------	------------------

-maz, -mez eki

işit-mez kulağa 86a/8	vir-mez hafağan 96a/2
yara-maz hıltları 58a/9	

b- Geçmiş zaman sıfat-fiilleri

-duk, -dük eki

çık-duğ-ı 81b/5	derle-düg-den 69b/6
di-dük-leri 79a/11	dile-düg-i 69b/2
toğduğ-ı 94a/12	yaz-duk-larum 99b/2
iste-düg-i 93b/	

mış, -miş eki

az-mış kişiye 77a/12

çürü-miş dişlere 82a/17

tutul-mış âvâzı 76a/13

ufan-mış kemüğe 85b/10

yan-mış yire 89a/

c- Gelecek zaman sıfat-fiilleri

-ecek eki

sovu-y-acağına yakın 60b/5

utan-acak olsa 69a/15

uyu-y-acak vaktin 75b/12

yat-acak vakt 58b/10

var-acak yirüni 99a/4

7- ZARF FİLLER

Zarf fiil ekleri, fiillerden geçiçi zarflar yapan eklerdir. Metnimizde tespit edilen zarf fiiller, hâl zarfları, zaman zarfları ve bağlama zarfları olarak üç bölümde incelenmiştir.

a- Hâl bildiren zarf-fiil ekleri

-ken, -iken eki

toğurur-ken 80a/8

kaynar-ken 63b/3, 64a/7

sürer-ken 62b/9, 78b/4

süzer-ken 62a/11

b- Zaman belirten zarf-fiiller

-ınca, -ince eki

gel-ince 60a/2

kal-ınca 63a/9

ol-ınca 82b/13

kuru-y-ınca 59a/13

var-ınca 96b/16

-ıcak , -icek eki

id-icek 91b/16

ol-ıcak 71a/13

yat-ıcak 92a/9

c- Bağlama görevindeki zarf-fiiller

-up, üp eki

Eski Türkçe döneminde –p şeklinde görülen bu ek Batı Türkçesinde kendisinden önce gelen bağlayıcı ünlüyle birleşerek –up, –üp şeklinde karşımıza çıkmıştır. Ekin ünlüsü yuvarlaktır. Metnimizde tespit edilen örneklerden birkaçı şöyledir :

aç-up 97b/11

arid-up 58a/2

bil-üp 71b/14

batır-up 61b/1

bin-üp 68a/9

götür-üp 87a/7

kurud-up 59a/13

sar-up 59a/10

sür-üp 78b/9

yi-y-üp 93a/16

8- BİRLEŞİK FİLLER

Birleşik fiiller, isim ya da fiile bir yardımcı fiilin getirilmesiyle oluşur. Bu fiiller üç bölümde incelenebilir.

1- Birleşik çekimler (Her zaman ve çekimin hikâye, rivayet ve şart şekilleri)

2- Yardımcı fiillerle yapılan birleşik şekiller (eyle-, it-, kıl-, ol- fiilleri ile)

3- İsim, sıfat ve zarflarla meydana getirilenler

4- Tasvirî fiiller

Bunlardan ilk üç daha önce ilgili bölümlerde incelenmiştir.

Tasvirî fiiller

Tasvirî fiiller, fiillerin -a, -e veya -u, -ü zarf-fiil eki almış şekillerine bazı fiillerin getirilmesiyle yapılırlar. Bunları, devamlılık, çabukluk, yaklaşma ve yeterlik fiilleri olmak üzere dörde ayırabiliriz.

1- Süreklilik fiilleri

Fiillerin zarf-fiil ekleri almış şekillerine dur-, gel-, kal-, koy- fiilleri getirilerek yapılır.

Metnimizden seçtiğimiz örnekler şunlardır:

göme ko- : göme kosalar 86b/8

kalga gel- : kalga gelür 67a/1

şalâha gel- : şalâha gelür 67b/11

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ	ط	ṭ
آ	a, ā	ظ	ẓ
ا	a, e, ā	ع	ʿ
ب	b	غ	ġ
پ	p	ف	f
ت	t	ق	ḳ
ث	s	ك	k, g, ṅ
ج	c, ʕ	ل	l
چ	ç	م	m
ح	ḥ	ن	n
خ	ḫ	و	v, o, ö, u, ü, ū
د	d	ه	h, a, e
ذ	z, ḏ	ی	y, ı, i, ĩ
ر	r		
ز	z		
س	s		
ش	ʃ		
ص	ṣ		
ض	ḏ, ẓ		

METİN

57a ¹dağı menkür gibi kırşlar ide gölgede kıruda dağı deminde isti‘māl ide eger ²fetīl buḥūr itmek dilerseñ üç edviyye miḳdārı söğüt kömürü cem‘ idüp ³fetīller eyle ğayet laḫīfdür ‘**amel-i buḥūr-ı sulṫāni**‘ anber ve misk birer çekirdek ⁴aşılıbend bir dirhem engüşṫ bir dirhem ‘ud bir dirhem sünbül ve ketre birer dirhem ⁵eczāyı saḫḫ idüp ve kerte’i gül-ābıla ışladup dağı taḫmīr idüp kırşlar ⁶eylese latazirdür libāsa ve eve tütsi eylerseñ dimāğı muaṫṫar kıılır ‘amel-i ⁷**şābūn-ı misk**‘ araḫı şābūn iki yüz dirhem ḫaranfīl on iki dirhem ve ‘abīr ⁸ve ḫāḫule ve mi‘a’i sāile ve zencebīl beşer dirhem ve misk bir çekirdek eger miski ⁹bir denk iderlerse bi-misl olur şābūnı yonĝa idüp miḳdārınca gül-ābıla ¹⁰ışladasın ışlanmış şābūnı aheste nārda ḫoyup kendüyi virdüğden soñra ¹¹cümle döğülmüş eczāyı ḫarışdurup alışdurasın dağı şürüp muḫkem ¹²yoğurasın kırşlar idüp şaḫlayup deminde isti‘māl idesin ‘ameli **şābūn** ¹³irme ve belheb onar dirhem verd-i aḫmer * beşer dirhem ve ḫaranfīl ¹⁴yigirmi dirhem ve misk miḳdārca ve şābūn iki yüz dirhem evvelki üslūb üzere ¹⁵isti‘māl ideler ğayet ḫūbdur ‘**amel-i buḥūr şuyı** bir vakıyye gül-ābı bir tencereye ¹⁶ḫoy dağı on dirhem aşılıbend ve bir dirhem lāden ve beş dirhem ‘ūd saḫḫ idüp ¹⁷bile koyasın ammā ḫapağını ḫamīr ile şıvayasın andan ḫor üzerinde aheste

57b ¹odıla yumurda pişer miḳdārı dağı ziyādece ateşde ṫura andan od ²keñarında ṫura andan süzüp alasın dağı bir miḳdār misk ezüp ḫarışdurasın ³ve bir şīşeye ḫoyup ağızın muḫkem kıılasın vaḫt-ı ḫācetde gerek ola **otuz** ⁴**sekizinci bāb** bu bābda ḫuḫneleri bildürelim ki belde olan ruṫūbeti ve

* Kelime okunamamıştır

⁵bürüdeti ve riyāhı ve ağrıları ve vecā'-i mefāşılı ve 'ırķu'n-nisā'i ve bil ve kulunç ⁶ağrıların gidere eger bu hūkneleri yılda bir kez ve iki kez itseler cemī'i emrāzdan ⁷ve eskāmdan emīn ola şıfat-ı hūkne kızı hāyāları ve kıyruķ ve bir avuç nīm ⁸küft döğölmiş nohūd dūkelince kızıl buğday ve bir kabza şalgām tohumı hep ⁹taş çölmege kıoya ve miķdārınca şū kıoya ve ağzını berkide tā muharrā pişe ¹⁰andan otuz dirhem bu kıaynayan şudan ve iki dirhem kıuzı yağı kıarışdurup ¹¹ve şıgır kıavuğına kıoya ve bir mansūre'i ağzına bağlaya ve 'ālilūn beli altına ¹²yaşduklar kıoya tā başı aşığa ayakları yukaru ola ve ol mansūre'i dübüre ¹³şoķa ol kıavuğı kıalduralar tā şū bađırsaķlarına yürüye ammā şabāh ¹⁴içi arınduğından şoñra ide bir yazda ve bir güzde ide cümle emrāzdan ¹⁵emīn ola dīger kıabaķ ve havıç ve şoğan tohmları ve turaķ otı ve kendene ¹⁶ve kıavurķa ve zencebīl ve kıaranfīl ve dār-ı fūlfūl üçer dirhem ve kıabı çıķmış nohūd ¹⁷ve buğday bir avuç ve biraz kıyruķ yağı ve biraz kıoyun iligi ve kıuzı hāyāsı

58a ¹hep bir çölmege kıoyup miķdārınca şū kıoya aħşāmdan şabāha dek muharrā ²pişüre dağı yatacaķ vaķtın için arıdup andan ide hūkemā buña hūkne'i ³leyyin dirler bunuñ yigirmi yedi fā'idesi vardur eger yılda bir kez itseler yılına ⁴dek cemī'i eskāmdan ve emrāzdan emīn ola dīger bu dağı bir hūknedür ki ⁵kabzı telyīn ider pāzūyı döğüp şıķasın ve kıaynadup kefin alup hāzır ⁶kıılasın ba'dehūyüz yigirmi dirhem bundan ve hıyārşenbih içi yigirmi dirhem ezüp ⁷ol şuya kıoyup süzesin dağı yigirmi dirhem şeker ve altı dirhem tatlu bādem ⁸yağı bu mezkūrları cem' idüp ılıcaķ hūkne idesin buña dağı ⁹hūkne'i mütevassış dirler tábī'atı telyīn ve talťif idüp yaramaz hıltları ¹⁰ishāl ider şan'atı sināmeki ve kıurı benefşe ve yumuşaķ döğölmiş

sefanic ¹¹beşer dirhem ve hatminüñ çiçeği ve tohmı ve ebemgümece dörder dirhem ve pāzū yaprağı ¹²beş dirhem ve sebtān otuz altı dāne bu otları kaynadup yigirmi dirhem ¹³terengübīn üzerine veyā yigirmi dirhem hıyārşenbih içi üstüne ezüp ¹⁴cümle’i halı ide dağı yigirmi beş dirhem şeker ve yedi dirhem bādem yağı ve benefşe ¹⁵yağı veya şīr-rūğan yağı koyup hıknē ideler **otuz toközuncı bāb** ¹⁶bu bābda şāfları beyān idelüm ki bildeki burūdeti ve a’zādaki ruṭūbeti ¹⁷ve ma’īde ve em’ādaki sevdāyī ve şafrāyī ve balğamı cezb idüp def’ ider /

58b ¹ve cimā’a gey kavī kıılır şan’atı budur ki kerdeme ya’nī tere tohmı beş ve zencebīl ²iki dirhem ve ‘ud-ül qahr bir denk ayruca saḥḥ idüp kıvamlı bal ile ³şāf idüp yatacak vaktın götürüne dīger bu bir görülmüş ve işlenmiş ve mücerreb ⁴maḥbūl şāfdur ki belde olan ağrıyı ve ishāli ve qanı ve zoru bir demde ⁵keser afyūn ve demü’l aḥaveyn berāber muḥkem saḥḥ idüp dağı dişi qaşmı ile ⁶od yanında qarışdurup alışdurasın dağı igde çekirdegi kadar şāflar ⁷eyle ve noḥūd kadar ḥabblar eyle qačan kim şāfuñ birin götürünse ol gice ḥabbuñ ⁸birin dağı yuda hemān ol gice eşeri zāhir ola ‘āḳırqarḥāyı ⁹dögüp eleyüp üç serçe beynisine katup kıvamlı bal ile şāf idüp ¹⁰yatacak vakt götürüne üç gün ‘acāyib göre dīger penbe çekirdegi içi ve ‘ud-ül ¹¹qahrı berāber saḥḥ idüp bal ile şāf idüp ve yatacak götüre tā kim cemī’i ¹²maḥşūdına ire dīger penbe çekirdegi ve sürencān üçer dirhem ve qaplān ¹³yağı iki dirhem şāf idüp penbe ile götrüne ‘acāyib göre ḥuşūşā ¹⁴cimā’da dīger bu dağı bir şāfdur ki zāhire ve zora ve içinden qan gidene ¹⁵ve göbek burusuna ve maḥ’ad ağrısına müfiddür şan’atı kündür ve mürr-ü şāfī ¹⁶ve za’ferān ve mīql ve aḳāḳıya ve demü’l-aḥaveyn ve zamğ-ı ‘arabī ikişer

dirhem ¹⁷ve cendibidester bir dirhem ve afyün bir dirhem cümle’i döğüp yumurda ağıla

59a ¹yoğurup kızılıcık çekirdegi gibi şāflar idüp ortasına iplicek koyalar bu ²şāf daḥı bilde ve yan başında şızı olsa çeker balgama döker çok fā’idesi ³vardur maştakī ve günlük ve uşāk çadır ve çāvşīr ikişer dirhem ve ḥavlencān ⁴ve cevz-i bevva üçer dirhem ve şūnīz ve üzerlik toḥmı ve ḳalye beşer dirhem ve anīsun ⁵ve rāziyāne toḥmı ve boy toḥmı birer kısım ve kızıl üzüm bir avuç bunları ayruca ⁶döğeler bir yire ḳatalar yoğuralar şāflar idüp yatacaḳ vaktın götüreler şabāḥ ⁷ḥammāma varalar dīger bu daḥı bilde olan ‘illetleri cezb ider redd ider ⁸iç yağı ve zift ve ḳantariyün beşer dirhem mürrümüki ve egir ikişer dirhem cem’ idüp ⁹şāflar idesin dīger ḳabz olan ādeme ‘araḳ-ı şābūn şırça barmaḳ miḳdārı ¹⁰yunup şāf ide daḥı üzerine penbe şarup zeyt yağına batura daḥı götüre ¹¹bir laḥzada icābet itdürür mücerredür **kırkıncı bāb** bu bābda öd yanığınuñ ¹²ilācın bildürelim eger bir ādemüñ ‘uzvı ōda yansa böğürtlen yaprağın ¹³ḳurudup döğüp un gibi idüp yarası üstüne ekeler tā ḳuruyınca ¹⁴dīger eger bir ādemüñ bir ‘uzvı ōda göyünse veyā issi su veyā ḳana yansa(?) ¹⁵bevli badem yağı ile tılā ideler dīger aḳ süseni gül ile pişürüp sirke ¹⁶ile ḥalt idüp göyünmiş yire tılā ideler nāfi’dür dīger öd göyündüğine ¹⁷şığır tersini issi iken uralar ve ḳoyun ḳıgını gül yağıyla ḥall idüp zamād ideler

59b ¹dīger öd yanığına bir ḳaşıḳ kireç şuyı ve yarım ḳaşıḳ şīr-rūğan ḥalt ²idüp çalka aḳ melhem gibi olur üzerine tılā idesin dīger öd ³yanuğına kühl-i isfahāni ve mürdeseng ve nure’i maḡsūli ve ḥannā her birinden ⁴biraz alup saḥḳ oluna ba’dehu ol ‘uzva gül yağı dürtüp üzerine meshūk ⁵eczāyı

ekesin derhāl ağrısı sakın ola üç günde şifā bula gāyet ⁶maḳbūl ve mücerreb devādur bu bābda bu deñlü söz kifāyet ider v'allāhu Teālā a'lem ⁷**kırk birinci bāb** bu bābda birkaç muḫāllil yaḳılar zamādılar ve yaḳılar ve tılālar ⁸beyān idelüm evvelā tā'un veya ḫıyāraḳ veyā bir mādde kim yumrulana ve ḳanuñ ⁹fesādından zuhūr iden 'illetlere yaḳı ideler yumşadur ve taḡıdır şan'atı ¹⁰budur ki ketan ve şeb-būyı ve eklil-i melik ve ḫamle buñları saḫḳ idüp ve bal ¹¹ile ma'cūn idüp melhem gibi yaḳı ideler dīger berelere yaḳı idesin ¹²eger şışı taze iken itseñ şişmez kili tuzlu şu-y-ıla veyā sirke-ile ¹³melhem idüp yaḳı idesin dīger tılā-ı nāşūr şol nāşūr olmış ¹⁴cerāḫātlara ve bevāşīra ve temregüye ve baraşa ve bahāḳa ve ḫanāzıra ve sigile ¹⁵dürteler eride pāk ide şan'atı tizikreç otuz ve ḳalye kırk ve bellüt küli ¹⁶ve sögüt küli yigirmişer dirhem cümle'i şuda ısladasın birkaç gün tura ¹⁷ol şuyı ḳaynadasın tā ḳoyula ba'dehū ḳurşun ḫoḳḳada şaḳlayasın deminde

60a ¹muḫkem dögüp ḳarışdura şaḳlaya deminde evvel ḫammāma vara zekeri issi şu ²ile ova daḫı tılā ide tā salāḫıyyete gelince her gün böyle ide rivāyet iderler ki ³on güne dek iderlerse yigirmi yıllık sustluğu zāyil idüp kemā yenbeḡi ḡalīz ⁴ve ḳa'im ola mücerrebdür v'allāhu Teālā a'lem **kırk ikinci bāb** bu bābda yaralar ⁵ve nāşūrlar oñuldur birkaç melhemler beyān idelüm cümleden biri melhem-i dahliyündür ⁶veremlere ve ḫanāzıra ve oñulmayan çıbanlara mücerrebdür evvelā alasın ketan toḫmı ve boy ⁷toḫmı ve ḫatme dibi birer mikdār ḳaynadup luā'bın alup şaḳla ba'dehū yigirmi dirhem ⁸saḫḳ olunmuş müdreseng ve kırk dirhem zeyt yaḡı ḫalt idüp tencerede āheste ⁹āteşile ḳaynadup daḫı ol lu'ābdan az az üzerine ḳoyup ḳarışduralar

¹⁰tā kim ġalīz ola andan indürelər çekeler eger şu biterse tamām olmışdur
dīger ¹¹bu bir melhemdür ki oñulmaz yaraları oñuldur buña aq melhem
dirler acı yağ otuz ¹²bal mumı on şamaqı şaқızuñ ‘aқıdesi tāvada eridüp
otdan indüre ¹³on dirhem isfīdāc saқ olunmış ola ve beş dirhem maştaķı
un olmış üzerine ¹⁴қoyup tā şovuқ olınca қarışdura yaraları ġāyet tīz
bitürür kendü mücerrebümüzdür ¹⁵dīger buña қара melhem dirler cerāhāti
çeküp oñuldur zift otuz dirhem ¹⁶acı yağ elli dirhem bal mumı yigirmi
dirhem iç yağı on dirhem zeyt yağı yigirmi ¹⁷dirhem cümle’i eridüp hāl
eyleye laţif melhem olur dīger bu dağı cerāhātları

60 b ¹oñuldur buña tatlı melhem dirler bir yumurda aқı ve şarusıyla ve bir қаşık
zeyt ²yağı ile ve bir қаşık ‘asel dağı mikdārınca buğday unı қarışdurup
melhem ³idüp deminde zamād ideler eger yaralara fetīl şoқmaq dileseñ bu
melhemi ⁴fetīle eyle ve sünnet yirine dağı münāsibdür zeyt yağı on dirhem
maştaķı ⁵bir dirhem zeytile mumı eridüp indür şovuyacağına yaқın şaқızı
қatup ⁶tamām şovuyınca қarışdur deminde işesün dīger yumurda şarusı
bellüt ⁷kūli ve қаţrān berāber melhem idüp cerāhāta uralar hem dağı
sünnet yarasına ⁸laţifdür dīger nāşūr olmış cerāhāta yeşil tütüyādan üzerine
şaçalar ⁹derhāl irinin kese sakın ide dīger şıfat-ı melhem-i bāselīқun bal
mumı ¹⁰altmış çam şaқızınuñ ‘aқıdesi ve ġünlük yigirmişer dirhem mürr-i
şāfī on beş ¹¹acı yağı otuz zeyt yağı iki yüz dirhem cümlesin melhem eyle
müzmin yaraları ¹²bitürür dīger bu dağı oñulmaz yaraları bitürür mücerreb
melhemdür marazı ve çam ¹³‘aқıdesi ve kat-ı hindī ve zift-i rümī ve bal
mumı cümle berāber ve bunlaruñ ¹⁴berāberince şīr-rūğan cümle bir
melhem olur oñulmaz yaralara ve nāşūrlara eyüdür ¹⁵dīger melhem-i sirke

meşhürdür oğlancıkların ‘örfiyyesine ve kızāmuğa ¹⁶ve çiçeğe ve issi yaralara nāfi‘dür et bitürür ve farhları kırıdır şan‘atı budur ¹⁷mürdeseng on dirhem zeyt yağı kırk dirhem ve gil-i irmeni beş dirhem mürdeseng

61 a ¹ile kili muhkem saħk eyle daħı cümlesin havānda şol kadar qarışdur ki melhem ²ola **kırk üçünci bāb** bu bābda dühünler çıkarmasınıñ san‘atın ve her ³yağın menfaatin bildürelüm dilerseñ kim her dürlü yağ çıkarasın kanün-ı hukemā ⁴oldur ki eger gül yağ veyā topalağ yağ veyā benefşe veyā fesligen yağ veyā ⁵nergis yağ veyā pāpünç yağ her kangı evrāktan ve nebātdan kim murād idesin ⁶cümleden biri gül yağ veyā topalağ yağ her kangısı olursa yüz dirhem zeyt ⁷yağ elli dirhem gül bir şıseye koyup ağzını bal mumı ile berkidüp güneşe ⁸karşu aşasın ve yıl toğunmaya kırk günde kemālin bulur andan çıkarup ⁹şıkasın şāfi yağ şaklayasın **ammā** findık ve fisdık ve bādem ve cevz ¹⁰ve penbe çekirdegi içi ve gayrı içler yağ böyle çıkar her kangısının murād iderseñ ¹¹diledüğün kadar el muhkem döğ tā kim çirişe döne andan tepsi içine koyup ¹²tepsi’i kor üstüne koyasın daħı tepsi kızduqça ısıcağ şu serpüp urasın ¹³yağ çıkduqça alasın dıger ol döğülmiş yağın çıkaracak nesne’i bir ince ¹⁴bize bağlayup bir kazana şu koyasın bu bizi ortasına ağacıla aşup ¹⁵şuyı kaynadasın bez buħardan ışlandıqça şıqup alasın bu evvelkinden ¹⁶āsāndur **‘amel-i kabağ yağ** tarıķı budur ki yaş kabağ döğüp şuyundan yüz ¹⁷dirhem ve şır-rūgan yağ iki yüz dirhem cümle’i kaynadasın tā ki şu gide yağ qala

61 b ¹alāmeti oldur ki bir ağac ucuna penbe bağlayasın daħı ol yağa baturup ²ōda dutasın çırçır demese tamāmdur eger turp yağ ve eger gayrı her ne ³varısa yağları böyle çıkar **‘ameli** ammā keremid yağ böyle çıkar ki

⁴diledüğüñ kadar eski keremidi qor üstüne kızdurup zeyt yağına şoqasın
⁵yedi kere böyle eyleseñ tamāmdur şoñra sahq-ı belig idesin bir kırmızı
yağ ⁶olur aqrılara ve sızılara ve mefaşillar aqrısına ve qlunç ve baş ve
omuz ⁷ve bilekler aqrısına nāfi‘dur dīger aqcārdan ve emlāhdan yağ
çıkarmak ⁸dileseñ tarīkı budur ki her qangısın murād idinürseñ hazır
qılasın cümleden ⁹biri kükürtdür ki hūkemā ana ‘akreb dir cemī‘i dertlere
devādur ammā bunuñ iki ¹⁰tarīkı vardır biri eṭibba ‘amelidür ve biri
hūkemā tarīqidur ki onlar onuñla ‘akd-i ¹¹zibaq idüp erkan-ı hūcre şarf
iderler ammā eṭibba ‘ameli oldur ki yüz dirhem ¹²saHQ olunmuş ‘akreb ve
iki yüz dirhem zeyt yağını āheste āteşile ki muttaşıl ¹³qaynaya āteşin tīz
idüp yaqmayasın gāhī qarışdurasın tamām üç gün ¹⁴mikdārı andan süzüp
yağını şaklayasın aqrılara ve sızılara ve cüzāma ¹⁵ve fireng zahmetine ve
her dürlü derde devādur bi-izni’llahi Teālā tafşilinde ¹⁶olur mufaşşal şerhi
vardur ve dūhn-i ‘uqqab daHı böyle çıkar **nev ‘i** hūkemā ¹⁷oldur ki ‘akreb
altı dirhem ve rāsih altı dirhem bunları sahq-ı belig idüp

62 a ¹bir küçük üsküreye qoyasın ve birinüñ daHı dibini delüp aña qapaq eyle
²eṭrafını tin-i hikmet-ile şıvayasın şoñra kanūn üstüne qoyasın ³ve ol
qapağıñ delüğine enbiq qoyup enbiq ucına şişe geçüresin muhkem ⁴şeddi
vaşl idesin ki buhār yabāna gitmeye daHı üsküre altında āheste ateşin
⁵şuyın alasın bu cümle üç dirhem çıkar bu şuyüñ menfa‘atı zāhiresi
qararmış ⁶ve şararmış ola aq ider penbe ile bir kere sürmek kāfidür ammā
ol dişleri ⁷sirke ile ve şāb ile yuyup andan isti‘māl idesin ve şol şāh-dāne
içinü kim ⁸şararmış ola bullūr gibi aqardur görülmüş ‘ameldür ve illā haşşa-i
bāṭınına vākıf ⁹olan kāmil olup halk-ı ‘ālemden müstağnī olur dīger bu

yağı kendüm cem‘ idüp ¹⁰dühn-i mübârek didüm zîrâ ağırlara ve sızılara böyle kaṭı‘ yağ olmaz baş ¹¹ağrısını daḥı sürerken giderür veba’i ḳulunca bir kere muḥkemce sürerlerse ¹²bir daḥı görmege muḥtâc eylemez el-ḥâşıl kırk elli yıldan olan ağırlara itdüm tecrîbe ¹³delil şıdḳdur ḥükemâ beyninde böyle menfa‘atlü yağ olmaz şan‘atı budur at yağı ¹⁴iki yüz dirhem ve bal mumı iki yüz ve pāpūnç yağı yüz ve gül yağı yigirmi ve nefṫ yağı ¹⁵otuz ve günlük yağı yigirmi ve bulḡarî yağı yigirmi dirhem hep bunları arıdup ¹⁶daḥı şovumadın iki yüz dirhem ferfiyūn ile iki yüz dirhem saḥḳ olmuş zencebîli ¹⁷ḥalṫ idüp şovuyınca ḳarışdurasın ammâ renk için bir mikdâr eñligi yağlarla

62 b ¹bilece ḳaynatmış olasın bir alāca yağ olur ṫurduḳça ḳuvveti artar mücerrebdür ²ḳışalmış siñirleri uzadur el-ḥâşıl sırrı ‘acāibdür diğēr dühn-i ferfiyūn didükleri ³daḥı mücerreb yağıdur ağırları ve sızıları men‘ ider şan‘atı budur ki evvelâ yigirmi ⁴baş eski şarımsağı ḳabuğı ile döḡüp şu ile çölmegde ḳaynada tā ki ḳuvveti ⁵şuya çıḳa daḥı süzüp ol şuyı alasın andan on dirhem muḥkem saḥḳ ⁶olmuş fülful ve yüz dirhem eski zeyt yağı ḳoyup tekrâr ḳaynada tā ki şu ⁷gidüp yağ ḳala daḥı od üzerine ḳoyup derḥâl ferfiyūnı ve beş dirhem ⁸günlügi ḳoyup āheste ateşile i‘tidāl virüp al şaḳla deminde gerekdür ağıryan ⁹‘uzva ateşe ḳarşu süreler ammâ ben ol evvelki yağı cem‘ itmezden evvel bu ¹⁰yağı ḳullandurdum mücerrebdür bir kere imtiḥân için altı aydan berü seb-gür ¹¹olanuñ gözüne üç şabāḥ çekdüm ol ‘illetden ḥalāş buldı bi-izni’llāhi ¹²Teālā diğēr bu daḥı ferfiyūn yağıdur maḳbūldur cemi’ sızıları ve ağırları ¹³giderür ferfiyūn on dirhem zeyt yağı elli dirhem bal mumı beş dirhem jengār ¹⁴üç dirhem evvelki ‘ādet üzerine

cem‘ eyle bir yeşil yağ olur gāyet ¹⁵maḳbūl ve mücerreb yaḡdur **kırk dördüncü bāb** bu bābda maḳbūl şarāblaruñ ¹⁶şan‘atın ve menfa‘atın bildürelim cümleden biri şarāb-ı rummāndūr ḳusmaḡı men‘ ider ¹⁷şuşalıḡı ḳandurur ve mi‘deye ḳuvvet virür ve baş aḡrısın giderür ve ta‘āmı

63 a ¹yimege iştihā getirür ve şafrādan olan marazları sakın ider şan‘atı budur ²kemāli ile olmuş māye-ḡoş enarı kim dānesi kıızıl ola aḡaç bıçaḡıla ³kesüp dānesin al daḡı şıḳ süzüp şuyun al daḡı iki vaḳıyye şuya bir vaḳıyye ⁴şeker ḳatup ḳaynadup kefin al içine biraz na‘ne ḳoy bile ḳaynaya ḳıvāma gele ⁵andan şaḳla ḡacet vaḳtında isti‘māl eyle dīḡer alma şarābı yürege ve ma‘ideye ⁶ḳuvvet virür ve ḡōñli feraḡ ider ve şafrādan olan ḳuşmaḡı ve ishāli giderür ⁷şan‘atı oldur ki eyü alma ki ḳurdı olmaya ‘abā ile silesin daḡı aḡaç bıçaḡıla ⁸dört baḡs idüp ḳabın ve çekirdeḡin gideresin andan döḡüp ḡall eyle daḡı ⁹şıḳup şuyın ol bir vaḳıyyesine bucuḳ vaḳıyye şeker tamāmdur andan yarı ḳalınca ¹⁰ḳaynadasın andan şeker ḳatup ḳıvāma getüresin dīḡer limon şarābınuñ üslūbı ¹¹kendü elinden şıḳup iki vaḳıyye āb-ı limona bir vaḳıyye şeker virüp ḳıvāma getüresin ¹²gerek olduḡda bir ḳaşıḳ limon şarābına biraz şāfī şū ḳatup viresin yürek ḡarā ¹³retine nāfī‘dür ve şusuzluḡı ḳandurur ḡayrı yemişler ve şular şarābı hep böyle ¹⁴olur dīḡer gül şarābı ḡarāreti giderür ḳuşmaḡı sākin ider ve mi‘de ḡarāretin ¹⁵def ider ḳandan ve şafrādan olan ısıḡmalara fā‘ide ider ve ḡabī‘atı yumşadur ¹⁶yürege ḳuvvet virür ḡōñli ferāḡ ider şan‘atı taze açılmış kıızıl gül yapraḡı bir ¹⁷vaḳıyye daḡı bir içi sırçalı küpçegeze ḳoyasın daḡı üzerine üç vaḳıyye

63 b ¹ķaynar şu ķoyasın bir ğün bir ğice şura andan ol yaprağı muķkem şıkalar
²tā kim şu eşeri ķalmaya andan ol şuyı bir ķölmeĝe ķoyup ķölmeĝde ol
ķadar ³ķaynadasın ki yaru ķala ķaynarken ķöpüĝin alasın řāfi şu ola andan
ol ⁴řuya bir vaķıyye şeker ķatup yumşak ōdıla ķıvāma ĝetürüp řaķla
vaķtında ⁵isti‘māl idesın maķbüldür dīĝer ĝarāretde ve ruřūbetde mu ‘
tedıldür ⁶zātü’l-cenbe ve öykene ve ĝöĝüse ve böĝreklere ve ķavuĝa fā’ide
ider ve meřāne ⁷yolların pāk ider ve řafrāya nāfi’dür ve řabī‘atı yumşadur
fā’idesi çokdur ⁸eĝer şapı ayrılmamış olsa ma‘ideye za‘f virür dimāĝuñ ve
bařuñ her ⁹dürlü marāzına nāfi’dür ĝařıyyetleri şınanmışdur şan‘atı budur
taze veyā ķurumıř ¹⁰benefře’i alup şapların ĝideresın bir vaķıyyesine dōrt
vaķıyye şu ķoyasın ¹¹yāb yāb ķaynadasın tā benefşe āĝara ķuvveti şuya
ķıķa andan ķıķarup ¹²benefře’i muķkem ovasın dağı şuyın řıķasın süzüp
ocaĝa ķoyup üzerine ¹³beř vaķıyye şeker ķoyasın āheste ateşile ķaynaya
ķarřu ķöpüĝin alasın ¹⁴tā ķıvāma ĝele dağı şırlu ķap iķinde řaķla ĝayrı
ķiķekler řarāb-ı dağı böyle ¹⁵ķıķar ĝaflet olunmaya řarāb-ı **müşelles** řarīķı
oldur ki kıızıl şatlu řarāba ¹⁶řarāb-ı la’li dirler ve rengi řarılıķdan kıızılıĝa
varana řarāb-ı zümmürüdü dirler ¹⁷ve şatlu aķ üzümde řarāb-ı reyĝāni
dirler lakin bunlaruñ ifādesi nişfiyye’i

64 a ¹deme ve iřlāĝı mizāca ve taķviyeti cimā’a nāfi’dür ammā menfa‘atı şırfda
deĝıldür ²zırā řırfda żarar vardur pes imdi ‘ādet-i ĝükemāca müşelles
ideler kim ma‘ide ³ķavī ve ciĝeri issi ve beñzi ĝüb ve ķanı řāfi ve ĝarāret-i
ĝarīziyye-i ziyāde idüp ⁴cimā’a ķuvvet virüp ķavī ola kim ne-ķadar dilerse
ķādir ola ĝiķ sustluķ ⁵ve za‘f ĝörmeye şan‘atı budur ol řarāblaruñ her
ķanĝısından murād olunursa ⁶berāberi şu ķoya ķaynada tā buĝarı ĝide

sülüs kıala andan üç yüz dirhemine ⁷elli dirhem bal veyā şeker kıatasın dağı kıaynadup kefin alasın dağı zencebīl ⁸ve cevz-i bevvā ve dārçīnī ikişer dirhem ve ‘ūd-ı hindi ve sünbül birer dirhem ⁹ve misk ve ‘anber bir denk hep gey sađđ idüp ğubār olalar bunları kıaynayan ¹⁰şarāba kıata ve añul añul kıaynada tā kim tamām birbirine kıarışsa andan indüre ¹¹şovuduđdan şoñra şırlu kıaba veyā şışeye kıoya kıaçan kim murād olunsa ¹²kırk dirhemine berāber şu kıoya mümtezic ide içe ba‘dehu iki sā‘at kıatlana ¹³ta‘ām yimeye tā kim ‘acāyib ğöre dīğer ayvanuñ dilerseñ ekşisinden ve tatlusından ¹⁴berāber eyleyüp muğkem döğüp şıkup şuyın alasın bu şudan yüz dirhem ve şırf ¹⁵şarābdan elli dirhem ol ayvanuñ sıkıline kıatup pişüreler kıoyula cirmi kıalmaya ¹⁶andan şoñra çıkırup şıkalar dağı bu şudan yüz dirhem ve elli dirhem şeker ¹⁷veyā oğul balı kıatup ğirü kıaynadalar kıaynarken zencebīl ve dārçīn ve kıāküle

64 b ¹üç dirhem misk ve ‘anber birer denk hep gey ğubār idüp bir ince ketan bezine ²kıoyup bağılayup ol kıaynayan şarāba bırağa tā kim ğāşıyyeti şarāba kııka andan ³indüresin deminde yığirmi dirhemi berāber huyıla içeler ğarāret-i ğarīziyye kıuvvet ⁴vire ol yukaruda dinen fā‘ıdelerden ayruk on sekiz fā‘ıde dağı ‘add ⁵ıderler hem ishāl-i bevāşıra ğayet nāfi‘dür dīğer şarāb-ı ‘atış ğannāyı ⁶şu-y-ıla kıarışdurup bir ğice kıura dağı üstüne ğelen kıızıl şuyı alup ⁷mıkdārınca şeker kıatup üç şabāĥ üçer kıaşığ içe şusuzlığı keser ⁸bi-izni’llahi Te ‘āla **şarāb-ı nā‘ne** kıusmağı ve ğoñül dönmeği keser mücerredür evvelā ⁹na‘ne’i su ile kıaynadasın tā kim kıuvveti şuya kııka andan ol şuya bir ¹⁰pāre ğil-i irmeni ve bir mıkdar ğül şuyı viresin **şarāb-ı helyün** şan‘atı ¹¹budur ki helyünü döğeler üzerine şu şaçalar bir ğice kıura

ışlana dağı ¹²řıkasın bu şudan elli dirhem ve şeker yigirmi beř dirhem kaynadup kıvāma ¹³getüreler dağı on dirhemine berāber rāziyāne şuyı ile ve şavun şekirdegi ¹⁴řuyın ezüp içüreler bu řarāb şavukda ve bögrege olan şaşı ezüp ¹⁵gidere ve dağı **řarāb-ı üřül** viresin řarāb-ı üřül budur ki kerefūs ¹⁶dibi ve rāziyāne dibi ve adhır ve nānhuvah beşer dirhem ve gül ve sünbül üçer ¹⁷dirhem üç edviyece ‘asel veya şeker birle kıvāma getirüp otuz dirhemine

65 a ¹berāber řu koyup içüresin dığer oldur ki ebemgümece ve rāziyāne dibi ²ve hindibānuñ dibi şabı bunlaruñ berāberince döğüp şuyın şıkasın şurı ³řu ile kaynadasın tā kim şuvveti řuya çıķa andan yüz dirhem bu şudan ⁴elli dirhem şeker şatup kaynadasın kaynarken bu otları koyup kıvāma getirüp ⁵ařřāb-ı bevāřıra her řabāh otuz dirhem in řu ile ezüp içüresin dığer ⁶**řarāb-ı ‘atř** bir kiři yanup tutuşursa şumağı řu ile ışlaya bir kısım ⁷řumađa iki diř řarmusaķ ve üç barmaķ arasından tuz şatup cümle’i hall ⁸ıdüp içe řarāreti def’ ider bi-izni’llah-i Teālā dığer güleñübin issidür ⁹evvel derecede mu’tedildür yařlıķda ve řurılıķda göğüse ve öykene aşşı ¹⁰ider balğamlu ādeme ve ma’ıdeye ve cigere ve bögrege ve şavuğa aşşı ider dağı ¹¹ķarnı yumşadır **řarāb-ı nilüfer** řovuķdur yaşdur uyđu getirür ķarnı yumşadır ¹²issiden olan bař ağrısın giderür **řarāb-ı ās** bārid-ü yābisdür öykene ¹³ve göğüse nāfi’dür ve ķandan olan ishāle nāfi’dur sākin ider ve ķanı ¹⁴ķať ider **‘amel-i ‘unnāb** ķandan olan bař ağrısın giderür **řarāb-ı incibār** ¹⁵ma’ıdeye ķuvvet virür ve efrād-ı ‘urük ķanını keser ve bevāřır ķanını ķať eyler ¹⁶ve şabı’atı ķabz eyler bu hāřiyet ğayet şerif hāřřādur kim vaķt olur ¹⁷řabi’atı āmāde sıķıl muħtebis olur ve bevāřır ķanı veyā efrād-ı ‘urük

65 b ¹seylān itmeyüp qalır bu hālde kabız şerbet virmek yaramazdur ol vaktin
²şarāb-ı incibār virmek gerekdür kim qanı qat' ide ve tabī'atı kabz itmeye
³şarāb-ı emlec müzhil-i bevāşıra eyüdü em'āda ve a'zāya kuvvet virür
bevāşır ⁴qanını keser ve 'atşı şakin ider ve cimā'a kuvvet virür ve tabī'atı
kabz ider ⁵şarāb-ı şandal aqı ve kıvılı berāber ola şovukdur yürege kuvvet
virür ve hafakānı ⁶zāyil eyler ve bevāşır qanını ve ishāl-i demeviyi qat' ve
tabī'atı kabz eyler ⁷aña sinirlice ot dirler ve bağa yaprağı dirler qanı qat'
eyler ve tabī'atı kabz ⁸eyler şarāb-ı sükker ki beyni'i qavī ve cimā'a kuvvet
ve sust endāmlığı def' ⁹ider şan'atı zencebīl ve dārçīn beşer dirhem ve
qāqūle iki ve qaranfīl bir dirhem ¹⁰hep dögeler ve çölmege qoyalar ve
üzerine yedi edviyye qadar şu qoyalar ¹¹ve muḥarrā olup kuvveti şuya çıqa
ateşi āheste ide ve andan şāfī idüp ¹²dört edviyye qadar şeker qatup
muruvvaq kıvām idüp 'aqd itmeyeler daḥı buçuk ¹³dirhem za'ferān eze
qata her şabāḥ birer qaşık içe ve tamām sultānı kuşluğa ¹⁴dek nesne
yimeye mücerrebdür şarāb-ı sünbül bağırsağından olan sust ¹⁵endāmlığa
ğāyet nāfī'dur şan'atı budur dārçīnī ve sünbül ve qāqūle ve 'ūd-ı ¹⁶hindi ve
cevz-i hindi birer dirhem qaranfīl buçuk dirhem hep muḥkem saḥk oluna
¹⁷beş edviyyece şu qoyup şāfī şu ile qaynadasın nişf qala andan süze

66 a ¹diger kıvıl hevcūn taşını yunup zarını ve içindeki özünü giderüp ²rendeden
geçürüp ve çölmege qoyup ağızını berkide tenevvürde veyā kömür
üzerinde ³muḥarrā pişüre şöyle kim ḥall ola andan yüz dirhem berāber
havuç kefi alınmış bal ⁴ile kıvām idüp şovuda andan zencebīl ve cevz-i
bevva ve qaranfīl ve dārçīn ve havlencān ⁵birer dirhem ve za'ferān üç
dirhem ve sünbül ve maştakī buçuğar dirhem cümle saḥk ⁶olunup cem'

eyle dahı ol nıme kıvām bala kıata tamām kıarışdura ve alışdura ⁷öñürdirek beř dirhem yiye ve üç sâ‘at eglene andan ‘acāyib göre bunca ⁸fā‘idelerinden ğayrı ziyāde cimā‘a ol kıadar kıavī ola ki ne kıadar iderse ⁹za‘f ve sustluk görmeye dığer ğüvāriř řir-i hidāyet-ül-mülükden müstahricdür ¹⁰řovuk mizāclu kişilere ğāyet münāsibdür ve kıış ğünlerinde yüz dirhem kıabı ¹¹ğitmiř nohūd iki yüz dirhem řu içinde ışladasın bir ğün bir ğice řura andan ¹²kāynadalar muğarrā ola dahı şıkup şuyına otuz beř diř arınmiş ve döğülmüş ¹³řarımsak kıatalar arķun kāynadalar şarımsak ğall ola ba‘dehū üç yüz dirhem ¹⁴asel kıatup āheste ateř-ile kāynadalar dahı şuyı ğidüp kıvām bula dahı ¹⁵münāsib edviyye kıatalar şaklayalar deminde birer cevz miķdārı isti‘māl ¹⁶ideler dığer bu dahı ğulviyyātdandur fakīr bunuñ tecribesin itdüm ‘acāyibdendür ¹⁷řakākūlı taze iken havānda döğüp şıkup şuyın alup ne kıadar ise

66 b ¹berāberi ‘asel kıatup kıvām bulduķda indürüp münāsib eczālardan miķdārca ²koyup kıarışdurasın dahı bir hafta řurduķdan řoñra řabāğda ve ağřāmda ³birer ceviz kıadar isti‘māl ide bi mişlidür

113b [**kırķbeřinci bāb** bu bābda kırķbeřinci bāb ¹cevāriř ğelvāları beyān ider şehvete fā‘ide ider bu ²aķ şoğandur ki cimā‘a kıuvvet virür ve menī’ ziyāde ider ve ğayrı ³edviyyelere muğtāc itmez şıfatı budur ki bir vaķıyye aķ şoğan ⁴řuyı bir vaķıyye bal bunları bir şencerede āheste atař-ıla řol ⁵mertebe kıvāma ğetüresiñğ revāk bal ğibi ola andan řoñra indi ⁶rüp al tağandağı (?) zaman bu eczāları ekeler dārķinī ve cevz-i ⁷bevva ve za‘ferān ve kıākūle ve dar-ı fülful üçer dirhem ve ‘ūd-i hindī ⁸ve bir dirhem turunç kıabuğı ve kıırķa ya‘nī dārķinuñ ergeni bunları ⁹ğubar idüp andan ol biryān

olmuş şuvān yine saçalar ve ¹⁰karışduralar ve bir tarafa koyup mahallende yatacak vaqt üç ¹¹dirhem yiyeler ‘acāyib göreler ğayrı fā’idesinden mā‘adā cimā‘ ¹²kuvvet virür dīger tā serdārın yunup ve içindeki özin ¹³giderüp rendeden çeke ve çölmege koyup azgın berkide muḥarrā

114a ¹bişürüp şöyle ki ola andan yüz dirhem heviç berāberi kefi ²alınmış bal ile kıvāma idüp şovıda andan sonra zencebīl ³ve kıranfīl ve cevz-bevvā ve dārçīnī ve havlencān birer dirhem za‘ ⁴ferān üç dirhem ve sūnbül-i hindī buçuk dirhem bu cümle’i saḥk ⁵idüp eleyüp daḥı nīm kıvām bal ile alışdıra deminden bunca ⁶beş dirhem isti‘māl ide üç sa‘at eglene ‘acāyib göre bunca ⁷fā’idelerinden ziyāde cimā‘a ol kıadir kıadir ol ki ne kıadar olur ⁸sa za‘fa süstlük görmeye nāfi‘ ve mücerrebdür dīger cevāriş ⁹serbedayye(?) olmalu kıada müstahricdür şovuk mizāclı kıışilere ğayet ¹⁰münāsibdür ve kıış ğünlerinde yüz dirhem kıabuğı ğitmiş noḥud ve iki ¹¹yüz dirhem daḥı şu içinde işladasın bir ğün bir ğice tura ¹²andan kıaynadalar muḥarrā ola daḥı şıkıup şuyına otuz beş ¹³diş döğilmiş şarmışağı kıatalar āheste ataş-ıla kıaynada

114b ¹lar şuyı ğidüp kıvām bula daḥı münāsib edviyyeler ile şıķa ²lar deminde bir cevz mıkđarı isti‘māl ideler dīger ma‘cūn şakāķūl ta ⁴ze iken havānda döğüp şıķup şuyın alalar ve şu ne kıadar ⁵ise berāberi ‘asel kıatup kıvām bula kıadeh indirüp münāsib ⁶eczālardan mıkđarınca kıarışduralar daḥı bir hafta tırduk ⁷dan sonra şabāḥda ve aḥşāmda birer cevz mıkđarı isti‘mal ⁸ideler ni meseldür ve V’allāhu a‘lem] ⁴ **kırķ altıncı bāb** bu bābda sust endām olup cimā‘a kıadir olmamanuñ ‘alāmetin ve ‘ilācın bildürelüm ⁵eyle bilgil kim insān za‘if ve sust endām olup marāza mübtelā olmak ⁶dört

nesnedendür evvelā birisi dimağ za‘findandur ‘alāmeti çekzinmek ⁷ve göz bulanmak ve göz nūri az olmak ve kuvveti olmayup levn-i müteğayyir olmak ⁸ve cimā‘ vaktında utanmak ve cimā‘dan az lezzet bulmak ve zekeri sust olmak ⁹beğayet kıvāma gelmemek ve şovukda nişāt-ıla cimā‘ itmemek ve bir kere idüp ¹⁰bir dahı itmege kâdir olmamak ve ‘illetler ziyāde ruṭubetdendür imdi anuñ ¹¹gibinūñ beynisi kavī olmağa ‘ilāc şarāb-ı sükkerdür kim ruṭubet ve fużülāt ¹²hall olup beyni kavī ve muḥkem ve ol dinilen ‘illetleri def’ idüp cimā‘a ¹³kavī ider ve on sekiz fā’ide dahı ‘add iderler ehli bilür lāzım olursa ¹⁴eşribe bābından göreler **ikinci** zaif kalbüdür ya’nī yürek za’fī ¹⁵alāmeti oldur ki hareket itse veyā yoğuşa karşı yürise veyā katırağ ¹⁶yürise veya bir gāzab veyā ber beşāret veyā bir maṭlūb görmek veyā cimā‘a ¹⁷yakın olmağda yüregi oynar içine şıgmaz velev ni müteğayyir olur elleri ve dizleri

67 a ¹ditrer ve şolusa nefesin alımağ öykeni kalğa gelür içine şıgmaz ve cimā‘ı ²za’fıla ider ve şonına yüregi oynar ve talebinür ve şolur ve şoluğunu geç geç ³alır zinhār bu ‘illelü ādem ifrāt-ıla cimā‘ itse hemān helāk olur ⁴pes bu ‘illet def’ine ‘ilāc şarāb-ı tūnnāḥdur yüregi kavī ider ve menī’i ⁵ziyāde kılur ve ḥükemā on toğuz fā’ide dahı ‘add iderler terkibi eşribe ⁶bābında yazılmışdur **üçünci** ciger za‘findandur bağır za’fı bunuñ ‘alāmeti ⁷beñzi şarı kılur şol kanlu ādem gibi tudağı tepserür ve dili tamağı kurur ⁸ve gözleri ḥalkalanur ve arığ olur ve ta’āma iştihāsı germ olur ⁹ta’ām yise dahı siñmez olur otursa durımağ sust olur ve cimā‘a ¹⁰kâdir olmaz ve menī azunı ḥalāvet olur bu renclü ādem ifrāt-ıla cimā‘ itse ¹¹üç rencden birine mübtelā olur ki bunlardur meflūc ve sust endām olur ¹²ve ḥarāret-i

ğariziyye şovuk vaqı' olur ve bu derdüñ 'ilacı şarāb-ı sünbülidür ki ¹³kızdurur ve bağı kavī kıılır ve harāret-i ğariziyye'i ziyāde ider cimā'a ¹⁴kavī kıılır ve hükemā yigirmi altı fā'ide dağı 'add iderler terkibi eşribe ¹⁵bābında yazılmışdur **dördünci** zeker ve hāya za'findandur bu sust endāmlık ¹⁶üç nev' olur anuñ birisi anadan şöyle toğar küçükden cimā' itmegden ¹⁷olur bunuñ 'alāmeti oldur ki hiç zeker kıvāma gelmez ve iştihāsı dağı olmaz

67 b ¹pejmürde olur ya'nī sülçük olur buña 'ilac müteğaddirdür meger tül-ı ²zamānıla ola ve bir nev'i dağı sinnü'l-vuķūfda ya'nī kırk yaşından soñra ³kesret-i cimā'dan olur 'alāyimi budur ki aħbāna gicelerde kıvāma gelür ve dağı ⁴şabāhlarda ve evvel bahārda zeker kıyım olur bunuñ 'ilacı āsāndur tizrek ⁵şalāhiyyete gelür ve bir nev'i dağı fi'l-cümle eyyāmda bir kıyım olur ammā tamām ⁶zevķ u nişāţ-ıla cimā' idemez ve şehveti sümük gibi iner şovuk şovuk ⁷ve acı acı gelür bu hāllünüñ oğı kıızı olmaz bu iki nev'uñ sebebi bilde ⁸ruţūbet ğālib olduğındandur pes bu illetüñ 'ilacı ma'cün-i miskidür ki ⁹bildeki bürüdeti ve ruţūbeti def' idüp meşāne'i arıdur ve demi şāfi ¹⁰ve menī'i ziyāde ve 'uruķuñ süddeleri açar ammā yarar ğıdālar ve tılālar ve şāflar ¹¹idüp perhīz iderse tiz şalāha gelür ma'cün miski bābında yazaruz. ¹²v'allāhu Teālā a'lem **kırk yedinci bāb** bu bābda cimā'uñ cevāzın ve ¹³mażarratın ve menfa'atin ve şerāyıtın ve ādābın bildürelüm zīrā insān hīç ¹⁴bir hālde ehl-i perdesiz ve 'iyālsız olmaķ revā ve sezā degüldür anuñ içün-kim ¹⁵şerī'at bunlaruñ mu'āvenetsiz olmaz zīrā evlenmek nişfu'd-dindür elbetde ¹⁶فإن كرحوا أم أ

طَابَ لَكَ مِنْ النَّاسِ أَعْرَابٌ هُكْمِي دَاهِلٌ لَمْ يَكُنْ مِنْ النَّاسِ أَعْرَابٌ
hükmine dāhil olmak lāzımdur zīrā ¹⁷ṭā'ife'i zenān
zinetidin ve ābādan-ı saray ve feraḥ-ı kalb ve ḥalāvet-i ma'īšetdür

68 a ¹ve illā cemī'i tuzaklar ve hoş ve tıyur dutar lākin 'avrātlar bir tuzakdur kim ²erenler tıtar egerçi عَالِي النَّاسِ أَعْرَابٌ هُكْمِي ile ³erenler 'avratlara gālibdür lākin 'aleyküm bil-mudārāt işareti ile dirilmek ⁴gāyet laṭīfdür ammā cimā'uñ vaḳtın bilüp 'ādetce ideler tā kim eskām ⁵şāfrāvīyye ve demevīyye ve sevdāviyye ve balgamīyyeden emīn ola ve illā bī ⁶vaḳt iderse yigirmi bir dürlü renc ḥāşıl olur ve cümleden iflāc ve sūr'atı ⁷şīb ve sust endāmlık ve fesād-ı mizāc ve tağyir-i levn ve ḥarāret-i ğariziyye ⁸elem virüp helāk ider pes imdi ihlāk-i nefse bundan eşedd sebep yokdur ⁹şākınmak gerek her vaḳtda binüp inmek ḥayvānat işidür kaçan kim Ḥaḳ Teālā ¹⁰insānı beş nesne ile müşerref ve ḳāyim eyledi birisi sem' ve birisi başar ¹¹ve birisi şemm ve birisi lems ve birisi zevḳdür cimā'da bulunur imdi āzizüm ¹²cemī'i telezzüzātından cimā'dan ellez nesne yokdur zīrā bu ḥavāşş-ı ḥamsenüñ ¹³her birinde bir fi'l vardır şöyle kim birbirine şirketi yokdur ammā cimā'da ¹⁴dükeli lezzet mevcüddür ve bunu bilürsin ki ne denlü lezzetlü ta'ām olsa ¹⁵lezzetiñden 'aḳıl zāyil olmaz illā cimā'dan 'aḳıl zāyil olur pes bundan ğaraż ¹⁶evlād olup Ḥaḳ Teālānuñ vaḥdāniyyetine ikrār idüp yiründe ḳāyim ¹⁷maḳamuñ olup çerağun olup rūḥuna du'ā ideler pes vaḳtı ve eyyāmı

68 b ¹nedür bilmek lāzımdur imdi bunu bilgil kim evvel bahārda cimā' eylemek ²aḥsen ve evcehdür hiç vaḳtı yokdur zīrā hevā mu'tedil ve ḳan şāfi ³ve mizāc germ ve ter olur ve merkez-i rūḥda ḳan ziyāde olur ve ḥarāret-i ⁴ğariziyye kim ḳuvāy-i ḥayvāniyyedür gālib olur ve zevḳ ve nişāt

kemālinde ⁵ve iştihā tamām şādık ve zekerde za‘f az olur cimā‘ ol vaqtın beden-i ⁶insāna müfid olup elem ve zahmet ve renc getürmez fe-ammā ğayrı vaqtlarda ⁷bahārda itdügi gibi itmeye kim muzırrdur meger edviyye ve ‘ilācıla ide ⁸kendüden nesne hārc olmaya zinhār cimā‘ tedbīrinde ğāfil olmayasın ⁹ve hem ayuñ on beşinci gicesinde ve āhır gicesinde cimā‘ itmeyesin oğlan ¹⁰toğarsa mecnūn olur ve ulu bayram gicesi itmeye kim oğlan toğarsa ¹¹altı barmaqlı ola ve dahı cimā‘ iderken anasın ve kız qarındaşın añarsa ¹²toğan oğlan yalancı ola ve cimā‘ iderken söyleşmeye kim toğan oğlan ¹³peltek olur ve ezān ile kāmēt arasında itmeye kim toğan oğlan mütekebbir ¹⁴olur ve dahı ihtilāmdan şoñra cimā‘ itmeye kim toğan oğlan bencil olur ¹⁵ve çadır içinde cimā‘ itmeye kim toğan oğlan münāfık olur ve issi yirde ¹⁶itmeye kim toğan oğlan kel olmaya ve mescid içinde veya ekin içinde itmeye ¹⁷kim toğan oğlan fāsık olur ve sefere gideceği gice itmeye kim toğan

69a ¹oğlan malını hārām yirlere şarf ider ola ve aya ve güneşe qarşu itmeye kim ²oğlan toğarken anasın öldürür ve cimā‘ iderken ‘avratuñ fercine ³baqmaya kim oğlan toğarsa gözsüz olur ve hīn hayzda cimā‘ itmeye ⁴toğan oğlan cüzām olur ve evvel çihārşenbe gicesi itmeye kim toğan ⁵oğlan hārāmī olur ve se-şenbe gicesi itmeye kim toğan oğlan cihānda ⁶ğam ve ğuşşa çekmeye ve düşenbe gicesi cimā‘ itse toğan oğlan ⁷‘ālim ola ve pencşenbe gicesi cimā‘ eylese toğan oğlan zeyrek ve hekīm ⁸ola ve pencşenbe günü itse toğan oğlan zāhid ve ‘ābid ola ve cum‘a gicesi ⁹eylese toğan oğlan ‘ārif-i billāh ola ve cum‘a gün eylese toğan ¹⁰oğlan ‘ālim ola ve şenbe gicesi cimā‘ iderse toğan oğlan ¹¹mekkār saħħar ve hılebāz ola ve

yek-şenbe gicesi cimā' iderse 12oğlan padişahlar katında rağbetlü ola
bu eyyāmı gözetmek 'uçalā işidür 13bu vahtları ri 'ayet eylemek lāzımdur
hem cimā'a iştihā-yı şādık olup 14iderlerse gönül şadıllığı hāşıl olup beden
sükbār olur ammā gice 15cimā'dan gündüz yegdür meger anlar kim
utanacak ola ve katı şovuğda ve katı 16isside cimā'a mübāşeret itmeyeler
ve dahı bilmiş olasın ki cimā'ı itdügün 17vaht hātün altında ola ve yumşak
döşek üstünde ola ve döşek

69b 1düz ola dahı mef'ül uyluklarını kendü kaldura ve başını yire kıoya 2tā kim
gönli diledügi gibi hareket idesiz keder nesne olmaya ve halvet 3hāş ola
dizleriñ yire dikesin ellerün hātunuñ kıoltuğı altından 4yire tayayasın ve
hīn-i inzālda kendüni 'avratuñ üstüne bırağasın 5tamām inzāl ola ammā
ayak üzerinde itmek siñirleri sust eyler ve 'ırkı'n-nisā 6zahmeti 'ārız olur
ve hammāmda cimā' eylemek huşuşā derledükden şoñra 7gāyet
yaramazdur ve dahı er yaturken 'avrat üstüne çıkup cimā' iderse 8kanı
ziyāndur kıavuk ve bögrek ağrısı hāşıl olup kıavukda cerāhāt vākı' 9 olur ve
hem ciger altında nefh peydā olur ve dahı ol nesne peydā olur ki 10menī
baħr-ı mülteħamda olur eṭıbbā aña destek dirler andan ādeme helāklık
11hāvfi vardur ne'üzü billah-i Teālā şaķınmak gerekdür ve dahı eyegüsi
ya'nī yanı 12üstine cimā' itmekden hāzer ideler ziyāndur bu bögreki za'ıf
ider 13meger ol kişiler kim gögsi ve bedeni kııllu ola illā za'ıf mizāc kim
arıķ 14ola dahı şağ yanı üstüne cimā'itse beğāyet ziyāndur kıarın ağrısı
15aşıkāre olur ammā pīrligde olsa kıulunç ve zekeri yöresi şişmek gibi
16elemeler ve zahmetler hāşıl olur ve illā şol eyegüsi üstüne olursa

¹⁷cayızdır fe-ammā olmasa dağı yigregdür **kırk sekizinci bāb** bu bābda
beden-i

70a ¹insāna müfīd olan mürekkeb ğıdaları beyān idelüm bilmiş olasın ki
²beden-ile taām mā-beyninde hem muvāfaqat ve hem muḥālefet vardır
ṭabīb olanda ³ḥadakāt gerekdür kim her kişinüñ ṭabī‘atına göre ağdıye ve
eşribe ve ‘ilāc ⁴ve devā buyurup ḥalkuñ su’allerinde ḥikmete muḥālif
bīḥūde cevāb ⁵virmeyüp başiret üzerine deprene tā kim ‘amel-i bāṭıl
olmaya imdi ⁶‘azīzüm gerekdür ki kişi dā’imā laṭīf ğıdālar ve eşribeler ide
kendü mizācına ⁷muṭābık ta‘āmlar yiye tā kim her zamānda bedeni şıḥḥat
üzre olup ten-dürüst ⁸ola imdi mürekkeb ğıdalaruñ birisi mizāc-ı insāna
muşliḥdür ve eflācı ⁹zāyil ider ve sust endāmlığı giderür ef‘āl-i cimā‘a
ḳavī ider şan’atı ¹⁰budur biraz şoğanı şoya toğraya ve biraz ṭatlu zeyt yağı
dağı ḳoya ¹¹muḥarra pişe ḥazır ola ve birkaç göğercin yavrusını dağı
toğrayup ¹²ṭuzın tamām idüp muḥarrā pişüre pişdüğden şoñra ol şoğanı
bunuñ ¹³üzzerine dōke dağı birbirine ḳarışdura andan dārçīnī ve havlencān
ve ¹⁴‘ūdu’s-şalīb birer dirhem saḥḳ idüp üzzerine dōke ve ḥamırsuz etmeg
ile ¹⁵yiye ve şuyunu iče ṭabī‘atı insāna ğayet mußliḥdür ve levni ḥoş ider ve
¹⁶ḳanı şāfī ḳılur ve safrāvī ve sevdāyī ādeme ğayet nāfī‘dür dīger ¹⁷ḳuzu eti
ne semüz ve ne arıḳ ola dağı ne ḳadar dilerseñ al yufḳa ile

70b ¹ve aḳ şoğanı toğrayup bile pişüre tā kim muḥarrā ola dağı cerbinden
²kepçe ile alup dađı birer dirhem dārçīn ve ḳāḳūle ve bucuḳ dirhem
³ḳaranfīl ve bir çekirdek misk hep ki saḥḳ idüp ol ḳuzinuñ cerbine
⁴ışlayasın dağı pişen ta‘āma tamām ḳarışdura dağı biraz ḳaynada ammā
⁵buhārı yabana gitmeye ḳapağı berkinmiş ola andan indürüp i‘tidāli

zamānında ⁶isti‘māl ideler mizāc-ı fāsidi i‘tidāle dönderür ve menī’i arturur ⁷ve muḳavvī’i cimā‘dur kemayenbeḡī hīç za‘f vāḳī‘ olmaz bundan ḡayrı yigirmi ⁸dört fā’īdesi vardır bu daḡı şafravī ve sevdāvī ādeme nāfi‘dür ⁹dīger şıfat-ı kebāb evvelā pilüci yaşşı yaşşı yarup milḡ-i enderānī ¹⁰birle tuzlaya ve kızmış keremid üzerine ḡoyup pişüre yaḡmaya ve cig ¹¹daḡı olmaya andan çörek otı beş dirhem ve lisān-ü’l-‘āşāfir dört dirhem ¹²ve teke şaḡalı üç dirhem ve hindistan ḡozı içi buçuḡ dirhem hep ki ¹³şaḡk idüp ol kebābuñ üzerine dökesin daḡı ısıcaḡ iken gice ¹⁴ḡıdası yirine yiyesin on gün böyle isti‘māl ide bu kebāba maddetü’n ¹⁵-nişāt dirler ve madde’i menī ve ḡarīş lezzet dirler iflāḡundan rivāyetdür ¹⁶ki yigirmi yedi fā’īdesi vardır cümleden biri a‘zā-i re’īseye ḡuvvet virür ¹⁷ve ḡarāret-i ḡarīziyye’i ziyāde ider ve beldeki bürüdeti ve a‘zadaki ruḡübeti

71a ¹ve fużületi def‘ ider ve beñzini laḡif ve ḡanı şāfi idüp cimā‘a gey ḡuvvet ²virür ve üç gün pey-ā-pey isti‘māl itse ‘acayib ḡöre esrār-ı ḡükemādandur ³eḡıbbā arasında mestürdür balḡamī mizāclu ādemlere ḡayet münāsıbdür dīger ⁴şıfat-ı kebāb ki böḡregi ḡavī ider ve cimā‘a gey ḡāvī ider ne ḡadar dilerseñ ⁵al şışeñ etini aşa ḡo bir gün ḡurup bayat ola daḡı tuz-ıla tuzla ⁶daḡı aḡ şoḡanuñ ortasından yar içine tuz ḡoy daḡı ḡabı ile bir et ⁷ve bir şoḡan kebāb eyle pişerken aḡ şoḡanı piyāz eyle ve bunuñ cerbi ile ⁸pişür tamām kızarup ḡaynaya ve ḡatı ḡurumaya ve çigi ḡalmaya daḡı uvaḡ ⁹ḡoḡrayup üzerine dārçinī ve ḡaranfıl ve nar-ı misk şaça ve ḡamırsız ¹⁰etmek yiye ve bir şā‘atden şoñra şı yirine şerbet-i ‘asel ide ki zencebīl ¹¹ve ḡaranfıl birle ḡaynamış ola eger birkaç gün şabaḡda ve aḡşamda isti‘māl ¹²iderse sust endāmlıḡı giderüp cimā‘a ḡavī ide kim ‘aciz ḡala

ammā kim ¹³şafrevī ādeme münāsibdür ve illā balgāmı ādem için olıcak şoğanı ¹⁴demüre bile şancmaya hem kebābın muhkem pişüre dīger yigirmi yumurda şarısı ¹⁵tuz-ıla çalkaya dahı bud etini muhkem kıya dahı tavada kan kaçınca pişdüğden ¹⁶soñra ol yumurda şarusın üzerine dōke pişdüğden soñra dārçinī ¹⁷ve zencebīli miqdārınca şaçup qarışdura indürüp hamırsuz etmeg-ile

71b ¹yiye iki sâ‘atden soñra cimā‘ ide tamām sâzılık getüre dīger buña ²kağuma’i tavuğ dirler hem mizāca yarar nefāyisdendür iki dane genç besli ³tavukı tuzsuz şu ile pişürdüğden soñra şudan çıkarup ‘ādetce ⁴toğraya dahı on baş şoğanı içine rişte eyleye dahı dārçinī ⁵iki dirhem zencebil buçuğ dirhem saħk olmış hazır ola dahı börek tepsisine ⁶bir şoğan döşeye ve üzerine tuz eczā eke anuñ üzerine bir kat ⁷tavuğ döşeye girü şoğan tuz eczā tavuğ bu tertib ile tamām ⁸döşeye dahı iki dirhem sade tatlu yağ kıya ve ol tavuğ şuyundan ⁹koyup üzerine tepsiyi kapağ ide dahı kor üstünde muharrā pişüre ve şuyunu ¹⁰eksildükçe tavuğ ile pişen şudan kıya şöyle kıyās ide ki indür ¹¹dügi vaqt şu kıymaya andan ortaya getirüp yiyeler laṭif ta‘āmdur ¹²beden-i insāna ğayet eyüdü hem nefāyisdür Allah Teālā a‘lem **kırk toközuncı** ¹³**bāb** bu bābda müfred ğıdaları beyān idelüm ki her ğidānuñ derece ¹⁴lerin ve merātibin bilüp mizācına göre isti‘māl idüp fā’idelerin müşāhede ¹⁵idüp şıḥḥat üzerine olalar cümleden biri buğdaydur evvel derecede ¹⁶issidür ammā yaşlığda ve kıruşluğda mu‘tedildür cemī’i dānelerden tatlıdur ¹⁷mu‘tedil mizāclu kişilere muvāfiğdur dahı etmek ki yeni buğdaydan ideler

72a ¹çok gıda virür dağı semirdür ammā şāfi un şovukdur kepegi issidür kurudur ²ve kabızdur ve eger unı eski ola ıtlāk ider fe-ammā tabi'at-ı insāna ³mülāyim ve muvāfik ve muşaffa'i dem ve levni hoş ve a'zā'i re'ise kuvvet ⁴virenhāne ki tennur etmegidür ki i'tidāl ile pişmiş ola ve ne kalıñ ⁵ve ne yufka ola ve hamırı tatlu ve tuzı yirince ola eger bir kişi 'ömründe ⁶bir maraza mübtelā olmaya zirā cemi'i emrāz ve eskām ihtilaf-ı ta'āmdandır ⁷ve bu etmegile muharrā pişen koyun eti gayet laţif ve ahsen gıdadur diğer ⁸nişāsta kurı ve şovukdur kaçan bādem yağı birle harfire itseler öksürüğe ⁹dağı göğüs ağrısına ve bağırsağ ağrısına ve hem bağırsağın issiligin giderür ¹⁰ve şafrāyı sakin ider ve ishāli kabz ider ammā cev ya'nī arpa şovukdur ¹¹yaşdur harāretlü göğüse ya'nī şafrānuñ harāretin def' ider ve arpanuñ ¹²ķavrulmuşı şafrādan olan ishāli sakin ider ve gıdası buğdaydan ¹³azdur ve bağırsağ ağrısına nāfi'dür **pirinç** issi ve kurudur evvel derecede ¹⁴kaçan südile pişürseler mu'tedil olur ve bedeni semirdür ve cimā'a kuvvet ¹⁵virür ve ādemüñ reng vü rüyını hūb ider dağı pirinç yiyen kişi kuş ¹⁶uyhulu olur ve bağırsağlara kuvvet virür dağı tiz hażm olur südli ¹⁷pirinç aşını lākin çok yimekte süd tevellüd olur zirā tamarları bağılar balgam-ı

72b ¹ğalız ile veyā sevdāyı ham-ıla imdi anuñ ıslāhı şeker ile veyā bal ²ile olur fe-ammā daru şovukdur kurudur geç hażm olur çok gıdā ³virür fe-ammā hams ya'nī nohūd evvel derecede issi ve yaşdur anda iki ⁴cevher vardır kaçan pişürse yise tuzluluğı giderür ve karnı ıtlāk ⁵ider ve ikinci cevher oldur ki nohūddan bir ķurd peydā olur ki cimā'a ⁶ķavī idüp beñzi hūb ider ve dağı öykene gıda virür āvāzı şāfi ⁷ķılur ve emcek de südi ziyāde ider ve

menî'i arturur ve cümle süddeleri açar ⁸dağı karnı zem ider fe-ammā baķılā şovuķdur yaşıdur ikinci derecede tendürüslere ⁹eyü gıdadur cimā'a kuvvet virür anuñ önünden harîre idüp içürseler ¹⁰gögüs iriligine ve hançere ya'nî dilçük olana ve geñiz iriligine aşşı ider ¹¹fe-ammā neffāħdur ādemüñ için yel eyler işlāhı tuzludur ve güyegü otı birle ¹²dür cemî 'i lohum issidür ve yaşıdur dağı tevellüd demdür ve muķavvî-i bedendür ¹³ve anlaruñ yegregi genç koyun etidür ve tazesinden bayadı yegdür issiligi ¹⁴giderür tiz hażm olur ne ķatı arıķ ve ne ķatı semüz ola koyun eti ¹⁵issidür ve yaşıdur ammā oğlaķ eti issilik birle şovuķluk arasında ¹⁶mu'tedildür tiz hażm olur ammā teke eti ve keçi eti şovuķdur hażmı düşvārdur ¹⁷sevdā arturur ammā tavşan eti issi ve ķurıdur ķarnı bağlar bevli sürer

73a ¹bedeni arıķladur ve uyħu getirür ve sevdā tevellüd ider **ammā** at eti ve deve ²eti ve geyik eti issi ve yaşıdur cimā'a kuvvet virür giç hażm olur ķurı ³issi ve ķurıdur balğamî ādemlere ve ruķubeti ğalib kişilere yarar **ammā** baş eti ⁴issidür yaşıdur ādemi semirdür ve şehveti arturur **ammā** kere mu'tedildür tiz ⁵hażm olur öksürüğe nāfi'dür **ammā** göz eti issi ve yaşıdur şehvet ⁶arturur ve bedeni semirdür ve illā gönül döndürür beyni şovuķdur yaşıdur ⁷beyni'i arturur ve ķarnı ve gögsi nerm eyler ve āvāzı açar ve iştiħāyı germ eyler ⁸**ammā** bistān issidür yaşıdur şālih ğıda virür ve illā balğam tevellüd ider **ammā** ⁹öyken issidür yaşıdur balğama mā'ildür **ammā** yürek issidür ve ķurıdur ¹⁰giç hażm olur **ammā** ciger issidür ve ķurıdur kaçan hażm olsa çok ¹¹şālih ğıda virür velikin ğalızlığı cihetinden tamarlarda geç yürür **ammā** bögrek ¹²şovuķdur ķurıdur ķarın yağlar giç hażm olur yavuz aħlāt toğar işlāhı ¹³sirke ile biledür **ammā** talaķ şovuķdur

ķurıdur sevdā mütevellid olur ¹⁴ıslāhı yağıludur **ammā** kıuyruk issidür yaşdur ruḫūbeti artuķdur soĝanıla ¹⁵ķavurup yiseler öksürüĝe ve āvāz tütulduĝına nāfi'dür ve daħı göĝüs ¹⁶ve boĝaz yumşadur daħı ķavuĝa ma'ideye issi ider ve ĝiĝ hażm olur ¹⁷**ammā** muħħ ya'nī incik iligi issidür yaşdur semürdücidür göĝüsi ve ħańçere'i

73b ¹yumşadur **ammā** dücāc mu'tedildür dimāĝı ve 'aķlı ziyāde ider za'if ²mā'ideye muvāfiķdur **ammā** fūrūc ki ḫavuķ yavrusıdur issidür anuñ ³ĝıdası cemī'i ḫabī'ata muvafıķdur **ammā** dürrāc mu'tedildür **ammā** ķuruluĝa ⁴mā'ıldür şehvet arturur ve ḫabī'atı ķabz ider ammā bıldırcın issidür ⁵yaşdur cimā'a ķuvvet virür **ammā** keķlik issidür ķurıdur ħażmı düşvārdur ⁶şafra mütevellid ider **ammā** şaħm-ı baḫ ve şaħm-ı dücāc eti şāfi ve ıslāh ider ⁷deriyi yumşadur **ammā** beyzā aķı şovuķluĝa ve şarusı issilige mā'ıldür **ammā** ⁸ikisi mu'tedildür cimā'ı arturur ħuşūşa rūfudan ola **ammā** aķından ⁹şarusı yegdür **ammā** māhī şovuķdur yaşdur balĝam tevellüd ider kaçan sirke ¹⁰birle yiseler issi mizāclu ķişilere fā'ide ider **ammā** şovuķ mizāclu ādemlere fülful ¹¹ve zencebīl ve su'ter birle ya'nī arnavüd büberi ile yiyeler fā'ide ider **ammā** leben ¹²şovuķdur yaşdur balĝamı arturur **ammā** şaĝılduĝı vaķtın issidür yaşdur ¹³cimā'a ķuvvet virür **ammā** leben-i tuŗş şovuķdur yaşdur hem ķurıdur cimā'a ¹⁴ziyān ve dişleri fāsıd ider yidüĝden şońra aĝzını bal şerbeti birle veyā ¹⁵sirke veya şumāķ şuyı birle mażmaza ide **ammā** südüñ yıĝregi oldur ki ¹⁶ķırķ ĝünden şońra şaĝıla **ammā** cübn-i ḫarī issidür yaşdur ve südde ¹⁷baĝlar ve balĝam arturur ve meşāneye ziyān ve ķulunĝ tevellüd ider ve ķarını baĝlar

74a ¹ıslāhı bal birle ve koz birledür **ammā** ma‘u‘l-cebin ki giciyige fā‘ide ider
²**ammā** ağız şovukdur ve yaşdur hafakāna ve göğüs iriligine haşşā kim
şeker ³birle yiyeler **ammā** südde getirür **faşl** fahl issi ve yaşdur ikinci
derecede ⁴ve dahı kendüs yaprağından issidür kaçan ta‘āmdan soñra
yiseler hazm ider ⁵**ammā** ta‘āmdan öñdin yiseler tohme eyler gıdalıgında
balğamdır dahı ‘avratlaruñ ⁶südin arturur **ammā** şalgam issidür ikinci
derecede yaşdur üçünci derecede ⁷şovuk gıda virür ve mezid-i şehvetdür
hem süd arturur kaçan sirke ile çāşnī ⁸virseler iştiḥā getirür **ammā** havuç
evvel derecede yaşdur ikinci derecede issidür ⁹bunuñ gıdası şalgamdan
azdur ve ma‘ideye ve öykene ve göğüse fā‘idesi vardur ¹⁰ve bögreği
harekete getirür dahı arka ağırsına aşşı ider ve cimā‘ı kavī kıılır ¹¹ve giç
hazm olur **ammā** pancı issidür ve qurıdur cigerde südde eyler dahı ¹²tağı
açar **ammā** isfānah yaşdur şovukdur ṭabī‘atı nerm eyler ve nazileye ¹³ve
öksürüğe fā‘idesi vardur **ammā** kabağ şovukdur yaşdur ikinci derecede
¹⁴öksürüğe ve göğüs ağırsına ve ciger qurılıgına ve yereķana ve şafrāya
nāfi‘dür ¹⁵dahı şuşalıgı sakın ider ve qarnı nerm ider ve dahı issi mizāclu
ādemlere ¹⁶aşşı ider velikin balğamī ve sevdāyī ādeme ziyān ider **ammā**
bādincān ¹⁷şovukdur qurudur dahı sevdā tevellüd ider ve ma‘ide yaşıgın
giderür

74b ¹kaçan sirke birle pişürseler ciger süddesin açar dahı galebe‘i şafrāyı
²sakın ider kaçan şumāk birle pişürseler qarnı bağlar ve etüñ semüzi ile
³pişürseler öksürüğe fā‘ide ider **ammā** ağız şulandırur ve sevdā tevellüd
⁴ider ıslāhı budur ki tuzlu şuda yaturalar vafir yāğıla pişüreler andan ⁵soñra
kaynadalar dahı ol şudan çıkarup vafir yağ-ıla pişüreler ḥaqqında ⁶ḥadis-i

şerif vārid olmışdur ki bir kişi bādancān fulān derde devādur ⁷diyü yise devā olur ve fulān maraž için diyü yise ol maraž ‘arız olur ⁸ammā kulkāş issidür yaşdur қarasından aқı yegdür semirdür ve demi şālih ⁹mütevellid ider gögüse öykene fā’ide ider anuñ қabı giç hażm olur ıslāhı ¹⁰incir-ile ve sirkencübīn iledür **faşl** tuffāh tatlusı mu’tedildür ma’ideye ¹¹қuvvet virür ve şadılık getirür ammā tabī’atda şovuk ve қurıdur ve қusmağı sakın ¹²ider ve aғunuñ mażarratin def’ ider ve illā çok yiyecek ağırlık ve unutsaқlık ¹³getirür **ammā** ayvanuñ tatlusı mu’tedildür şuşuzluğı ve қusmağı sakın ider ¹⁴ve ta’āmdan öñdin yiseler қabz ider eger ta’āmdan şoñra yiseler ishāl ¹⁵ider daһı gönül döndügin sakın ider **ammā** zerdālū şovuk ve yaşdur ¹⁶ikinci derecede tabī ‘atı nerm ider ve daһı şafrā sürer ve yüregün issiligin ¹⁷ve şuşalıgın sakın ider ammā andan ‘ufūnet toғar eger ta’āmdan öñdin

75a ¹issi mizāclular ardınca sikencübīn yiyeler ve illā şovuk mizāclular ardınca ²maştaкī yiyeler **ammā** қара yise şovukdur yaşdur ve i’tidāle yaқındur ³қарını baғlar ol ki boғaz tatar ekşidür ma’ideye қuvvet virür ve şafrāyı ⁴sakın ider ve şuşuzluğı keser **ammā** içās ya’nī erik şovukdur daһı yaşdur ⁵ikinci derecede şafrāyı sürer ve yürek ıssılıgın ve şuşalıgın sakın ider ⁶ammā ol ki tatludur artuқraq yiseñ ishāl ider ekşisinde telyīn azdur ⁷şovuk etmegi artuқdur **ammā** ma’ideyi sust ider **ammā** finduқ issiligi i’tidāle ⁸daһı ғıdası cevzden artuқdur ve bögrege aşşı ider ve қuvvet cimā’ı ziyāde ⁹ider ve semürdür ve dimāga қuvvet virür lākin yil қoparur **ammā** fıstıқ ¹⁰issiligi қozdan artuқdur ma’ideye fā’ide ider ve ciger süddesin açar ¹¹ve gönül dönmegi sakın ider daһı cimā’a қuvvet virür daһı anuñ қabı ağız

¹²koğusun men‘ ider **ammā** batm ya‘nī bengeş issi ve ıurıdur ikinci derecede ¹³ıalaęa ve bögreme fā‘idesi vardur ve balęamı mizāca nāfi‘dür ve arka ¹⁴aęrısın sakın ider ve cimā‘a kuvvet virür ammā iştiĥayı bāıl ider **ammā** ¹⁵ĥarnüb ya‘nī keçi boynuzı şovuk ve ıurıdur ıarın bağlar ve kabızdur ¹⁶ęidāsı azdur ve Allah Teāli a‘lem **ellinci bāb** bu bābda şol müfred devāları ¹⁷bildürelim ki ĥaę subĥāne ve Te ‘ālā yir yüzinde biten nebātatuñ her birinde ne

75b ¹ĥikmet ve ne kuvvet ıomışdur bundan istidlāl idüp ĥālik-ı ‘ālemün kemāli ²ıudretin bu bābda müşāhede ııla kim cümle eşyāda ĥiç gerekmez nesne‘i yaratma ³mışdur cümlesi insān içündür imdi ‘azīzüm bunlardan sırrına vākıf olduğumuz ⁴otlardan birkaç ot bildürelim ki beden-i insāna menfa‘ati ola cümleden ⁵biri turpuñ şuyın mirāre birle ıarışdura ıulağa ıamzursa ıulağdan ⁶gelen ıirki turęura üç günde bir ıtutan istimā‘ı daĥı giderür eger ⁷turp şuyın bahağa dürtse giderür ve dört günde bir dutan istimaya ⁸nāfi‘dür ve her kim ĥammāmda birkaç turp şuyın bir ıadeĥ içe balęamın ıusdura ⁹ve ağzından gelen ıara şuyı duręura eger turp şuyı birle şeb şuyın ¹⁰bala ıarışdurup yise ma‘idesin ıavī eyleye ve balęamın gidere kuvveti ĥazıma ¹¹getüre ve āvāzını ağa **eger** turpı bal ile ıarışdurup göbege ura göbek ¹²ve ıasığ ağrısın gidere **eger** turpı uyuyacağ vaktin yise yatsa mizācın ¹³ıavī ide ve balęamın giderüp ağız koğusun ĥüb ide **eger** turpı süd ile ¹⁴pişürüp yise zekeri sustlugın gidere **eger** bir ıişi cimā‘a ıādir ¹⁵olmasa iki dirhem turp toĥmunı saĥę idüp yağıla ıaynada zekerine ıtıla ide ¹⁶zeker saĥt ve ıayım ola eger turp toĥmın yise ma‘deni muĥālif

yelleri şakin ¹⁷ide ve zāyil eyleye **eger** muttaşıl günüde üçer dirhem turp yise cimā'-ıla kavī

76a ¹ola ki gicede onar kerre itmege kanā'at itmeye eger şu'al buyurılırsa turbdan ²menfa'atlü nesne yok mı idi ki evvel turbı zıkr eyledüñ **el-cevāb** çavuşlar ³cümle 'askerüñ öñince merhūm ve mağfūr Sulţan Selim hān Bin Bayezid hān ⁴'aleyhir'l-rahmeti vel-ğufrān hāzretlerinüñ tab'ı nazüklerinden böylece şādır olmuş ⁵ki bu çavuşlar turpa beñzer meydanında halkı şürer kendüler ortada mevālī ⁶kalur diyü buyurmuşlar hem haқиқat turp cemī'i ta'āmı hazm itdürür ve illā ⁷kendü hāzım degıldür dīger pişmiş şalgamı aç қarnına yise gögsi şovukluğın ⁸giderür dīger her kimüñ elin ayağın şovuk üzmiş olsa pişmiş şalgamı ⁹üzerine ura ya'nī yaқи ide dīger her kim pişmiş şalgamı hāmmāmda gevdesine ¹⁰sürse nerm ide dīger her kim şalgamuñ şuyı birle başını yusa şacı ¹¹ve şakalı vaқtsız ağartmaya ve başuñ kuvarlığın gidere dīger isfitāқ tohımın ¹²göl yağı birle kavursa harāreti giderüp ishāli şakin ider dīger ¹³kerefus şuyunu қaynada nişādır ile ağzına ğarğara vire tutulmuş āvāzı ¹⁴aça şāfī eyleye dīger kerefus tohımını şeker ile yise erligi kavī kıla dīger ¹⁵her kim şarımsağı yise ma'idesin pāk eyleye ve el ayaқ ditremesin gidere ¹⁶ve'l kavī rencine dahı nāfi'dür ve sust endamlığı zāyil eyleye her kim ¹⁷şarımsağı çok yise 'āzīm fā'ide göre ve sustluğu zāyil ide ve erligi artura

76b ¹her kim şarımsağı yağıla biryān eylese yise ne қadar yili var-ısa gidere ²her kim şarımsaқ yağını zekere tılā eylese ğayet saht eyleye **her kim** pişmiş ³şarımsağı yise қarın içindeki harāreti gidere **her kim** her kimüñ ki şacı ⁴ve şakalı dökülse şarımsağı қabı ile dögüp zeyt yağına қarışdursa

⁵sürse girü bite ve şarımsak yağı dahı böyledür **her kim** şoğanı bal ile
⁶karışdurup kıl dökülen yire birkaç kerre dürtseler girü bite **her kim** şoğanı
⁷her dem ile kavursa yise şehveti artura şoğanı öd içinde pişürse ⁸acı
yağıla halı idüp nāşura ura on yıllık ise bitüre ⁹**her kim** ham şoğanı sirke
ile kavursa hammāmda tenine dürtse ¹⁰uyuz renci gide **her kim** hāyāda
olan yile şoğanı yağıla biryān idüp ¹¹yise zā'il eyleye **her kim** acla pişmiş
havuç yise āvāzı açā keşürün ¹²şuyın bāl ile yise şehveti artura ve cimā'a
gey kavī ola **her kim** ¹³keşür yaprağını şuyın tenine dürtse yumşada
iriligin gidere **her kim** ¹⁴havuç ile üzümü kaynada dahı şuyın içe bevāşır
tamarin kese ve yelini ¹⁵dahı süre gidere **her kim** havuç tohmin yükli 'avrat
altında tütsi itseler ¹⁶karını içindeki ölmüş oğlan düşe **her kim** nergis şuyın
göze dürtse ¹⁷şeb körligin zā'il ide **her kim** gelincik çiçeginün şuyın
sirkeye kıtsa

77a ¹başā sürse ağrısın zā'il eyleye ve bunuñ çiçegini kaynatsa şaça ²ve şakala
dürtse gayet siyah eyleye ve bunuñ yaprağın dögüp şuyın ³burnı kanı
turmayan ādemün alınına dürtseler kanı tura ve bunuñ dögmesini ⁴şarāb-ıla
her kime içürseler bī-hoş ola ve berşe kıtarlarsa meşhürdur ⁵diger kişniç
ve kendene birer mişkal dögüp yağıla oğlana yidürseler ⁶ayruq döşege
işemeye diger kişniç dögüp berāber şeker kıtup her şabāh ⁷yiseler baş
çegzinmesin giderür diger havıç tohminün yedi dirhemine üç ⁸dirhem
maştakī kıtsa yeñi geyesiye tütsi itse eskiyince bit olmaya ⁹içinde diger
kızil behmeni kaynadup istiskāya şu yirine içürse ¹⁰şişi sakın eyleye illā
etmek yimeyüp etmek yirine incir yiye ve bunuñ şuyın ¹¹yürek
oynamasına içürseler sakın ola eger bunuñ şuyunu sevdādan ¹²gevdesi

azmış kişiye içürseler sakın ola temregüsini ve uyuzunu ve rub‘ ¹³ısıtmasını ve dürlü dürlü sevdā ağrıların sakın ider ve sidük yolın ¹⁴pāk ider dīger mazariyyūn ısıtma tutana dutmadığı gün dırnağ ¹⁵ kadar yidürseler üstüne şu içürseler kuşdura mücerrebdür dīger yelin ¹⁶hurūsanı içürseler şoğulcanı ve namazburı düşürür ve talağa yağı ¹⁷itseler zā’il ider dīger piḥ-encar gögünü dögüp şu ile içenūñ

77b ¹şoğulcanını düşürür dīger çiçege tiryāk kim aña kemāteryūs dirler kılunca ²ve sancuya ve bil ağrısına ve tatar kurdı dutana ve ishāle bal ile ³veyā rūfudan yumurda ile isti‘māl ideler **ammā** hābdutan kim aña ⁴dirler ishāle ve kana ve zora yumurda ile veyā bal ile yidüreler ve daḥı ⁵yanlarda ve budlarda ve kollarında şiş olsa yoğurda katup üzerine ⁶zāmād ile veyā tılā ideler dīger ayva dāne yürek şişine ve talağa ⁷ve istiskāya içüreler qaraca üzüm şu-yı-la kaynadup şuyın içüreler ⁸dīger sigil otı dirler kumşal yirlerde olur ve ufacuğ yābis aqça ⁹çiçeği olur yire yayılır sigili olan kişiye yumurda veyahūd şorba ¹⁰ile birkaç gün yidüreler ḥalāş bula dīger evvel bahārda açılır ¹¹karçiçeği dirler tüm tüm yaprağı olur ve benefşesi olur ve gögi ¹²sirçe barmağ kadar olur sacaklıdur dişler ağrısına anuñ gibi olmaz ¹³irinedür dīger ravendi tavīl yaprağın kalem jengarıla qarışdurup ¹⁴ağız ağrısına ve nāşūr olmuş yaralara eyüdüdür ve alması olur oğlı ¹⁵kızı olmayan ḥātuna dögüp bal ile yidüreler daḥı üzerine ısıcağ ¹⁶içüreler ve daḥı gögi tiryāke girür dīger incibār gögünü bal ile kaynadup ¹⁷şuyunu içüreler tā ki kanı ve zori ve bevāşırı zāyil ider şerbeti ile

78a ¹meşhūrdur dīger ‘abdu’l-şalīb bevāşıra ve nevāşıra dögüp bal ile veyā ²yumurda ile yidüreler ve şırācalu ādeme bal ile ma‘cūn idüp her gün

³yidürelər şifā bula dīger sa'ter eczāya girür ammā şovukdan h̄areket ⁴iden nāzileye h̄anna ile qarışdurup başa yaqı ideler dīger eyyühe'l ⁵gārīkūn bir şaru çiçeklü otdur ishāle irincedür yidürelər dīger ⁶hindi bağunıñ şu-ıla kaynadup istiskāya şuyirine içürelər şifā ⁷bula ve şerbeti aşhābı bevāşıra nāfi'dür dīger ve cedri-rūmi kim añā ⁸peygamber düğmesi dirler yaprağın kırtlanmış yaralara dögüp uralar kırdın ⁹kıra ve kökünü mat'ūna ve şıracaya ma'cūn idüp yidürelər nāfi'dür dīger ¹⁰muhalliše bir mübārek otdur dimişlerdür ki nev-rūz gün yedi dānesin yiyen ¹¹bir yıl marāz görmeye ma'cūn idüp yimek yegdür dīger yapışğan dikeninüñ ¹²tohmunu kavuğı yarılan ādeme yigirmi gün yidürüp arqası üstüne ¹³yatursalar yaruğın bitüre dīger kağılgan dikeninüñ tohmunu dögüp ¹⁴bal ile yidürseler bevāşır rencin zāyil eyleye ammā yılān yaşduğı ile berāber ¹⁵idüp iki eczā ağırı bal ile ma'cūn itmek yegdür dīger ayruq otın ¹⁶kavuşında taş olana ve sancuya kaynadup şuyın içürelər dīger ¹⁷uşaq otın siñirleri ve barmakları ve süñükleri ağıryana kaynadup şuyın

78b ¹içürelər ve sayqalın ve bevli ile qan gelene kaynadup şuyın içürelər ²nāfi'dür dahı talağa yaqı ideler giderür dīger dāyīm anison yiseler ³uyhuyı emīn uyuda ve şuşalığı keser ve qarından yeli sürer ve 'avratlarıñ ⁴südin ve erleriñ şehvetin ziyāde ider eger baş ağırsına süreler ⁵hoş ola dīger gārīkūn balgamı öykenden ayırur ve nefes tırlığına ⁶ve sidügi tırmayana dögüp bir miskāl içürelər dahı talāk rencine bal ⁷ile veyā sirke ile içürelər ve eski öksürüğe nāfi'dür dīger ardıç ⁸yemişini ekşi hamīr ile kaynadup içürseler içinde olan 'illetleri aşāğadan ⁹sürüp hālāş ide ve yükli 'avrata tütsi ideler qarında olan oğlanı ¹⁰düşüre dīger ağız qohusına kırı güli

hamîr ile pişürüp ağzında ¹¹tuta halâş ola dîger lisânü's-sevr şuyı ile bal kaynadup öksürügli ¹²ādeme içürseler şifâ bula dîger it keseri ya'nî yabân perhası istiskâ ¹³rencine fâ'ide ider bal ile kaynadup gevdesine dürtsele şişlerin ¹⁴sakin ide ve terleyen ādeme fülful birle dögeler gevdesine dürtsele ¹⁵şifâ bula dîger böğürtlen yaprağın ağzı şişen kişi çeynese hoş ¹⁶ola ve kavukda taş olsa kökünü şu ile kaynadup içürseler taşı ¹⁷arıda ve sidük yolın açā ve bir kişi'i yılan şoksa yaprağını kaynadup

79a ¹yılān şokan yire bağlasalar zehrin çeküp alur elemden kırtarur dîger hacere'ü'l ²ğār bir 'avrat toğurmasa bunuñ dibinden bir dirhem dögüp hamîr ile ³karışdurup içürele asānılgıla halâş ola ve sidügi tutulanlara bu resme ⁴içürele dîger yılān yaşduğı öksürüğe ve nāzileye dögüp bal ile ⁵yidürele ve bevāşıra dahı ma'cūn idüp yidürele ve cimā'dan қalana dahı ⁶dögüp şarāb ile içürele dahı yarım baş ağrısına issi ise sirke ile ⁷ve eger şovuk olup issi severe dögüp bal ile başā tılā ideler ve ⁸gözünde aқ benek olsa bu otı pişürüp gözüne düрте gözde olan ⁹aқ benegi ve қara benegi gidere ve bir kişi lağer olup teni tendür üst olmayup ¹⁰şag ādem gibi bulduğın yese semirmese bunuñ dibini pişürüp veyā çigle dā'im ¹¹yidürele şihhat bula bi iznillah Te'ālā dîger kızıl boya didükleri ot ¹²sidügi yüridür ve yereқан rencine nāfi'dür bal ile dahı şu ile kaynadup ¹³içürele ammā anı içer kişi her gün şuya girmek gerekdür ve kötürüm olana ¹⁴günde birer қaşıқ içürele bir hafta içe ve eskiden талаğı olana ¹⁵anuñ yemişinden bal ile ya sirke ile içürele birkaç günde birer қaşıқ ¹⁶içürele dahı ol yaña bu yaña gezineler ekşiler yimeyeler temregüye ve yüzinde ¹⁷aқ benek olana dibinden dögüp sirke ile halı idüp sürele

79b ¹beş altı gün içinde hiç eşeri kalmaya bi-iznillah Teālā dīger na‘ne ²kan kuşana sirke ile qarışdurup içüreler ve döğüp şuyın içerse ³qarnındağı soğulcanı gidere ve erliğı ziyāde ider ve sancuyı def⁴ ider ve ⁴çok kuşana döğüp kaynadup üç gün aç qarnına günde bir qaşık ⁵içüreler nāfi‘dür ve bir kişinüñ şafrādan beñzi şararsa veyā istimālu olsa ⁶şuyunu enār şuyı birle içüreler ve baş ağrısına şuyından dürteler ve bir ⁷kişi’i it ıştırısa döğüp ol yire tuzıla bağlayalar ve kulağ ağrısına şuyın ⁸kulağa tamzurular dīger marul uyhu getürür eger oğlan uyumasa ⁹döğüp şuyın anası südile qarışduralar içüreler rāhat uyuya ¹⁰ve hem ağlamaz ola ve semürdicidür ve yüzi şāfi ider ve hammāmda gevdesine ¹¹sürseler iriligin giderüp yumşada ve ‘avratlaruñ südin arturur ve menī’i ¹²ziyāde kıılır ve harāreti def ‘ider zīrā barīd ve ratabdur ādemler çok ¹³yise fā‘īde ider dīger mārūl beyābānı kabz olana mārul şuyın ¹⁴bal ile veyā sirke ile qarışdurup içüreler ve ‘avratlar pişürüp yise ¹⁵südin bol eyler ammā baqça mārūlı bundan aḥsendür semirdüp kanı şāfi ¹⁶eyler mücerrebdür dīger it keseri erliğı arturur döğüp bal veyā sirke ile ¹⁷on gün zamād ideler ve it ıştırduğına uralar nāfi‘dür dīger reyḥān

80a ¹yağını kulağa tamzurular şağırlığı gidere ve döğüp şuyunu sancusı olan ²ādeme içüreler ḥalāş bula dīger ḥüsn-i Yusuf bir gündür yağıla melhem ³idüp temregüye süreler dīger temregüye ḥardalı döğüp sirke ile ⁴qarışdurup ve temregüyi muḥkem qazıyup üzerine süreler ve diz ağrısına ⁵sirke ile yaqı ideler dīger buḥūr-ı meryem her kimüñ şafrādan başı ağrısa ⁶veyā çegzinse veyā gözi qararsa veyā göñlü dönse veyā incükleri yükilü ⁷gelse ve ağzı acı olsa dibini döğüp bal veyā sirke ile içüreler ⁸ḥoş ola ve

hatun oğlan ogururken bunu delup boynuna akalar ⁹tizcek ogura ve ağulu cānaver okana bunu dögup hamir ile icüreler ¹⁰ve yereğan rencine dögup bal ile arişdurup tenine dürteler dağı örteler ¹¹yata terleye şihhat bula bi-iznillahi Te‘ālā ve başda olan nāzileye ve balđama ¹²budını dögup bal ile arişdurup burnına penbe ile fetil okalar ¹³nāzile’i ve balđamı ağızdan ve burundan çekup indüre ve ağrıyan göze görmez ¹⁴olsa muğkem dögup bal ile halı idup göze çekeler ve orđak oğlancıkıların ¹⁵dögup bal ile gevdelelerine dürteler ve kel başa ve şaşı şakalı dökülene ¹⁶dürteler řifā bula dığer namazbürd olana ekşi enar kökin aynadalar ¹⁷řuyın a arına icüreler düşüre dığer ısırđan dikenini boğazuğ

80b ¹ađrısına ve alađ zağmetine eyüdüdür ve erüđ erligin arturur ve şehveti ziyāde ²ider mak‘ādda olan bevāřıra ma‘cünün yedüreler ve alađa yaprağın dögup ³zeyt yađ-ıla zamād ideler birđa gün ve eđer okdan boğazı ağrısa bunuğ ⁴řuyı ile đerđara ide řifā bula dığer yabān turpı alađa ve gevdede ⁵bař bert olana ve balđamdan gögsi horlayana dögup bal ile ılā ideler ⁶ve hem icüreler ve gevdede bař bert olana süreler ve bunuğ yaprağından ⁷tođumu kuvvetlüdür ve bunuğ yaprağın dögup hazır ide dağı zekeri issi řu ile ⁸ova yuya dağı üzerine zamād ide zekeri sađt ve alın ide ve yoğun ide ⁹dıđer za‘firān erlige fā‘ide ider evvel derecede ferāđ virür ve ikinci ¹⁰derecede bedeni uyuşdurur eđer bir kiři’i cānaver şoksa yā ulun olsa ¹¹veyā sidügi dutulsa veyā sancusı olsa bunu icüreler dığer dārčīnī ¹²ma‘idesinde yel olana veyā sancusı veyā alağı veyā đerı ağrısı veyā ısıtma ¹³incidür olsa bunuğ her angısına olursa ikişer dirhem icüreler ¹⁴eđer mizācı issi ise řu ile ie eđer abī‘atı şovuk ise hamir ile veyā ¹⁵bal

ile eger eskiden öksürüğü olsa tükürdükçe ağzından kan gelse ¹⁶bal ile içüreler ve temregünüñ üzerine döküp sirke ile süreler diğer ¹⁷turağ otı uyumayan ādeme yağla başına dürteler şifā bula uyuya

81a ¹ve dahı idrārı bol ider ve südi arturur ve kıluncı ve sancuyı giderür içüreler ²diğer yarpuz öykeninde renc olana öksürük ve zīku'n-nefes ve verem ³ve şolımağ gibi renclere irincedür bal ile veyā tuz ile içüreler şifā bula ⁴diğer lapağa qarın yumşadur ve uyuya ve temregüye ve bahağa ve baraşa ⁵ve içinden kan gidene ve sancuya ve qarın kıtına yağı ideler ve kaynadup ⁶içüreler diğer şarmaşık yarım baş ağrısına dögüp şuyın burnına ⁷tamzuralar başda olan marazlar gidere ve öksürüğe pişürüp yidüreler ⁸diğer nīlüfer şerbeti ile meşhürdur ammā dişi azana dögüp şuyın ⁹içüreler ve 'avratlar baş ağrısına kökünü dögüp hannā ile başa yaqalar ¹⁰nāfi'dür diğer burçağ emcek ve kulak şişine ve hıyārağa ve selāsil-i ¹¹bevl olana ve qarın ağrısına ve kana ve zora dögüp sirke ile tılā ¹²ideler ammā zinhār tedbīr-i hükemādan gāfil olmayalar diğer turunç kabını ¹³tatar kırduna dögüp ısıcağ şı ile içüreler şifā bula diğer kemhā ¹⁴yaprağın dögüp şıracı üzerine ursalar kırdın kıra ve taze et ¹⁵bitüre ammā şovukdan zeker sustluğına ki hareketi az olsa beyābān karanfilinüñ ¹⁶kökin yunup şāf gibi idüp zeker delüğine şokup gece yata 'acayib ¹⁷göre diğer rāziyāne iki dürlüdür birisi bustānī birisi beyābānīdür

81b ¹bu ot bağır tamarlarınıñ süddesin def ' idüp yolunu açar ve balğamdan ²olan ısıtmaları def ' ider oğlan emzüren 'avrat yaprağın yirse ³südi ziyāde ve şuyın göze çekseler göze şı inmegi men ' ide hem görmekte ⁴gözi iyi eyler gözüñ kirin alur hābsu'l-bevl olan yirse açılır ⁵ve yazın yılanlar

yirden çıkduğı vaktın gözleri görmez ol vakt gözlerin ⁶rāziyāne kökine sürerler andan gözleri açılır dīger kene tohumunu ⁷dögüp sigil üzerine ursalar sigili düşüre dīger günlük ile ⁸çig bal karışdurup zıku'n-nefes kırk gün yiye ve öksürüğe münāsibdür ⁹dīger bir kişinüñ saçı dökülse çörek otı sināmeki ile kaynada ¹⁰başa ura dīger zıku'n-nefese hatme çiçegi gülbeşeker gibi idüp koz ¹¹kadar yidürüp kısdura bir nice idüp kırtula biznillahi Teālā ¹²dīger bir kişinüñ dizleri tutulsa veyā gevdesinde gezer yeli olsa ¹³heraniyye anduz-ıla kaynadup issi-y-ile içe terleye dīger nāzileye dahiliyüni ¹⁴depeye füluri kadar kazıyup uralar şifā bula dīger kırdeşene bir ¹⁵dirhem çividi dört bolup dört günde ezüp şu ile ezüp ¹⁶şu ile içürelere dīger kan-ı ğarab ki āna ebreti otı dirler kırd ¹⁷eşenine tütsi ideler dīger tiryas kaşık yiline ve bil ağrısına

82a ¹ve bil şovukluğına ve selāsil-i bevlle ve diz ağrısına ve şovukdan olan ²marazlara ma'cün idüp yiye dīger muķavvi buyān köki bir kişi on gün ³günde birer dirhem yise pīri taze cüvān ider ve eger buyān köki ⁴ve on dirhem turp tohumu beş dirhem bal ile ma'cün idüp isti'māl ⁵iderse 'acayib göre mücerrebdür **faşl** bu faşılde eşcāruñ menfa'atin ⁶bildürelüm bir kişi süci içse veyā şarımşaķ veyā şoğan yise ağzı ⁷ķohusun gidermek için turunc yaprağın çeynese giderür dīger turuncı ⁸arpa ve buğday arasına bıraķsalar bit düşmeye dīger bir kişi'i yılan ⁹veyā 'akreb şoķsa ol araya turunç şuyunu ursalar hoş olup ¹⁰mażarratın def ' ider dīger şuyunu bir 'avrat göbegine sürse oğlan ¹¹toğurmaya **ammā** ham turunç şuyunu pāzūya sürseler belürsüz ide ¹²ammā turunc ağacınıñ dibinde penbe kıosalar turuncı çok ola **ammā** ¹³penbe külünü kireç ile karışdurup turunç ağacına

sürseler bir yıldan ¹⁴bir yıla yemişi dökülmeye diğer alma ağacının
yaprağını ağı içmiş veyā ¹⁵yılan veyā ‘akreb şokmış ādeme içürseler hoş
ola **ammā** evvel fidanını ¹⁶dikerken bal sürmeseler kırt yimeye ve kızıl gül
şuyunu saçsalar alması ¹⁷kızıl ola diğer incir ağacının şuyunu çürümüş
dişlere sürseler

82b ¹hoş ola diğer incir ağacının külünü büstāna saçarlarsa kırdunı ²kıra
gidere diğer bir kimesne’i gelip ırsırsa incir yaprağın dögüp ³üzerine ursalar
hoş ola **ammā** maşrū‘a incir yidürseler hoş ⁴ola **ammā** dayīm incir yiseler
levni gökçek ide ve semirde ammā inciri ⁵çok yiyenün biti çok ola ve hem
şuyın çok içerlerse şehveti kese ⁶**ammā** incir ağacına zeytün şuyı-ıla
şıvarsalar inciri tatlu olup ⁷dökülmeye diğer enar ağacını bir yirde kıosalar
ol aradan cānaverlar kaçā ⁸**ammā** enar kıabını arpa veyā buğday arasında
kıosalar bit düşmeye **ammā** ⁹servī ağacından tütsi itseler evde siñekler
kıırıla eger servi ağacından ¹⁰sirke birle pişürüp diş ağrısına kıosalar hoş
ola eger servün ¹¹kızalağın dögüp şu-ıla kıaynadup ağrıyan ayağ ol şuya
duyar ¹²duymaz ısıcağla şokalar ağrısı sakin ola eger ol halde sakin
olmadın ¹³şovusa altına kıurucağaz kıoyalar tā ağrısı sakin olınca dura diğer
¹⁴ayvanun yaprağın yakup kül olmadın kıara iken şoyundurup saħk idüp
¹⁵göze çekseler ğayet nāfi‘dur eger çiçegini yiseler yürege kıuvvet vire
diğer ¹⁶bir gebe ‘avrat üçünci ayda ayva yise oğlancuğı güzel ola diğer
¹⁷ayvayı ğayrı yemişler arasında kıosalar ol yemişler çürüye bir kışi finduğ

83a ¹ağacını götürse anı yılan ve ‘akreb şokmaya diğer bir kışinün saçı ve
şakalı ²dökülse finduğı dögüp kııl dökülen yirlere sürseler girü bite ³diğer

bir ođlanuñ şaşalı tiz bitsün diseler finduğı dayıma ⁴dürteler tiz bitüre dığer finduğı döğüp bal-ıla şarışdura yiye öksürüği ⁵giderür dığer finduğ kabını zeyt yağı-ıla şarışdurup gök gözli oğlancuğa ⁶sürme idüp çekseler gözleri řara ola **ellibirinci bāb** bu bābda ⁷havāř-ı hayvānātı bildürelüm tā kim insāna menfa‘ati ola evvelā bir kiři ⁸horlasa at dilini tuzlayup şuruda dağı baři altında řosa hergiz ⁹horlamaya hem düşinde beñilemez ola dığer bir kiři verem zağmetine mübtelā ¹⁰olsa aç şarnına bir şadeğ at yağını iče řalāř ola dığer her kim ¹¹ođlancıklaruñ diři tendürüst olsun dise bir at dişini boynuna dađa ¹²diřleri zağmetsiz bite dığer bir evde sivri siñek çok olsa ol ¹³evüñ şapusına at kıyruğundan bir iki tel ařa kıoyalar dığer bir ‘avratuñ ¹⁴řarnında öli oğlan olup düşüremeseler kışraq tırnağından ¹⁵tütsi ideler düşüre dığer bir atüñ tırnağından tütsi ideler ¹⁶pilüçler řu içseler devlengeç anları kıpmaya dığer bir atüñ tırnağından ¹⁷tütsi itseler ol evde sışan kıalmaya dığer bir ‘avrat tığurumasa

83b ¹sarpalansa atüñ kırı tersini tütüzeler ol sa‘at tığura dığer ²kıtır tırnađınuñ yağını ya terini bir ‘avrat içse ařlā tığurmaya dığer ³bir kişiye kıtır beynisini yidürseler ‘ağlı nākıř ola dığer kıtır řayāların ⁴alup kırudup bir şarır pāresine bağlayup götürseler ařlā yorulmaya dığer ⁵kıtır tersini bir öksürüği olan ādem alup üzerine tükürse yabāna atsa ⁶öksürüđi gide dığer bir kişi bevāřır olsa kıtır süñüđin yağup kendüye ⁷tütsi eyleye řoř ola dığer kıtır etini ağu içmiş veyā cüdām olmiş ⁸kiřiye yedürseler řoř ola dığer bir oğlan ağlağan olsa hımāruñ ⁹südin içürseler řoř ola ağlamaz ola dığer elni (?) derisini bir delünüñ ¹⁰boynına bağlasalar řoř ola dığer

südünden elli dirhem ¹¹içürseler hoş ola dīger devenüñ tağarcuğundan köpük alup aķ düşen ¹²göze çekseler perdesini gidere ve ol köpüğüden alup müşkile qarışdurup ¹³delünüñ başına tılā kılsalar hoş ola dīger devenüñ örgücü yağını ¹⁴bevāşıra sürseler hoş ola dīger bir kişide selāsil bevl olsa veyā ¹⁵döşegen olsa devenüñ kılından alup şol қoluna bağlayalar mücerrebdür ¹⁶dīger şarılıķ düşmişe devenüñ südi ile bevlini qarışdurup içürseler ¹⁷hoş ola dīger deve bağırgan olsa қuyruğına delikli taş bağlayalar

84a ¹ayruķ bağırmaya dīger öküzüñ boynuzın yakup üç günde bir tutan ²istimaya şorba ile yidürseler hoş ola hem ol küli burnı қanı ³turmayanüñ burnuna üfürseler ayruķ қanamaz ola dīger bir kişinüñ қulağı ⁴agrısa beynisini zeyt yağ-ıla hal idüp қulağa tamzursalar hoş ola ⁵dīger dilini ezüp ekşi nesne ile qarışdurup temregüye sürseler ⁶hoş ola dīger ödünü sıçan-necisi ile qarışdurup şāf idüp ⁷götürse қuluncı zā'il eyleye dīger ödünü bir yemiş ağacına sürseler қurt ⁸yemişine düşmeye dīger ödinden göze çekseler nūrın ziyāde ide dīger ⁹bu ödden yağa qarışdurup bir çanağa sürseler ol evde ne қādar püre ¹⁰varısa ol çanağa cem' ola dīger bevlini ādem bevli birle qarışdurup ¹¹üç günde bir ısıtma' dutan ādemüñ elin ayağın yusalar hoş ola ¹²dīger şu şığırı başında bir қurdcağaz olur bir kişi ol қurdı başında ¹³götürse hergiz uyumaya dīger yağını tuzla qarışdurup temregüye ve uyuzā ¹⁴ve baraşa ve bahaқа sürseler hoş ola dīger қoyunuñ cemī' a'zāsı fā-' ¹⁵idelüdür eger bir ādem terlegen olsa қanını ısıcaқ iken

cemî'i gevdesine ¹⁶sürse kuruduktan sonra yusa terlemez ola diğer kığını
yakup kuru ¹⁷olduğı gibi ayak altında çıkan sigile başalar hoş ola diğer

84b ¹kafasını yakup acı yağa karışdurup kel başa yakı ideler hoş ola ²diğer keçi
kim ak ola boynuzunu yakşalar bir uyur kişinin başı altına ³kosalar tā anı
gidermeyince uyanmaya diğer eger teke ödi ile şıgır ⁴ödünü karışdurup
ağrıyan kulağa tamzursalar hoş ola diğer talağı ⁵olan âdem teke ödünü alup
tuzlayup kendüzinde götürse ol kuru- ⁶dukça kendü talağı dahı kuruya
diğer teke kanını mıkñātıs taşına ⁷sürseler pāre pāre eyleye diğer bir
'avratuñ kanı tırmasa teke kanından ⁸bir azacuk götürse hoş ola diğer
âhūnuñ boynuzın yakup kül idüp ⁹sigili olan âdem yalasa sigilin gidere
diğer geyik ödünü ağrıyan ¹⁰kulāğa tamzursalar hoş ola diğer geyik
boynuzın bir aradan çeküp ¹¹bir mişkālne biraz şeker katup dīvāneye
yedürseler hoş ola diğer 'avrat ¹²sarplansa geyik boynuzından bir miqdār
götürse asān toğura diğer ¹³āgu içmiş kişiye boğa ödinden içürseler hoş ola
diğer hāyālarını ¹⁴bevli ile ezüp kuluncı olana içürseler kuluncı zā'ıl ide
diğer cigerin ¹⁵pişirüp kara şu inmiş göze ursalar hoş ola diğer derisinden
şufra ¹⁶itseler ol sufradan sıçan etmek yimeye diğer her kim çaçaluñ dilini
bir evde ¹⁷kosalar ol evde 'adavāt eksük olmaya diğer talağı olan kişi bir
buçuk

85a ¹dirhem ödinden issi şu ile halı idüp üç gün içe talağı zāyil ²ola diğer bir
kişi delü olsa çaçal etin yedürseler hoş ola diğer ³āğac gelinciginüñ
beynisin kara şu inmiş göze sürme idüp çekseler hoş ⁴ola diğer kanını

hanāzıra sürseler eyüdü ve yağını ağrısına sürseler ⁵hoş ola dīger bir
'avrat yüklü olam dirse tavşan beynisin yiye ⁶ve bir azacuk götürüne
hamile ola bi-izni'llahi Teālā dīger dişini ağıran ⁷dişe қosalar hoş ola
dīger ödünü bir kişiye içürseler uyuya hergiz ⁸uyanmaya eger sirke
içürseler uyana dīger қanını temrügiye ve bahaқа sürseler ⁹hoş ola dīger
māyesin süd ile қarışdurup қuluncı olana sürseler ¹⁰hoş ola dīger fercini
bir 'avrat yise arıla cimā' eylese gebe ola ¹¹dīger arslan dişini ağrıyan diş
üzerine degürseler hoş ola ¹²dīger ödünü bir muħannes kişiye içürseler
bahādır ola dīger yağını bevāşıra ¹³sürseler hoş ola dīger bir evde arslān
yağı olsa ol evden ¹⁴sıçan ve 'aқreb қаça dīger yağını şu kenarında қosalar
ol şudan gayrı canavarlar ¹⁵şu içmeyeler dīger bir kişi'i қatı ısıtma dutsa
arslān derisi üstünde ¹⁶uyusa ayruқ dutmaya dīger bebrük(?) ödünü
divānenüñ başına dürtseler ¹⁷şihhat bula dīger dilkünüñ ödünü delünüñ
başına tılā itseler hoş ola

85b ¹dīger göze қара şu inse dilkü ödin sirke ile қarışdurup göze ²çekseler def
ola dīger etini cüzāma yedürseler hoş ola dīger eger ³yağını bir enar
aғacına sürseler evde қosalar cemī'i püreler aña üşe ⁴dīger derisini semüz
kişi geyse arıқ ola dīger қuyruğın bir kişi götürse ⁵mekirden emīn ola dīger
nicesin zekere sürüp cimā' eylese 'avrat ⁶gebe ola dīger hınzīr ödin göze
çekseler gözün қaranulığın gidere ⁷dīger hınzīr dişin bir kişi götürse cemī'
halāyıқ aña hürmet ide dīger ⁸dişini bir hafta gül yağına bıraқsalar daһı ol
yağı başa dürtseler ⁹şaçı uzada ve giç aғara dīger ödünü bevāşıra sürseler
hoş ola ¹⁰ve yağını ufanmış kemüge sürseler hoş ola dīger bir kişinüñ dişi

¹¹ufansa hınzır dişini üzerine qosalar hoş ola dıger kemügin ¹²yaqub külini
ekin veyā çeltük yoluna göme qosalar ol yoldan hınzır ¹³gelmeye dıger
dişini berāber deñiz köpügi ile sahq idüp aq düşen göze ¹⁴süreler aqı gide
dıger ayu ödin sancuya bir mişkāl içürelər ¹⁵hoş ola za‘īf mizāca
miqdārınca dıger ayu derisin bir oqlan ¹⁶götürse hulkı gökçek ola dıger ayu
ödin göze çekseler göz ¹⁷yaşın turgura dıger bir ‘avrat ayu ödünü götürse
gebe olmaya dıger

86a ¹kurd ödünü aq düşen göze birkaç kez çekseler aqın gidere hoş ola dıger
²kurd dilinüñ yağını ağıryan dişe sürseler aşla bir dahı ağırmaya dıger
kurdüñ ³öykenin qurutsa taze süd ile bala qatsa dahı qaynadup içse
şolumaq ⁴illetin zā‘īl eyleye dıger kurd dişin götürseler hiç canavar anı
ışırmaya dıger ⁵kurdüñ ödünü bala qarışdurup zekerine dürtse her qanğı
‘avrata cimā’ ⁶qılsa hergiz andan ayrılmaya dıger kedinüñ azu dişini bir
‘avrat götürse ⁷hergiz gebe olmaya dıger bir kişi ödünü götürse vaqtında
göze çekse ⁸gice’i gündüz gibi göre dıger ödünü bir bucuq dirhem işitmez
qulağa tanzursa ⁹qulağı açıla işidür ola dıger qara kedinüñ etini bir kişi
yise hergiz ¹⁰cāzūlukkar qılmaya dıger hāyāsını gölgede qurutsa muhkem
dökse yağıla ¹¹yoğursa cimā’ vaqtında zekerine dürtse ol ‘avrat andan
ğayrı kimse’i ¹²sevmeye dıger dişin götürseler gice ile qorqmaya dıger
qanını zekere ¹³tlā idüp kimüñ ile cimā’ eylese andan ğayr’ı sevmeye
dıger filüñ ¹⁴qulağı derinden bir dirhem içen yedi gün uyumaya şöyle yata
dıger ¹⁵ödünü baraşa sürseler hoş ide dıger dişini bir ağaca aşla qosalar

¹⁶yemişi bitmeye ve anuñ dışın yaqub bir ‘avrata yidürseler gebe ola dīger
¹⁷bevlini bir evde şaçsalar ol evde şıçan qalmaya kırıla dīger tersin

86b ¹qulunca ezüp içürseler hoş ola ve istimā dutana tütsi ideler şifā ²bula
dīger bir kişi on gün meymūn-ile müşāḥabet itse hergiz göñlinde ³melālet
qalmaya dīger dişini götürseler uyhusı hafif ola dīger meymūn ⁴dişini
yaqub kül eyleseler aq düşmiş göze çekseler hoş ola dīger bir kişi’i
⁵quduz kelb ısrırsa dişini çıkarup götürse nesne olmaya dīger ⁶kelbe taş
atsalar kelb ol taş qarvasa ol taş her kangı odaya ⁷qosalar ol eve gögercin
qonmaya dīger qara kelbūñ gözlerini bir evde ⁸göme qosalar ol ev ḥarāb
ola dīger bir kelbūñ dişini bir yāvuz kelbūñ ⁹boynına daqsalar yavaş ola
dīger bir qara kelbūñ dilini qurudup iç ¹⁰edik içinde götürseler aqlā anı
kelb ısrırmaya dīger ādemī qaplan ura ¹¹beş dirhem qaplan eti yidürseler
hoş ola dīger bir kişi qaplan derisi ¹²götürse ḥalk içinde ḥürmetlü ola dīger
kirpi ödünü qurudup ¹³götürse dil bağıdur kimse anuñ ḥaqqında yaramaz
söylemeye dīger ¹⁴kirpi başını kemügi birle muḥarrā pişürüp yağını ḥaban
altına sürse ¹⁵‘acayib göre dīger derisini yaqub külünü sigil üzerine yaqı
ideler ¹⁶düşürür **elli ikinci bāb** bu bābda menāfi’i tuyūri bildürelüm ¹⁷kim
ḥaḥ Teālā her birinde ne ḥaşıyyet qomışdur cümleden biri ḥüdhüd

87a ¹dür kim her a‘zāsında bir ḥaşa vardır **eger** tacını başı ağırın kimesne
²götürse ağrısını gidere **eger** gözlerini her kimūñ başı altına qosalar
³gözlerine uyḥu gelmeye **eger** gözlerini bir cüzām götürse şifā bula ⁴bi-
izni’llāḥī Teālā **eger** dilini bir kişi götürse düşman aña ziyān idemeye ⁵ve
hem dilin götüren kişinūñ ‘aqlı ve fehmi ziyāde ola **eger** ceng gününde ⁶bir

yönünü kulağa şokalar düşmana gâlib gele **eger** tırnaklarını yakup ⁷bir
‘avrata külin içürseler gebe ola **eger** bir kişi sağ kanadın götürüp ⁸ulular
katına varsa hürmet bula **eger** bağlı kişi veyā sihrilenmiş âdem ⁹anuñ
etinden tütsi idinse halāş bula **eger** dilin bir kişi götürse ¹⁰cimā‘da kuvvetin
artura **eger** başını götürseler hîç kimesne düşmanlık ¹¹ve mekr idemeye
eger bedende sancu eklense hüdhüdün burnunu döge ¹²içe şifā bula **eger**
gözünü kurudup yağ içine bırağa ol yağdan ¹³yüzüne dürtse halk içinde
sevgülü ola gören anı seve **eger** ¹⁴yüregin uyur âdemün koluna bağlasalar
‘ömrinde her ne işledi-ise eydivire ¹⁵**eger** iki helâl barışmasa beynisin aşa
katup yiseler dostlık ziyāde ¹⁶ola **eger** toğanuñ ödünden kara şu inmiş göze
bir habbe tamzursalar gözi ¹⁷açıla **eger** kulağı işitmez kişiye ödünden
kulağa tamzursalar açıla

87b ¹**eger** tırnağın bir ağaca aşa kosalar ol ağaca kuş konmaya eger ²ördek
dilini bevli ağan âdeme yidürseler akmaz ola illā vaqtında **eger** ³beynisin
bir delünün başına ursalar hoş ola **eger** bir kişinin çeneleri ⁴agrısa ödünü
benefşe yağı ile qarışduralar tılā ideler hoş ola ⁵**eger** tuñinün dilini her kim
yirse faşih ola **eger** ödünü bir kişiye ⁶yidürseler dili ağırlana dīger baykuş
ödünü bir kişiye pelid küli ile ⁷qarışdurup yidürseler döşege işeyene ayrık
işemeye döşege ⁸dīger kulağı işitmeyen âdeme bir mişkāl kanını kulağına
tamzurular ⁹işüdü ol dīger iki yumurdası olur birinün içi kara ve birinün
¹⁰içi şaru olur eger qarasını başa ve yüze sürseler kara kıl bitüre ¹¹ve
şarısını sürseler şarı kılı döke dīger devlengiç ödünü ¹²yılan yā ‘akrep
şokan kişinin kankı yanında ise farza şağında ise ¹³şag gözüne sürme
çekeler ve eger şol yanında ise şol gözüne ¹⁴çekeler dīger ödünü ağı içmiş

kişiyē içürseler ḥalāş bula dīger ¹⁵gögercin yiyen ādem zeyrek ola dīger od yanığına kemüklerini yakup ¹⁶külin ekseler hoş ola dīger bir ‘avrat oğlan toğururken sarplansa ¹⁷tersini şu ile ezüp içürelē ḥalāş bula dīger her kimüñ sidügi

88a ¹tutulsa kızıl gögercin tersini ezüp içürseler hoş ola dīger kırlanđuç ²başınıñ tūsüni bir döşēge şosalar anuñ üzerine yatan kimsenüñ gözüne ³uyhu gelmeye dīger başda çok bit olsa beynisin yađ-ıla şarışdurup ⁴başa dürteler biti şalmaya gide dīger şakşığan beynisini şeker ile ⁵řarışdurup oğlancıklara yidürseler faşīḥ zübān ola hem ḥāfız ola ⁶dīger anuñ bilegin kükürt ile göyündürseler şağır ādem anuñ tütünine ⁷otursa şulağı açıla dīger yarasa ‘aceb şuşdur şaçan bir yire çekirge ⁸gelse bir yarasa’i bir ağaca aşā şosalar ol yire çekirge ziyān itmeye dīger ⁹yarasa başını gögercin oldığı evde şosalar ol eve gögercin şonmaya ¹⁰dīger bir yirde şarınca olsa yarasa necisini ol yire şosalar şarınca ¹¹ķırıla dīger bednūs ibigin döşēge işēgen ādeme şurudup döğüp ¹²içürelē ayruk işemeye döşēge dīger bir kiři aç şarnına dāyim bednūs ¹³etin yise tiz günde şaçı řaķalı döküle dīger şarın ağrısına ¹⁴ķurumuş bed-nūs etin ve māzū ve řumāk berāber idüp şarışdura içeler ¹⁵hoş ola dīger ḥadış-i şerif vardur kim ak bednūs boğazlasa ehline ¹⁶ve oğlancıklarına ziyān iriše dīger tavuķ etin ekser ḥalde çok ¹⁷yiyen kiři naşur rencine mübtelā olur dīger yağını kızıl temregüye sürseler

88b ¹hoş ola dīger nicesini sirke ile şarışduralar şulunç olana içürelē ²hoş ola dīger kırķ tavuķ yumurdasını bir zālīm kiřinüñ şapusına ³sürseler ol

evden şerrvü fesād eksük olmaya dīger kırtaluñ ödi ⁴ile yağını kıarışdurup
sağır kıulağa tamzuralar hoş ola dīger kıarğa ⁵dilini kıurudup yise şuşuzlığı
gide yüregi dahı böyledür dīger ödünü ⁶aķ kııl yerine sürseler kıara kııl bitüre
dīger necisini sirke ile kıarışdurup ⁷ıalāk üzerene tılā itseler hoş ola dīger
bir kışı şıgırcık etin yise ⁸gözleri nurlana ve hem etini kıurudup döğüp aç
kıarnına şu-ıla hāl ⁹idüp içseler hunnāmı gidere dīger kemügin kül idüp
yaralara ekseler ¹⁰bitüre dīger kıuzğun yüregin kıurudup döğüp şu ile içseler
¹¹şuşuzlığı gidere dīger fıāvūsūñ kıanını bir delüye içürseler hoş ¹²ola dīger
tırnağını toğurmayan ‘avrata tütsi itseler toğura dīger ¹³serçenūñ
yumurdasını mezbeleye gömseler dahı çıkıarup nāşur rencine ¹⁴sürseler hoş
ola dīger kıırk serçe beynisini cem‘ idüp ma‘cūna ¹⁵kıoysalar cimā‘a kıavī
ola dīger tırna beynisini yabān şoğanı ile ¹⁶kıarışdursalar hāmmāmdan
çıkıcaķ içseler tıalāk zahmetinden hālāş bula ¹⁷bi-izni’llahi Teālā **elli üçünci**
bāb bu bābda aħcār ve ma‘ādın havāşını

89a ¹bildürelüm kı insāna fıā’idesi ola cümleden biri mıknaıtsdur eger
muķābele- ²sinde igne kıosalar kendüye çeker kıaçan bir kışı ağı içmiş olsa
süd-ile ³ezüp içüreler şifā bula dīger bir ‘avrat oğlan toğurmasa bundan
⁴bir mıkđār şağ ayağūñ baş barmāğına bağlasalar geñez toğura dīger bir
pāresini ⁵bir kışı boynunda götürse zeyrek ola hiç nesne unutmaya dīger
içinden ⁶kıan giden kışı döğüp şufırasına ursa hoş ola dīger yanmış yire
⁷ursalar hoş ola dīger döğüp bir ev içine şačasalar ol evde püre ⁸kılmaya
dīger bir kışı’i kendüne rām itmek dileseñ iki dirhem mıknaıtsı ⁹vezn eyle
dahı pārele bir dirhemden ziyādecesin kendünde götüresin ¹⁰ve eksücegin

dögüp dahı bir ta‘ām-ıla yedür ol kimesne biran sensüz ¹¹olmaya nitekim ol taş sendedür hāza mücerebnā dīger bir kişi şar‘ rencine mübtelā ¹²olsa boynunda bir miqdārını götürse hoş ola dīger her kim cinnilerün ¹³muzarratından korķarsa bir miqdārını götüre hoş olup emīn ola dīger ¹⁴bir ‘avrat karnında olan oğlan düşe diyü korķsa bir dirhemden ziyāde ¹⁵cesin başında götürse ammā ‘iddet tamām olunca gidere tā kim geñez toğura ¹⁶dīger bir ‘avrat toğurmayayın dise bir miqdārını başında götüre gidermeyince ¹⁷hāmile olmaya dīger bir ādemün içinde demren ķalsa üzerine bağlayalar

89b ¹bir gice dursa çeküp çıkara dīger ķasıķ yeline ve bevāşıra ve şalağa ²bal ile uralar řifā bula dīger bir kişi aña yire varmaķ dilese miķnaşısı ³şuya bırağa ol řu ile elin yüzün yuya hem iće vara tā kim murādı ⁴müyesser ola bi-izni’llah Tealā dīger eger bir kişinün halk içinde hürmeti olmasa ⁵ve hem raşat uyumasa veyāhūd mālīhūlyā ğalebe ķılsa laciverdden yüzük ⁶düzüp götüre dīger kehribā vereme ve hunāma ve řafaķāna ve yereķana dögüp ⁷içürelere ve uralar nāfi’dür dīger her kim ‘aķīķī götürse řalīmü’n-nefes olup ⁸tekebbürligi gide bir miqdār kazıyup dişlere sürseler ađzuñ rayişasın gidere ⁹ve ķanın kese ve dahı dişlerin ağarda dīger şadefi sirke ile ezüp ¹⁰burun ķanına ursalar hoş ola ve yaşsalar dişlere sürseler ağarda ¹¹dīger bir kişinün gözünde ķıl bitse ol ķılı çeküp yerine şadef ekse ¹²ayruķ bitmeye dīger eger bir pāresini delüp ođlancuķlar boynuna daķsalar ¹³dişleri tīz bite dīger bir kişiden ķan gelse sebi dögüp uralar ¹⁴sakın ola dīger ķulunç olan kişiye řalāy řanaķdan řeb şuyın ¹⁵içürseler hoş ola dīger

bir evde buhūr eyleseler ol evde siñekler ¹⁶kırıla dīger zernīhi zeyt-ile
karişdursalar bit düşen ādeme dürtsele ¹⁷biti kalmaya ve gül yağı ile
karişdurup nāşūra ursalar hoş ola

90a ¹dīger zācı uyuzaya ve çibāna ve nāşūra ve burun kanına ursalar ²hoş ola
dīger bir evi zācile buhūr eyleseler ol evden siñek ve şıçan ³kaça dīger bir
'avrat deñiz köpügin bir dirhem ezüp içse geñez toğura dīger ⁴şırça'i
dögüp dişe sürsele dişi pāk eyleye dīger sürme idüp ⁵ağ inmiş göze ursalar
ağımı gidere dīger dögüp uyuzaya sürsele şifā ⁶bula dīger dühün-i frengi ağı
içmiş ādeme bir dirhem ezüp içürele ⁷halāş bula dīger bir kimesne'i yılan
yā 'akreb ura ol araya ursalar ⁸hoş ola dīger bir devenün kıyruğına
delükli taş bağlayalar bağırmaya ⁹dīger delükli taş bir ağaca aşı kosalar
yemişi çok ola dīger ¹⁰kırlanğuş yuvasında iki taş olur biri kızıl biri ağ
eger kızıl taş bir kişi ¹¹götürse nefesinde olan zahmeti gide ve eger ağ taş
götürse şar' ¹²rencin zā'il eyleye dīger tavuk göğsünde taş olur ol taş
¹³maşrū' kişi götürse hoş ola ol taş oğlancıklar başı altında ¹⁴kosalar
düşünde beñilemeye dīger degirmen taşınun altında olan ¹⁵taşından bir pāre
alup oğlanın düşürücü hatun başında götürse ¹⁶karındağı oğlan düşmeye
dīger bir kişinün içinden kan gitse ol ¹⁷taşun bir pāresin kızdurup üzerine
otursa hoş ola dīger

90b ¹billūrı agrır başa kosalar hoş ola **elli dördinci bāb** ²bu bābda birkaç
esāmī'i müfredātı ve tabāyi'in bildürelüm vaqt-ı hacetde ³hurūf-ı teheccide
yoqlana **el-elif** ebemgümece 'acem hod-perestdir 'arab ⁴habbāzi dir bārid
ve raṭabdur it üzümü 'acem engūr-ı rübāhdır 'arab 'inebü's-⁵saleb dir iki

nev' olur biri ādemī yeñi ider ve biri kıttāldur bārid ve yābis- ⁶dür it boncuğı kim 'acem sepihend-i mūhredir ve 'arab veda'dir bārid ⁷ve yābisdür dañı azravuķ kim 'acem būstan ve 'arab cemācimdir ve hayyü'l- 'alemdir ⁸ve Türkice sultān bōrki ve beg bōrki dirler üzerlik fārsi sipend ⁹dirler 'arab ħarmul dir ħarr ve yābisdür ıřırğan dikeni 'arab inciredir ¹⁰eşek turpı 'acem ħar-ıñiyārdır ve 'arab kıssaü'l-ħımārdır issi ve kıridur ¹¹eftimūn dükeli dilde ma'rufdur issi ve kıridur balgāmı bedenden ayırur ve sevdāyı ¹²def 'ider ve mālīħūlyāyı def' ider isti'māli bir dirhemden iki dirheme degindür ¹³ishāl ider egir fārsi vec ve 'arab 'udu'l- hevç dir ħār ve yābisdür ılğun ¹⁴fārsi giz ve 'arab ħarf dirhem yemişine şemerü'l-ħurfa dirler fārsi mive'i gez ¹⁵dir issi ve kıridur igde fārsi sencid ve 'arab ğayirā dir şovuķdur kıridur ¹⁶eklilü'l-melik dükeli dilde ma'rūfdur ħār ve yābisdür ayva 'acem bih ve 'arab ¹⁷sefercel dir yābisdür **el-bā'** bābā diye fārsi bābūna ve 'arab pābūnçdir

91a ¹issi ve kıridur şızılara nāfi'dur bādām, 'acem aña levz dir issi ve yaşdur ²besbāse issi ve kıridur besfayic 'acem piyāh dir issi ve kıridur beg ³bōrki fārsi şirinende dir issiligde mu'tedildür ve kıridur bōğürtlen bir ⁴adı 'ucdurbilād-ı kemmuñ aña girūya dirler issi ve kıridur baldurı ⁵ķara kim 'acem perseyāvşān dir ve 'arab -kesfenü'l-birdirler benefşe bir adı ⁶benefşiç dirler issidür yaprağı şovuķdur ve yaşdur bişüre 'acem būre 'arab ⁷buraķ dir issi ve kıridur būre'-i ermeni 'acem naħrūn 'arab būraķu'l ⁸ermen dir issi ve kıridur boy fārsi her ğūy 'arab ħelbe dir issi ve ⁹kıridur **el-tā'u** tebāsir 'acem tebāsid dir şovuķ ve kıridur tuhmekān fārisi ¹⁰perbehen ve 'arab baķlatü'l-ħamķa dir bārid ve raķabdur 'arab fücl dir issi

¹¹ve yaşdur **el-cīm** çörek otı ‘acem şevniz ‘arab ḥabbü’s-sevdā dir issi ve ¹² kırıdır çoğan ‘arab kündüs dir issi ve kırıdır sidük yolın açar ve dahı ¹³kavuşda olan taş arıdır iki denkin döğüp dahı ketre nicenesi(?) birle ¹⁴karişdurup yedürelər çigdem ‘acem herbe ve ‘arab cü‘dā dir issi ve kırıdır ¹⁵çügündür ‘acem cuğundur dir ‘arab salq dir bārid ve ratbdur çınār ‘arab delb ¹⁶dir şovuğdur kırıdır **el-ḥā’u** ḥannā dükeli dilde ma‘rūfdur şovuğdur kırıdır ¹⁷**el-ḥa** ḥırū’ aña kene otı dirler issidür göñül dönderür **el-dāl** dublāk

91b ¹dir şovuğdur kırıdır keşür farsı gezd ‘arab cezir dir issi ve yaşdur ²gil-i ermeni ‘arab aña ṭinü’l-ermen dir şovuğdur kırıdır gil-i maḥtūm ‘arab ³aña gil-i yumhir dir şovuğdur kırıdır gülger ‘arab ḳalğas dir mu‘tedildür ⁴kelem ‘arab aña kerneb dir yaşdur şovuğdur kimmūñ ‘arab zīre dir issi ve kırıdır ⁵kendene aña kürat dirler issi ve kırıdır kenüz ‘acem şehdāne ve ‘arab şehdānic ⁶dir issi ve kırıdır güneyk-i ḥaşkuḳ ‘arab hindibā dir issi ve yaşdur eger anı ⁷döğüp şuyın içeler bağruñ süddelerin açar ma‘īdeye ve istiskāya ve bevāşıra ⁸nāfi‘dür köknar ‘arapça çalguze dir issi ve yaşdur kehribā ‘arab kahriba ⁹dirler, issi ve kırıdır güyegi otı ‘arab sater dir issi ve kırıdır **el-mim** ¹⁰mürr-ü şāfi issi ve kırıdır mārul ‘arab ḥaş ‘acem, kāhū dir şovuğdur yaşdur ¹¹māzū ‘araş ‘afs dir şovuğ ve kırıdır māş dükeli dilde ma‘rūfdur, şovuğ ¹²issi ve kırıdır ḳurılığda ve yaşlıgda mu‘tedildür maḥmūde ‘acem saḳmūñiyā dir ¹³issi ve kırıdır endāmdan şafrāyı sürer şerbeti bir denkdür **el-nūn** nişādır: ¹⁴issi ve kırıdır eger anı tūtīyā marazı ile berāber döğüp aḳ düşen göze ¹⁵çekseler aḳın gidere mücerrebdür na’ne ‘arab na’na‘ dir issi ve kırıdır **el-vav** ¹⁶veyl otı ‘arab

haşşu'l-hımār 'acem kähūhar dir yağı idicek kıatı şışleri ¹⁷giderür **el-hā**
helyūn arabcadur 'acem mēcūye dir mu'tedildür **el-yā'**

92a ¹yonca 'arab ratba farsi sebt dirler issi ve yaşdur 'avratuñ südin ²ve erüñ
şehvetin arturur ve anuñ yağı endāmlar ditredüğine ğayet nāfi'dür ³haşşa
kim ħammāmdan çıķup dürteler yuřañ 'arab cağrāya 'acem taħlebdir
⁴řovukdur ve yaşdur yanduk kim aña üştüriğar dirler issi ve kıurudur
'uķalāya ⁵bu kıadar kifāyed ider el-ħařıl cemī' eřyanuñ taħī'atı bundan
idrāk itmek ⁶cāyızdür v'llāhu Teālā a'lem **elli beşinci bāb** bu bābda birķaķ
ķābız ħablar ⁷ve devālar bildürelüm ki ishāl olanlara dermān ve devā irişe
bi-izni'llahi ⁸Teālā cümleden birini kendüm niķe yıllar isti'māl itdüm
tecribe eyledüğümdür ishāle ⁹bir dānesini virüp yatıcaķ yuda üzerine şu
iķmeye řabāħa dek ¹⁰keser eger kifāyet itmezse birin daħı řabaħ isti'māl
ide öyleye dek ¹¹řu iķmeye ve yimek yimeye ve ekşilerden ve kıatı
yağlılardan řaķına bu ķetüñ ¹²hiķ mişli yokdur degmede üç ħabbe muħtaķ
olmaz bi-izni'llahi Teālā řan'atı ¹³budur mürr-ü řāfi ve źamğ-ı 'arabi ve
egir ve ğünlük ve za'ferān ve afyün mezķür ¹⁴eczā'i berāber řaħķ-ı belig
idüp bir dāne yumurda şarısı ile taħmīr ¹⁵idüp noħuddan kıabaca ħabblar
idüp kıuruda řaķlaya dīger ħabb-ı ķābız ¹⁶bu daħı bir maķbül ħabbdur
řan'atı budur ekři enar ğöbegi ve toħumu mersin ve ¹⁷źamğ-ı 'arabi
yigirmişer dirhem ve ğünlük sekiz ve mürr-i řāfi ve egir ve řumāķ ve
afyün

92b ¹onar dirhem ve behmen ve incibār beşer dirhem hep bařķa řaħķ idüp
źamğı ²řu ile iřladup ħalt idüp noħüd miķdārı ħabblar idüp kıavī mizāca
³ikiřer dane ve za'if mizāca birer dāne řabāħ ve aħřām isti'māl ideler

⁴dīger şafrādan olan ishāle mersin yaprağın muḥarrā pişürüp ʔarnına yağı
⁵ideler sakın eyleye mersin toḥumın yidürseler bu daḥı ʔabızdur dīger
⁶göbeği burup ʔan giden ādeme ayvaṭana ve maṣtakī ve günlük ve itūñ aḳ
boğı ⁷yumuşak döğüp ʔaṭrāna ʔarışdurup göbeğe yağı ideler burusın kese
⁸mücerrebdür dīger şu ʔabağın sirke ile pişirüp yiseler fi'l-ḥāl ʔabz ide
⁹ishāli sakın ola dīger ishāli efrāṭ-ıla olan üzüm ʔekirdegin ʔašnīya ¹⁰ʔatup
yidürseler gidere dīger demür şuvarduḳları şuyı ishāle ¹¹içürseler ʔabz ide
dīger ḥernüb ya'nī keçiboynuzı ʔurusın ishāle ¹²yedürseler ʔabz ide dīger
ishāle ḥaṣḥāşı döğüp ılıcaḳ şu ile ¹³şabāḥ ve aḥşām buçuğar dirhem
içürseler ʔabz ide dīger ishāle gül ¹⁴düğmesin ʔurudup döğüp aḳ ʔarnına
içürseler sakın ide dīger ¹⁵lāpaṭa toḥumı tīzdür içinden ʔan gidene nāfī'dür
sancuya eyüdür dīger ¹⁶ishāle iki dirhem ḥaṣḥāş ve bir ʔaşıḳ arpa unı ve bir
ʔaşıḳ ʔaynamış ¹⁷şumaḳ şuyı cümlesin cem' idüp 'alīle yidüreler fi'l-ḥāl
sakın ide

93a ¹dīger ʔarın ağırsına göbek burusına almayı oyup işlegi yirine ²maṣtakī
ṭoldura ʔapaḳlaya daḥı üzerine bir pāre yaş üstübi ³şarup ʔurılı gül içinde
pişüre daḥı yidüreler ayva daḥı mücerrebdür ⁴dīger ʔurşak ağırsına bir
fute'i bökleye içine bir yumurda sındura ⁵üzerine itūñ aḳ boḳunı ipek elegi
tersine ṭutup eleyeler mücerrebdür ⁶dīger bir kişi ishāl olsa ve hem içinden
ʔan gitse zor olsa ⁷behmeni şu ile ʔaynadup muḥarrā ola andan şuyın içe
şifā bula ⁸bi-izni'llahi Teālā dīger eyyühe'l ğariḳūn ishāle yedürseler
mücerrebdür ⁹dīger ishāl-i bevāşıra māzū ve turunç ʔabı ve behmeni sürḥ
ve şevnīz ¹⁰berāber idüp bal ile ma'cūn idüp birkaç gün yedüreler
mücerrebdür ¹¹**elli altıncı bāb** bu bābda müşilātı bildürelim ki beden-i

insāndan ¹²ahlāṭ-ı muhtelifi’i süre şol ğayri ṭabi olan şafrayī ve balġamī ¹³ve sevdāyī ve demī fāsıdleri ihrāc idüp bedenine şıḥḥat vire huşūşā ¹⁴ḥadıṣ-i şerif vārid olmuştur ve ceb’ala gül-i müslim ve müslimān كَلِّك ¹⁵şerbeti vaḥideti مَسْلَمٌ وَمَسْلَمَةٌ اَنْ يَشْرِبَ شَرْبَةً وَاَحَدَةً فِى سَنَةٍ fi sene ya’nī her yılda ere ve ‘avrata bir kerre şerbet ¹⁶içmek vācibdür zīrā bedende marāz ğıdāyı vaqt yimekten ve çok yiyüp ¹⁷muḥumma olmağdan اَلْجُوعُ سَحَابٌ يُمْطِرُ الْعَلَمَ اَلْاِفْلَاطُنُ

93b ¹ imdi ‘azīzüm şol ²kişiler ki yimekte ve içmekte ihtiyār olmayup dāy’imā nefsūñ istediği ³ta’āmlardan men’ itmeyüp ḥadden ziyāde yiyen ādemler her yıl şerbet ⁴içmek lāzımdur huşūşā ‘aleyhisselām bir ḥadıṣ-i şerif buyurmuşdur ki ⁵ḥayru devā iken ölmesi ya’nī otlarınuzuñ yigregi işledendür pes eyle olsa ⁶beden-i insāna şerbetden menfa’atlı nesne olmaz ammā eşribe’i müshilātuñ ⁷nihāyeti yoğdur ve illā şunlar ki maḳbūl ḥükemādandur ve daḥı sırrına vāḳıf ⁸olup isti’māl itdügümüz eşribelerden birisi ḥabbu’s-selāṭındur evvel ⁹derecede balġamī ve şafrayī ve sevdāyī ishāl ider ikinci derece ¹⁰bedeni za’īf ve sust ider üçüncü derecede ‘aklı serāsīme idüp ¹¹bedeni şovudur dördüncü derecede ḳatıldür helāk eyler imdi bunuñ ¹²işlāḥı ketre ve nişāšta ve badem yağı veyā şīr-rūġan ile ve sirke ¹³iledür bunuñ şerbeti bir denkdür bu cemī’i müshilātuñ sulṭānidur ¹⁴zīrā cemī’i sinüñ işin hep bu işler pes bunda olan ḳudret ve ḳuvvet ¹⁵ve ḥiddet ve ḥāşiyet her birinde yoğdur şan’atı oldur ki ketre’i döğüp ¹⁶elekden geçürüp ḥāzır ḳılasın ba’dehu ḥabbu’s-selāṭinī ḳabından ḳıçara ¹⁷daḥı havānda muḥkem dögesin irisi ḳalmaya ḳirişe döne muḳāşser

94a ¹bādemi dahı döğüp ħal olduħdan Őnra ħabbus'-selāfın ile biylece ²ħalt idüp döge ikisi Őey'i vahid ola ba'dehu niŐāsta-i ħoyup girü ³tekrar döge ve bir ħaŐık Őir-rūħan ħatup dögesin andan ketre'i ħatup ⁴girü döğüp alıŐdura ba'dehu yoħurup taħmır idesin kömür unı ile ⁵ħaraca ħabblar idesin noħüd ħadar sekiz dānesi bir Őerbetdür ammā evzānda ⁶cümle eczā berāber ola ve illā üŐlübı budur ki evvel bahārda ve göz eyyāmında ⁷yatacak vaħt üç dāne yuda Őabaħ namāzı vaħtında beŐ dānesin yudup ⁸üzerine bir avuħ issi Őu iċe hem kendüyi ... ısıcaħ duta ve eger yay bahar anlıda ⁹faŐında virürseñ ikindin üç dāne muħlāb virüp aħŐām namāzında ¹⁰beŐ dāne Őerbet yuda ardınca issi Őu iċe oñat arınuħı gibi ¹¹yoħurtlıca yimek yiye yata ve eger faŐında Őerbet virmek lāzım ¹²olsa ıŐmarlaya kim havānuñ ħoŐ luħında gün toħduħı gibi bir miħdār ¹³ta'ām yiye dahı bir sa'atden Őnra üç dāne ħab yudup ardınca ¹⁴bir avuħ issi Őu iċe dahı bir sā'at ħatlana eger sürmezse beŐ dāne ¹⁵yudup 'aħabınca birħaħ avuħ issi Őu iċe ve kendüni dahı issi tutup ¹⁶Őovuħdan Őaħına öyleye ħomaz ayırtalar Őnra yimek yiye dahı kārında ¹⁷ola imdi iy tālīb bu beyānı ki itdüm kendü icthādumdur bu Őerbeti

94b ¹yazda ve güzde yayda ve ħıŐda ve ben bu Şerbeti yüz yaşından tecāvüz ²itmiŐ ħiŐilere virdüm taze-cüvān olup zinde oldu ve ħastalar ki bo-³ħazından bir ħaŐık Şorba geħmezdi anuñ gibilere ki yıllar ile Őāħīb-fırās ⁴idi Őıħħat buldı ve beŐikde oħlancıklara miħdārınca virdüm bu Şerbet ⁵tenħıye'i beden ve tenħıye'i dimāħdur bu Őerbetde müŐāhede itdügüm ħaŐıyyetleri ⁶beyān idersevüz tatvil-i kelām olur tecrībe'i delīl Őıdħdur inŐā'i Allahu ⁷Teālā Őıdħumuz ma'lüm olduħda du'ādan unutmayalar ve

ṭālib kardaşlara ⁸bu aşıde'i murabba'i yazdu tā kim tefşilinde bir midār
denizden atre ⁹ve gūnesden zerre istedi lāl oluna

Murabba'

Mefā'ilūn Mefā'ilūn Mefā'ilūn Mefā'ilūn

Şaha esrār-ı-ikmetden gelūpdūr

¹⁰Buyurmuş azret-i Loman dilerseñ cismūne şıat

Bahār eyyāmı mūshil i

¹¹Ki tā gōrmeyesin 'illet

Vücūduñ milkini emrāzdan ālīş ider şerbet

¹²Bu ten iliminūñ sulanı cāndur dūşmāni anuñ

¹³Marāzdur kim zuhūr eylerse olmaz raatı canuñ

Bu şerbet cezm' def' eyler

¹⁴Sūrer şafrā vū dem fāsıdleri tenden

Vücūduñ milkini emrāzdan ālīş ider şerbet

¹⁵Ayırur balamı hem ıarur şoulcanı senden ¹

⁶Kulun vūaz burı tatar urdın daı senden

¹⁷Vücūduñ milkini emrāzdan ālīş ider şerbet

Mefā'ilūn Mefā'ilūn Mefā'ilūn Mefā'ilūn

95a ¹Yılan 'akreb keler yenge gibi dūrlū 'acāyibler

²ıyān balı gibi gōz gōrmedūk dūrlū arayibler

³Bu şerbetle ıardum nicesin v'allāhi ṭālibler

⁴Vücūduñ milkini emrāzdan ālīş ider şerbet

⁵Beden bir havza beñzer yılda bir kez yusañ anı

⁶Tutar yosun gibi şafrā vü balğam cismivü cānı

⁷Anuñ ğaslı bu şerbetle olur iy cānumuñ cānı

⁸Vücūduñ milkini emrāzdan hāliş ider şerbet

⁹Bunu ol hāzret-i Loqmān iderdi yılda isti'māl

¹⁰Yaşadı nice biñ yıllar cihānda hoş demuḥāl

¹¹Gel imdi yılda bir bu şerbeti iç eyleme ihmāl

¹²Vücūduñ milkini emrāzdan hāliş ider şerbet

¹³Bunuñ bir içmine biñ fülürü virseler kıymet

¹⁴Degildür ecri v'allāhi bi haqqı hāzret-i 'İzzet

¹⁵Ki zīrā kıomaz ādemde az çok zerrece 'illet

¹⁶Vücūduñ milkini emrāzdan hāliş ider şerbet

¹⁷Tevatur birle üstādumdan irişdi bu miskine

95b ¹Nice yıllardur isti'māl iderven bende yirine

²Bunuñ mişli cihānda var-ısa şerbet buduryine

³Vücūduñ milkini emrāzdan hāliş ider şerbet

⁴Didi pīrümki yetmiş yıl bunu halka sebil itdüm

⁵Mekes gibi za'if olanı bu şerbetle kııl itdüm

⁶Bu sefile özüm daḥı marāz cündin hacil itdüm

⁷Vücuduñ milkini emrāzdan hālîş ider şerbet

⁸Gel imdi ğaflet itme iç bu şerbet derde dermāndur

⁹Vücūdın yılda bir pāk itmeyen ‘alemde hayrāndur

¹⁰Nidāyi ādeme şihhat bu şerbet şerbet-i cāndur

¹¹Vücuduñ milkini emrāzdan hālîş ider şerbet

¹²dīger müşhilātdan meşhūr ve ma‘ruf ma‘cūn balġamī ve sevdāyī ve ¹³mālihülyāyi giderür şan‘atı budur kim kābili helile ve qara helile ve belileç ve emleç her ¹⁴birinden onar dirhem ve yunulmuş ve yumşak dögülmüş besfāyic ve dögülmüş ¹⁵yaġıla ovulmuş eftimūn ve üstuq̄tūn müdebber her birinden beşer dirhem ¹⁶yitecek qada bi’l-lahi ma‘cūn ide şerbeti beşden yedi dirheme degindür ¹⁷dīger ma‘cūn-ı müşhil mā‘īdeye kuvvet virür ve taamı hazm ider ve baş

96a ¹vardur ki tizligi sebebinden yāhūd müşhil virmege veyā faşd itmege mecāl ²virmez hafaqān gibi kim demevī ola ve ğayrı tiz‘illetlere bu tiryākden vireler ³ve dahı hayvānatdan ve aḥcārdan olan aġuları def‘ ider gerek müfred ⁴ve gerek mürekkebe olsun ve gerek aġudan evvel ve gerek soñra olsun ⁵ve gerekse aġu ile yidürsünler cemī‘i sinūñ mazarratın def‘ ider bi-izni’llahi ⁶Teālā ve dahı bu tiryāki yigide ve qocaya ve ma‘şūmlara ve qışda ve yazda ⁷vireler ve rub’ ısıtmasına ve şaytarāü’l-ġıbdā ve ğayrısında her ‘illete ⁸münāsib tedbīr-ile viresin ber qa‘id perhīz itdüreler ammā bu tiryākuñ ⁹şerbeti buçuk dirhemden bir mişkāle degindür her kişinūñ mizācına göre ¹⁰isti‘māl itdüresin ve bu tiryāk olduġı yerde tiryāk-i

farūk ¹¹lāzım degıldür zīrā bu tiryāk kifāyet ider hāşıyyetde teğavüti
yoğdur ¹²zerre deñlü tiryāk-i farākuñ ‘ameli asāndur ammā bu müfid ve
muhaşşardur ¹³ve cemī‘i havāşş-ıla mu‘teberdür şan‘atı mi ‘a’i sâ‘ile yābis
ve habbu-l ğar ¹⁴ve zerāvend-i tavīl ve pancı kebere ve cındiyāne ve kıst-ı
mürr-i ve sünbül ve mürri ¹⁵şāfī ve cendebidester ve hannā ve ‘ākırqarhā
ve sezāh ve za‘ferān ve dār-ı ¹⁶çīnī ve fülful-i esved ve dār-ı fülful ve
saliha ve habbı belesan ve қaranfıl ¹⁷ve bezr-i kerefūs ve ferfiyün ve afyün
ve bezr-i pinc ve bulunursa bir loğma

96b ¹marş-ı efi’ eger bulunmazsa girü kamıldür bu cümlesi berāber ola ve bir
bir saħķ ²olunup elene daħı üç edviyye miğdāri kefi alınmış bal-ile ma‘cün
idüp ³altı ay şağladığdan soñra isti‘māl ideler diğeri bu daħı bir tiryākdür
kim ⁴ol yuğaruda beyān itdüğümüz tiryākuñ cemī‘i haşşası bunda
mevcüddür ⁵buña tiryāk-i berş-i ‘isa dirler ya‘nī bir sâ‘atde hāşıyyet
göstermek olur ⁶bu tiryāki şerefeddin şerh idüp hāşıyyetini beyān itmişdür
ammā her ⁷marāza münāsib tedbīr-ile isti‘māl iderler tā kim şayıp gele
şan‘atı ⁸budur cendeyane ve sünbül ve қaranfıl ve dār-ı fülful ve dar çīnī
ve mürr-i şāfī ⁹ve noğud ve zerenbād-ı tavīl ve zerāvend-i tavīl ve zerneb
ve turunç ve afyün ve ¹⁰ve dühin-i belasan her birinden beşer dirhem
fülful-i ebyazve zernīh onar dirhem ¹¹ve ‘ākırı қarhā ve ferfiyün birer
dirhem za‘ferān iki buçuk dirhem afyün ¹²balasan yağını kefi alınmış balda
ezeler ve yağı edviyyeleri yumuşak dögeler ¹³üç ağı bal-ıla ma‘cün idüp
şırçalı żarf içinde alt ay şağladığdan ¹⁴soñra buçuk dirhemden bir dirheme
deñlü herkesüñ mizācına göre vireler ¹⁵ammā bir mişķāl virse ziyān
eylemez belki otuz yıla degin ve hāşıyyeti ¹⁶ziyāde olur altmışa varınca

tenezzüldeür altmışdan şoñra menfa‘ati ¹⁷qalmaz dīger şifat-ı tiryāk
terkib-i eṭibbā’ı mışrı bu tiryāki sulṭān-ı mışrı-çün

97a ¹düzmişler muḳavvī ve müferriḥ ve hażımdur şan‘atı sünbül ve dārçinī ve
zencebīl ²ve ḳaranfīl ve dār-ı fūlfūl ve rāziyāne toḥumı ve kerefūs ve cevz-
ı bevvā ve kebāba ve maşṭakī ³ve za‘ferān ve afyūn ve ḳara halile ve
ḳāḳūle her birinden birer dirhem ve misk ⁴bir denk üç edviyye miḳdārı
‘asel dönmiş ve gözleri yumruḳ gibi ⁵şişüp dünyāyı görmez olmuşdı
ḥükemādan tımar itmedük ādem ḳalmamış ⁶idi daḥı aḥşāma ḳalmaz fevt
olur diyü techizvü tekfīn görülmüş ben daḥı ⁷Allah Teālā için bu tiryākden
üç şabāḥ birer mişḳāl şü ile ezüp içürdüm ⁸dördünci gün şıḥḥat bulup
döşekden ṭurdı şişleri gidüp eyüce ⁹oldı bi-izni’llahi Teālā tecribe delīl-i
şıḳḳdur ben bunı ilham-ı reyyānī ile ¹⁰idüp tekrar tecribesin itdüm kemālını
bildüm ben bundan evvel tiryāk-ı erba‘a ¹¹işler idüm bir gün gönlüme
düşdi ki bu eczā’i biylece cem‘ itsem bu tiryāk ¹²ḳuvvetin daḥı yukaru ḳor
diyü erba‘anuñ eczāsına bunları ilḥāḳ itdüm ¹³hep tecribelerin gördüm
‘ömrüm olduḳça tiryāk diyene bunı virdüm şan‘atı ¹⁴budur cintiyāne ve
habbu‘l-gar ve mürri şāfī ve zerāvend-ı ṭavīl ve habdutan ¹⁵ve tiryas ve
çigce tiryāk hep berāber üç ağırı bal-ıla ma‘cūn idüp isti‘māl ¹⁶buçuk
dirhemden bir mişḳāle degindür ve v’allāhu Teālā a‘lem ammā bu kitābda
tiryāk ¹⁷bābın şoñra yazduḳumuzdan maḳşūd budur kim cemī emrāz ve
eşḳām

97b ¹tiryāklar ile zā’ıl olur cümle dertlere dermān tiryākdur bi-izni’llahi Te‘ālā
²ammā iy ‘azīz bilmiş olasın ki iflātūn bu kamilatda cemī’i ṭibbī cem‘
eylemiş ³ma‘rifeti اَلطَّبُّ بِالضَّبَّةِ بِالسَّتَعَيْنِ وَالرِّفْقُ بِالْأَيْدِي نِ. ³ma‘rifeti

160b ⁴ وَمَعْرِفَةَ الْمَرْضَى أَيَنَّ الْمُرَاعَاتِ السَّنَّ وَالْبَلَدِ وَالْمَزَاجِ

[elli yedinci bab ⁵bu dağı lařif řerbetler beyānında dir ki beden-i insānı emrāz ve eřkāmdan ⁶müberrā idüp řiřhata sebep ol' a'za'i ra'iyye nāfi' ve mizāc-ı insānda ⁷olan emrāzı def' ola řıfatı oldur ki bir ma'cūn-ı cāvidāndur ki řazret-i ⁸Lūkmān naql iderler Farisi naql olunmıřdır ammā bu Nidayī fařir Tūrkiyye ⁹tercime itdüm ve biřirmesini beyān itdüm tā kim ğayr-i maacini biřürmege ¹⁰murād olundukda biřirdüğde řařā olunmaya

Nazm

Nidāyi faşir ¹¹didi Lokmān hekīm pürhürde

Yedi 'illet var benī ādemde bed

Biri fālic nīmten dirler āna

¹²Hař ırağ itsün anı öñdin řoña

Birisi 'ırķu'n-nisāya zaşmeti

Kimseye virme bārī bu 'illeti

¹³Biri kim řehvet zebūn eyler anı

Hem sülsü'l-i bevldür anuñ biri

Birisi şulunç iy řafā

161a ¹Çok kişi görür bu 'illetden cefā

Birisi dağı bevāřırdır anuñ

'İlleti cism içre zāhirdir anuñ

²Baş gözden derdi ey 'amū

Cümle bunlar nazildendir řamū

Bel řovuķluğu bel ağrısı dağı

³Hem mefaşıl ağrıları ey aği

Kamu ‘illet şovukdandır şehā
Var ise cismiñde it anı sehā
⁴Dir iseñ derd ile var mı çāre hiç
Gitmek olur mı beden ayru sac
Hazret-i Loqmān ol şahib hüner
⁵İlm-i hikmetden buña ma’cün ider
Cem’ idüp birnice a’zā’i kebīr
Adını ma’cün-ı cāvidān dir
⁶Yillari taḥlil ider hem balgāmı
Def’ ider cümle derūnuñdan ğamı
Ger çok ma’cūnı terkīb eylemiş
⁷Cümlesinden bunu terġib eylemiş
Görmeyin dersen bu cümle ‘illet
Bu ma’cūndan bulasın şıḥḥati
⁸Yigide ma’şūma pīre vir anı
Tā ölinca ḥayrla añā seni
Dertlerin dermānıdır bil iy ‘azīz
⁹Bu ider cisminde emrāzdan temīz

Dert viren Allahdır dermān anuñ
Bu sebebden luṭf anuñ iḥsan anuñ
¹⁰Ger bunuñ eczāsını eyle su’al
Diñle imdi diyem şahib kemāl
Cevz-i bevvā ve қaranfil қākūle

¹¹Dārçīnī safra ve emlec bile
Tayyib sünbül ol mübârek hoş büy

İtmiş anı haq tebârek hoş büy

¹²Hep beşer dirhem tuşup eczâları

Saḥḥ idüp cem' ide bu ğurreleri

Bunı yazmış bir rivâyetde daḥı

¹³Hüb olur bir denk müşkile ey aḥı

Za'ferân afyün bunları hemîn

Cümle ol olur bulur ey nūr-ı 'ayn

161b ¹Üç bunuñ ağırı şâfi bal-ile

Ki kıvâma gelmiş ol bu ḥâle

Hem yemesini bunun mişḳâl it

²Gice gündüz anı isti'mâl it

Şifâ bulunca kesme âresin

Tâ ki rencin görmeyesin kâresin

³Şöyle kim barmaq tıyar tıymaz tamâm

Karıp eczâ'ı qarışdır ey ḥümâm

Derdüne dermân virdükde ḥudâ

⁴Bu Nidâyi derdmende it

Du'â farisiye nazm olmuş bu kelâm

Türkiyye tercime itdüm vesselâm

⁵Ma'cün miski beldeki bürüdeti ve rütübeti def'ider mesane'i pāk ider ve

acı ⁶acı gelen ṭamlaları keser şovuk şovuk gelen menî'i kızdırır bu ḥalli

⁷âdemüñ oğlı kızı olmaz ve mecra'i demdür ve'aruḥ süddelerini açar eger

yarar ⁸ğıdalar yiyüp perhiz ider tiz hālāş olur ve bunlardan ğayrı otuz üç ⁹fā'idesi vardır. Calinos ve iflātūn eyderler ki terkiḅ budur zıkr olunur ¹⁰bu terkiḅ bir denk misk ve seliḥa ve sūnbül ve sārāc-hindi cintiyāne'i ¹¹ruḥı ikişer dirhem ve kimmūn ve kerefūs ve maştakī üçer dirhem ve 'ūd ve ḵaranfıl mürrü şāfi ¹² buçuğar dirhem eczā ağrı 'asel ile saḥḵ idüp 'adet üzere

162a ¹ma'cūn idüp şabāḥ ve aḥşām bir miskāl isti'māl ide yazan bi izn-i hudā şifa hudā ²bula ma'cūn-ı sūnbül fā'idesi bi ḥarir (?) ḥuşūşā cimā'a ğayet muḵavvidir ³sūnbül ve bes bāse ve cevz-i bevvā ve ḵaranfıl çörek otu ve ḵākūle ve dārçin ⁴buçuğar dirhem ve ḥaşlanmış aḵ süsen altmış dirhem evvelā ayruc aḵ süseni ⁵muḥkem döğüp yaḵı eczā'ı saḥḵ idüp ğubar ide üç ağrı kefi alınmış bal ile ⁶idüp mahlende isti'māl ide ma'cūn-ı misk evvelā deherde ğenini bıçağ-ıla toğra ⁷yup bir çölmeğe ḵoyup şu ile ḵaynadasın ḥatta ḵuvveti şuya çıḵa ba'dehü bir bezden ⁸süzüp bir miḵdārını daḥı bıçağ-ıla toğrayup pāk ide şonra ol ḵaynayan şu-ile issi ğünde ğüneşe ḵoyup perverd ide ve şuyı eksildükçe ¹⁰ ol ḵaynayan şudan vire ve ḵarışdura tamām ol şu'ı içe perverd ¹¹olduğı oldur ki pişmiş ğibi ol ba'dehü biraz bundan ve bir dirhem 'udu'l-¹²ḵahr ve bir buçuḵ denk zencebil on dirhem serçe beynisi ¹³ḵatup şeker ile veyāḥūd bal-ıla 'adet üzere ma'cūn ideler

162b ¹mahallindeüç dirhem isti'māl ideler daḥı üzerine üç ḵadeḥ ²şarāb-ı müşelleş içeler ve eğer carrisi (?) daḥı olursa cümlesin teselli ³ide ma'cūn Ya'ḵub ḥekīm kendi risālesinde böylece tafşil itmişdir ⁴zıkr olunur deherdeğeni ma'cūnuñ ğiç ğayrıya beñzeri yoḵdur 'acāyib ⁵ve

ğarāyibdendir fe-ammā fā'idesi çokdur deherdeginine cem' idüp ⁶ve kurıdup dögeler ve bir şişeye koyup yaşından dahı düşürelər ⁷ba'dehü anı dögüp ve şuyunu çıkarup şıklar ol şudan otuz dirhem ⁸ve kurusından on dirhem bunları şişeye koyup aşā koyalar tā kim ⁹kırk gün tura ol içinde olan şu kurıya ılışa anun on dirhemine ¹⁰bir dirhem zencebıl kıata bal ile ma'cün ide vaqt-ı hacetde on dirhem ¹¹yiye ve eger kurusından bala kıatmayup üç dirhemine beşer dirhem şuyundan ¹²kıatup ve kıara inek südi kıatup bir dirhem zencebıl ve bir dirhem dārçinī ¹³kıatup içeler 'azim fā'ide göreler esrār-ı hükemā eṭibba'i mütekıaddiminden

163a ¹rivāyet olunur ki ḥuşūşā cimā'a tecribe ve isti'māl ile bulmuşdur evvelā ²deherdegeninden bir dirhem ısıbanağ toḥmı iki dirhem sünbül-hindi ve hindistan ³kızı içi bir dirhem ve dārçin dört dirhem bu cümle'i muḥkem saḥk idüp ⁴ve eyleyüp veyā şeker veyā bal ile ma'cün idüp maḥallinde bir dirhem ravend-i ⁵çı çı'ineyüp yuda ba'dehü bu ma'cündan yiye cimā'a şol kıadar kıuvvet ⁶vire kim kıyasa gelmez ḥatta zekerini şovuk şu ile yumayınca kıvāmı gitmeye ⁷ma'cün simsim eṭibba ve ḥukema yanında meşhürdür şıfatı oldur ki simsim ve fındık ⁸ve badem ve taze cevz ve fısdık içi ve ḥaşlanmış ağ susam ve cevz-bevvā ve şakākül ⁹altışar dirhem ve hindistān kıızı içi bir dirhem bu cümle içleri dögüp ¹⁰çiriş gibi ola yoğursan dahı ğubar idüp şeker yā bal ile ma'cün idüp ¹¹maḥallinde üç miskāl yiye cümle fā'idesin ma'ā'da cimā'a şol kıadar kıuvvet ¹²vire kim kıyās gelmez ma'cün ḥarir-i ḥafaqāna vir kıana ve istiskāya ve şafrāya ¹³ve sevdāya ve balğama nafī'dir ve cimā'a münāsibdür şıfatı oldur ki der mebādem

163b ¹der mebāde(?) mıŝr ve ʔurunç kabuğı beşer dirhem ve delinmeden incü ve afyün ve ʔam ²ibrüŝim bir dirhem sünbül ve ʔāķüle buçuğar dirhem zencebıl ve dār-ı fülful ikiŝer³denk bu cümle’i muĥkem döğüp ve ibriŝimi ʔurde miķrāŝ-ıla ʔograyup ⁴eczā’i mezgureye ʔatup tekrar döđe ince elekden geçüre ve muşaffa ⁵nīm ʔıvām bal ile ma’cün idüp bir şırlu ʔabda ʔıfz ide maĥallinde ⁶bir dirhem yiye eğer cimā’ itmek dileseñ bu ma’cün üzerine noĥüd ⁷ile pişmiş ʔavik ʔılasın ki üstüne ʔaranfıl ve ʔavlicān ve dārçin ⁸bu eczāları berāber döğüp üstüne eküp yiye ‘acāyip göre dığer ⁹ıtrıfıl kebir zekeri ʔā’im ider ʔara helile ve belile emlec ve dār-ı fülful her birinden ¹⁰üçer dirhem kebābeve zencebıl ve buridan (?) üçer dirhem ve cevz-hindi ve ŝakā ¹¹ķül beşer dirhem ve lisānü’l-aŝāfurve igde’i maķŝere ve şeker onar dirhem ¹² ve behmenler ikişer dirhem bu cümle’i muĥkem ŝaĥķ idüp eleyüp sade şığır ¹³yađ-ıla ovalar ŝoñra iki ağrı bal ile ma’cün idüp aç ʔarnına cevz ʔadar yiyeler

164a ¹ıtrıfıl şığır issi* sustlugına ve bevāŝıra ve dühn-i ŝāfıligine devādur ²ŝıfatı oldur ki şarı helile kaba (?) helil ve belile emlec bu cümle’i döğüp berāber ³sade yağ-ıla veyā bādem yağ-ıla ovalar andan ŝoñra bal ile ma’cün idüp yiyeler ⁴bunuñ isti’māli üç dirhemdi’ bu ma’cün esrār-ı ĥukemādandur bağlimus ⁵çekmeden mısır u yedir aķlı ziyāde ider ve göziñ nurını arturur ve dimağı ⁶tenķıye ider ve bedende olmiŝ ‘illetleri bā cümle giderür baş ve ʔulaķ südde ⁷lerini açar ve sem’i ʔavı ider ve insāni semirdir ve ‘aza’i re’ise ⁸ķuvvet virür hiç elem ve zaif ve hekīm İflāṭun otuz beş fā’ide ⁹yazar ehline ma’lumdur şıfatı oldur ki şarı helile ve kabı

* Kelime okunamamıştır.

(?) helile ve belile ¹⁰ve kabuqlar ve emlec ve belilec ve dar-ı fülful üçer dirhem ve besbase ve zencebıl dırder ¹¹dirhem şakākül bir dirhem lisānū'l-aşafür beşer dirhem dārçin yedi dirhem ¹²susam yigirmi dirhem bu cümle'i sahq idüp ğubar ide şoñra nim kıvām ¹³bal ile ya şeker ile ma'cun ide kırk gün arpa içinde hıfz ideler tamām birude ola(?)

164b ¹maħallinde üç miskāl ılıcaq şu ile şerbet idüp içeler ıtrıfil kebire ²gibi fā'idesi çokdır ma'lum ola ma'cün kat'-ı şehvet evlād istemeyen ³kimselere münāsibdür cimā'dan ihtirāz olan kimesne on dirhem nic engüşt ⁴semiz iken lağard ider ma'cun rāziyāne ve kimmün ma'denus toħmları ⁵berāber ve her zinhüş ve büre bunlaruñ ağacından vezridüp ⁶dögüp ve eleyüp bal-ıla ma'cün idüp bir miskāl yiye murād üzere arklıya ⁷ma'cün * budur ki göze inen aq şu'ı giderir ve göz yaşarma ⁸sın ve tonuqluğı izāle ider ve gözi rüşen ider muqavvīdir ve kulunç ⁹ve yürek ve bevāşır yelini şancuya tiryākıdır daħı tiz bu faqir bu ma'cünü ¹⁰nice yıllar ħalka virdim isti'mal idenler çok fā'ide gördiler şıfatı budur ki ¹¹egir ve zencebıl ve rāziyāne toħmı cümle'i berāber idüp üç ağrı 'aselıla ma'cün ¹²idüp cevz-i bevva kadar yiyeler aħşam ve şabaħ isti'māl oluna ve hem tecribe olunmuşdur ¹³ġaflet olunmaya ma'cün devāyı bu daħı 'azim müneffi' ider bil şovuqluğına ve bil

165a ¹ađrısına ve sülisü'l bevre ve ağız qoħusına ve ħazmı ta'āma ve öksürüğe ve bevāşır ²rencine begayet nāfi'dir şıfatı budur ki bellüt otuz dirhem anısün ³ve kimmün onar dirhem çörek otı yigirmi dirhem anduz köki ve meyān balı beşer ⁴dirhem qaraquz on dirhem 'asel üç yüz dirhem mu'tād

* Kelime okunamamıştır.

üzere ma‘cūn ⁵idüp şabaḥ beşer dirhem yiyeler ma‘cūn-ı cemacime aña
karakuz dirler kısıq ⁶yellerini tağıdur beğayet laṭif ve mücerrebdür
irişincedir hikāyet ⁷islambol bir ḥātuna şahibetü’l-firaş olup şol memesi
⁸altından bir sancu peydaḥ olup leyl ü nehar feryād fiğan idüp ⁹ḥali
maḥalle qomşuları ḥatunuñ feryādından ‘aciz oldılar ittifaḳ ¹⁰bir gün ol
‘avrata beşer dirhem bu ma‘cūndan virdüm üç gün yeyüp ¹¹bi-emrillāh şifā
bula ḥalāş oldu şıfatı budur ki karakuz altmış ¹²dirhem meyān balı beş
dirhem ve maşṭakī üç dirhem günlük beş ¹³dirhem cündibidester iki dirhem
egir iki dirhem incibār üç dirhem ‘asel

165b ¹‘asel iki yüz dirhem bu cümle saḥḳ idüp eleyüp bala qoyuldurup ²‘adet
üzere ma‘cūn idüp yiyeler diğeri cimā‘a kuvvet virüp ³menī’i ziyāde ider
ve mi‘de’i pāk ider ve ta‘āma ḥaşm götürür ⁴ve daḥı derūnında olan yeller
tağıdur bögrege ve cigere kuvvet ⁵virür bunuñ ḥaḳḳında bakraṭ hekīm
buyurmuşdur ki ‘acebdir şol ⁶kimesne ki bu ma‘cūnı isti‘māl idüp ve ḥāline
münāsib ta‘ām ⁷iyüp ‘ömrinde ṭabibe muḥtāc ola şıfatı budur ki anisūn ve
⁸kerefūs toḥmı ve şalgam toḥmı onar dirhem gül yaprağı iki dirhem ve
mastaki ⁹qaranfıl ve ‘āqır qarha ve ‘ūd bir dirhem bu cümle’i başqa başqa
saḥḳ ¹⁰idüp elekden geçirüp üç edviyye kadar kefi alınmış balla ma‘cūn
¹¹idüp birer mişkal yiyeler soñra nef‘ini müşāhede ide diğeri ma‘cūn
¹²feryād ve * cümle * vezire sakın ider şıfatı budur ki
afyūn ¹³ve za‘ferān ve sūnbül ve qāḳūle ve sürencān ve ‘āqır qarha ve dār

166a ¹ ve dār-ı fūlfül beşer dirhem zikr olunan eczāları saḥḳ idüp ve eleyüp
²mu‘tād üzere ma‘cūn idüp qaviyü’l-mizāc bu çok mişkal şabiyane

* Kelime okunamamıştır.

³mikdārınca vireler dīger ma‘cūn Ebu ‘Ali sina balgāmı at ider ağızdan ⁴gelen ara Őuya ekser bedende olan yelleri tall ider ve yūregi ⁵av ider avuda olan aŐı eridūr ve bevāŐırı def ider ⁶ve cimā‘a uvvet virūr ve bil arısna nāfi‘dūr Őıfat budur ki ⁷nanā tomı ve hevi tomı ve ura ot tomı on ikiŐer dirhem ve ⁸besbāse ve aranfl ve maŐtak ikiŐer dirhem ve ‘āır arha ve ‘ud ⁹buuar dirhem ve misk yedi ekirdek ‘asel veyā Őeker yūz elli ¹⁰dirhem bu eczā‘i mukem sa idūp ıvām buldurup ‘adet ũzere ¹¹ma‘cūn idūp avyū‘l mizāca ũ dirhem za‘ife mikdārınca vire ¹²ler Őar‘a rencine ma‘cūn afyūn ve ‘āır arha ve besfāyic ve Őabır usutur¹³ bu zikr olunan eczā‘i berāber sa idūp elekden geirūp

166b ¹geūrūp ve ekirdegi ımıŐ ızl ũzūm ile arıŐdırup ma‘cūn ²gibi bir hafta cevz-i bevvā adar isti‘māl idūp nef‘in meŐāhade ³eyleye dīger ma‘cun-ı felāfese fūlfūl ve dār-ı fūlfūl ve zencebl ve de ⁴ve dārnı ve emlec ve belilec ve Őaytaric ve zerāvend-i mudahrec⁵ve zerde-cūb ve pāpūn ve kōknar ii ve cevz-i hindi ii ⁶ve aŐŐatū‘l-Őa‘leb bu cūmle‘i berāber sa idūp elekden geūre ‘adet ⁷ũzere ũ arı bala ıvām buldurup ma‘cūn ide Őabā ve aŐām ⁸find adar isti‘māl ide dīger ma‘cūn nebi ‘aleyhisselam rivāyet olunur ki ⁹bu ma‘cūnı Cebrā‘il ‘aleyhisselam azreti Resūlullah Őallallāhu Te‘ālā ¹⁰‘aleyhi vesellem azretlerine ta‘lim itmiŐdūr ve eŐāb da azreti Resūl ¹¹ullahdan ta‘lim itmiŐlerdir ‘azm nef‘ bulmuŐlardır bu cūmleden ¹²evvel vec‘ı mefāŐıla ve bi‘l-cūmle Őovudan olan marāzlara nāfi‘ olup ¹³mi‘deye uvvet virūp ũksūrūge ve ulunca ve aız ousına ve bevāŐıra

167a ¹ve meşaneye bi'l-cümle ve zaḥmetlere ve ta'ām ḥazmına ve iştihāyı kavī idüp ²kalbe feraḥ ve cimā'a kuvvet vire şıfatı budur ki havlencān ve zencebīl ve ³dārçīnī ve kebābe ve қaranfīl dörder dirhem fūlfūl ve besbāse ve şaқāқūl üçer ⁴dirhem fūlfūl-i ebyāz ve za'ferān beşer dirhem ve maştaki ve 'ūdu'l-қahr ikişer dirhem ⁵ve misk bir denk eczā'i mezkūre saḥḥ idüp eleyüp iki eczā ağı ⁶bal veyā üç ağı şeker ile 'ādet üzere ma'cūn idüp günde ⁷bir dirhem isti'māl oluna dīger hubbū'l-eyaric ve menāfi baş ağırsına ve ⁸mi'deye ve vec 'i mafāşıla ve қulunca ve sust endām olana ve nim ten ⁹zaḥmetine ve ağız göz egildüğine ve dil ağırlığına ve siñir ağırsına ve balgamdan ¹⁰olan sıtmaların cümlesine nāfi'dür ve a'zā'i re'ise kuvvet virür ¹¹veyā bi'l-cümle nef'i çoқdur şıfatı budur ki sūnbūl ve seliḥe ve dārçīn ¹²ve za'ferān ve maştakī ve maştakī ve habbu'l-belesān ve asarun birer dirhem ¹³şabr usқuturi on altı dirhem kifāyet miқdārı şeker ya balla ba'de'

167b ¹қıvām muhkem қarışdırup hablar ideler dīger ma'cūn nāfi' evlād ²isteyen ādemlere vireler mūnāsibdür beğāyet laḥīfdür sināmeki ³on iki dirhem yūzerlik toḥmı altı dirhem çörek otu dört dirhem ⁴bādem altı dirhem bu cümle'i saḥḥ idüp çig bal-ıla қarışdurup ⁵bile nar günde beşer dirhem isti'māl ideler ammā bir nuşhada ⁶daḥı yūzerlik on iki dirhem çörek otu sekiz dirhem buḥūr evvel ⁷gide yegdür tecribe delīl şādıқdur dīger devā'-i misk ḥafaқāna ⁸ve oğlancıkların yūregi yeline fā'īdesi çoқdur şıfatı budur ki ⁹sūnbūl-hindi ve seliha ve saric-hindi eger bulunmazsa ¹⁰sūnbūl anuñ bedelidür ve cintiyāne'i rūmi ikişer dirhem ve za'ferān ¹¹ve kimmūn ve kerefis toḥmı ve maştakī üçer dirhem mürrü şāfi dört ¹²dirhem ve 'ūd ve

ķaranfıl buķuđar dirhem ve misk bir denk bu eczā-i ¹³mezkūre'i saħķ idüp
üç edviyye ağrı kefi alınmış bal kıvāma

168a ¹getürüp ma'cün idüp günde bir miřķāl yiyeler Ķuťbu Aķ řemseddin
²ħazretlerinüñ bundan muķavvī ma'cünı yoķdır şıfatı budur ki zencebīl ve
anıñun ve ıřırđan ³toħmı ve topalaķ ve günlük ve heviç toħmı ve anduz
köki ve havlıncān ve yüzerlik toħmı beşer ⁴dirhem ve ķaranfıl ve dārçīn ve
mařtakī üçer dirhem ve cevz-i bevvā ve za'ferān dörder dirhem ve çörek
⁵otı otuz dirhem ve bellüt altışar dirhem ķurumuř buğday otı yüz yigirmi
dirhem ⁶bu mezkūrları bi'l-cümle muħkem saħķ idüp iki eczā ađrı balı
ķıvāma getürüp ma'cün ⁷idüp iki dirhemden üç dirheme değin isti'māl
ideler diğer ma'cün Aķ şem ⁸seddin bu faķīr bu ma'cünı çoķ etdüm nice
fā'idesi ve ziyāde menfa'atin ⁹gördüm oğlu ve kıızı olmayana ve erlikden
ķalanlara ve sülsü'l-bevl ¹⁰ve beli ağrıyana ve bel şovukluğuna ve baş
çegzinmesine ve şa'ām haşmına ¹¹ve sancuya ve diz ve omuz ağrılarına ve
ķulunca ziyāde nāfi'dur ¹²ammā biz bu vezn üzerine yaptık çörek otı ve
zencebīl ¹³ve sa'de ve heviç toħmı ve şoğan toħmı ve anıñun beşer dirhem

168b ¹ve dārçīnī ve dār-ı fülful üçer dirhem ve üç dirhem daħı kebābe ve
mařtakī ²ve günlük ve egir ve za'ferān ve ķaranfıl ikişer dirhem ve
havlıncān dört ³dirhem ve cevz-i bevvā üç dirhem ve bellüt unu altmış
dirhem ve kav ⁴rılmıř buğday unu yüz yigirmi bu cümle'i bařķa bařķa
döğüp ⁵eleyüp iki eczā ağrı balı kıvāma getürüp ma'cün idüp üç
⁶dirhemden beş dirheme varınca isti'māl ideler diğer nuşıdar ve bu ⁷nuñ
pişirmesi ğayrı ma'cünlara beñzemez şıfatı budur ki yüz otuz ⁸dirhem
eflec řāfi şu-y-ıla ķaynadup muħarrā olunca ve şuyunu eksik ⁹itmeyeler

pişüreler ba‘dehū kaynadup bir yeñi kıldan yapılmış et ¹⁰torbasında süzüp tekrar bezden süze kıllarını pak ¹¹ide ol şuyu tencireye koyup kaynada tamām birāz kaynaya ¹²ba‘dehū dört yüz dirhem şeker veyā bal katup tamām kıvām bu ¹³lunca kaynada ba‘dehū altı dirhem gül kurusu ve beş dirhem topalak

169a ¹ve maştakī ve asarun ve sünbül üçer dirhem ve zeremebat(?) ²ve za‘ferān ve kākūle ve dārçīn ikişer dirhem ve iki dane cevz ³bevvā bunlaruñ cümlesini başka başka döğüp eleyüp üç ⁴eczā ağırlı bal-ıla kıvām virüp muhkem qarışdura ba‘dehū ⁵bir hoşkaya koyup bir ay kadar arpa içine koyasın bir zamān ⁶tura ba‘dehū dört dirhem isti‘māl oluna fā‘ide korquya ⁷ve hafakāna ve ağız rāyihasına ve beñiz şarılığına ve saç ⁸ve şakal ağırmasına ve müştred olmuş bevāşıra ve tiz kocamağa ⁹ve mi‘de hazmına nāfi‘dür ve tamarlara kuvvet virür ve ‘atşı ¹⁰giderür ve bevāşır kanını keser ve cimā‘a kuvvet virür ¹¹ve harāreti galıza‘i def‘ ider **elli sekizinci bab** afyūn ve berşe ¹²mübtelā olanlara bedeliyye beyānındadır halāş olduqda bu Nidāyi ¹³faķiri hayru du‘ādan firāmuş itmeye zīrā şimdi yiñi zamanda

169b ¹halkuñ ekseri bir sebep ile keyfe mübtelā olurlar soñra ²vücūduna za‘af gelüp hizmet idemez olur ve ³itdügi taķdirce murād üzere idemez andan soñra keyfi ⁴kaṭ‘ heves ider imdi sevāb kaşd-ıla bu bedeliyye-i ter⁵ kib itdim ki halāş olup şafa keyf dedikleri ‘aşķ-ı ilahi ⁶dür ki ve sebile‘i hazreti zāt Barīddür yohsa zamane zura- ⁷fāları gibi müskirat ve münkirat ve kimi berş ve afyūn dedikleri muzarratı ⁸keyfi ittiha idüp rah-ı nāşavāba gitmişlerdir haķ subhānehū anlar gibileri halāş ide

Nazm

⁹Her ādemde vardır bu ‘aşk-ı ezel

Olupdur ezel-i kısmet lem yezel

¹⁰Acular bu ‘aşk-ıla gülşende gül

Fiğan etmeyen anda bülbül değil

¹¹Kim rüşen olursa esrār-ı ‘aşk

Derūnında qalmaya inkār-ı ‘aşk

¹²Kimi ‘aşk yok yere itdi telef

Kimine nūrı haq verdi şeref

¹³Şunuñ kim ola ‘aşkı şeydā olur

Cihān halkı içre ol rüsvā olur

170a ¹En evvel ider ār-ı nāmı terk

Ṭutar dāmın ‘aşkı cān-ıla berk

²Olur ‘aşk odı vardığınca ziyāde

Aña el virür ‘aşkla her murāda

³Şu kim ‘aşk-ıla sürdi dil-i cihānı

Görür her qanda olsa ‘aşk ehlini

⁴Bulan lezzetini bu ‘aşk-la tamam

Olur iki ‘alemde ehl-i kerem

⁵Çünkü ‘aşk-ı ezel bahşa-yiş haqdur

İmdi lāyık budur ki erenlerdür

⁶hānķah-ı hindi cer‘adan muħabbetden esrār-ı ‘aşķı ekil idüp ve İlahā
⁷ħayrān olasın zirā keyfiyyet ‘aşķ-ı ezeliğür ğayr-ı müskirat bir laħzalıķđur
⁸anuñ ğün ehli ‘arķan mabeyninde i‘tibār yoķđur ve hem buyurmuşlar ⁹đür
ki ehl-i keyf olan kimse ol ħalden mürcü etmeyince da‘ire‘i ¹⁰‘irfana
ķadem başamaz imdi ehli diller ķatında ķadr-i ķıymeti olmaz imdi ¹¹ol
nesne‘i isti‘māl münāsib degildir ki pes imdi Arapķa ¹²cümlesinde ferāğat
itmek asāndır ammā afyūn ile berşden fariĝ olmaķ ¹³müşkildür imdi bir
kişi ki bu gibiden ħalāş bulup bizim vaħdeti

170b ¹mürşid-i kāmil elinden cür‘a-i ‘aşķı nüş idüp mesti lem yezel olmaķ
dilerse ²bedeliyye‘i isti‘māl idüp asān vech ile ħalāş bula amin ³bedeliyye‘i
afyūn bu terkibi faķīr cem‘ idüp bi-hasebu‘l-‘aķl icad itdüm ⁴nice
kimselere asān vech-le afyūndan ħalāş etdüm ve kerratle tecrube ⁵etdüm
şifatu oldur ki afyūn ve neft yaĝı ve ‘üdu‘l ķahrı ve meyān balı ⁶ve her
birinden onar dirhem ferfiyūn üç dirhem ve egir ve zencebİL üçer dirhem
⁷ve ķaranfİL bir dirhem ve zamĝ-ı ‘arabi otuz dirhem bu mecmu‘ını cem‘
idüp ⁸birbirlerine muħkem alışdurup noħud ķadar ħablar idüp her ne ķadar
⁹afyūn yirse bu ħabbuñ birisi ķadar ğıdasın ķaldurup bu ħabbuñ ¹⁰üç
dānesini aña bedeliyye yeye yaķı naķış ğıdasını daħı yiye üç ğünden
¹¹şoñra birisini gidere ertesi birin daħı gidere iki ğünden şoñra ¹²ğıdadan
bir ħabbe ķadar yine giderüp aña bedel yine üç ħabbe yiye ¹³bu țariķ-ile
ğünde on dirhem afyūn yiyeñ āđemi asān vechle ¹⁴zaħmetsiz kesmek
ķabildir nice kere tecrube olınmışđur ğaflet olmaya

171a ¹bedeliyye‘i berş bu bedeliyyenüñ keyfiyyeti ve rengi ve lezzeti berş
gibidür ve şol kimesne ki ²cimā‘a ķadir olmaya cimā‘a ķadir ide ve beñzi

kızardır ve öksürüğü keser ³ve ‘aqla cevlan virir ve hini müsahebbede talakat verir ammā ⁴bunuñ isti‘mālī bir kimse ne kadar berş yirse ğıdası kadar farazi ⁵dilirse zevk ve şevk için veyā muşahib idüp seri‘ul ⁶lisān için yisün yarındası yisün yene yimesün ⁷aşlā zarar virmez dilerse beş güne yisün beş gün yimesün ⁸aşlā zaħmet virmez ve elem çekmez bu sa’ir bedeliyyeye kıyās olmaz bu terkibi ⁹kendim ihtiyār itdüm haq sübhānehü ve Te‘allānūñ ‘inayeti nice yüz ādeme ¹⁰bu ma‘cūn ile berşden halāş itmişizdir ğaflet olunmaya şıfatı ¹¹budur ki za‘firān iki dirhem maştakī beş dirhem ve yüzerlik toħmı yüz dirhem ¹²afyūn beş dirhem ve ferfiyun iki dirhem ve ‘ākır qarha beş dirhem bu mezkurları ¹³muħkem saħk idüp bal-ıla ma‘cūn idüp bir hoqqa içinde hıfz ide bir ay

171b ¹tura soñra isti‘māl oluna **elli toquzıncı bāb** insāna ²nāfi‘ tiryāklar beyānındadır cümleden biri bu ma‘cūn-ı burussa’a kim tiryāklarūñ ³ğayet nāfi‘dur ve tiryāq-ı farūqdan farkı yokdur ol kadar nāfi‘ ⁴çoqdur ki eczānuñ ħarāret üzere olanlarından veyā ⁵bislerinden ve raṭabbārid olanlarından cem‘i itdüm ki cümle fevāyid mev- ⁶cūd ola ve her qanqı ‘uzuva bir maraz işābet itse elbetde ol ‘uzvu ⁷kendi mizāc ṭabi‘atında müteğayyir olur buña ğalebe’i müfrediyye ğahı ⁸mürekkebe vaqı‘ olur imdi bu tiryāquñ rūḥ-ı insāniyyenūñ ‘arız ⁹olan marazı i‘tidalle taħvīl idüp şıḥhat bedene sebep olur ¹⁰pes imdi bu tiryāquñ nef‘i şol marazlar ki narıdur ve hem ħarāre- ¹¹tidür anları fark ider meşelā ħummā muħrıqa gibi bu tiryāq yinse ħarāreti ¹²def‘ ider ve eger maraz-ı burūdet üzere olsa meşelā sıtma ditre- ¹³mesi gibi veyāḥūd ādemi şovuq alsa bu tiryāqdan yise ol ādemi

172a ¹hoş hal ider ve dahı şol hasta ki 'ilâcdan nâ-ümîd olsa ²aña dahı bu tiryâkden virseler dermândur ve her ne kadar müşkil ³murâdı ve marazı olursa bir fazl-il'lâhi Te'âlâ anı dahı def' ider ⁴pes imdi menfa'atini dahı beyân idelüm bir mikdâr cümleden biri bedene ⁵ kuvvet ve câna rahat virdü insânun ğamını def' ider ve hafakâni ⁶izale idüp yüregün cümle marazlarına nâfi' olup kasâ- ⁷vetden ve biyhüde efkârdan dahı halâş ider ammâ hafakan ⁸ki aña yürek oynaması derler imdi bu ma'cünü badırancubuya ⁹su-y-ile qarışdırup virseler aña şifâ olup halâş ola badırancubuya ¹⁰dedikleri kedi otıdur ve hem uyhusızlığa ve bed- ¹¹hüya ve hulkı ve hulkı tez olup gönli dar olsa fâ'ide ider ¹²ve dimağa kuvvet virür malihulyâyâ ve şuşuzlığa ve gönül ¹³dönmesine ve mi'de elemlerine ve cemi'î rihleri ve şâfları

172b ¹izâle ider ta'amı hazm ider geldük imdi mi'de işlâhına ²imdi mi'de şalâhına zikir olunan tiryâk şarâbıla ve kaynamış ³kekik otunuñ şu-y-ıla vireler bağırsık ve kulunç zahmetini men' ⁴ider ve kabzı izâle itmek için hıyâr-şenbih ile veyâhüd ⁵terengübin ile ezüp hastaya vireler ve eger ishâli def' ⁶içün iderlerse kaynamış şümâk şuyu ile tiryâk ⁷ezüp vireler içinden kan gelen kimseye ve sancuya ve qarın ⁸âğrısına bi nazır dur ve boğazda olan sancuları ve şişleri ⁹ishâl idüp def' ider ve bağır içindeki haltı asanlık ile ¹⁰pak ider talâkuñ bağır 'ilelleri için virseler birse yav¹¹şini kaynadup tiryâkı anuñ şu-y-ıla ezüp vireler talâkuñ ¹²süddelerini açar ve şişlerini tağıdur ve halılarını pişürüp ¹³şişlerini def' ider ammâ talâ(k) için kerefis tohmını ve na'ne'i

173a ¹muḥarrā şu ıla kaynadup anuñ şuyı ile vireler ve daḥı bögrek yellerini ²tağıdır ve süddelerni açar ve katılığını giderir ve yumşadır ve şişlerini ³tağıdır imdi bögrek zaḥmetine rāziyāne şu-y-ıla vireler ve meşāne ⁴zaḥmetine ve kavuḳda olan taşı arıdır ve yelleri taḥlil ider ve bevl ⁵yolını açar ve selisi'l-bevl def' ider ve sancusını ve ağırlarını ve bi'l-cümle 'illetleri def' ⁶ider gerek ḥarāret ve gerek burūdet olsun ammā mesāne 'illetlerine ⁷helyūnı maṭbuḥ-ıla vereler ve vec' mefāşıla ve naḳrisah ya'nī ⁸şişlere nāfi'dir cümle şızıları keser bu 'illetler için kimmūn ve ⁹noḥūd ve incir ile evvelā tiryāḳı bir miḳdār şu ıla kaynadasın ba'dehū ¹⁰yidüresin ammā tize marazlar ki tizeden murād müshil virmege veyā ¹¹faşd etmege mecāl virmez meşelā ḥafaḳān gibi kim demevvī ola ¹²ve ğayrı tez 'illetlere bu tiryāḳdan vireler ve daḥı ḥayvānatdan ve aḥcārdan ¹³olan ağırlara virseler mażarratını def' ider gerek müfrūd ve gerek

173b ¹mürekkeb olsun ya'ni tiryāḳ yalnız olsun ve gerek bir nesne ile ²ḳarışmış olsun dimekdür ve gerek a'ḡudan evvel ve gerek şoñra ol- ³sun cemī'isini def' ider ve daḥı bu tiryāḳ yigide ve ḳocaya ⁴ve ma'sūma ḳış ve yaz vireler ve ḳatı zamānı yoḳdur her zamān nāfi'dur ⁵ve ḥummāyı rub' ve ğayrıya münāsibdür ve her maraza münāsibdür bir nesne ⁶ile ḳarışdurup vireler ammā bu tiryāḳuñ şerbeti bucuḳ dirhemdir ammā ⁷ḳavī ādeme bir mişḳāl cā'izdür muḥaşşıl her ḳişinüñ mizācına göre ⁸vireler ve bu tiryāḳı ol tiryāḳ-ı farūḳa ḥācet yoḳdur zirā kim ⁹farūḳda olan ḥaşşa hep bunda vardır ve bunuñ yaydası ¹⁰asāndur anuñla müşküldür tiryāḳı mezkur ¹¹ve mi'a'i sā' ile ve mi'a'i yābise ve ḥubbu'l-ḡar ve zirāvend-i ṭavīl ve kebere köki ve

- cintiyâne ¹²ve kıst ve sünbül-i hindi ve mürrişâfi ve cindibidester ¹³ve hannâ ve ‘âkırkaha ve ma‘denus tohmı ve za‘ferân ve dârçînî ve fülful
- 174a** ¹ve selîha ve hübbu’l-belesân ve kıranfil ve kerefis tohmı ve afyün ve bezr pancı ²ve egir ve eger kırs bulunursa hoş bulunmazsa ansız dahı olur ol kıadar ³ana ihtiyâç yokdur ve bu zikr olunan eczaları cümle berâber idüp başka başka ⁴eleyüp üç ağrı kefi alınmış bal-ıla kıvâm virüp ma‘cün idüp sonra ⁵bir hoşka içine kıoyup altı ay arpa içinde hıfz ide sonra isti‘mâl ⁶ideler dıger bu dahı bir a‘lâ tiryâkdır balâda zikir olunan tiryâkdan nâkış ⁷degildir anda olan menfa‘at bunda dahı vardur ğaflet olunmaya ba‘zılar ⁸periş ‘isadan ğalaıtdur dimişler ma‘nası bir sa‘at içinde ⁹haşşiyetini gösterir demek olur şıfatı terkibi oldur ki cintiyâne ¹⁰ve sünbül-hindi ve kıranfil ve dar-ı fülful ve zira vend-i tãvil ve zernib turinç ¹¹ve turinç ve afyün ve dühn-i belesân cümle beşer dirhem ve fülful ebyâz ve perz ¹²pancı onar dirhem ve ‘âkır kıarha ve ferfiyun birer dirhem ve za‘ferân iki buçuğ ¹³dirhem kefi alınmış bal-ıla ezeler sã’ir eczã’ı dahı saıık idüp eleyüp üç ağrı
- 174b** ¹balıla ma‘cün idüp altı ay arpa içinde hıfz ideler ba‘dehü kıaviyü’l-mizâca ²bir mişkıal ve za‘ıfe dahı az vireler bunuñ hükmi altmış yılla degdür dıger ³sultân mışrı için tiryâkdür sünbül-hindi ve dârçînî ve zencebıl ve kıranfil ve rãziyâne ⁴tohmı ve cevz-i bevã ve kerefis tohmı ve kebâbe ve maştakı ve za‘firân ve afyün ⁵ve kıarahelile ve kıâküle her birinden birer dirhem ve bir denk miski bu ecza’i ⁶dögüp ve eleyüp üç ağrı kefi alınmış bal-ıla ma‘cün idüp isti‘mâl ⁷ideler isti‘mãli buçuğ dirhemden bir dirheme degdir ğaflet olunmaya ⁸bu dahı bir laıif tiryâkdur şıfatı oldur ki zirãvend-i-tãvil

ve hūbbu-l-ġar⁹ ve mürrü şāfi ve kıst̄ ve cintiyāne ve ‘arġu’l-zafir ve dārġin ve kebere¹⁰ ve kökin ġabuġı ve zikri olinan eczānuñ her birinden berāber idüp¹¹ ve eleyüp üç aġrı bal-ıla ma‘cūn idüp bir mişkāl isti‘māl ideler¹² ammā ġayrı kitāblarda dārġin yerine zerāvend-i tavīl yazmıšdur ġaflet olmıyaya¹³ ammā dārġin yegdir dīġer bu tiryāġıñ ġaššatı oldur ki bir ādeme zehir virşeler

175a ¹yāhūd aġulı cānaver šoġša bu tiryāġdan yidürüp ġušduralar her ne ġadar ²ġušarša yine vireler tā ki bedeni paġ ola eger bir ādem zehirlenmiš deyü ġümān olunursa ³bu tiryāġdan bir mişkāl vireler eger ġušarsa zehir içmišdür ve eger ġušmaz ise ⁴içmemišdür beyān ola šıfat oldur ki hūbb’l-ġar ve tin-ı maġtūm ikisini berāber ⁵dögüp ve eleyüp ba‘dehu sade yaġ-ıla andan šoñra kefi alınmiš bal-ıla ma‘cūn ⁶idüp isti‘māl oluna cümle elemli def’ ide’ dīġer yılān ve ‘aġreb cümle aġulı ⁷cānaver šoġša tiryakı erba‘adan noġūd ġadar šu-ıla ezüp içürelere ⁸cümlesinüñ šızılarını def’ ide ve ġummā-yı ve rub‘a šalāġa ve aġız göz egilmesine ve yürek ⁹oynamasına mu‘idür ve ġuduz šalāġına sürüp ve içürşeler def’ ola ¹⁰ve baġıršaġlara ve cebsi urihi (?) def’ ider ve balġamı ġall ider ve šalāġ zaġmetini giderür ¹¹ve uçuġa ve tatar ġurduna ve ġulınca ve baš aġrısına hem sürüp hem içürelere ¹²def’ ola velikin her maraġa tedbīr ġükemādan ‘ilāc ideler dīġer ve bu tiryāġ ¹³tiryāġı farūġıñ menāfi‘i mevcüddir rivāyet olunur ki ġaġ celle ve ‘ala

175b ¹bu tiryāġı ġazret-i Resūli Ekrem sallallahu ‘aleyhi ve sellem ġazretlerine ²Cebra’il emir ile ġöndermišdir ve bi’l-cümle ġaššasını bildirmišdir ³ol sebebden buña tiryāġ-ı Muġammedi dirler šıfatı oldur ki hūbbu’l-ġar ⁴ve

zirā vend-i tavīl ve mürrü şāfi ber‘berce saḥk idüp üç ağrı bal-ıla ma‘cün
5idüp buçuğ dirhemden bir mişķāle varınca ādemine göre vireler 6điger bu
tiryākden evvel zikir etdügimiz tiryāklarıñ ḥāşşası bunda dağı 7vardır
cümle derde vireler ve te’sirini müşāhede ideler şifā bulalar 8cümle şıḥhata
birebirdir bir ḥātūn ođlan tođrup ve altı ay 9müstesķi olup elleri ayakları
şişüp ḥayatdan nā-ümīd olup 10bu ḥalde olan ḥastaya varup bir miķdār
yedürüp hemān ol 11gice şıḥhate teveccüh itdi üç mişķāl üç şabaḥ
yedürdim bi-izni’llahi 12Te‘ālā cümle marağı gidüp şıḥhat buldı bu tiryāk
ilhām-ı Rabbanı 13ile terkib olunmuşdur şıfatı oldur ki cintiyāne ve ḥūbbu’l-
đār ve mürrü şāfi

176a 1ve zirāvend-i tavīl ve ḥāb-dutan ve kiryās ve çikinç(?) bu cümle’i berāber
idüp 2saḥk idüp eleyüp üç ağrı kefi alınmış bal-ıla ma‘cün idüp buçuğ
3dirhem yeyeler veyā bir mişķāl isti‘māl ideler ammā bu tiryākı soñra
yazduđımıñ 4sebebi oldur ki emrāz bir nesne ile izāle olmaz ise bi-
izni’llahi Te‘ālā 5bu tiryākıla zāyil olur cümle dertlerüñ dermānidur]
altmışıncı bāb 5bu bābda sebeb-i te’lif-i kitābı bildürelim iy tālib-i esrār-ı
ilahi bilmiş olasın ki 6bu kitab baña dād-ı ḥađdur eger ‘ālemi ma’niden
işaret olmasa bu cemiyet ḳanda 7olurdu bu bende’i ḥaḳīr Nidā’i Anḳara
ḥānından dört ḳarındaş idük 8küçükleri ben idip

Pend-nāme

Fā ‘ilātūn Fā ‘ilātūn Fā ‘ilūn

Bunuñ her birisi milk ü māl

Baña iş-ı ḥaḳ oldı ahir me’al

9Elüme gireni iderdüm telef

Bilürdüm ki hep böyle geçdi selef

¹⁰Olur ehl-i dünyā kimüñ malı var

Velī ol ki haḫḫa yarar ḫāli var

¹¹Bu fikri idüp çün sefer eyledüm

Açup çeşm-i ‘ibret naẓar eyledüm

¹²Neye baḫsam ‘ibret olurdı baña

‘Aḫa itdi haḫ bunca ḫikmet baña

¹³Sükürü minnet ol padişāhı ezel

Bunca iḫsānı baña kıldı maḫall

¹⁴elhamdülillahi rabbi’l-‘alemin ki bu luḫfi ḫahr içinde bulduḫ sebebi budur

ki ¹⁵ ‘alem-i seyāḫatde iken ḫırım ḫanlarından Şaḫib Giray Ḫana ḫuāce

olup ¹⁶teḫarrüb ḫāşıl itdüḫçe yanında olanlar ḫased ataşı-ile yanmışlar idi

bu ¹⁷bende-i padişah ḫazretlerine ḫarīḫ-ı risālet ile gönderdüḫde ḫasüdlar

98a ¹furşat bulup bi-l-ittifāḫ ḫana ḫamz idüp eydürler ki sizüñ Ḫüdāvendigār

²ḫazretlerine elçi gönderdüḫünüz ḫ ace bi’z-zāt Sulṫān Süleymān

ḫazretlerine ³eyitmiş ki zinhār Tatar ḫāna inanmak sizlere ol ḫāyındur ve

zālimdür ⁴bunlara i’timād eylemeñ bunlar ḫaḫḫınan bilmez ve ‘ahdına

ḫırmaz ḫā’ifedür ⁵diyü kimi şāhid kimi tezkiye olup ḫānı inandururlar

bundan şoñra ⁶beni ḫıtdı ḫayd-ı bend ile ḫaranḫgu zindāna şaldı yedi yıldan

ziyāde ⁷ḫaranu zindānda yatdum belki ḫatlı olunmaḫ için yüz kerre siyāset

mezdānına ⁸geldüm ol ‘alem-i vaḫdetde yigirmi iki pāre ‘ilm-i taşavvufa

müte‘allıḫ kitāb ⁹naẓm eyledüm ol ḫalde ḫabibullah şalli Allah

Teālā‘aleyhi vessellem ḫazretleri ¹⁰ile aşınalıḫ müyesser olup ol şevḫ u

zevğden bu deñlü zuhura ¹¹geldüğinden sonra bu ‘ilm-i tıbbuñ zuhūrına
işaret buyurulmuş idi ba‘de ¹²bi-avnillah Teālā ben bu girdābdan hālāş
bulduğdan sonra evlād-ı ¹³resūlden yüz yaşın tecāvüz itmiş bir pīr-i
mübārek baña bu ‘ilmi ta‘lim ¹⁴idüp cemī‘i mücerrebatın teslim idüp icāzet
virüp ahirete intikāl ¹⁵eyledi وَأَنَّ الْإِلَهِيَّ رَاجِعُونَ ruḥ-u revānı
şāz olsun kāhī ¹⁶yazmağda ihmāl eylesem eydür idigim be yaz hey ādem
yaz biz buñda ¹⁷senüñ için gönderildük diyü bu ‘ilmi baña zarnı öğretti
Haqq Teālā

98b ¹raḥmetin ziyāde eyleye ben daḥı bu ‘ilmüñ derd sazı olup niçe yıllar
²seyāḥat idüp kütüb-i mu‘teberātdan cem‘ idüp itdüğüm mücerrepleri ve
pīr-i ‘izzüñ ³mecmū‘ı mücerrebātından cem‘ idüp bu mübārek kitābı
kaleme getürdüğümüzdür ki ⁴Haqq Teālā kemāl-i luḥfından günāhlarum
‘afv ide bu kitab-ı şerif ḥurmetine ⁵esirgeye amīn yā rabbi’l-‘alemin

Vaşiyyet-nāme

Mefā’ilün Mefā’ilün Fa’ülün

⁶Nidāyiden işit pendü naşihat

Sözi dürr ü cevāhirdür ḥaқиkat

⁷Ṭabīb olana birkaç nesne lāzım

Buları bilmege ola mülāzım

⁸Biri üstāda ḥizmet eylemekdür

Emekdür evveli şoñra yimekdür

⁹‘Tabāyī’ bilmedür teşhiş-i emrāz

Tekāsül eyleme feyz ide feyyāz

¹⁰Oqumaq bile hem olmaya cāhil

Ola her vech ile ‘ilminde kāmīl

¹¹Bu ‘ilm içinde ağarda şaķalı

Sebīli(?) dest ola ‘İsa du‘ālī

¹²Helāl-ile haramı eyleye fark

Dañı qalbinde olmaya riyā zerķ

¹³Devā kim eyleye sa’il gelürse

Ḥudādan dan bile ger şıḥḥat bulursa

¹⁴Dimeye kim sağlıtdum ben filānı

Eger dirise gerçekdür yalānı

¹⁵Viren derdi Ḥudā dermān anuñdur

Ne dilerse ider fermān anuñdur

¹⁶Bu ‘ilmi ḥaķķ saña eyleser i ‘tā

Şa‘âdetdür pirüñ cennetde me’va

¹⁷Bir elüñ hayr için eyle küşāde
Gözet her kanda kim var bir fütāde

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fa’ûlün

99a

¹Faķır ü derd-i mend ü gerekse ur

Mariż olsa devā itmek revādur

²Olursañ böyle hayrü’n-nāsdansın

Muķarrer bil mesiħ enfesdensin

³Ṭama‘ķār olma ol huķķuna ķa’il

Şaķın olma fenā dünyāya ma’il

⁴Varacaķ yirüni fikr eyle zinhār

Ḥaķıķat üzre ol olmayasın zār

⁵Ḥudānuñ virdügi iħsānı fehm it

Hemīşe eyleme noķşānı vehm it

⁶Ḥekim vü cāhil ve kāzib didürme

Bu ‘ilm içinde kāmil ol ṭurma

⁷Dilerseñ olasın Loķmān-ı şani

Kitābum yazdur elden ķoma anı

⁸Ne kim yazdum içinde ḥan-ı ḥaķķdur

Ḥabīb-i ḥazret-i ḥaķķdan sebaķdur

⁹Ḳıyās itme bunı ğayrı kitāba

Bedel olur mı encüm āfitāba

¹⁰Nedür bu diriseñ haqquñ ‘atası

Resülün remzidür pīrüm du ‘āsı

¹¹Ƙamū emrāza bu seyfi ‘alīdür

Bunuñ sırrına kim irse velīdür

¹²Ölürseñ ger bu ‘ilmi eyle ‘āmil

Diyeler āduna üstād-ı kāmīl

¹³Saña yol gösterür bir böyle mürşīd

Bulunmaz şöyle bil iy rüh-ı hürşīd

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fa’ûlün

¹⁴Ne deñlü varısa emrāz-ı eşkām

Devāsı vü ‘ilācın itdüm i‘lām

¹⁵Ölümden ğayrıya var bunda dermān

Eger dāhil olursa izn-i raḥmān

¹⁶Ne yirde ola bu iy pīr-i perver

Ṭabīb ğayra muḥtāc olmayalar

¹⁷İlāhī sen bilürsin giz bu şıdkum

Senün emrūñledür hep bunca nuṭkum

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fa’ûlün

99b ¹Çü virdün bāṭnumda bu kitābı

Keremden eyledün sen fetḥ-i bābı

²Murādum ḥazretünden buñı yā rabb

Devā it derde bu yazduklarum hep

³Kimũñ adına kim yazdum kitābı

Aña vir bu kitāb için şavābı

⁴Anuñ şevķ-ıla hoş itdi bu deryā

İki ‘ālemde olsun şadr-ı a‘lā

⁵Devām-ı devleti olsun ziyāde

İki ‘ālemde irsün her murāda.

ARAPÇA AYETLER, HADİSLER VE İBARELER

- فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ 67-b/16
“Kadınlardan sizin için iyi olanlarla evlenin.”
Nisa, 4/3-4
- الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ 68-a/2
“Erkekler, kadınlar üzerine hâkimdir.”
Nisa, 4/34
- وَجَبَ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ أَنْ يَشْرَبَ شَرْبَةَ وَاحِدَةٍ فِي سَنَةٍ 93-a/14-15
“Her Müslüman erkek ve Müslüman kadının yılda bir kez şerbet içmesi gerekir (onun için vaciptir).”
Hadis-i şerif
- الْجُوعُ سَحَابٌ يُمَطِّرُ الْعِلْمَ 93-a/17
“Açlık, ilmi sulayan bir buluttur.”
Eflatun
- إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ 98-a/15
“Biz Allah’tanız ve yine O’na döneceğiz.”
Bakara, 2/106

Dizin Sırası

1-Dizinde, metinde geçen her kelime (başlıklar dahil) alınmış ve karşılıklarına anlamları verilmiştir.

2- Şahıs ve yer adları hariç, yabancı bir kelime madde başı olarak var ise, o kelimenin Türkçe ekle genişlemiş şeklinin hangi dilden olduğunu belirtmeye gerek görülmemiştir

3- Çalışmamızda kullandığımız dizin sırası şöyledir :

DİZİN SIRASI

İSİM

A- Yalın teklik haller

Yalın + edatlar

Yalın + yardımcı fiiller

Bildirme ekleri

Farsça tamlamalar

Sıfat tamlamaları

İlgi hâli

Yükleme hâli

Yaklaşma hâli

Bulunma hâli

Ayrılma hâli

Vasıta hâli

Eşitlik hâli

Yön gösterme hâli

B- İyelik Şekilleri (Kendi içinde yukarıdaki sıra)

C- Çokluk Şekilleri (Kendi içinde yukarıdaki sıra)

FiİL

Fiil kök veya gövdesi

Müspet fiil çekimi

Emir

Görülen Geçmiş Zaman

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Geniş Zaman

Gelecek Zaman

Şimdiki Zaman

İstek

Şart

Birleşik kipler (İktidari)

Zarf-fiiller

Sıfat fiiller

Fiil isimleri (-mak, -mek, -kirek)

Menfi fiil çekimi (Kendi içinde yukarıdaki sıra)

DİZİN

	A	91a/1,2,5,6,7,9,11,14,15
āb (F)	: su gül a. -ıla 57a/5-9 a. -ı limona 63a/11 gül a. -ı 57a/15	91b/5,10,12,16,17 92a/3
‘abā (A)	: yünden yapılmış kaba kumaş, aba. ‘a. ile 63a/7	acı : acı, tatsız a. ol- 80a/7 a. acı gel- 67b/7
ābādān (F)	: şen, mamur, bayındır a. -ı saray 67b/17	acı yağ : bir yağ çeşidi a. 60a/11, 60a/16, 60b/11 a. -ıla 76b/8 a. -a 84b/1
‘abdu’ş-şalīb:	bir bitki adı a. 78a/1	‘acīb (A) : şaşılacak veya garip karşılancak, tuhaf (şey) a. -dür 62b/2
‘ābid (A)	: ibadet eden, tapan. ‘a. ol- 69a/8	‘āciz (A): āciz, güçsüz a. kal- 71a/12
‘abīr (A)	: her türlü koku veren nesnelere oluşun bir karışım, güzel kokulu şey. ‘a. 57a/7	aç : aç olan a. karına 80a/17 a. karına yi- 76a/7 a. karına 79b/4, 83a/10, 88a/12, 88b/8, 92b/14
‘acāyib (A):	çok tuhaf, garip, şaşılacak (şey) ‘a. 58b/10-13, 64a/13, 66a/7, 71a/2, 81a/16, 82a/5, 86b/15 ‘a. -dendür 66a/16 ‘a. -ler 95a/1	aç- : açmak a. -ar 67b/10, 72b/7, 73a/7 74a/12, 74b/1, 75a/10 81b/1, 91a/12, 91b/7
‘aceb (A):	acaba, hayret, şaşılacak şey, şüphe ve şaşma sözü. ‘a. 88a/7	a. -a 75b/11, 76a/14, 78b/17 a. -up 97b/11
‘Acem (kv. a.):	İranlı, Arap olmayan. ‘A. 90b/3,4,6,7,10,16	açıl- : açılmak a. -ur 77b/10, 81b/4 gözleri a. -ur 81b/6

	a. –a 86a/9, 87a/17	70a/16, 70b/8, 71a/13
	kuşlağı a. –a 88a/7	74a/16, 78a/2-12, 78b/12-14
ad	: ad, isim	80a/2, 80b/17, 82a/15
	bir a. –ı 91a/4-5	87b/8, 88a/11, 89b/16
	a. –uña 99a/12	90a/6, 92b/6, 95b/10
	kimüñ a. –ına 99b/3	ā. –de 95a/15
ādāb (A)	: usüller, yollar, kaideler	ā. –ler 79b/12, 93b/3
	a. –ın 67b/13	mizāclu a. –lere 71a/3, 73b/10, 74a/15
		balgāmī ā. –lere 73a/3
‘adavāt	: husumet	
	a. 84b/17	
‘add (A)	: sayma, sayılma.	
	‘a. it– 64b/4, 66b/13 67a/5, 14	
ādem (A)	: adam, insan	
	ā. 67a/3,10 79a/10, 83b/5 84b/5-9, 87a/8, 87b/15, 88a/6, 97a/5	
	ā. –içün 71a/13	
	ā. –bevli birle 84a/10	
	ā. –üñ alnına 77a/3	
	ā. –üñ elin ayağın 84a/11	
	ā. –üñ için 72b/11	
	ā. –üñ içinde 89a/17	
	ā. –üñ koluna 87a/14	
	ā. –üñ ‘uzvı 59a/12	
	ā. –üñ rengi vü rüyını 72a/15	
	ā. –i 73a/4	
	ā. –e 59a/9, 65a/10, 69b/10	
		ādemī (A) : insan, adam, insanoğlu
		a. 86b/10, 90b/5
		b.
		‘ādet (A) : usul, alışkanlık.
		‘a. –ce 68a/4, 71b/3
		‘afş (A) : mazu
		a. 91b/11
		āfitāb (F) : güneş
		a. –a 99a/9
		‘afv (A) : suçunu bağışlama
		a. it– 98b/4
		afyūn (Yun.) : haşhaş bitkisinden elde edilen uyuşturucu bir bitkiden alınan madde, afyon
		a. 58b/5-17, 92a/13-17 96a/17, 96b/9,11 97a/3
		ağaç : ağaç
		a. –ıla 61a/14
		a. bıçağ–ıla 63a/7

a. ucuna 61b/1	a. 70a/3
a. –a (ağaca) 86a/15, 87b/1, 88a/8, 90a/9	ağır- : ağrımak, sızlamak
alma a. –ınuñ (ağacınun)	a. –an diş 85a/6
yaprağını 82a/14	ağırı : katı
incir a. –ınuñ (ağacınun)	a. bal-ıla 97a/15
külünü 82b/1	a. bal ile 78a/15
incir a. –ınuñ (ağacınun)	ağırlan- : ağırlanmak
suyunu 82a/17	a. –a 87b/6
enar a. –ını (ağacını) 82b/7	ağız : ağız
finduk a. –ını (ağacını) 83a/1	a. 82a/6
enar a. –ına (ağacına) 85b/3	a. ağrısına 77b/14
servi a. –ından (ağacından)	a. çoğusun 75a/11
82b/9	a. çoğusına 78b/10
ağaç gelincigi: bir hayvan adı	a. –uñ (ağzuñ) rayihasın 89b/8
(sansargillerden)	a. –ı (ağzı) acı ol- 80a/7
a.- nüñ beynisin 85a/3	a. –ı (ağzı) sulandır- 74b/3
ağar – : ağarmak, rengi solmak.	a. –ı (ağzı) şişen kişi 78b/15
benefşe a.-a 63b/11	a.-dan 80a/13
ağar – : saç, sakal, bıyık için	a. –ın (ağzın) 57b83
kırlaşmak.	a. –ını (ağzını) berkid- 57b/9,
giç a.-a 85b/9	66a/2
ağart – : ağartmak, beyazlatmak.	a. –ını (ağzını) 61a/7, 73b/14
a. –ur (ağardur) 62a/8	a. –ına (ağzına) bağla- 57b/11
a. –a (ağarda) 89b/10	a. –ına (ağzına) gargara vir-
dişlerin a.-a (ağarda) 89b/9	76a/13
a. –a (ağarda) sakalı 98b/11	a. –ında (ağzında) 78b/10
a. ma- 76a/11	a. –ından (ağzından) 75b/9
ağdiye (A): gıdalar	a. –ından (ağzından) 80b/15

ağla – : ağlamak
a. –ğan ol- 83b/8
a. ma- 79b/10, 83b/9

ağrı : ağrı, sızı
belde olan a.-yı 58b/4
a. –sı 59b/5, 82b/12-13
bögrek a. –sı 69b/8
ğayrı a. –sı 80b/12
karın a. –sı 69b/14
baş a. –sın 62b/17, 65a/12,
77a/1
arka a. –sın 75a/14
kısıq a- sını 75b/12
a. –sını 87a/2
baş a. –sını 62a/11
a. –sına 85a/4
ağız a.-sına 77b/14
arqa a.-sına 74a/10
bağırsağ a.-sına 72a/13
baş a.-sına 78b/4, 79a/6,
79b/6, 81a/6-9
bil a.-sına 77b/2, 81b/17
bilekler a.-sına 61b/7
boğazuñ a.-sına 80b/1
dişler a.-sına 77b/12
diz a.-sına 80a/4, 82a/1
gögüs a.-sına 72a/9, 74a/14
kırın a.-sına 81a/11, 88a/13,
93a/1

kulağ a.-sına 79b/7
kırşak a.-sına 93a/4
mağ ‘ad a.-sına 58b/15
mefâşillar a.-sına 61b/6

ağrı – : ağrımak, sızlamak.
a. –sa 80a/5, 80b/3, 84a/4, 87b/4
a. –yan ayağı 82b/11
a. –yan diş üzerine 85a/11
a. –yan diş 86a/2
a. –yan göze 80a/13
a. –yan kulağa 84b/4, 9
a. –yan ‘uzva 62b/8
sünükleri a.-yana 78a/17
a.-r başa 90b/1

a. ma- 86a/2

ağrı : zehir, ağı
a. ile yidür- 96a/5
a. –dan 96a/4
a. –ları 96a/3

ağrı iç- : zehir içmek 82a/14,
83b/7, 84b/13, 89a/2, 90a/6

ağrı : zehirli, ağılı
a. cānaver 80a/9

ağrı : ağız, yeni doğurmuş bir
hayvandan ilk günlerde
sağılan, koyu, yapışkan süt.
a. 74a/2

- aḥbāna** : dost
a. gicelerde 67b/3
- aḥcār (A)**: taşlar
a. 88b/17
a. –dan 61b/7, 96a/3
- ‘ahd (A)** : söz verme, yemin
a. –ına turma- 98a/4
- āheste (F)** : yavaş, ağır, yavaş yavaş; kısık
a. 57a/10-17, 60a/8, 61b/12,
62a/14, 62b/8, 63b/13, 65b/11,
66a/14
- āḥir (A)** : son
a. gicesinde 68b/9
- aḥiret (A)**: öteki dünya
a. –e 98a/14
- aḥlāt-ı muhtelif**’: insan vücudunda
bulunan muhtelif unsurlar, kan,
safra, salya, dalak
a. 93a/12
- aḥsen (A)**: pek güzel
a. 68b/2
a. ğidādur 72a/7
a. –dür 79b/15
- aḥşām (şām F)**: akşam, akşam vakti
şabaḥ ve a. 92b/3-13
a. namāzında 94a/9
a. -a kalma- 97a/6
şabāḥda ve a.-da 66b/2, 71a/11
a.-dan şabāḥa dek 58a/1
- āhū (F)** : ceylan
a.-nuñ boynuzın 84b/8
- aḥ (F)** : beyaz, beyaz renkli, ak.
a. 90a/10
yumurda a. –ıla (ağıla) yoğur-
58b/17
a. it- 62a/6
a. ol- 84b/2
a. benek 79a/8-17
a. kıl 88b/6
a. benegi 79a/9
a. taş 90a/11
a. –ın gidere 86a/1
- aḥ-** : akmak
bevli a.-an ādeme 87b/2
a. –maz ol- 87b/2
- ‘aḥabınca (A)** : arkasından, hemen sonra
a. 94a/15
- aḥākıya (Yun)**: akasya ağacı
a. 58b/16
- ‘aḥd (A)** : bağ, bağlama, düğümlenme.
‘a. –ı zibāk 61b/10
‘a. itme - 65b/12
- aḥ düş-** : katarakt oluşmak
a. d. –en göze 85b/13, 86a/1,
91b/14
a. d. –miş göze 86b/4
- ‘aḥıl** : akıl, us

- ‘a. 68a/15
- ‘aķırķarhā:** pire otu, nezle otu
bkn. ‘āķırķarhā
‘a. 96b/11
- ‘āķırķarhā (A):** pireotu, nezle otu.
bkn. aķırırķarhā
‘a. y1 58b/8
- ‘aķīde (A):** ağdalanmış iken ufak ufak
kesilmiş olan renkli şeker.
çam ‘a.-si 60b/13
altmış çām řaķızınuñ
‘a. –si 60b/10
řamaķı řaķızınuñ ‘a. –si 60a/12
- aķ in-** : katarakt oluşmak
a. –miş gōze 90a/5
- ‘aķīk** : kırmızı renkli değerli bir taş
a. –i 89b/7
- ‘aķl (A):** akıl, us
‘a. –ı serāsime it- 93b/10 (Bel)
‘a. –ı ziyāde it- 73b/1 (Bel)
‘a. –ı nāķıř ol- 83b/3 iye
a. –ı ve fehmi 87a/5 iye
- aķ melhem** : bir çeşit melhem
a. –60a/11
a. gibi ol- 59b/2
- ‘aķreb (A):** akrep
a. 61b/9-12-17, 82a/9
83a/1, 85a/14, 87b/12
90a/7, 95a/1
- aķ şoğan** : bir bitki adı
a. –uñ 71a/6
a. –ı 70b/1, 71a/7 (Bel)
- aķ süsen** : su zambağı, mavi zambak,
a. –i gül ile pişür- 59a/15
- al-** : almak
a. 71a/5
a. –ur 79a/1, 81b/4
a. –asın 57b/2, 60a/6, 61a/13
62a/5, 62b/5, 63b/13
64a/7-14
a. –up 58a/5, 59b/4, 60a/7
63b/10, 64b/6, 66a/17
83b/4-5-12-15, 84b/5
90a/15
a. –ımaz 67a/1
- a‘lā (A):** en yüksek, en üst
şadr-ı a. 99b/4
- alāca** : kırmızıya yakın
a.yağ ol - 62b/1
- ‘alāmet (A):** işaret, iz, nişan
a. –i 61b/1, 66b/6-15
bunuñ ‘a.-i 67a/6-17 iye
‘a.-in ve ilacın bildür- 66b/4
- ‘alāyim** : alamet, işaret, iz
a. –i budur ki 67b/3
- ‘ālem (A)** : dünya, cihan
‘ā.-i ma‘niden 97b/6
‘ā.-i seyāhatde iken 97b/15

	ol ‘ā.-i vaḥdetde 98a/8		a.-ından 69b/3
	‘ā.ūñ kemāli 75b/1	altı	: altı, 6
	‘ā.-de 95b/9, 99b/4		a. ay 96b/3-13
	ḫalk-ı ‘ā.-den 62a/9		a. aydan berü 62b/10
alın	: alın		a. barmaḫlu ol- 68b/11
	ādemūñ a. -ına 77a/3		otuz a. dāne 58a/12
alışdur –	: alıştırmak, uyar hale getirmek		a. dirhem 58a/7, 61b/17
	a. –asın 57a/11, 58b/6		a. gün 79b/1
	a. –a. 66a/6, 94a/4		yigirmi a. fā’ide 67a/14
‘alī (A)	: yüce, ulu, seyfi	altmış	: altmış, 60
	a.-dür 99a/11		a. 60b/10
‘ālil (A)	: hasta		a. –a varınca 96b/16
	‘ā. –ūñ beli altına 57b/11		a. –dan şoñra 96b/16
‘ālim (A):	çok okumuş, bilgin	āmāde (F):	hazır, hazırlanmış
	a. ol- 69a/7-10		a. 65a/17
Allah Ta‘ālā a‘lem :		‘amel (A):	iş, niyet
	a. 71b/12		‘a. –dür 61b/10
	a. içün 97a/7		‘a. –i bāṭıl olma- 70a/5
alma	: elma		‘a. –i şābūn –ı misk 57a-7
	a. 63a/7		‘a. –i ‘unnāb 65a/14
	a. ağacınıñ yaprağını 82a/14		‘a. –i 61b/3
	a. şarābī 63a/5		etibba ‘a. –i 61b/11
	a. –yı 93a/1		tiryāk-i faruḫūñ ‘a. –i 96a/12
	a. –sı 77b/13, 82a/16		eṭibba ‘a. –i dür 61b/10
alt	: alt	‘āmil (A):	sebep
	a.–ına 57b/11, 82b/13, 84b/2		‘a. 99a/12
	86b/14	āmīn (A):	öyle olsun, yā Rab duāmızı
	a.–ında 62a/4, 69a/17, 69b/9		kabul eyle!
	83a/8, 84a/17, 90a/13-14		a. 98b/5

- amma (A):** ama, fakat, lakin
 a. 57a/17, 61a/9, 61b/3-9,11, 62a/6,62a/17, 62b/9, 64a/1, 67b/5-1068a/4-13, 69a/14, 69b/5, 70b/4, 71a/12, 71b/16, 72a/1-10, 72b/16-13, 73a/1-3-4-5-8-9-10-11-13-14-17 73b/1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-15-16, 74a/1-2-3-5-6-8-11-12-13-16, 74b/4,8,11,13,15,17, 75a/2-4-5-7-9-12-14, 77b/3, 78a/3-14 79a/13, 79b/15, 81a/8-12-15 82a/11-12-15, 82b/3-4-6-8 89a/15, 93b/6, 94a/5, 96a/8,12 96b/6,15, 97a/16, 97b/2
- añ -** : anmak, yad etmek, hatırlamak
 a. -arsa 68b/11
- ana** : ana, anne
 a. –dan 67a/16
 a. –sı 79b/9
 a. –sın 68b/11, 69a/2
- ‘anber (A):** ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak, yapışkan ve misk gibi kokan kül renginde bir madde.
- misk ve ‘a. 57a/3, 64a/9, 64b/1
- anduz** : andız otu
 a. –ıla 81b/13
- Ankara** : şehir adı
 A. 97b/7
- anısun (Far<Gr):** anason
 a. 59a/4, 78b/2
- añul añul** : yavaş yavaş, ağır ağır
 a. 64a/10
- ara** : ara, arasında, iki şeyin arası
 a. –ya 82a/9
 a. –dan 82b/7, 84b/10
 a. –sına 82a/8
 a. –sında 71a/3, 72b/15, 82b/8
- ‘Arab (kv.a.):** Arap
 ‘A.90b/3-4-6-7-9-10-13-14-15-16-17 91a/5-6-7-8-10-11-12-14-15 91b/1-2-3-4-5-6-8-9-10-11-15-16
- ‘arağ-ı şābūn** : bir sabun çeşidi
 a. 57a/7, 59a/9
- ‘Arapça** : Arapça
 ‘A. 91b/8
- ardıç** : ardıç ağacı
 a. 78b/7
- ardınca** : arkasından
 a. 75a/1, 94a/10
- arığ** : cılız, zayıf
 a. 72b/14
 a. ol- 69b/13, 70a/17, 85b/4

arık	: uykusuzluk	a. 72a/10
	a. ol- 67a/8	a. ve buğday 82a/8, 82b/8
arıqlat	: zayıflatmak	a. unı 92b/16
	a. –ur 73a/1	a. –nuñ 72a/11
arıl-	: temizlenmek	a. –nuñ kavrulmuşı 72a/12
	a. –a 85a/10	
arın –	: temizlenmek, arı hale getirmek.	arslan (A) : arslan
	a. –duğı gibi 94a/10	a. –derisi 85a/15
	a. –duğından şöıra 57b/14	a. –dişini 85a/11
	a.-miş ve döğülmüş	a. –yağı 85a/13
	şarımşak 66a/12	art- : çoğalmak, artmak
arıt –	: temizlemek, yıkamak.	a. –ar 62b/1
	a. –ur (arıdur) 67b/9, 91a/13	artuğ : artık, fazla
	a. –a (arıda) 59b/15, 78b/17	a. –dur 73a/14, 75a/7-8-10
	a. –up (arıdup) 58a/2, 62a/15	artuğkrağ : daha fazla çokca.
‘arız (A)	: sonradan ortaya çıkan	a. 75a/6
	a. ol- 69b/6, 74b/7	artur- : arttırmak, çoğaltmak.
‘arif-i billāh	: Allah’ı hakkıyla tanımış veya kavramış olan kimse	a. –ur 70b/6, 72b/7, 73a/4-6-7 73b/4-8-12-17, 79b/11-16 80b/1, 81a/1, 92a/2
	‘ā. ol- 69a/9	a. –a 76a/17, 76b/7-12, 87a/10
arka	: arka, sırt	aş – : asmak
	a. ağrısın 75a/14	a. –a ço 71a/5, 83a/13, 87b/1, 88a/8, 90a/9
	a. –sı 78a/12	a. –asın 61a/8
arğun	: ağır, yavaş, aheste	a. –up 61a/14
	a. 66a/13	as : ?
arnavud büberi:	acı, kırmızı biber	şarab-ı a. 65a/12
	a. 73b/11	asān (F) : kolay
arpa	: arpa.	a. 84b/12

	a. –dur 61a/16, 67b/4, 96a/12		a. yağı 62a/13
asānlık	: kolaylık		a. yağını 83a/10
	a. –ıla 79a/3		a. –uñ kıru tersini 83b/1
‘asel (A)	: bal		a. –uñ tırnağından 83a/15-16
	‘a. 60b/2, 64b/17, 66a/14, 66b/1	at –	: atmak
	97a/4		a. –sa 83b/5
	şerbet-i ‘a. it- 71a/10	‘atā (A)	: bağış
aşhāb-ı bevāsır:	basur sahibi		‘a. it- 97b/12
	a. –a 65a/5, 78a/7		‘a. –sı 99a/10
aşılband	: kara günlük ağacı	ātaş (F)	: ateş
	a. 57a/4-16		a. –ı ile 97b/16
‘asker (A):	ordu mensupları, er, nefer.	āteş (F)	: ateş
	‘a. –uñ öñince 76a/3		ā. –ile 60a/9, 61b/12, 62a/4,
aşlā (A)	: asla, hiçbir vakit		62b/8, 63b/13, 66a/14
	a. 83b/2-4, 86a/2, 86b/10		ā. –e karşı 62b/9
aşşı	: fayda		ā. –i 65b/11 (Bel)
	a. it- 75a/8		ā. –de tur- 57b/1
aş (F)	: yemek		ā. –in tiz it- 61b/13
	a. –a 87a/15	‘atş (A)	: susama, susuzluk.
	pirinç a.-ını 72a/17		şarāb-ı ‘atş 65a/6
āşikāre (F):	açık, belli, meydanda.		şarāb-ı ‘atış hānnāyı 64b/5
	a. ol- 69b/15		‘a. –ı sakın it- 65b/4
āşinālık	: aşinalık, güler yüz gösterme.	āvāz (F):	ses, seda
	a. müyesser ol- 98a/10		ā. tütul- 73a/15
at	: at, binek hayvanı		a. –ı aç- 73a/7, 76b/11
	a. dilini 83a/8		a. –ı şāfi kııl 72b/6
	a. dişini 83a/11		tütulmuş ā. –ı 76a/13
	a. eti 73a/1		a. –ını aç- 75b/11
	a. kuyruğından 83a/13		

<p>'avrat (A): kadın</p> <p>'a. 86a/11</p> <p>bir 'a. 79a/2, 83a/17, 83b/2, 85a/10, 85b/17, 86a/6, 87b/16, 89a/3, 90a/3</p> <p>bir gebe 'a. 82b/16</p> <p>yükli 'a. 76b/15</p> <p>'a. göbeline 82a/10</p> <p>'a. karnında 89a/14</p> <p>'a. üstüne 69b/7</p> <p>bir 'a. -uñ kanı 84b/7</p> <p>bir 'a. -uñ karnında 83a/13</p> <p>'a. -uñ südin 92a/1</p> <p>a. -uñ fercine 69a/2</p> <p>a. -uñ üstüne 69b/4</p> <p>'a. -a 78b/9, 86a/5</p> <p>bir 'a. -a 86a/16, 87a/7</p> <p>toğurmayan 'a. -a 88b/12</p> <p>ere ve 'a. -a 93a/15</p> <p>'a. -lar 68a/1, 79b/14, 81a/9</p> <p>'a. -laruñ südin 74a/5, 78b/3,</p>	<p>ay : gezegen</p> <p>a. -a ve güneşe karşı 69a/1</p> <p>ayak : ayak</p> <p>a. altında 84a/17</p> <p>a. ditremesin gider- 76a/15</p> <p>a. -uñ (ayağuñ) baş barmağına 89a/4</p> <p>her kimüñ elin a. -ın (ayağın) 76a/8</p> <p>ayır- : ayırmak</p> <p>a. -mamış ol- 63b/8</p> <p>ayırt- : ayıltmak, ayırmak , seçmek</p> <p>a. -alar 94a/16</p> <p>ayrıl- : ayrılmak</p> <p>a. ma- 86a/6</p> <p>ayruca : bunun yanında, ilave olarak, bundan başka, ayrıca.</p> <p>a. 58b/2, 59a/5</p> <p>ayruk : ayrı, farklı, başka</p> <p>a. 64b/4</p> <p>ayruk : artık, bundan sonra, bir daha</p> <p>a. 77a/6, 84a/1-3, 85a/16, 87b/7, 88a/12, 89b/12</p> <p>ayruk otı : ayrı otu, bir cins çayır otu.</p> <p>a. -n 78a/15</p> <p>ayu : yırtıcı hayvan, ayı.</p> <p>a. derisin 85b/15</p> <p>a. ödin 85b/14-16</p> <p>a. ödünü 85b/17</p>
<p>avuç : avuç.</p> <p>bir a. 57b/7-17, 59a/5, 94a/8</p> <p>birkaç a. 94a/15</p>	
<p>ay : yılın on ki bölümünden her biri</p> <p>a.-uñ on beşinci gicesinde 68b/9</p> <p>altı a.-dan berü 62b/10</p>	

ayva	: ayva	a. 72a/3
	a. 82b/16, 90b/16, 93a/3	
	a.-nuñ sıklıne 64a/15	a. 85a/6
	a.-nuñ şatlusı 74b/13	
	a.-nuñ yaprağın 82b/14	a. 95a/15
	a. –y1 82b/17	
ayvadana(F)	: civan perçemi denilen bir ot	
	bkn. ayvaşana	
	a. 77b/6	
ayvaşana (F)	: civan perçemi denilen bir ot.	
	a. 92b/6, 92b/6	
az	: az, çok olmayan	
	a. az 60a/9	
	a. ol- 66b/7, 81a/15	
	a. –dur 72a/13, 74a/9, 75a/6-16	
	a. lezzet 66b/8	
az-	: I- azmak, sapmak, kontrolden çıkmak	
	gevdesi a. –miş kişiye 77a/12	
	II- fenalaşmak, durumu daha kütü olmak.	
	dişi a. –ana 81a/8	
ā‘zā (A)	: organlar, uzuvlar	
	a. –ya 65b/3	
	a.–daki ruşubesı 58a/16, 70b/17	
	řoyunuñ cemi‘ a.-sı 84a/14	
	her a. –sında 87a/1	
ā‘za‘i re‘ise	: ana organlar	
azacuğ	: çok az, azacıık.	
	a. 85a/6	
az çok	: az çok	
	a. 95a/15	
‘azīm (A)	: büyük, çok	
	‘a. fā‘ide 76a/17	
‘aziz (A)	: muhterem, sayın	
	‘a. –üm 68a/11, 70a/6, 75b/3	
azl (A)	: işinden çıkarma, yol verme, serbest bırakma	
	a. ol- 68b/5	
azravuk	: kaya koruğu bir çeşit ot	
	a. 90b/7	
azu	: azı, dişi	
	kedinüñ a. dişini 86a/6	
B		
bāb (A)	: bölüm	
	otuz sekizinci b. 57b/4	
	otuz toşuzuncı b. 58a/15	
	şırşıncı b. 59a/11	
	şırş birinci b. 59b/7	
	ř. ikinci b. 60a/4	
	ř. üçüncü b. 61a/2	
	ř. dördüncü b. 62b/15	
	ř. beşinci b. 113b/1	
	ř. altıncı b. 66b/4	
	ř. yedinci b. 67b/12	
	ř. sekinizci b. 69b/17	

ķ. okuzuncu b. 71b/13
ellinci b. 75a/16
elli birinci b. 83a/6
e. ikinci b. 86b/16
e. ucncu b. 88b/17
e. drdinci b. 90b/1
e. beşinci b. 92a/6
e. altıncu b. 93a/11
e. yedinci b. 160b/5
e. sekizinci b. 169a/11
e. okuzuncu b. 1717b/1
altmışıncu b. 97b/5
b. –ı 99b/1
bu b.-da 57b/4, 58a/16, 59a/11,
59b/7, 60a/4, 61a/2,
62b/15, 66b/4, 67b/12,
69b/17, 71b/13,
75a/16, 83a/6, 86b/16,
88b/17, 90b/2, 92a/6,
93a/11, 97b/5
b. –ında 66b/14, 67a/6-15,
67b/11

bbdiye : papatya

b. 90b/17

bbna (F): papatya

b. 90b/17

bdm (F): badem

c. 91a/1

bdancn : patlıcan

b. 74b/6

ba‘deh (A): sonra

b. 58a/6, 59b/4-17, 60a/7,
64a/12, 66a/13, 93b/16,94a/2-4,
98a/11

bdem (F): badem

b. 58a/14, 61a/9
atlı b. 58a/7
b. yağı 58a/14, 59a/15, 72a/8,
93b/12
b. –i 94a/1 (Bel)

bdincn (A): patlıcan

b. 74a/16

bağır : bağır, karaciğer

b. 67a/6, 81b/1
b. –ı 67a/13

bağır- : bağırmak sesini ykseltmek

b. –ğan ol- 83b/17
b. ma- 84a/1, 90a/8

bağırsak : bağırsak.

b. –ağırsına 72a/9-13
b. –uñ 72a/9

b. –ından 65b/14

b. –larına 57b/13

b. –lara 72a/16

bağla- : bağlamak

b. –r 72a/17

b. –yasın 61b/1

b. –yalar 79b/7, 83b/15-17,

- 89a/17, 90a/8
- b. –salar 79a/1, 83b/10, 87a/14,
89a/4
- b. –y –up 61a/14, 64b/2, 83b/4
- bağlu** : bağlı
- b. kişi 87a/8
- bahādır (F):** yiğit
- b. olsa 85a/12
- bahağ (A) :** abraşlık hastalığı krş. baraş
- b. –a 59b/14, 81a/4, 84a/14
- bahār (F):** bahar, ilkbahar
- b. eyyāmı 94b/10
- b. –da 67b/4, 68b/1-7, 77b/10
94a/6
- baħr (A) :** deniz
- b. –ı mülteħamda 69b/10
- baħş (F):** bölük, parça, bölüm.
- b. –it 63a/8
- bağça marulı:** bahçe marulu
- b. 79b/15
- bağıla** : bir bitki adı
- b. 72b/8
- bağlatü’l-ħamka (A):** yabani semizotu
krş. tuħmekān
- b. 91a/10
- bal** : bal
- b. 64a/7, 72b/1, 78a/13, 79b/14-
16, 81b/8, 82a/16
- b. –birle 74a/1
- b. –ıla 83a/4, 96b/2-13, 97a/15
- b. –ile 58b/2-9-11, 59b/10,
66a/3, 75b/11, 76b/5-12,
77b/2-4-15-16, 78a/1-2-
13-15, 78b/13,
79a/4-7-12-15, 79b/14,
80a/10-12-14-15, 80b/5-
15-16, 81a/3, 82a/4,
89b/2, 93a/10
- b. şerbeti birle 73b/14
- oğul b. –ı 64a/17
- b. –a 75b/10
- b. –a kat- 86a/3
- b. –a karşıdur- 86a/5
- b. –da 96b/12
- balasan** : belesen ağacı
- b. yağını 96b/12
- baldurıķara :** persiyavşān otudur. su
bülbulü otu da denir
- b. 91a/4
- balğam (Yun.):** balgam, eski tıp
anlayışına göre bünyeyi
meydana getiren dört ana
öğeden biri. Eski tıbbā
göre bünye kan, safra,
kara safra sevda ve
balgam olmak üzere dört
öğeden oluşur. Bu
öğelerin birbirine oranla

- mizaç özelliğini ortaya çıkarır. Dengenin bozulması durumunda çeşitli hastalıklar ortaya çıkar.
- b. 73a/8, 73b/9-17, 74a/5, 95a/6
- b. -ı 59a/2, 78b/5, 80a/13, 90b/11, 94b/15
- b. -ı artur- 73b/12
- b. -ı ğaliz ile 72a/17
- b. -a 73a/9, 80a/11
- b. -dan 80b/5, 81b/1
- b. -ın gider- 75b/10-13
- b. -ın kusdur- 75b/8
- balġamī** : balgamla ilgili.
- b. 58a/17
- b. ādem için 71a/13
- b. ādemlere 73a/3
- b. mizāca 75a/13
- b. mizāclu ādemlere 71a/3
- safrāyī ve b. 93a/12
- b. ve safrāyī 93b/9
- b. ve sevdāyī 74a/16, 95b/12
- b. -den 68a/5
- balġamlu** : balgamı olan, balgam sahibi
- b. ādeme 65a/10
- balık** : balık
- b. gibi 95a/2
- ballūt** : pelit, meşe ağacı
- b. küli 59b/15, 60b/6
- bal mumu** : bal eridiğinde ayrılan madde.
- b. 60a/16, 60b/9-13, 61a/7, 62a/14, 62b/13
- baña** : bana “ben” zamirinin yaklaşma hali eki almış şekli
- b. 97b/6-8-12-13, 98a/13-17
- baraş (A)**: vücutta yer yer beyaz ve alaca lekeler meydana getiren ve tedavisi mümkün olmayan bir hastalık, abraslık hastalığı
- b. -a 86a/15
- b. -a ve bahağa 59b/14, 84a/14
- bahağa ve b. -a 81a/4
- barış-** : barışmak, uzlaşmak.
- b. ma- 87a/15
- bārid (A)**: soğuk.
- b. 65a/12, 90b/4, 5, 6, 7, 91a/10-15
- bārid ve raṭab** : soğuk ve yaş özelliğe sahip, bkn. bārid
- b. -dur 90b/4, 91a/10-15
- bārid ve yābis** : soğuk ve kuru özelliğe sahip.
- bkn. bārid
- bkn. yābis
- b. -dür 65a/12, 90b/5-6-7
- b. -dür 90b/7
- b. ü yabisdür 65a/12

- barmaq** : parmak
sırça b. 59a/9
sırçe b. 77b/12
üç b. 65a/7
baş b.-ına (barmaqına) 89a/4
- barmaqılu** : parmaklı
altı b. ol- 68b/11
- baş –** : basmak, dokunmak.
b. –alar 84a/17
- bāselik (yun.):** dirseğin iç yanında
hacamat yapılan üç damardan
en aşağıda olan ki akciğer
damarı, baş damarı ve aşağı
damar da denir.
b. –un 60b/9
- başiret (A):** önden görüş, sezış
b. 70a/5
- baş** : 1. insan ve hayvanlarda beyin,
göz, kulak, burun, ağız gibi
organları kapsayan, vücudun
üst veya önünde bulunan
bölüm, kafa, ser.
b. ve omuz 61b/6
b. –ağrısının 62b/17, 65a/12-14
b. –ağrısını 62a/10
b. –eti 73a/3
b. –uñ kuvarlığın 76a/11
b. –ı 57b/12, 90a/13 (Bel)
b. –a 77a/1, 78a/4
- agrır b. –a 90b/1
2. diş, tane
yigirmi b. eski şarımşağı 62b/4
on b. soğanı 71b/4
c. –ını 69b/1, 76a/10
- baş bert** : bir çeşit çıban
b. ol- 80b/5-6
- baş çekzin-** : baş dönmesi, başı dönmek.
b. –mesin 77a/7
- başka** : diğer, gayrı, ayrı
b. 92b/1
- bātil (A)** : batıl, boş, beyhude.
b. 70a/5
b. it- 75a/14
- bātin (A)** : iç
b. –umda 99b/1
b. –ına 62a/8
- baım** : menekşe
b. 75a/12
- batır –** : içine sokmak, banmak,
bandırmak.
b. –a 59a/10
b. –up 61b/1
- bayat** : taze olmayan, tazeliğini
kaybetmiş.
b. ol- 71a/5
b. –ı 72b/13 (Bel)
- baykuş** : baykuş
b. ödünü 87b/6

bayram : bayram ulu b. gicesi 68b/10	bel : bel. b. –de olan 57b/4 b. –deki bürüdeti 70b/17 ‘ālilūñ b. –i altına 57b/11
bedel (A) : değer, kıymet, eder b. 99a/9	belheb : bir bitki adı b. 57a/13
beden : gövde, vücut. b. 69a/14, 94b/5, 95a/5 b. –ile 70a/2 b. –i 69b/13, 70a/7, 72a/14, 73a/1, 80b/10, 93b/10-11 b. –de 87a/11 b. –den 90b/11 b. –ine 93a/13	beliğ (A) : çok, bol saḥḥ-ı b. it- 61b/5, 92a/14
beden-i insān : insan bedeni b. –a 68b/5, 69b/17, 71b/12, 75b/4, 93b/6 b. –dan 93a/11	belileç : bir bitki adı b. 95b/13
bednūs : horoz b. 88a/15 b. ibigin 88a/11 b. etin 88a/12-14	ben : birinci tekil şahıs zamiri. b. 62b/9, 94b/1, 97a/6-9-10, 98b/1 b. –i 98a/6
beğayet (A) : pek çok, aşırı, son derece b. 69b/14	bencil : kendinden başka kimseyi düşünmeyen. b. ol- 68b/14
beg börki : bir çiçek adı b. 90b/8, 91a/2,	bende : kul, köle b. –i ḥaḳır 97b/7 b. –i 97b/17
behmen (F) : turpa benzeyen ve “kavza kökü” denilen bir ot. b. -92a/1 kızıl b. –i77a/9, 93a/7-9 b. –i sürḥ 93a/9	benefşe (F) : menekşe bkn. benefşiç b. 61a/4, 63b/11, 91a/5 ḳurı b. 58a/10 b. yağı 58a/14, 87b/4 b. –i al- 63b/10-12 (Bel) b. –si ol- 77b/11
	benefşiç : menekşe bkn. benefşe

- b. 91a/6
- benek** : benek, “ben” gibi ufak leke.
ağ b. ol- 79a/8-17
ağ b. -i (benegi) 79a/9
- bengeş** : bir bitki adı
b. 75a/12
- benile –** : sayıklamak, konuşmak.
b. me- 90a/14
- beñiz** : beniz, yüz, çehre.
b. -i (beñizi)64a/3, 67a/7, 72b/6,
79b/5
b.-ini (beñzini) 71a/1
- beñize –** : benzemek
b. -r 76a/5
- berāber (F)**: birlikte, bir arada.
b. 58b/5-11, 60b/7-13, 64a/12,
64b/3-13, 65a/1, 65b/5,
66a/3, 77a/6, 78a/14, 85b/13,
91b/14, 92a/14
b. it- 88a/14, 93a/10
b. ol- 65b/5, 94a/6, 96b/1
b. -i 64a/6, 66b/1
b. -ince 60b/14, 65a/2
- ber-ka‘ide (F-A)** : kurala göre
b. 96a/8
- berkin-** : sağlamlaşmak, pekişmek.
b. -miş ol- 70b/5
- berkit-** : sağlamlaştırmak.
b. -e 57b/9, 66a/2
- b. -üp 61a/7
- berş (A)** : afyon şurubu, keten yaprağı
ile bir çeşit müsekkir macun.
b. -e kat. 77a/4
- berü** : (-den beri kullanılışı ile bir
işin başlangıcını gösterir.
altı aydan b. 62b/10
- besbāse (A)**: küçük Hindistan cevizi
b. 91a/2
- besfāyic (A)**: basfayic, bespaye, çıyan
otu. “kaya ereltisi yani bir
köktür ki pürçükleri çok içi
fıstıki olur.”
b. 91a/2, 95b/14
- besli** : besilenmiş
genç b. tavuğu 71b/3
- beş** : beş, 5
b. 65b/17, 79b/1
b. -dane 94a/10-14
b. -danesin 94a/7
b. -dirhem 58a/12-14, 60a/13,
62b/7-13, 64b/12, 70b/11,
82a/4, 86b/11
b. -diş 66a/12
b. edviyyece 65b/17
b. -nesne 68a/5
b. on b. 60b/10
b. vakiyye 63b/13
b. -den 95b/16

- beşâret (F):** müjde
bir b. 66b/12
- beşer** : beşer, her defasında beş
b. dirhem 58a/11, 59a/4,
64b/16, 65b/9, 92b/1, 95b/15,
96b/10
b. dirhem 57a/8-13
- beşik** : beşik, karyola
b. –de 94b/4
- beşinci** : beşinci
b. gicesinde 68b/9
- bevâşîr (A):** basur
b. ol- 83b/6
b. kanı 65a/7-17
b. kanını 65a/15, 65b/6
b. rencin 78a/14
b. tamarın 76b/14
b.-ı zayıllık it- 77b/17
b. –a sür- 85a/12, 85b/9
aşhâb-ı b. –a 65a/5
ishâl-i b. –a 64b/5, 93a/9
müzhil-i b. –a 65b/3
mak‘adda olan b. –a 80b/2
- bevl (A)** : idrar, sidik.
b. –i birle 84a/10
b. –i ile 84b/14
b. ile kan gelene 78b/1
selâsil-i b. ol- 83b/14
b. –i 59a/15
- b. –i sür- 72b/17
b. –i aşkan âdeme 87b/2
b. –ini 83b/16, 84a/10, 86a/17
- beyâbân (F):** kır, çöl
b. karanfilinün kökin 81a/15
b. –idür 81a/17
- beyân (A):** anlatma, ifade, beyan.
b. it- 58a/16, 59a/8, 60a/5,
70a/1, 71b/13, 94b/6, 96b/4-6
- beyin** : beyin
krş. beynî
hükemâ b. inde 62a/13
- beynî** : beyin
krş. beyin
b. kavî 66b/12
b. şovukdur 73a/6
b. –i 65b/8
b. –si 66b/11
b. –sin 85a/3-5, 87a/15, 88a/3
ağac gelinciginün b. –sin 85a/3
tavşan b. –sin 85a/5
b. –sini
b. katır b. –sini yidür- 83b/3
şakşığan b. –sini 88a/4
serçe b. –sini 88b/14
turna b. –sini 88b/15
b. –sine üç serçe b. –sine 58b/9
- beyzâ (A)** : yumurta
b. ağı 73b/7

bez	: bez	bil-	: bilmek, anlamak, öğrenmek.
	b. 61a/15		b. 99a/13
	b. –ine 64b/1		b. –gil 66b/5, 68b/1
bezr-i kerefus:	kereviz tohumu.		b. –ür 66b/13
	b. 96a/17		b. –ürsin 99a/17
bezr-i pinc	: pinc tohumu		b. –ürdüm 97b/9
	b. 96a/17		b. –ürdüm ki 97b/9
bıçak	: bıçak		b. –ürsin 99a/17
	b. ıla (bıçağıla) 63a/2-7		b. –miş ol- 69a/16, 70a/1, 97b/2-5
bıldırcın	: eti çok lezzetli bir kuş		b. –üp 68a/4, 71b/14
	b. 73b/4		b. –mek lâzımdur 68b/1
bırağ-	: bırakmak, katmak, eklemek		b. –mege 98b/7
	b. –asın 69b/4	bilād-ı kemmūn	: bir bitki adı
	b. –a 64b/2, 87a/12, 89b/3		b. 91a/4
	b. –salar 82a/8, 85b/8	bildür –	: bildirmek, açıklamak.
bi-avnillah Ta‘ālā:			b. –elüm 57b/4, 59a/12, 61a/3, 62b/16, 67b/13, 75a/17, 75b/4, 82a/6, 83a/7, 86b/16, 89a/1, 90b/2, 92a/7, 93a/11, 97b/5
	b. 98a/12	bi-izni’llahi Ta‘ālā:	
bih (F)	: ayva		b. 61b/15, 62b/11, 64b/8, 65a/8 85a/6, 87a/4, 88b/17, 89b/4 92a/7-12, 93a/8, 96a/5, 97a/9 97b/1
	a. 90b/16	bile	: beraber, birlikte
bihūde	: beyhude, boş, faydasız.		b. 57a/17, 63a/4, 70b/1, 71a/14, 98b/13
	b. cevāb 70a/4		b. –dür 73a/13
bil	: bel		
	bkn. bel		
	b. 57b/5		
	b. ağrısına 77b/2, 81b/17		
	b. şovukluğuna 82a/1		
	b. –de 58b/4, 59a/2, 67b/7		
	b. –deki bürüdeti 58a/16, 67b/9		
	b. –de olan ‘illetleri 59a/7		

bilek	: elle kolun birleştiği yer. b. –ler ağrısına 61b/7	74b/6, 75b/6-7-8, 71b/6, 78b/6-17, 79a/2-9, 79b/4-5, 80b/10, 81b/9-11-12-15, 82a/2-3-6-8-10-13-14, 82b/7-16-17, 83a/1-3-7-9- 10-11, 83b/5-6-14, 84a/12, 84b/2-7, 85a/2-5-7-10-15, 85b/4,7-10, 86a/7-9, 83a/12, 85a/13, 86a/17, 86b/7, 83a/13-16-17, 83b/2-3-8-9, 84a/15, 85a/13-6-12, 86a/17, 15-16, 6, 86b/7, 87a/7, 86b/2-4-11, 88a/8-10-14, 85b/10, 89a/3-14-16, 2-8-11, 89b/2-4-11, 90a/9-3-6-16, 90b/5-12, 91a/3-4-5, 91b/13, 84b/12-16, 85b/15-8, 86b/8- 9, 87a/4-7-9-3-1-16, 87b/1- 3-8-16, 88a/2-7-8-12, 89a/4- 12-13-16-17-9-14-10, 89b/8- 15, 90a/10-8-17-10, 92a/9- 14, 92b/3, 93a/4-6, 94a/5-11- 14, 94b/8, 96a/9-17, 96b/5- 14-15, 97a/3-4-7, 95a/5-11, 98a/13, 98b/17.
bi-l- ittifāk (A)	: beraberce, elbirliğiyle, b. 98a/1	
bi'l-lāhi	: Allah için b. 95b/17	
billūr (A)	: necef taşı gibi şeffaf ve parlak taş, elmas taşı, cam b. –ı 90b/1	
bi-mişl	: benzersiz b. ol- 57a/9	
bin-	: bir şeyin üzerine oturmak. b. –üp 68a/9	
biñ	: sayı b. fülürü 95a/13 b. yıllar 95a/10	
bir	: bir, 1. b. 57a/4-8-9-15, 57b/2-3-6-7- 8-17, 58a/1-3-4, 58b/2-4-14, 59a/5-11-14, 59b/1-8, 60a/11, 60b/1-2-5-14, 61a/7-13, 61b/1-5, 62a/1- 6-11-12-17, 62b/10-14, 63a/3-9-11-12-16-17, 63b/1, 64b/6-9-10, 65a/6, 65b/9, 66a/10-16, 66b/6-9, 67a/16, 67b/2-5-14, 68a/6-10-11, 70b/3, 72a/6, 78a/1-10-11, 71a/6-7-10, 71b/6, 72b/5,	b. azacuk 84b/8, 85a/6, 86a/8 b. bucuğ 84b/17 b. gice 89b/1 b. gün 71a/5

b. gün bir gice 66a/11	b. esāmī'i müfredātı 90b/2
b. gündür 80a/2	b. gögercin yavrusını 70a/11
b. iki tel 83a/13	b. gün 71a/11, 77b/10, 80b/3,
b. kere 93a/15	b. günde 79a/15
b. kez 95a/5	b. kıbız hıblar 92a/6
b. –i kızıl b. –i ak 90a/10	b. kerre 76b/6
b. –i 90b/5	b. kez 86a/1
cümleden b.-i 60a/5, 62b/16	b. mehlemler 60a/5
b. –inüñ 62a/1	b. muhällil yağılar 59b/7
b. –in 58b/7-8	b. nesne 98b/7
b. –isi 70a/8, 81a/17	b. ot 75b/4
biraz : biraz, bir parça.	b. turp şuyın 75b/8
b. 59b/4, 63a/4-12, 70a/10,	birle : ile, birlikte, beraber
70b/4, 84b/11	Yalın sözlerle: b. 64b/17, 71a/11,
bir bir : birer birer, teker teker	73b/10-11, 74a/1-3, 74b/1-2,
b. 96b/1	75b/5, 78b/14, 82b/10, 95a/17,
birbiri : karşılıklı olarak biri ötekini,	b. –dür 72b/11, 74a/1
öteki de onu; biri diğeri	İyelik ekli sözlerden sonra: 70b/10,
yanı sıra.	72a/8, 73b/14-15, 76a/10-12,
b. –ne 64a/10, 68a/13, 70a/13	79b/6, 84a/10, 86b/14, 91a/13
birer : arasına, biraz.	Bağlama edatı olarak: 72b/15, 75b/9
b. çekirdek 57a/3	biryān (F) : tava, tepsi gibi şeylerden
b. dane 92b/3	susuz veya suda pişirildikten
b. dirhem 57a/4, 97a/3	sonra kızartılan et kebabı.
b. kısım 59a/5	b. eyle- 76b/1
b. miqdār 60a/7	b. it- 76b/10
b. mişkal 97a/7	bistān : bir organ adı
birkaç : belirsizlik sıfatı	b. 73a/8
b. avuç issi şu 94a/15	bişür – : pişirmek,

	b. –e 91a/6	boğaz	: boğaz
bit	: küçük bir cins asalak böcek, kehle.		b. 73a/16, 75a/3
	b. 82a/8, 82b/8		b. –uñ ağrısına 80a/17
	b. ol- 88a/3		b. –ı 80b/3
	b. olma- 77a/8	boğazla –	: boğazlamak, kesmek,
	b. düşen ādeme 89b/16		b. –sa 88a/15
	b. –i 82b/5, 88a/4, 89b/17	bol	: çok, fazla.
bit-	: bitmek, çıkıp yetişmek,		b. eyle- 79b/15
	b. –en nebātatuñ 75a/17		b. it- 81a/1
	b. –sün di- 83a/3		b. ol- 81a/11
	b. –e 76b/5-6, 83a/2-12	boy	: boy otu, çemen otu
	b. –se 89b/11		b. 91a/8
	b. me- 86a/16, 89b/12		b.toħmı 59a/5, 60a/6
bitür-	: bitirmek, sona erdirmek	boynuz	: bazı hayvanların başında
	b. –ür 60a/14, 60b/12-16		bulunan kemiksi bir maddeden,
	b. –e 76b/8, 83a/4, 87b/10, 88b/6-10		uzun, kıvrık veya çatallı bir çift
bi- vakt (F-A):	vakitsiz		koruma organı.
	b. it- 68a/5-6		āhūnuñ b. –ın 84b/8
biylece	: böylece		geyik b. –ın 84b/10
	b. 62b/1, 94a/1, 97a/11		öküzün b. –ın 84a/1
biz	: bez		b. –unı 84b/2
	b. –i 61a/14		geyik b. –ından 84b/12
	b. –e 61a/14	boyun	: boyun
bi-z-zāt (A):	bizzat, kendi, kendisi,		b. –ına (boynına) 86b/9
	b. 98a/2		b. –una(boynuna)80a/8, 83a/11, 89b/12
boğa	: damızlık erkek sığır.		b. –unda (boynunda) 89a/12
	b. ödinden 84b/13	bögrek	: böbrek

b. 73a/11	97b/5, 79a/3-8, 94b/1-4-14,
b ağrısı 69b/5	82a/5, 84a/9, 93b/14, 94a/17,
b. –i (bögreği) 69b/12, 71a/4	94b/4-14, 95b/8-10, 94b/12,
b. –e (bögrege)65a/10,75a/8-13	95a/3-7, 95b/5, 95a/11-17,
b. –de 64b/14	96a/10-11, 97a/11, 96a/2, 97b7,
bögürtlen : dut gibi ufak meyve veren	96a/6, 96b/6, 96a/8-12, 96b/3,
dikenli bir bitki meyvesi	97b/11, 97a/16, 97b/6, 99a/3,
b. 91a/3	98a/11-12, 98b/1-3-4-11-16,
b. yaprağın 59a/12, 78b/15	99a/6-12, 99b/1, 90b/2
börek : börek	b. İşaret zamiri 61b/8
b. tepsisine 71b/5	b. –dur ki 58b/1, 59b/10,
böyle : böyle, bu şekilde	61a/16, 62b/3, 64a/5,
b. 60a/2, 61a/10, 61b/3-5-16,	64b/11, 67b/3, 74b/4, 94a/6
62a/10-13, 63b/14, 70b/14,	b. –dur 63a/1, 63b/9, 65b/15,
97b/9, 99a/2-13	70a/10, 92a/13-16, 95b/13
b. -it 60a/2	b. –dağı 58a/4, 66a/16
b. –dür 76b/5, 88b/5	b. –deñlü 98a/10
böylece : sonunda, böylelikle	b. –nuñ 61b/9, 66a/16, 67a/6-17
b. 76a/4	67b/4, 70a/12, 71a/7, 66a/16,
bu : bu	74a/9, 77a/1-2-3-10-11, 79a/2,
b. işaret sıfatı 58a/12, 58b/3,	93b/11, 97b/8, 79a/9,
59a/1-11, 59b/6-7, 64a/14-16,	77a/1-2-3-10-11
64b/12-14, 65a/3-16, 60a/11,	b. –nuñ 79a/10, 80b/3-6-7-13,
61a/2-4-15, 62a/5-9, 62b/9,	95a/13, 95b/2, 99a/11
65b/1, 66a/16, 66b/2, 67a/3-4-	b. –nı 68b/1, 80a/8-9, 97a/9-13,
10-12, 67b/7, 69a/12-13,	80b/11, 95a/9, 95b/4, 99a/9
69b/12, 70b/8-14, 72a/7,	b. –ña 58a/8, 60a/11-15, 60b/1,
75a/16, 76a/5, 71b/13, 72b/2,	67b/1, 71b/1, 96b/5
83a/6, 86b/16, 92a/6, 93a/11,	b. –ında 99a/15

- b. –ndan 58a/6, 75b/1, 92a/5,
98a/5, 79b/15, 89a/3, 97a/10
- b. –ndan ğayrı 70b/7
- b. –nca 66a/7, 97b/12-13,
99a/17
- buçuğar** : yarımşar
- b. dirhem 66a/5, 92b/13
- buçuk** : buçuk, yarım
- b.–dirhem 65b/12-16, 70b/12,
71b/5, 86a/8
- b. –dirhemden 96a/9, 97a/16
- b. vakiyye 63a/9
- bud** : but, bacağıın yukarısı
- b. 71a/15
- b. –ını 80a/12
- b. –larda 77b/5
- buğday** : buğday
- b. 57b/8, 82a/8, 82b/8
- b. –unı 60b/2
- b. –dan 71b/17, 72a/12
- buğār (A)**: buğu, buhar
- b. 62a/4
- b. –ı 64a/6, 70b/5
- b. –dan 61a/15
- būhūr (A)**: tütüsü
- b. eyle- 89b/15, 90a/2
- b. it- 57a/2
- buğūr-ı Meryem** : deve tabanı bitkisi,
domuz ağırşığı
- b. 80a/5
- bul –** : bulmak.
- b. –dı 62b/11, 94b/2
- b. –a 66a/14, 78a/7, 59b/5
- b. –duğın ye- 79a/10
- b. –duğda 66b/1
- b. –mağ 66b/8
- bulan –** : karışmak, bulanmak.
- b. mak 66b/7
- bulın –** : bulunmak.
- b. –ursa 96a/17
- bullūr (F)**: billūr
- b. –gibi 62a/8
- bulun –** : bulunmak.
- b. ma- 96b/1
- bunlar** : işaret sıfatı
- b. 98a/4
- b. –dur 67a/11, 97a/17
- b. –uñ 60b/13-17, 65a/2,
67b/15
- b. –ı 59a/5, 59b/10, 61b/7,
64a/9, 97a/12
- b. –a 98a/4
- b. –dan 75b/3
- bur-** : sancılanmak.
- b. –up 92b/6
- burak (A)**: kuyumculukta kullanılan tuza
benzer bir madde
- b. 91a/7

- būraqu'ı ermen (A):** ermeni tuzu denilen
bir madde
b. 91a/7
- burçaq** : hayvan yemi olarak
kullanılan, mercimeğe benzer
bir bitki.
b. 81a/10
- büre (F)** : yoğunlaşmış bir borik asitten
türeyen sodyum tuzu.
b. 91a/6
- buru** : ağrı, sancı
b. –sın 92b/7
b. –sına 93a/1
b. –up 92b/6
- burun** : burun,
b. 89b/10, 90a/1
b. –ı 84a/2
b. –dan 80a/13
b. –unı (burnunu) 87a/11
b. –ına (burnına) 80a/12
b. –una (burnuna) 84a/3
- büstān (F):** bahçe, bağ
b. 90b/7
b. –ı 81a/17
b. –a 82b/1
- buyān** : meyan ağacı
b. köki 82a/2-3
- buyur –** : buyurmak, emretmek.
b. –mış 94b/10
- b. –mışlar 76a/6
b. –mışdur ki 93b/4
b. –up 70a/4
- buyurıl –** : buyrulmak.
b. –ursa 76a/1
- buyurul –** : buyrulmak. bkn.buyurıl-
b. –mış idi 98a/11
- büber** : biber
arnavud b. –i ileyi- 73b/11
- büre'i ermeni (F):** ermeni kili olarak da
adlandırılan bir tür boraks
b. 91a/7
- bürüdet (A):** soğukluk
b. –i 57b/5, 58a/16, 67b/9,
70b/17
- C**
- cağra (A)** : bir bitki adı
c. –ya 92a/3
- cāhil (A)** : bilgisiz, cahil
c. ol- 98b/10, 99A/6
- cān (F)** : can, ruh
c. –dur 94b/12
c. –uñ 94b/13
c. –umuñ cānı 95a/7
- cānaver (F):** zararlı hayvan.
c. 80a/9, 80b/10
c. –ler 82b/7, 85a/14
- cāyiz (A):** meşru, hukuki, yasal
b. –dür 92a/6

cedri-rūmi: peygamber düğmesi,
peygamber çiçeği

c. 78a/7

cem⁶ (A) : toplama, yığma.

c. eyle- 62b/14, 66a/6

c. it- 58a/8, 59a/8, 62a/9, 62b/9,

88b/14, 92b/17, 97a/11,

98b/2-3

c. ol- 84a/10

cemācim (A): kaya koruğu.

c. 90b/7

cemī⁶ (A): cümle, bütün, hep

c. 84a/14, 85b/7, 92a/5, 97a/17

c. 57b/6, 58a/4, 58b/11, 61b/9

68a/1, 62b/12, 72a/6, 73b/3,

76a/6, 84a/14, 84a/15, 85b/3,

85b/7, 92a/5, 93b/13, 97a/17,

96b/4, 96a/13, 97b/2, 98a/14

c. -i loḥum 72b/12

c. -i tabī⁶ ata 73b/3

c. -isinūn 93b/14, 96a/5

cendebīdester: kunduz hayası

c. 96a/15

cendeyāne : eşek turpu.

c. 96b/8

ceng (F) : savaş

c. gününde 87a/5

cennet (A): cennet

c. -de 98b/16

cerāḥāt (A): irinler, yaralar

c. 69b/8

c. -ı 60a/15

c. -a 60b/7-8

c. -ları 60a/17

cerb (F) : yağ

c. -i ile 71a/7

ḳuzınuñ c. -ine 70b/3

cev (F) : arpa.

c. 72a/10

cevāb (A) : bir soruya verilen karşılık,

cevap.

c. virme- 70a/4

c. el- 76a/2

cevāhir (A): cevherler, elmaslar

c. -dür 98b/6

cevāz (A): caiz olma, izin, müsâade.

c. -ın 67b/12

cevher (A): hüner, marifet.

c. 72b/4-5

ceviz : ceviz

c. ḳadar 66b/3

c. -den artuḳdur 75a/8

cevz : ceviz

c. 61a/9

c. miḳdārı 66a/15

cevz-i bevḳā (A): küçük hindistan cevizi

c. 59a/4, 64a/8, 66a/4, 97a/2

cezb (A) : kendine çekmek, çekilme.

- c. it- 58a/17, 59a/7
- cezir (A)** : keşür, havuç
- c. 91b/1
- ciger (F)** : ciğer
- c. 67a/6, 69b/9, 73a/10
- c. kırılığına 74a/14
- c. süddesin 75a/10
- c. -i 64a/3
- c. -de 74a/11
- c. -in 84b/14
- cihān (F)** : dünya, alem.
- c. -da 69a/5, 95a/10, 95b/2
- cihet (A)**: taraf, yön
- c. -inden 73a/11
- cimā‘ (A)**: cinsel ilişki, çiftleşme.
- c. 66b/8, 67b/6, 68a/12,
68b/1-5-8-9-11-14-15, 69a/2,
86a/5-11
- c. -ıla 75b/17
- c. eyle- 68b/1, 69a/7, 85a/10,
85b/5, 86a/13
- c. it- 67a/3-10-16,
68b/11-12-14,
69a/2-10-11-16,
69b/7-12-14, 71b/1
- c. itme- 66b/9, 68b/9-14, 69a/3
- c. -dur 70b/7
- c. uñ 67b/12, 68a/4
- c. -ı 67a/1, 68a/12, 69a/16,
- 74a/10, 75a/8
- c. -ı artur- 73b/8
- c. -a 58b/1, 64a/1-4, 65b/4-8,
66a/8, 65b/4, 66b/12-16,
67a/9-13, 67b/6, 68a/12,
68b/1, 69a/13-16, 69a/16,
70a/9, 71a/1-4-12, 72a/14,
72b/5-973b/13, 75a/11-14,
73a/2, 73b/5, 75b/14,
76b/12, 88b/15
- c. -da 58b/14, 68a/11-13,
87a/10
- c. -dan 66b/8, 68a/12-15,
69a/15, 79a/5
- cindiyanē** : eşek turpu
- bkn. ciniyanē
- c. 96a/14
- ciniyanē** : eşek turpu.
- bkn. cindiyanē
- c. 97a/14
- cirm (A)** : posa, suyu alınmış meyve kalıntısı,
- c. -i kalma- 64a/15
- cism (A)** : cisim, beden.
- c.-i vü cāmı 95a/6
- c. -üne 94b/10
- cuğundur (A)**: pancar
- c. 91a/15
- cum‘a (A)**: perşembeden sonra gelen gün

c. gicesi 69a/8
c. gün 69a/9
cübn-i tarī : taze peynir
c. 73b/16
cüdā (F) : ayrı, ayrı düşmüş, ayrılmış.
c. –m olmuş kişiye 83b/7
cü'dā (A): çiğdem.
c. 91a/14
cümle (A): bütün, herkes
c. 57a/11, 57b/14, 60b/13-14,
62a/5, 66a/5, 72b/7, 75b/2,
76a/3, 94a/6
c. –i 58a/14, 58b/17, 59b/16,
60a/17, 61a/17, 65a/7
c. –den 60a/5, 61a/6, 61b/8,
62b/16, 68a/6, 70b/16,
71b/15, 75b/4, 86b/17,
89a/1, 92a/8
c. –den biri 89a/1
c. –den birini 92a/8
cünd : yardımcı
c. –in 95b/6
cüvān (F) : genç delikanlı
taze c. ol- 94b/2
cüzām : cüzam, bulaşıcı bir deri
hastalığı
c. 87a/3
c. ol- 69a/4
c. –a 61b/14, 85b/2

Ç

çadır : keçe, deri veya bezden
yapılmış, direklerle tutturulan
taşınabilir barınak.
ç. 59a/3, 68b/15
çağal : köpeğe benzeyen vahşi bir
hayvan
ç. etin 85a/2
ç. –uñ dilini 84b/16
çalguze (A): köknar
ç. 91b/8
çalka – : çalkalamak, karıştırmak,
sallamak.
ç. 59b/2
ç. –ya 71a/15
çam : çam
ç. 'aқıdesi 60b/12
çam şaқızı : çam ağacından çıkarılan
reçine
ç. –nuñ 'aқıdesi 60b/10
çanak : çanak, yuvarlak, yayvan kap.
ç. –a (çanağa) 84a/9-10
ç. –dan 89b/14
çāşnī (F): çeşit, lezzet, tat.
ç. 74a/7
çavşir (F): oğlan aşısı denilen bir ot ve
bundan elde edilen tıbbi bir
zamk.
ç. 59a/3

çavuş	: çavuş ç. –lar 76a/2-5	çeltük	: çeltik, kabuğu ayrılmamış pirinç ç. yoluna 85b/12
çezgin –	: dönmek. ç. –se 80a/6 ç. –mek 66b/6 ç. –mesin 77a/7	çeñe	: çene ç. –leri 87b/3
çek-	: 1. almak, götürmek, çekmek. ç. –er 59a/2, 89a/2 ç. –eler 60a/10, 80a/14, 87b/13-14 ç. –üp 60a/15, 79a/1, 80a/13, 84b/10, 89b/11 2. sürmek ç. –düm 62b/11 ç. –se 86a/7 ç. –seler 81b/3, 82b/15, 83a/6 83b/12, 84a/8, 85a/3, 85b/2-6-16, 86a/1, 86b/4, 91b/15	çerāğ (F)	: fitil, mum. ç. –uñ 68a/17
çekirdek	: çekirdek bir ç. 70b/3 igde ç. –i (çekirdegi) 58b/6 kavun ç. –i (çekirdegi) 64b/13 kızılıçık ç. –i (çekirdegi) 59a/1 p. ç. –i (çekirdegi) 58b/12 p. ç. –i (çekirdegi) içi 58b/10, 61a/10 ç. –in (çekirdegin) 63a/8, 92b/9	çeşm (F)	: göz ç. –i ibret 97b/11
çekirge	: çekirge ç. 88a/7-8	çeyne	: çiğnemek bkn. çiyne. ç. –se 82a/7
		çıban	: çıban ç. –a 90a/1 ç. –lara 60a/6
		çık –	: 1. içeriden dışarıya çıkmak. ç. –up 92a/3 ç. –ıcağ 88b/16 ç. –duğı 81b/5 2. üstünde bulunmak. ç. –up 69b/7 3. oluşmak, meydana gelmek. ç. –duğça 61a/13 ç. –an 4. geçmek. kuvveti şuya ç.-a 62b/5, 63b/11, 64b/9, 65a/3, 65b/11 ‘şarāba ç. -a 64b/2
		çıkır –	: bir şeyin içeriden dışarıya

	çıkmasını sağlamak.		ç. 91a/14
	ç. –masınũ 61a/2	çigce	: çiğce, çiğ halde
	ç. –dum 95a/3		ç. 97a/15
	ç. –ur 94b/15	çihār (F)	: dört
	ç. 61a/10, 61b/3, 61b/16, 62a/5,		ç. şenbih gicesi 69a/4
	63b/15	çiriş	: öğütülerek toz haline
	ç. –a 89b/1, 93b/16		getirilmiş sarı zambak
	ç. –asın 61a/3		kökünden yapılan bir tutkal.
	ç. –up 63b/11, 71b/3, 74b/5,		ç. –e 61a/11
	86b/5, 88b/13, 92a/3		ç. –e dön- 93b/17
	ç. –acak 61a/13	çirk	: kir, pas
	ç. –mak 61b/7		ç. –i 75b/6
çinār (F)	: çınar ağacı	çivit	: çivit
	ç. 91a/15		ç. –i (çividi) 81b/15
çırçır	: hafif ses	çiyne –	: çiğnemek.
	ç. deme- 61b/2		bkn. çeyne-
çiyān	: bir çeşit zehirli kirkayak.		ç. –se 78b/15
	ç. 95a/2	çoğan	: tuzla otu.
çiçek	: bulaşıcı bir hastalık.		ç. 91a/12
	ç. –i (çiçegi) 77b/9	çok	: çok, fazla.
	ç. –e (çiçeğe) 60b/16, 77b/1		ç. 72a/1-17, 73a/10, 74b/12,
	ç. –inũñ (çiçeginũñ) şuyın		76a/17, 79b/4-12, 82b/5,
	76b/17		88a/3-16, 93a/16, 95a/15
	ç. –ini (çiçegini) 77a/1, 82b/15		ç. ol- 82a/12, 82b/5, 83a/12
	ç. –ler 63b/14		ç. –dur 63b/7
çig	: çiğ, pişmemiş olan.		ç. –dan 80b/3
	ç. 70b/10	çölmek	: çömlük
	ç. –i 71a/8		ç. –e (çölmege) 57b/9, 58a/1,
çigdem	: çiğdem.		63b/2, 65b/10, 66a/2

	ç. –de 64b/4, 63b/2	74a/4-5-10-11-15-17,
çörek otı	: çörekotu	74b/1-5-15-16, 78b/2,
	ç. 70b/11, 81b/9, 91a/11	79a/5-6-12-16, 80a/10, 80b/7-8,
çügündür (F)	: pancar	81a/1, 83a/8, 85b/8, 86a/2-3,
	ç. 91a/15	88b/5-13, 89a/9-10, 89b/9,
çün (F)	: çünkü	92a/10-16, 92b/5, 93a/2-3,
	ç. 97b/11	93b/7-17, 90b/7, 91a/12-13,
çürü –	: çürümek, sağlamlığını kaybetmek.	94a/1-14-15-16, 94b/16, 95b/6,
	ç. –miş dişlere 82a/17	96a/3-6, 97a/6-12, 98b/1-12
	ç. –ye 82b/17	
D		
dād (F)	: ihsan, vergi	
	d. -ı hağdur 97b/6	
dahı	: dahi, da/de	
	d. 57a/1, 57a/5-11-16, 57b/1-2,	
	58a/2-4-7-8-14, 58b/5-6-8-14,	
	59a/2-7-10, 60a/2-9-17,	
	60b/2-4, 61a/1, 61b/1-16,	
	62a/1-4-11-12-16, 62b/3-5-7-12,	
	63a/3-7-8-17, 63b/12-14,	
	64a/7-16, 64b/4-6-11-15,	
	65a/10-12, 66a/12-14-16,	
	66b/2-10-13, 67a/14-17, 67b/3,	
	69a/16, 69b/1-7-9-11-14-17,	
	70a/10-11-13-17,	
	70b/1-2-8-11-13, 71a/5-6-8-15,	
	71b/4-5-8-9, 72a/1-15-16,	
	72b/6-8, 73a/15-16,	
		dahil (A) : iç, içeri, içinde.
		d. ol- 99a/15
		dahiliyün : bir melhem çeşidi
		d. –ı 81b/13
		dā'im : daima, devamlı.
		d. 79a/10
		dağ- : takmak, asmak.
		d. –a 83a/11
		boynuna d.-salar 86b/9
		boynuna d.-salar 89b/12
		dāne (F) : tane, çekirdek.
		d. 58a/12, 71b/2, 77b/6, 92a/14,
		92b/3
		d. –si 63a/2
		d. –sin 78a/10, 94a/7
		d. –sini 92a/9
		d. –lerden 71b/16
		dārçin (F) : tarçın
		d. 64a/17, 65b/9, 66a/4, 70b/2
		dārçini (F) : tarçın

d. 64a/8, 65b/15, 70a/13, 71a/9-16, 71b/4, 80b/11, 97a/1, 96a/15, 96b/8	tekerleği, t. -nuñ altında 90a/14
dār-ı çini (F) : tarçın d. 96a/15	degme : ? d. –de 92a/12
dār-ı fülful (F-A) : başbiberi, uzun biberi d. 57b/16, 96a/16, 96b/8, 97a/2	degür - : değirmek, sürmek. d. –seler 85a/11
daru : darı d. 72b/2	degül : degil bkn. değıl d. –dür 67b/14
dāyim : devamlı olarak, daima. d. 82b/4, 88a/12	del : delmek d. –üp 62a/1, 80a/8, 89b/12
dāyimā (A) : daima, devamlı olarak, her zaman. d. 83a/3, 93b/2	delb (A) : çınar d. 91a/15
def̣ (A) : uzaklaştırma, savma. d. eyle- 94b/14 d. it- 58a/17, 63a/15, 65b/8, 66b/12, 67b/9, 71a/1, 72a/11, 74b/12, 79b/3-12, 81a/10, 81b/1, 81b/2, 90b/12, 96a/3-5, d. ol- 85b/2 d. –ine 67a/4	deliklü : delikli d. taş 83b/17 delü : deli d. ol- 85a/2 d. –nüñ başına 83b/13, 85a/17, 87b/3. d. –nüñ boynuna 83b/9 d. –ye 88b/11
degil : değıl bkn. degül d. –dür 64a/1, 76a/7, 95a/14	delük : delik d. –ine (delüğine) 81a/16
degin : değın, kadar. d. –dür 90b/12, 97a/16	delükli : delikli d. taş 90a/8 d. taşı 90a/9
değirmen taşı : değirmenin ortası delik	delil (A) : şahit, belge, tanık d. 62a/13, 94b/6 d. –i şıdk dur 97a/9

- dem (F)** : an, vakit, zaman
 d. –ile 76b/7
 d. –dür 72b/12
 d. u hâl 95a/10
 d. –de 58b/4
 d. –inde 57a/1-12, 59b/17,
 60a/1, 60b/3-6, 62b/8, 64b/3,
 66a/15
- dem (A)** : kan
 şafrâ vü d. 94b/14
 d. –i 74b/8
 d. –e 64a/1
- demevîyye (A)**: kanla ilgili, kanlı.
 d. 68a/5
- demü'l-ahaveyn** : iki kardeş kanı
 d. 58b/5-16
- demür** : demir
 d. 92b/10
 d. –e 71a/14
- denk** : dirhem altında biri.
 d. 58b/2, 64a/9, 64b/1,97a/4
 d. it- 57a/9
 d. –dür 91b/13
 d. –in 91a/13
- deñiz** : deniz
 d. –den 94b/8
- deniz köpüğü** : kolayca yontulur, işlenir
 az bir taş, lüle taşı.
 d. 85b/13
- d. –n 90a/3
- deñlü** : denli “kadar” manasında
 üstünlük derecesi belirtir.
 d. 59b/6, 68a/14, 96a/12,
 98a/10, 99a/14, 96b/14
- depe** : tepe
 d. –ye 81b/14
- depreñ –** : hareket etmek, kıyıdamak.
 d. –e 70a/5
- derd (F)** : hastalık.
 d. sazı ol- 98b/1
 d. –üñ 67a/12
 d. –i 98b/15
 d. –e 61b/15, 74b/6, 95b/8,
 99b/2
 d.-lere 61b/9, 97b/1
- derd-i mend (F)**: dert sahibi
 d. 99a/1
- derece** : miktar, ölçü, kadar
 d. –de 65a/9, 71b/15, 72a/13,
 72b/3-8, 74a/3-6-8-13,
 74b/16, 75a/5-12,
 80b/9-10, 93b/9-10-11
- derhâl (F)** : hemen, vakit kaybetmeden,
 şimdi.
 d. 59b/5, 60b/9, 62b/7
- deri** : deri
 d. –yi 73b/7
 d. –si 85a/15

	d. –sini 83b/9, 85b/4, 86b/15		d. –nün südi 83b/16
derle-	: terlemek.		d. –nün tağarcuğundan 83b/11
	d. –dükden şoñra 69b/6	devlengeç	: çaylak türünden bir alıcı kuş
dermān (F)	: çare, tedbir.		bkn. devlengiç
	d. 92a/7, 97b/1, 98b/15, 99a/15		d. 83a/16
	d. –dur 95b/8	devlengiç	: çaylak türünden bir alıcı kuş
dermen	: diken		bkn. devlengeç
	d. kal- 89a/17		d. ödünü 87b/11
deryā (F)	: deniz.	devlet	: devlet, baht açıklığı, mutluluk
	d. 99b/4		d. –i 99b/5
dest (F)	: el	dırnaç	: tırnak
	d. ol- 98b/11		d. 77a/14
destek	: destek, dayanak.	di-	: demek, söylemek
	d. 69b/10		d. –düm 62a/10
devā (A)	: ilaç, çare, derman.		d. –di 95b/4
	d. 70a/4, 92a/7, 98b/13		d. –müşlerdür 78a/10
	d. it- 99a/1, 99b/2		d. –r 90b/3-4-5-6-7-9-10-13-
	d. ol- 77b/7		15-17, 91a/1-2-3-5-7-8-9-10-
	d. –dur 59b/6, 61b/9-15, 74b/6		11-12-14-15-16, 91b/1-2-3-4-6,
	d. –sı 99a/14		91b/8-9-10-11-12-15-16-17
	d. –ları 75a/16		d. –rler 58a/3-9, 60a/11-15,
	d. –lar 92a/7		60b/1, 65b/7, 69b/10, 70b/15,
devām (A)	: sürüp gitme, sürme.		71b/2, 77b/1-4-8-11, 78a/8,
	d. –ı devlet 99b/5		81b/16, 90b/8-9-14,
deve	: deve		91a/4-5-6-17, 91b/9,
	d. 73a/1, 83b/17		92a/1-4, 96b/5
	d. –nün kılından 83b/15		d. –yeler 99a/12
	d. –nün kuyruğına 90a/8		d. –se 83a/11, 89a/16
	d. –nün örgüci 83b/13		

d. –seler 83a/3	87b/6-8-9-14-15-16,
d. –iseñ 99a/10	88a/1-3-7-12-13-16,
d. –lükleri 62b/2, 79a/11	88b/1-2-3-5-6-7-9-10-11-12-
d. –mese 61b/2	14-15,
didür- : söyletmek, dedirtmek	89a/3-4-5-6-7-8-11-12-13-16-
d. –me 99a/6	17
dīger (F): diğer, başka, öbür, öteki	89b/1-2-4-6-7-9-11-12-13-14-
d. 70b/9, 71a/3, 72a/7, 76a/7-9,	15,
77a/5, 77b/1-6-8-10-13-16,	90a/1-2-3-4-5-6-7-8-9-12-14-
78a/1-3-4-5-7-9-11-13-15-16,	16-17,
78b/2-5-6-7-9-11-12-15,	92a/15, 92b/4-5-8-9-10-11-12-
79a/1-4-1, 79b/1-8-13-16-17,	13-14-15,
80a/2-3-5-16, 80b/4-9-11-16,	93a/1-4-6-9, 95b/12-17, 96b/3
81a/2-4-6-7-10-12-13-17,	dik- : dikmek, ekmek
81b/6-7-9-12-13-14-16-17,	d. –erken 82a/16
81a/2-7-10-14-17,	diken : diken
81b/1-2-7-13-15-16,	d. –inüñ toğmunı 78a/11-13
83a/1-3-4-5-9-10-12-13-15-16,	d. –i 80a/17
83b/1-2-3-4-6-7-8-9-10-11-13-	dil : 1. ağız boşluğunda, tatmaya,
14-16-17,	yutkunmaya, sesleri
84a/1-3-5-6-7-8-10-12-13-14-	boğumlamaya yarayan etli,
16-17,	uzun hareketli organ, tat alma
84b/2-3-4-6-7-8-9-10-11-12-	organı.
13-14-15-16-17,	d. bağıdur 86b/13
85b/1-2-4-5-6-7-9-11-13-14-	d. –i 67a/7, 87b/6
15-17,	đurd. d.-inüñ yağını 86a/2
85a/1-4-6-7-8-9-10-12-14-15-	d. –in 87a/5-9
16-17,	d. –ini 84a/5, 87a/4
86b/1-3-5-7-8-10-11,	çađaluñ d.-ini 84b/16

	<p>kara kelbün d.-ini 86b/9</p> <p>ķarga d.-ini 88b/5</p> <p>ördek d.-ini 87b/2</p> <p>tuřınuñ d.-ini 87b/5</p> <p>2. insanların düşünüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan</p> <p>dükeli d. –de ma‘rūfdur</p> <p>90b/11, 91a/16, 91b/11</p>	<p>dip : kök</p> <p>d. –i hindibānuñd.-i (dibi)65a/2</p> <p>kerefus d.-i (dibi) 64b/16</p> <p>rāziyāne d.-i (dibi) 65a/1</p> <p>d. –ini (dibini)62a/1, 79a/10, 80a/7</p> <p>d. –inde (dibinde) 82a/12</p> <p>d. –inden (dibinden) 79a/2-17</p>
dilçük	: bir çeşit rahatsızlık	
	d. ol- 72b/10	
dile –	: dilemek, istemek	
	d. –señ 60b/3, 61b/8, 89a/8	
	d. –se 89b/2	
	d. –rseñ 57a/2, 61a/3, 64a/13, 70a/17, 71a/4, 94b/10, 99a/7	
	d. –rse 64a/4, 98b/15	
	d. –dügüñ kadar 61a/11, 61b/4	
	d. –dügi gibi 69b/2	
dimāğ (A):	beyin, akıl	
	d. 66b/6	
	d. –dur 94b/1	
	d. –uñ 63b/8	
	d. –ı 73b/1	
din-	: söylenmek	
	d. –en fā’idelerden 64b/4	
dinil-	: denilmek, söylenmek	
	d. –en ‘illetleri 66b/12	
	dirhem (F): okkanın dört yüzde biri, dirhem.	
	d. beş d. 58a/12, 60a/13, 66a/7, 70b/11, 82a/4, 86b/11	
	d. beşer d. 57a/8-13, 58a/11, 59a/8, 64b/16, 65b/9, 92b/1, 95b/15, 96b/10	
	bir d. 57a/4-16, 58b/17, 60b/5, 79a/2, 81b/15, 86a/14, 90a/3	
	birer d. 57a/4, 65b/16, 66a/5, 70a/14, 70b/2, 97a/3	
	buçuğar d. 92b/13	
	buçuğ d. 65b/13, 70b/2, 71b/5, 85a/1, 86a/8	
	elli d. 60a/16, 61a/7, 64a/7-15-16, 64b/12, 65a/4	
	iki d. 58b/2-13, 71b/5-8, 75b/15, 89a/8, 92b/16	
	iki buçuğ d. 96b/11	
	ikişer d. 58b/16, 59a/3, 64a/8, 80b/13	

iki yüz d. 57a/7-14, 60b/11, 62a/14, 66a/11		d. –mek 68a/3
kırk d. 60a/8, 60b/17	diş	: 1.diş
on d. 57a/16, 60a/13, 60b/4, 82a/4		d. ağrısına 82b/10
onar d. 57a/13, 92b/1, 95b/14, 96b/10		d. –i 81a/8, 83a/11, 85b/10, 90a/4
on iki d. 57a/7		d. –e 85a/7, 86a/2, 90a/4
otuz d. 57b/10, 60a/15		d. –in 85b/7
üç d. 64b/1, 66a/5, 70b/12, 77a/8		d. –ini 83a/11, 85a/6-11, 85b/8-11-13, 86a/6-15, 86b/3-4-5-8
üçer d. 57b/16, 58b/12, 59a/4, 64b/17, 75b/17, 82a/3		d. –leri 62a/6, 73b/14, 83a/12, 89b/13
üç yüz d. 66a/13		d. –lere 81a/17, 89b/8-10
yigirmi d. 57a/7, 58a/6-7-13, 60a/7-17		d. –ler ağrısına 77b/12
yigirmi beş d. 58a/14, 64b/12	2. tane	
yigirmişer d. 59b/16, 60b/10		d. 65a/7, 66a/12
yüz d. 61a/6-17, 64a/14-16, 65a/3, 66a/3-10	dişi	: hayvan ve bitkilerin, erkeği tarafından döllenecek biçimde oluşmuş cinsi
d. i 64b/3		e. kaçını ile 58b/5
bir d.-e 96b/14	ditre –	: titremek.
iki d.-e 90b/12		d. –mesin 76a/15
yedi d.-e 95b/16		d. –r 67a/1
d. –den bir d.-den 90b/12		d. –düğine 92a/2
buçuk d.-den 96b/14, 97a/16	divâne (F)	: deli, divane.
d. –in 65a/5		d. –nün başına 85a/16
d. –ine 64a/6, 64b/13, 77a/7		d. –ye 84b/11
diril -	diyü	: diye.
: dirilmek		d. 74b/7, 76a/6, 89a/14, 97a/6,

	98a/5-17		d.-miş nohud 57b/8
diz	: diz		d.-miş yağın 61a/13
	d. ağrısına 80a/4, 82a/1	dök-	: dökmek
	d. –leri 81b/12		d. –er 59a/2
	d. –leriñ 69b/3		d. –esin 70b/13
dost (F)	: dost, arkadaş.		d. –e 70a/13-14, 71a/16,
	d. –lık 87a/15		87b/11, 94a/2
dög-	: döğmek, ezmek.		d. –eler 78b/14
	d. 61a/11		d. –se 86a/10
	d. –esin 93b/17,94a/3		d. –üp 80a/3, 80b/16
	d. –e 87a/11,94a/2, 94a/3	dökül-	: dökülmek.
	d. –eler 59a/6, 64b/11, 65b/10,		d. e 88a/13
	78b/14, 96b/12		d. –se 76b/4, 81b/9, 83a/2
	d. –üp 58a/5, 58b/9-17, 59a/13,		d. –en yire 76b/6
	60a/1, 61a/16, 62b/4, 63a/8,		d. –en yirlere 83a/2
	65a/2, 66a/17, 76b/4,		d. –ene 80a/15
	77a/25-5-6-17, 77b/15, 78a/1-8		d. me- 82a/14, 82b/7
	78a/13, 78b/6, 79a/2-4-6-7-17,	dön –	: dönmek, dönüşmek, değışmek
	79b/2-4-7-9-16,80a/1-7-9-10-		d. –miş 97a/4
	12-14-15,		d. –e 61a/11, 93b/17
	80b/2-5-7, 81a/6-8-9-11-13-14,		d. –se 80a/6
	81b/7, 82b/2-11, 83a/2-4,		d. dügin 74b/15
	88a/11, 88b/8-10, 89a/6-7-10,		gönül d.-megi 75a/11
	89b/6-13, 90a/4-5,	dönder-	: döndürmek, krş. döndür-
	92b/7-12-14, 93b/15, 94a/1-4,		d. –ür 70b/6, 91a/17
	91a/13, 91b/7-14	döndür-	: döndürmek
			d. –ür 73a/6
dögül –	: döğülmek.	dördinci	: dördüncü krş. dördüncü
	d.-miş besfāyic 95b/14		d. bāb 90b/1
	d. –miş eczāyı 57a/11		

dördüncü	: dördüncü d. 67a/15, 93b/11, 97a/8 d. derecede 93b/11 d. gece 97a/8		d. 91a/17
dört	: dört, 4 d. bol- 81b/15 d. baḥs it- 63a/8 d. dirhem 70b/11 d. edviyye kadar 65b/12 d. fā'idesi 70b/8 d. günde 75b/7, 81b/15 d. nesnedendür 66b/6 d. vaḳıyye 63b/10		d. –ımaz 67a/9 3. dinmek, kesilmek. d. –a 82b/13
dörder	: dörder d. dirhem 58a/11		dur- : 1. beklemek. d. –sa 89b/1 2. kalkmak d. –ımaz 67a/9 3. dinmek, kesilmek. d. –a 82b/13
döşe-	: döşemek d. –ye 71b/6,7,8		dut- : 1. musallat olmak d. –sa 85a/15 d. –an 75b/7, 84a/11 d. ma- 85a/16 2. yaklaştırmak oda d.-asın 61b/12 3. durumunu korumak hoş ve tıyur d.-ar 68a/1 ısıcaḳ d.-a 94a/8
döşek	: döşek, yatak, şilte. d. yumşak d. 69a/17 d. –e (döşege) 77a/6, 87b/7, 88a/2-11-12 d. –den 97a/8		dutul- : tıkanmak. d. –sa 80b/11
döşegen	: bir çeşit rahatsızlık d. ol- 83b/15		duy- : hissetmek d. –ar d.- maz 82b/11
du‘ā (A)	: Allah’a yalvarma, yakarma, niyaz. d. –dan 94b/7 d. –sı 99a/10		düçāc (A): tavuk f. 73b/1
dublāḳ	: bir çeşit ot		dügme :tomurcuk,gonca gül d. –sin 92b/14 peygamber d. –si 78a/8
			dühn-i belasan (A): pelesenk ağacının yağı d. 96b/10
			dühn-i ferfiyün (A): sütleğen otu ve

	bundan elde edilen bir zamk.		d. 73b/3
	Ferfiyun yağı	dürt-	: sürmek
	d. 62b/2		d. -e 79a/8
dühn-i frengi	: frengi yağı		d. -eler 59b/15, 79b/6,
	d. 90a/6		80a/10-15-16, 80b/17, 83a/4,
dühn-i mübârek	: mübarek yağlar.		88a/4, 92a/3
	d. 62a/10		d. -se 75b/7, 76b/9-13-16,
dühn-i 'uqkab	: tavşancıl kuşu yağı		77a/2, 86a/5-11, 87a/13
	d. 61b/16		d. -seler 76b/6, 77a/3,
dühün	: yağlar		78b/13-14, 85a/16,
	d. -ler 61a/2		85b/8, 89b/16
dükeli	: hep, hepsi, bütün.		d. -üp 59b/4
	d. dilde 90b/11, 91a/16, 91b/11	düş	: rüya
	d. -nce 57b/8		d. -inde 83a/9, 90a/14
dünyâ (A)	: cihan, evren		
	d. 97b/10	düş-	: 1. düşmek, yukarıdan aşağıya
	d. -yı 97a/5		inmek.
	d. -ya 99a/3		d. -e 76b/16, 89a/14
dürlü	: türlü, çeşitli		d. -mişe 83b/16
	d. -dür 81a/17		d. me- 81a/8, 81b/8
	d. 'acâyibler 95a/1		2. düşmek, gelmek
	d. ğarayibler 95a/2		gönlüme d.-di 97a/11
	bir d. renc 68a/6	düşür-	: düşürmek
	her d. derde 61b/15		d. -ür 77a/16, 77b/1, 86b/16
	her d. marazına 63b/9		d. -e 78b/10, 80a/17, 81b/7,
	her d. yağı 61a/3		83a/15
	d. -dür 81a/17		d. eme- 83a/14
	d. 77a/13	düşenbih (F)	: pazartesi günü.
dürrâc	: turaç kuşu.		d. -gicesi 69a/6

düşmān (F) : düşman.

d. 87a/4

d. -ı 94b/12

düşmānlık : düşmanlık

d. 87a/10

düşvār (F): güç, zor.

d. -dur 72b/16, 73b/5

düz : düz, eğrisi büğrüsü olmayan.

d. ol- 69b/1

E

ebemgümece : ebegümece

e. 58a/11, 65a/1, 90b/3

ecr (A) : ibadet ve güzel işlere veya

sabır ve tevekkülle karşılanan

bir belaya karşı verilen ahiret

mükāfatı.

e. -i 95a/14

eczā (A) : ilaçlarda kullanılan maddeler

e. 71b/6-7, 94a/6

e. -yı 59b/5

e. -ı 92a/14

e. -lardan 66b/1

edik : mest

e. içinde 86b/10

edviyye (A): ilaçlar

e. 68b/7

e. kadar 65b/10-12

üç e. miqdārı 96b/2, 97a/4,

üç e.-ce 'asel 64b/17

beş e.-ce şu 65b/17

e. -leri 96b/12

ef'āl (A) : işler, ameller

g. -i cimā'a 70a/9

eflāc : ?

e. -ı 70a/8

efrād-ı 'urūq (A): damardan boşalan kan

e. 65a/17

e. kanını 65a/15

efrāt (A) : bireyler, fertler

e. -ıla 92b/9

eftimūn (Yun.): bağboğan, küsküt.

e. 90b/11, 95b/15

eger (F) : eğer, şart edatı

e. 57a/1, 57b/6, 58a/3, 59a/12-

14, 59b/12, 60a/10, 60b/3,

61a/4,

61b/2 63b/8, 72a/2-5,

74b/14-17,

75b/9-11-12-13-14-16, 76a/1,3

77a/11, 78b/5, 79a/5, 79b/8,

80b/3-10-14-15, 81a/3,

81b/9-10-12-15, 84a/15, 84b/3,

85a/7, 85b/2,

87a/1-2-4-5-7-5-9-10-11-12-

13-14-15-16-17,

87b/1-2-3-5-13, 89a/1,3

89b/4-12, 90a/10-11, 91b/6-14,

92a/10, 94a/8-11-14, 96b/1,

	97b/6, 98b/14,3 99a/15		e. 88a/16
egerçi (F)	: her ne kadar, ise de e. 68a/2	eksil-	: eksilmek e. –dükçe 71b/10
egir (Y)	: kasık otu, azak egiri, hazanbel e. 59a/8, 90b/13, 92a/13	eksük	: eksik, tam olmayan e. olma- 84b/17, 88b/3
eglen-	: dinlenmek, beklenmek e. 66a/7	ekşi	: ekşi e. –dür 75a/3
ehil (A)	: uzman. e. –i (ehli) bil 66b/13 e.–i(ehli) perdesiz ve iyâlsız ol- e. –ine (ehline) 88a/15		e. enar göbegi 92a/16 e. enar kökin 80a/16 e. hamir ile 78b/8 e. nesne ile 84a/5 e. –sinde 75a/6 e. –sinden 64a/13 e. –ler 79a/16 e. –lerden 92a/11
ehl-i dünya	: dünya adamı, ahireti düşünmeyen e. 97b/10	el	: el e. 76a/15 e. –üñ 98b/17 e. –iñden 63a/11 e. –den 99a/7 e. –üme 97b/9 e. –in 76a/8, 84a/11, 89b/3 e. –lerüñ 69b/3 e. –leri 66b/17
ek-	: ekmek, serpmek, saçmak. e. –esin 59b/5 e. –e 71b/6 e. –eler 59a/13 e. –se 89b/11 e. –seler 88b/9		
ekin	: ekin, buğday e. 68b/16, 85b/12		
ekli'l-i melik	: koç boynuzu bkn. eklilü'l- melik e. 59b/10	elbetde (A)	: elbette, mutlaka e. 67b/15
eklilü'l-melik	: koç boynuzu bkn. eklilü'l-melik e. 59b/10	elçi	: elçi, temsilci e. 98a/2
ekser	: genellikle	ele-	: elemek

- e. –yeler 93a/5
- e. –yüp 58b/9
- elek** : eleme aleti
- e. –i (elegi) 93a/5
- e. –den 93b/16
- elem (A)** : ağrı, sızı, acı, sancı
- e. 68b/6
- e. vir- 68a/8
- e. –den 79a/1
- e. –ler 69b/16
- elen –** : elenmek.
- e. –e 96b/2
- el-ḥāşıl (A)**: hasılı, netice itibarıyla
kısacası
- e. 62a/12, 62b/2, 92a/5
- ellez (A)** : lezzetli
- e. nesne 68a/12
- elli** : elli, sayı
- e dirhem 60a/16, 61a/7,
62b/13, 64a/7, 64a/15, 64a/16,
64b/12, 62a/4, 83b/10
- e. dördüncü bāb 90b/1
- e. yıldan 62a/12
- em‘ā (A)** : bağırsaklar
- e. –da 65b/3
- e. –daki 58a/17
- emcek** : meme
- e. 81a/10
- e. –de 72b/7
- emek** : çalışma, emek, iş
- e. –dür 98b/8
- emin (A)** : emin, şüphe etmeyen
- e. ol- 57b/7-15, 58a/4, 68a/5,
85b/5, 89a/13
- uyhuyu e. uyut 78b/3
- emlāḥ (A)** : tuzlar
- e. –dan 61b/7
- emlec (A)** : amlac otu
- e. 95b/13
- emr (A)** : iş buyurma, emir.
- e. –üñledür 99a/17
- emrāz (A)**: illetler, hastalıklar
- e. 72a/6, 97a/17, 98b/9
- e. –ı eşkam 99a/14
- e. –a 99a/11
- e. –dan 57b/6-14, 58a/4,
94b/11-17, 95a/4-8-12-16,
95b/3-7-11
- emzür-** : emzirmek
- e. –en ‘avrat 81b/2
- enār (F)** : nar
- e. ağacına 85b/3
- e. Şuyı birle 79b/6
- e. göbegi 92a/16
- e. kökin 80a/16
- e. ağacını 82b/7,
- e. kabımı 82b/8, 82b/7
- e. –ı 63a/2

enbiḳ	: damıtma için kullanılan cihaz. e. 62a/3 e. –ucına 62a/3		e. –ler 68a/2-3
encüm (A)	: yıldızlar e. 99a/9		erit- : eritmek. e. –e (eride) 59b/15 e. –üp(eridüp)60a/12-17, 60b/5
endām (F)	: organ, uzuv e. –dan 91b/13 e. –lar 92a/2		erik : erik e. 75a/4
endāmlıḳ	: organ, uzuv krş. endam sust e. 67a/15, 68a/7 sust e. –ı (endamlığı) 65b/8, 70a/9, 71a/12, 76a/16 sust e. –a (endamlığa) 65b/14		erkan (A) : esaslar e. –ı hücre 61b/11
engūr-ı rūbāh (A)	: it üzümü e. 90b/4		erlik : erlik, erkeklik e. –i(erligi)76a/14-17, 79b/3-16 e. –e (erlige) 80b/9 e. –in (erligin) 80b/1
engüşṭ	: bir bitki adı e. 57a/4		esāmī’i müfredāt : bitki isimleri b. –ı 90b/2
eñlik	: boyacılıkta kullanılan kökü kızıl ot e. –i (eñligi) 62a/17		eşer (A) : te’sir, nişan, iz. e. –i 58b/8, 63b/2, 79b/1
er	: erkek. e. –üñ erligin artur- 80b/1 e. –üñ şehvetin artur- 92a/2 e. –lerüñ şehvetin 78b/4 e. –e 93a/15		esirge- : esirgemek, korumak. e. –ye 98b/5
erba’a (A)	: dört tiryāḳ -ı e. 97a/10 e. –nuñ 97a/12		esḳām (A) : hastalıklar, illetler e. 97a/17, 99a/14 e. –dan 57b/7, 58a/4, 72a/6,
eren	: ermiş, veli, evliya.		esḳām-ı şafrāviyye : safra hastalığı e. 68a/4
			eski : eski, yıllanmış e. ol- 72a/2 e. keremidi 61/4 e. şarımsağı 62b/4 e. zeyt yağı 62a/6 e. –den 79a/14, 80b/15

e. –yince 77a/8	göz e.-i 73a/5
2. kalıcı	keçi e.-i 72b/16
e. öksürüğe 78b/7	koyun e.-i 72b/14
esrār (A) : gizlenen, bilinmeyen şeyler	kuzu e.-i 70a/17
e.-ı hiķmetden 94b/9	ođlaķ e.-i 72b/15
e. –ı hūkemādandır 71a/2	şahm-ı dūcāc e.-i 73b/6
e.-ı ilāhi 97b/5	teke e.-i 72b/16
eşcār (A) : ağaçlar	bed-nūs e.-in 88a/13-14
e.-uñ menfa‘atin 82a/5	çaķal e.-in 85a/2
eşedd (A) : daha, şiddetli.	şıgırcıķ e.-in 88b/7
e. 68a/8	tavuķ e.-in 88a/16
eşek turp : bayır turpu, yabani kaşık otu	e. –ini 85b/2, 88b/8
e. 90b/10	bud e.-ini 71a/15
eşribe (A) : içkiler	ķatır e.-ini 83b/7
e. 70a/3	kedinūñ e.-ini 86a/9
e. –i mūshilātuñ 93b/6	şişen e.-ini 71a/5
e. bābında 66b/14, 67a/5-14	anuñ e.-inden 87a/9
e. –ler 70a/6	eţibbā (A) : hekimler, doktorlar.
e. –lerden 93b/8	e. 69b/10, 71a/3
eşyā : eşya	e. –ı mışrı 96b/17
e. –nuñ ŗabi‘atı 92a/5	e. –ı ‘ameli 61b/11
e. –da 75b/2	e. –ı ‘amelidür 61b/10
et : et	etmek : ekmek
e. 71a/6	e. 71a/10, 77a/10, 84b/16
e. bitür- 60b/16	e. –ile ĥamırsuz 71a/17
e. –ūñ semüzi 74b/2	sovuk e. i 75a/7
at e.-i 73a/1	tenñur e. idür 72a/4
deve e.-i 73a/1	eţrāf (A) : yanlar
geyik e.-i 73a/2	e. –ını 62a/2

ev	: ev, hane bir e. 89a/7 e. –üñ kapusına 83a/13 bir e.-i 90a/2 e. –e 57a/6 e. –de 83a/12-17, 84a/9, 84b/16-17, 85a/13, 85b/3, 86a/17, 88a/9, 89b/15 ol e.-den 90a/2	e. –i 98b/8
evceh (A)	: çok uygun e. –dür 68b/2	evvelā (A) : önce, ilk önce e. 59b/8, 60a/6, 62b/3, 64b/8, 83a/7
evlād (A)	: çocuklar e. ol- 68a/16	evvelki (A) : önceki e. 57a/14
evlen –	: nikahlanmak. e. me- 67b/15	evzān (A) : tartılar, ölçüler e. et- 94a/5
evrāk	: yapraklar, kağıtlar e. –dan 61a/5	eyegü : kaburga e. –si 69b/11-16
evvel (A)	: önce, ilk, birinci. e. 60a/1, 76a/2, 82a/15 bundan e. 97a/10 gerek ağudan e. 96a/4 e. baharda 66b/4, 67b/4, 77b/10, 94a/6 e. çihārşenbe gicesi 69a/4 e. derecede 65a/9, 71b/15, 72a/13, 72b/3, 74a/8, 80b/9, 93b/8 e. –ki ‘ādet üzerine 62b/14 e. –kinden 61a/15	eyit- : söylemek e. –i vir-(eydivire) 87a/14 e. –miş (eyitmiş) 98a/3 e. –ürler (eydürler) 98a/1
		eyle : öyle e. 66b/5
		eyle- : eylemek, yapmak; yardımcı fil e. ‘amil 99a/12 cem‘ e. 62b/14 fikr e. 99a/4 ḥall e. 63a/8 hayr için e. 98b/17 is‘timāl e. 63a/5 kebāb e. 71a/7 mehlem e. 60b/11 saḥḥ e. 61a/1 şāflar e. 58b/7 vezn e. 89a/9

eyle-	: eylemek	rişte e.-ye 71b/4
	e. 93b/5	sāfī e.-ye 76a/14
	e. –düm 97b/11	sakin e.-ye 77a/10
	e. –dün 99b/1	siyāh e.-ye 77a/2
	intiḳal e.-di 98a/15	tütsi e.-ye 83b/7
	ḳāyim e.-di 68a/10	zā'il e.-ye 77a/1
	e. –miş 97b/2	zāyil e.-ye 75b/17, 76a/16,
	bol e.-r 79b/15	76b/11
	ḳabz e.-r 65a/16, 65b/8	ziyāde e.-ye 98b/1
	ḳat' e.-r 65a/15, 65b/7	berāber e.-yüp 64a/14
	nerm e.-r 73a/7	e. –dügümdür 92a/8
	sāfī e.-r 79b/16	e. –me 95a/11, 98b/9, 99a/5
	sust e.-r 69b/5	cimā' e.-mek 69b/6
	toḫme e.-r 74a/5	i'timād e.-mek 98a/4
	iḥmāl e. –sem 98a/16	ri'āyet e.-mek 69a/13
	böyle e.-señ 61b/5	muhtāc e. me- 62a/12
	biryān e.-se 76b/1	ziyān e. me- 96b/15
	cimā' e.-se 69a/7, 85a/10,	eyü : iyi
	85b/5	e. 63a/7, 72b/9
	ḳurşlar e.-se 57a/6	e. –dür 60b/14, 65b/3, 71b/12,
	e. –seler 89b/15, 90a/2	77b/14, 80b/1, 85a/4, 92b/15
	e. –rse 98b/16	eyüce : iyice
	żuhur e. –rse 94b/13	e. ol- 97a/8
	e. –rseñ 57a/6	eyyām (A): günler
	e.-ye fark 98b/12	e. –ı 68a/17
	halt e.-ye 60a/17	bahar e.-ı 94b/10
	ḳavī e.-ye 75b/10	bu e.-ı 69a/12
	pāḳ e.-ye 76a/15	güz e.-ında 94a/6
	pāre pāre e.-ye 84b/7	eyyühe'l- ğarīḳün: bir çeşit ot.

e.78a/4-5	“ben” manasına gelir.
ez – : ezmek	f. 66a/16, 99a/1
e. –eler 96b/12	farḥ : ?
e. –üp 57b/2, 58a/6-13, 64b/14	f.-ları 60b/16
81b/15, 84a/5, 84b/14, 86b/1	fārisī : Fars
87b/17, 88a/1, 89a/3, 89b/9	f. 91a/9
90a/3-6, 97a/7	farḳ (A) : ayrılık, başkalık, fark
ezān (A) : ezan	f. 98b/12
e. –ile ikāmet 68b/13	farsī : Fars, İranlı
ezel (A) : başlangıcı olmayan	f. 90b/13-15
e. 97b/13	f. 90b/8-14-17, 91a/3-8, 91b/1,
	92a/1
F	
fahl (A) : aygır	fāsīḳ (A) : Allah’ın emirlerini
f. 74a/3	tanımayan, sapkın günah
fā’ide (A) : fayda, menfaat	işleyen, fesatçı, kötülük eden.
f. 63a/15, 64b/4, 66b/13,	f. ol- 68b/17
67a/5-14, 76a/17	fāsīd (A) : kötü, fena.
f. it- 63b/6, 73b/10-11,	f. it- 73b/14
74a/1, 74b/3-9, 75a/10,	mizāc-ı f. –i 70b/6
78b/13, 79b/13, 80b/9	f. –leri 93a/13, 94b/14
f. –si 58a/3, 59a/2, 63b/7,	faṣīḥ (A) : iyi söz söyleme kabiliyetinde
70b/8-16, 74a/9-13, 75a/13	olan
f. –si ol- 89a/1	f. ol- 87b/5
f. –lerden 64b/4	f. zübān ol- 88a/5
f. –lerin 71b/14	faṣl (A) : bölüm, kısım
f. –lerinden 66a/8	f. 74a/3, 74b/10, 81a/5
fā’idelü : faydalı	f. –da 81a/5
f. –dür 84a/15	f. –ında 94a/9-11
faḳīr (A) : alçakgönüllülük göstererek	farz (A) : tahminde bulunma

- f. –a 87b/12
- fe-ammā (A):** kaldı ki, gelince
f. 68b/6, 69b/17, 72a/2,
72b/2-3-8-11
- feh̄m (A) :** anlama, idrak
f. it- 99a/5
‘aqlı ve f. -i 87a/5
- fenā (A) :** geçici, ölümlü
f. dünyāya 99a/3
- ferāh (A) :** gönül açıklığı, sevinç
f. it- 63a/6-16
f. vir- 80b/9
f. kalb 67b/17
f. –ları 60b/16
- ferc (A) :** kadının edep yeri
f. –ini 85a/10
f. –ine 69a/2
- ferfiyūn (A):** sütleğen otu ve bundan
elde edilen tıbbi bir zamk.
f. 62a/16, 62b/2-13, 96a/17
96b/11
f. yağıdur 62b/12
f. –ı 62b/7
- fermān (F):** emir, buyruk.
f. 98b/15
- fesād (A) :** bozulma, fasid olma.
şerr vü f. 88b/3
f. –ı mizāc 68a/7
f. –ından 59b/9
- fesligen :** fesleğen, yaprakları güzel
kokan süs bitkisi
f. yağı 61a/4
- feth (A) :** açma, açılma.
f. bābı 99b/1
- fetil (A) :** fitil
f. 57a/2, 60b/3, 80a/12
f.-e eyle- 60b/4
f. –ler eyle 57a/3
- feyyāz (A):** feyiz, bereket ve bolluk
veren, Allah
f. 98b/9
- feyz (A) :** ilim, irfan
i. it- 98b/9
- findık :** findık
bkn. finduḡ
f. 61a/9
- finduḡ :** findık
bkn. findık
f. 75a/7, 82b/17
f. ḡabını 83a/5
f. –ı 83a/2-3-4
- fisdık :** fıstık
bkn. fıstıḡ
f. 61a/9
- fıstıḡ :** fıstık
bkn. fisdık
f. 75a/9
- fidān :** fidan, yeni yetişen ağaç.

- f. –ını 82a/15
- fıkr (A)** : fikir, düşünce
f. eyle 99a/4
f. –i it- 97b/11
- fi'1 (A)** : iş, amel, eylem, hareket
f. 68a/13
- fi'1–cümle (A)**: nihayette, sonunda
f. 67b/5
- fi'1-ḥāl (A)**: bu anda, hemen, şimdi
f. 92b/8-7
- fireñg** : frengi hastalığı
f. zaḥmetine 61b/15
- fulān (A)** : falan
f. derde 74b/6
f. maraz 74b/7
- fuṣṣat (A)**: fırsat, uygun zaman, elverişli durum
f. bul- 98a/1
- fute'i bökle** : ?
b. –ye 93a/4
- fuṣṣalāt (A)**: fazlalıklar, artık maddeler
f. 66b/11
- fuṣṣulet (A)**: fazlalıklar, artık maddeler
f. –i 71a/1
- fūcl (A)** : turp
f. 91a/10
- fūlfūl (A)**: biber
f. 62b/6, 73b/10, 96b/10
f. birle 78b/14
- dār-ı f. “başbiber” 57b/16,
96a/16, 96b/8, 97a/2
- fūlfūl-i ebyāz**: beyaz biber
f. 96b/10
- fūlfūl-i esved** : karabiber
f. 96a/16
- fūlūrī** : ?
biñ f. vir- 95a/13
- fūrūc (A)** : piliç
f. 73b/2
- fūtāde (F)**: düşmüş, düşkün.
f. 98b/17
- G**
- ḡāfil (A)** : gaflette bulunan, ihmal eden, gafil
ḡ. olma- 68b/8, 81a/12
- ḡaflet (A)**: gafillik, boş bulunma.
ḡ. itme- 95b/8
ḡ. olunma- 63b/15
- ḡāhī (F)** : arasıra, bazı
g. 61b/13, 98a/15
- ḡalebe (A)**: üstünlük, fazlalık.
ḡ. –i safrāyī 74b/1
ḡ. kı1- 89b/5
- ḡālib (A)** : üstün, fazla, çok.
ḡ. ol- 67b/8, 68b/74
ḡ. –dür 68a/3
ḡ. kişilere 73a/3
- ḡalīz (A)** : yoğun, keşif, yapışkan

	ğ. 72b/1	ğayirā (A): iğde	ğ. 90b/15
	ğ. ve қа'im ol- 60a/3		
	ğ. ol- 60a/10	ğayra : başka, başkası.	tabib-i ğ. muhtāç olma- 99a/16
ğalīzlıĝ : yoğunluk	ğ. -ı 73a/11	ğayrı : başka, başkası, diĝer.	ğ. 61a/10, 61b/2, 63a/13,
ğam (A) : gam, kaygı, tasa	ğ. ve ĝussa 69a/6		63b/14, 66a/8, 68b/6, 70b/7,
ğamz (A): kaşla gözle işaret, göz kırpma.	ğ. it- 98a/1		80b/12, 81b/17, 85a/14,
ğarāyib (A): tuhaf, şaşılacak şeyler	ğ. -ler 95a/2		86a/11-13, 93a/12,
ğargāra : gargara, ilacı ağızda			96a/2, 99a/9
çalkalama			ğ. 'ı 86a/13
ğ. 76a/13			ğ. -ya 99a/15
ğarāz (A) : maksat, gaye.			ğ. -sında 96a/7
g. 68a/15		ğazab (A): dargınlık, kırgınlık, darılma.	ğ. 66b/16
ğarīkūn : katran köpüğü		gebe : hamile	g. ol- 85a/10, 85b/6, 86a/16,
eyyühe'l- g. 78a/5			87a/7
g. 78b/5			g. olma- 85b/17, 86a/7
ğasl (A) : yıkama, temizleme			g. 'avrat 82b/16
anuñ ĝ. -ı 95a/7		gece : gece	
ğāyet : önüne geldiĝi kelimeleri "çok,			g. 81a/16
pek çok, son derece"		geç : beklenen, istenen zamandan	
manalarıyla pekiştirir.		sonra	
ğ. 57a/3-15, 59b/5, 60a/14,		g. yürü- 73a/11	
62b/14, 64b/5, 65a/16, 65b/15,		g.g. al-67a/2	
66a/10, 68a/4, 69b/7, 70a/15-		geç- : geçmek	
16, 71a/3, 71b/12, 72a/7,		şorba g. me- 94b/3	
76b/2, 77a/2, 81b/15, 92a/2		geçür- : geçirmek	

	g. –esin 62a/3		g. –iriligine 72b/10
	g. –üp 66a/2, 93b/16	ger (F)	: “eğer” edatının kısaltılmışı
gel-	: gelmek		g. 99a/12
	g. 95a/11, 95b/8	gerçek	: gerçek, doğru
	acı acı g. –ür 67b/7		g. –dür 98b/14
	kalğa g.-ür 67a/1	gerek	: gerek, gerekli
	kıvāma g.-ür 67b/3		g. ol- 57b/3
	şalāha g.-ür 67b/11		g. –dür 62b/8, 65b/2, 69b/11,
	şalāhiyyete g.-ür 67b/5		70a/3-6, 79a/13
	kıvāma g. –e 63b/14, 96b/7		g. müfred g. mürekkeb
	g. –se 80b/15, 88a/8, 89b/13		96a/3-4
	g. –ürse 98b/13		saşınmağ g. 68a/9
	g. –ince 60a/2		g. –se ağı ile 96a/5
	g. –üpdür 94b/9		g. –olduğ da 63a/12
	g. –en kızıl şuyı 64b/6	gerek-	: gerekmek, lüzumlu olmak
	g. –en çirki 75b/6		g. –mez nesne’i 75b/2
	g. –en kara şuyın 75b/9	germ (F)	: sıcak
	bevli ile kan g.ene 78b/1		g. eyle- 73a/7
	g. –düginden 98a/11		g. ol- 67a/8
	g. me- 66b/9, 67a/17, 85b/13,		g. ve ter ol- 68b/3
	88a/3	getür-	: 1. getirmek
gelincik	: gelincik çiçeği		iştihā g.-ür 63a/1
	g. –çiçeğinin şuyın 76b/17		şazılık g.-ür 74b/11
genç	: genç , körpe, taze.		unutsağlık g.-ür 74b/13
	g. besli tavuğı 71b/2		uyhu g.-ür 65a/11,
	g. koyun 72b/13		73a/1, 79b/8
geñez	: kolay		kıvāma g.-esin 63a/10-11
	g. toğura 89a/4-15, 90a/3		kıvāma g.-eler 64b/13
geñiz	: geniz		g. –se 83a/1

	kıvāma g.-üp 64b/17, 65a/4, 71b/11 renc g.me- 68b/6 2. dökmek, yazmak. kaleme g.-dügü 98b/3 3. geçirmek harekete g.-ür 74a/10		
gevde	: gövde, vücut g. –de 80b/4-6 g. –sine 76a/9, 78b/13-14, 79b/10 g. –sinde 81b/12 g. –lerine 80a/15		g. –eler 79a/16 ğidā (A) : besin, gıda. ğ. vir- 72a/1, 72b/2-6 73a/8-11, 74a/7 ā. –dur 72a/7, 72b/9 ğ. nuñ derecelerin 71b/13 ğ. –yı 93a/16 ğ. –sı 70b/14, 72a/12, 73b/3, 74a/9, 75a/8-16 ğ. –laruñ 70a/8 ğ. –ları 70a/1, 71b/13 ğ. –lığında 74a/5
gey	: çok, oldukça g. 58b/1, 64a/9, 64b/1		ğidālīk : gıdalık ğ. –ında (ğidālīgında) 74a/5
gey-	: giymek g. –se 85b/4		gibi : gibi g. 59a/1, 67a/7, 67b/6, 69b/2-15, 77b/12, 79a/10, 81a/3-16, 84a/17, 86a/8, 94a/10-12, 95a/1-2-6, 95b/5, 96a/2 g. nüñ 66b/11 g. –lere 94b/3
geyesi	: giysi g. –ye 77a/8		gice : gece g. 86a/12 ğ. bir g. 64b/6-11, 89b/1 bir gün bir g. 63b/1 ol g. 58b/7-8 sefere gidecegi g. 68b/17 g.'i gündüz 86a/8
geyik	: geyik g. boynuzın 84b/10 g. boynuzından 84b/12 g. eti 73a/2 g. ödünü 84b/9		
gez-	: gezmek g. –er 81b/12		
gezd (F)	: havuç g. 91b/1		
gezin-	: gezinmek		

g. ğıdāsı 70b/13	gil-i ermeni (F): ermeni kili olarak da
g. –de 76a/1	adlandırılan bir tür boraks
g. –si çiharşenbe g.-si 69a/4	g. 91b/2
düşenbe g.-si 69a/6	gil-i mahtūm : kızıl toprak
sen –şenbe g.-si 69a/7-8	g. 91b/2
şenbe g.-si 69a/10	gil-i yumhir : (A) kızıl toprak
ulu bayram g.-si 68b/10	g. 91b/3
yek-şenbe g.-si 69a/11	gir - : girmek
ayın on beşinci g.-	şuya g.-me- 79a/13
sinde 68b/9	girūyā : bir bitki adı
aḫbana g.-lerde 67b/3	g. 91a/4
giciyik : kaşıntı, uyuz	girū : tekrar, yine
g. –e (giciyige) 74a/1	g. 67a/17, 71b/7, 76b/5-6,
giç : geç	83a/2, 94a/2-4, 96b/1
g. 85b/9	git- : 1. gitmek, dinmek, kesilmek
gider - : gidermek, ortadan kaldırmak	aķı g.-e (gide) 85b/14
g. –ür 62a/11, 62b/13-17,	öksürügi g.-e (gide) 83b/6
63a/6-14, 65a/12-14, 70a/9,	su g. –e (gide) 61a/17
72a/9, 72b/4-14, 75b/6-7,	susuzluğu g.-e (gide) 88b/5
77a/7, 81a/7, 91b/17	rencin g. –e (gide) 76b/10
g. –esin 63a/8, 63b/10	tekebbürligi g.-e (gide) 89b/8
g. –e 57b/6, 64b/15,	sişleri g.-üp (gidüp) 97a/8
75b/10-12-14, 76a/11-15,	2. gitmek, akmak
76b/1-3-13-15, 79a/9,	ķan g.-se 93a/16
80a/1, 82b/2, 83b/12,	ķan g.-en (giden) ādeme 92b/6
91b/15	ķan g.-ene (gidene) 58b/14,
g. –üp 66a/1, 71a/12, 75b/13,	92b/15
76a/12, 79b/11	şu g.-üp (gidüp) 62b/7
g. –meyince 89a/16	şuyı g.-üp (gidüp) 66a/14

	yābāna g. me-62a/4	gök	: 1. mavi g. gözli 83a/5
giz	(F) : bir bitki adı g. 90b/14		2. ham, olgunlaşmamış g.-i (gögi) 77b/11-16 g.-üni (gögüni) 77b/16
göbek	: 1. karnın ortasında bulunan çukurluk g. 75b/11, 93a/1 g. -i (göbeği) 92b/6 g. -e (göbeğe) 75b/11, 92b/7 g. -ine (göbeğine) 81a/10	gökçek	: güzel, sevimli, hoş g. -ol 85b/16
	2. bazı sebze ve meyvelerin ortası g.-i (enar göbeği) 92a/16	gölge	: gölge g. -de 57a/1, 86a/10
gögercin	: güvercin g. 86b/7, 88a/9 g. yiyen ādem 87b/15 88a/9 g. -yavrusını 70a/11	göm -	: gömmek g. -e қо- 86b/8 g. -e 85b/12 g. -seler 88b/13
gögüs	: göğüs g. 73a/15 g. ağrısına 72a/9, 74a/14 g. iriligine 72b/10, 74a/2 g. -i (gögsi)ve bedeni 69b/13 g. -i (gögsi) horlayana 80b/5 g. -i (gögsi) nerm eyle- 73a/7 g. -i (gögsi) şovukluğun 76a/7 g. -i (gögsi)ve hancere'i73a/17 g. -e 63b/6, 65a/9-13, 72a/11, 74a/9, 74b/9 g. -inde (gögsinde) 90a/12	gönder-	: ulaştırmak, göndermek g. -dükde 97b/17 g. -dügünüz ḥace 98a/2
		gönderil	: gönderilmek, ulaştırılmak g. -dük 98a/17
		göñül	: gönül, iç. g. şadılığı69a/14 g. -i (göñli) 63a/16, 69b/2 g.-i (gönli) dön- "mide bulanması" 64b/8, 74b/15, 75a/11, 80a/16 g. dönder- 73a/6, 91a/17 g. -üme (göñlüme) 97a/11 g. -inde (göñlinde) 86b/12
		gör -	: görmek g. -düm 97a/13

	g. –e 66a/7, 71a2, 76a17, 81a/17, 82a/15, 86a/18, 86b/15		89a/5-12-15, 89b/7, 90a/11-13-15
	g. –eler 66b/14		g. –seler 83b/4, 86a/4-12, 86b/3-10, 87a/10
	g. –en 87a/13		g. –üp 87a/17
	g. mek 66b/16, 81b/3		g. –en 87a/5
	g. –mekde 81b/3	götürün-	: fitil yerleştirmek
	g. medük 80a/13, 94b/11, 95a/2		g. –e 85a/6
	g. –mez 80a/13, 97a/5	göyün-	: yanmak, sızlamak.
	g. –meyesin		g. –se 59a/14
	g. –meye 66a/9		g. –dügine 59a/16
göre	: göre (edat)		g. –miş yire 59a/16
	g. 70a/3, 71b/14, 76a/17	göyündür-	: yaktırmak
	96a/9		g. –seler 88a/6
görül-	: görülmek	göz	: göz
	g. –miş 58b/3, 62a/8, 97a/6		g. 66b/7, 94a/6, 95a/2
göster-	: görülmesini sağlamak		g. eti 73a/5
	g. –ür 99a/13		g. nūrı 66b/7
	g. –mek 96b/5		g. yaşın 85b/16
götrün-	: fitil yerleştirmek		g. –ün 85b/6, 81b/4
	g. 58b/10		g. –i 87a/16, 80a/6, 81b/4 (Bel)
	g. –e 58b/13		g. –e 83b/12, 85a/3, 85b/1-6-13-16, 86a/1-7, 87a/16, 91b/14
götür-	: kullanmak, fitil sokmak		g. –de 79a/8
	g. –esin 89a/9		g. –üni 87a/12
	g. –e 58b/11, 59a/10, 89a/13,16, 89b/6		g. –üne 79a/8, 88a/2, 62b/11, 87b/13
	g. –eler 59a/6		g. –leri 81b/5, 83a/6, 88b/8
	g. –se 84a/7-13, 84b/5-8-12, 85b/4-7-16-17, 86a/6-7, 86b/5-12-13, 87a/2-3-4-9,		

	g. –lerin 81b/5	61a/4-6, 62b/14, 76a/12,
	g. –lerini 87a/3	89b/17
	g. –lerine 87a/3	g. yağı ile 63a/16
	g. –ünde 89b/11, 79a/8	g. –i 78b/10
gözet-	: gözetmek, beklemek	gül-âb (F): gülsuyundan yapılan bir tür
	g. 98b/17	şurup
	g. –mek 69a/12	g. –ıla 57a/9
gözli	: gözlü	g. –la 57a/5-9
	g. –li 83a/5	g. –ı 57a/15
gözsüz	: gözsüz	gülbeşer (F): bir tür macun
	g. ol- 69a/3	g. –gibi 81b/10
ğubār (A):	toz	gülengübîn (F): gül yaprağı ve baldan
	ğ. ol- 64a/9	mürekkep bir macun
ğufrān (A):	Allah’ın af, merhamet ve	gülger
	rahmeti	: bir bitki adı
	g. 76a/4	g. 91b/3
ğuşşa (A):	sıkıntı, keder, üzüntü.	gün
	ğam ve ğ. çekme- 69a/6	: zaman, vakit
ğuy	: mercanköşk	beş altı g. 79b/1
	g. 91a/8	b. g. bir gece 63b/1
gül (F)	: gül ağacının kokulu çiçeği	birkaç g. 59b/16, 71a/11,
	g. 59a/15, 61a/7, 62a/14,	77b/10, 80b/13, 93a/10
	64b/16, 81a/16, 92b/13	her g. 60a/2
	g. –ile 59a/15, 87b/6	kırk g. 81b/8
	g. şuyı 64b/10	nev-rüz g. 78a/10
	g. suyunu 81a/16	on g. 70b/14, 79b/17
	g. şarābı 63a/14	üç g. 58b/10, 61b/13, 85a/1
	g. yaprağı 63a/16	pencşenbe g.-i 69a/8
	g. yağı 59a/17, 59b/4,	muttaşıl g. –ü 75b/17
		on g.-e dek 60a/3
		g. –de 79a/14

- dört g.-de 75b/7, 81b/15
 kırk g. -de 61a/8
 üç g.-de 59b/5, 75b/6,
 79b/4
- günāh (F)**: günah, kötülük.
 g. -larum 98b/4
- güneş** : güneş
 g. -e 61a/7, 69a/1
 g. -den 94b/9
- gündüz** : gündüz
 g. 69a/15
- güneyk-i haşkuḳ** : yaban marulu
 g. 91b/6
- günlük** : günlük ağacı ve bundan elde edilen zamk.
 g. 59a/3, 60b/10, 62a/15,
 92a/13-17, 92b/6
 g. -ile 81b/7
 g. yağı 62a/15
 g. -i (günlüğü) 62b/8
- güvāriş (F)** : cevariş, hazmettiriciler
 g. 66a/9
- güyegi otı** : güveyi otu
 g. 91b/9
- güyegü otı** : güveyi otı.
 bkn. güyegi otı.
 g. birle 72b/11
- güz** : sonbahar
 g. -de 57b/14, 94b/1
- güzel** : güzel
 g. ol- 82b/16
- H**
- ḥabb (A)** : hap, hap şeklinde ilaç
 h. -dur 92a/16
 h. -ı 92a/15
 h. -uñ birin 58b/7
 h. -lar eyle 58b/7
 h. -lar it- 92a/15, 92b/2, 94a/5
- ḥabbāzī (A)** :kisa ebegümece otu
 yabani ebegümece
 h. 90b/4
- ḥabbe** : ölçü miktarı
 ḥ. 87a/16, 92a/12
- ḥabbı belesan** : bir bitki adı
 h. 96a/16
- ḥabb-ı ḳābız** : kabız hapı
 ḥ. 92a/15
- ḥabbu'l-ğar** : defne yemişi
 h. 96a/13, 97a/14
- ḥabbu's-selāṭın** : kene otu
 ḥ. ile 94a/1
 ḥ. -dur 93b/8
 ḥ. -i 93b/16
- ḥabbü's-sevdā (A)**: kara çörek otu
 h. 91a/11
- ḥābdutan** : kemafitus, yer çamı denilen
 ottur.
 h. 77b/3, 97a/14

ḥabīb (A): sevgili	ḥ. ol- 86b/3
ḥ. –i ḥazreti 99a/8	
ḥabsu'l-bevl : idrar tutulması	hafta : takvimle belirlenen yedi
ḥ. 81b/4	günlük zaman
	ḥ. 66b/2, 79a/14, 85b/8
ḥāce (F) : hoca	ḥaḳıḳat (A) : gerçek
ḥ. 98a/2	ḥ. 76a/6, 98b/6
ḥ. ol- 97b/15	ḥ. –üzre 99a/4
ḥacerü'l-ğar : defne yemişi	ḥaḳır (A): itibarsız, değersiz, aşağı
ḥ. 79a/1	ḥ. 97b/7
ḥacet (A) : ihtiyaç, lüzumlu.	Ḥaḳḳ (A) : Allah
ḥ. –vaḳtında 63a/5	ḥ. 98b/16
vaḳt-ı ḥ. –de 90b/2	ḥ. –dur 99a/8
ḥacıl (A) : utanmış, kızarmış.	ḥ. Te'ālā 98a/17, 98b/4
ḥ. it- 95b/6	ḥ. uñ 'aḫası 99a/10
ḥad (A) : had, sınır	ḥ. –a 97b/10
ḥ. –den fazla 93b/3	ḥaḳḳında : ilgili olarak, üzerine.
ḥadaḳāt : hadeḳ, patlıcan	ḥ. 74b/5, 86b/13
ḥ. gereḳdür 70a/3	Ḥaḳ Ta'ālā :
ḥadiṣ (A) : peygamberimizin kutsal sözü	H. 68a/9, 98a/17, 98b/4
ḥ. –i ṣerif 74b/6, 88a/15,	H.–nuñ(Ḥaḳ Ta'ālānuñ) 68a/16
93a/14, 93b/4	ḥāl (A) : oluş, devam
ḥafaḳān (A): kalp sıkışması	ḥ. it- 84a/4
ḥ. 96a/2	ḥ. ol- 94a/1
ḥ. –ı 65b/5	ḥ. –i 97b/10
ḥ. –a 74a/2, 89b/6	ḥalāṣ (A) : kurtulma, kurtuluş
ḥāfız (A) : ezberleyen	ḥ. bul- 62b/1177b/10, 87a/9,
ḥ. ol- 88a/5	87b/14-17, 88b/16, 90a/7
ḥafif : derin olmayan, çabuk	ḥ. it- 78b/9
uyanılan	ḥ. ol- 78b/11, 79a/3, 83a/10

- h. bulduktan sonra 98a/12
- hālāvet (A):** zevk
 h. ol- 67a/10
 h. -i 67b/17
 h. -dür 67a/17
- hālāyık** : halayık, halk
 h. 85b/7
- hālde** : “-a mukabil, rağmen”
 manasında bağlama edatı
 h. 65b/1, 67b/14, 81b/12,
 88a/16, 98a/9
- hālīk (A):** yaratan, var eden, Allah
 h. -ı ‘ālemün kemāli 75b/1
- hālīm (A)** : tabiatı yavaş olan, yumuşak
 huylu
 h. ün- nefes 89b/7
- hālīş (A)** : katkısız, saf.
 h. it- 94b/11-17,
 95a/4-8-12-16, 95b/3-7-11
- hālķ (A)** : insanlar
 h. -ı ‘alemden 62a/9
 h. içinde 86b/12, 87a/13,
 89b/4
 h. -uñ suallerinde 70a/4
 h. -a 95b/4
- hālķalan –** : halka biçiminde olmak
 gözleri h. -ur 67a/8
- hāl (A)** : eritme, çözme
 h. eyle- 63a/8
- h. it- 59a/17
 h. ol- 66a/3-13, 66b/12
- hālū** : halli
 h. nūñ 67b/7
- hālķ (A)** : karıştırma.
 h. eyle- 60a/17
 h. it- 58a/14, 59a/16, 59b/1,
 60a/8, 62a/17, 76b/8, 79a/17,
 85a/1, 88b/8, 92b/2, 94a/2
- hālvet (A):** yalnız ,tenha kalma
 h. 69b/2
- hām (F)** : olgunlaşmamış, ham
 h. -ıla 72b/1
 h. turunç şuyunu 81a/11
- hāmīle** : gebe, hamile
 h. ol- 85a/6
 h. olma- 89a/17
- hāmīr (A):** hamur, maya
 h. ile 78b/8-10, 79a/2, 80b/14
 h. -ı 72a/5
- hāmīrsiz** : hamursuz, mayasız
 h. etmek yi- 71a/9
- hāmīrsuz** : hamursuz
 h. etmeg -ile 70a/14,
 h. etmeg -ile 71a/17
- hāmle** : bir bitki adı
 h. 59b/10
- hāmām (A):** hamam
 h. -a 59a/7, 60a/1

- h. –da 69b/6, 75b/8, 76a/9,
76b/9
h. –dan 88b/16, 92a/3
- hamş (A)** : beş
h. 72b/3
- hān (F)** : hükümdar, hākān
Sultan Selim Hān Bin Bayezid
Hān 73a/3
h. –ı 98a/5
h. –a 98a/1-3
h. –larından 97b/15
- hānāzır (A)**: sıraca adı verilen bir çıban
h. –a 60a/6, 85a/4
- hanāzır (A)**: krş. hānāzır
h. –a 59b/14
- hancere (A)**: hançere, gırtlak.
h. 72b/10
h. –i 73a/17
- hannā (A)**: kına ağacı
h. 59b/3, 91a/16, 96a/15
h. –ile 78a/4, 81a/9
h. –yı 64b/5
- hāne** : ?
h. ki 72a/4
- hār** : sıcak
h. 90b/13
- hār ve yābis** : “sıcak ve kuru özelliğe
sahip nesnelere, sıcak ve kuru.
h. –dür 90b/13
- harāb (A)**: harap, bozulmuş
h. ol- 86b/8
- harām (A)**: şeriatçe, dince yasak edilmiş
şey
h. yirlere 69a/1
helāl ile h. –ı 98b/12
- harāmī (A)**: hırsız, haydut
h. ol- 69a/5
- harāret (A)**: hararet, ısı, sıcaklık
h. –i def it- 65a/8, 79b/12
h. –i 63a/14, 76a/12, 76b/3
mi‘de h.-in 63a/14
h.-in def it- 72a/11
yürek h.-ine 63a/12
h. –de 63b/5
- hararetlü** : hararetli
h. gögüse 72a/11
- harāret-i garīziyye**: vücudun normal
harareti
h. 67a/12, 68a7
h. –i 64a/13, 67a13, 70b/17
- hareket (A)**: hareket
h. 78a/3
h. it- 66b/15, 69b/2
h. –e getür- 74a/10
h. –i 81a/15
- har-ı hıyār (F)**: eşek turpu
h. 90b/10
- hārc (A)** : masraf

	h. ol- 68b/8		h. 92a/3
ḥarīr (A) : ipek			h. başına 62a/8
	h. –pāresine 83b/4		h. –dur 65a/16
	h. –e 72a/8		h. –sı 96b/4
	h. –e it- 72b/9	ḥāşiyyet (A) : kuvvet, tesir	
ḥarīş (A) : tutkun, aşırı düşkün.			h. –de 96a/11
	h. lezzet 70b/15	ḥaşşu'l-ḥımār (A) : eşek turpu	
ḥarmul (A) : harmful üzerlik otu			h. 91b/16
	h. 90b/9	ḥasta (A) : hasta, sağlığı, sıhhati yerinde	
ḥarr (A) : sıcak			olmayan
	h. 90b/9		h. –lar 94b/2
ḥaş (A) : marul		ḥasūd (A) : hasedci, kıskanç	
	h. 91b/10		h. –lar 97b/17
ḥāş (A) : saf, arı, iyi		ḥaşḥāş (A) : haşhaş	
	h. ol- 69b/3		h. 92b/16
ḥased (A) : kıskançlık, çekememezlik			h. –ı 92b/12
	h. 97b/16	ḥatme : hatmi	
ḥāşıl (A) : peyda olan, çıkan, üreyen,			h. dibi 60a/7
	biten		h. çiçeği 81b/10
	h. it- 97b/16	ḥatmi : hatmi bkn. ḥatme	
	h. ol- 68a/6, 69a/14, 69b/8,		h. nūñ çiçeği 58a/11
	69b/16, 93a/17	ḥātun (A) : kadın, eş.	
ḥāşiyyet : fayda			h. 69a/17, 90a/15
	h. 65a/16, 86b/17, 93b/15		h. –uñ koltuğu 69b/3
	h. –i 64b/2		h. –a 77b/15
	h. –leri 63b/9, 94b/5	havā : gök, sema, gökyüzü.	
	h. –leri 94b/5		h. –nuñ hoşluğında 94a/12
ḥāşşa (A) : özel, özellik, özellikle		havān (F) : havan	
	h. 74a/2		h. –da 61a/1, 93b/17

h. –da dög- 66a/17	h. –içün 98b/17
havāş-ı hamse: görmek, işitmek, koku lezzet, dokunmak ve duymaktır	hayrān (A): şaşmış, hayran.
h. –nüñ 68a/12	h. –dur 95b/9
havāş-ı hayvānāt: hayvanlardaki duygu hassası	hayvānāt (A): hayvanlar
h. –ı 83a/7	h. 68a/9
havāşş (A): insan ve hayvandaki duygu hāssası.	havāş-ı h. -ı 83a/7
cemī‘i h. -ıla 96a/13	h. –dan 96a/3
h. –ımı 88b/17	hayyü’l- ‘alem (A): sinir otu, boğa yaprağı
hāvf (A) : korku	h. 90b/7
h. –ı 69b/11	hayz (A) : adet olma
havlencān : kulunç otu	hīn-i h -da 69a/3
h. 59a/3, 66a/4, 70a/13	hāza : bu, o, şu
havz (A) : havuz	h. 89a/11
h. –a 95a/5	hazer (A): sakınma, kaçınma, korunma.
hāya : testis	h. it- 69b/12
h. 67a/15	hazım (A) : sindirim
h. -da olan yile 76b/10	bkn. hazm
ķuzı h. -sı 57b/17	h. –dur 97a/1
diger h -sını 86a/10	h. –degildür 76a/7
ķuzı h -ları 57b/7	hazıma (A): yiyecekleri hazmettiren kuvvet bkn. hazm.
ķatır h -ların 83b/3	h. getir- 75b/10
h. –larını 84b/13	hāzır (A) : hazır, huzurda, meydanda
haym : hain	h. it- 80b/7
h. –dur 98a/3	h. ķıl- 58a/5, 61b/8, 93b/16
hayr (A) : iyilik, hayır	h. ol- 70a/11
	hazm (A): sindirim
	h. it- 74a/4, 95b/17

h. itdür- 76a/6	70a/2, 71b/2-12, 72a/9, 73b/13,
h. ol 72b/2, 73a/2-10-12- 16, 74a/11, 74b/9	76a/6, 79b/10, 80b/6, 81b/3-5, 83a/9, 84a/2, 88a/5, 88b/8, 89b/3-5, 93a/6, 94a/8, 89b/3-5,
hazret (A): huzur, makam, saygı sözü	93a/6, 94a/8, 94b/15, 98b/10
h. –i haqqdan 99a/8	
h. –i Lokmân 94b/10	hemân () (F): hemen, derhal
h. –ünden 99b/2	h. 58b/8, 67a/3
h. –leri 98a/9	hemîşe (F): daima, her zaman
h. –lerinüñ 76a/4	h. 99a/5
h. –lerine 97b/17, 98a/2	hep : I. bütün cümle
hekîm (A): hekim, tabip	h. 57b/8, 62a/15, 64a/9, 65b/10-16, 70b/3-12, 92b/1, 93b/14, 97a/13-15, 97b/9, 99a/17, 99b/2
h. 69a/7, 99a/6	h. berâber 97a/15
helâk (A): mahv, helak olma	her (F) : her, hep, bütün
h. it- 68a/8	h. 71b/13, 95b/13, 96b/6, 96b/6
h. ol- 67a/3	h. birisi 97b/8
helâklık (A) : helak olma durumu	h. birinde 75a/17, 93b/15
h. 69b/10	h. birinden 95b/13-15, 96b/10, 97a/3
helâl (A) : helal	h. dem ile 76b/7
h. –ile harâmı 98b/12	h. gün 78a/2, 79a/13
herâniyye : bir bitki adı	h. ‘illete 96a/7
h. 81b/13	h. kıanda 98b/17
helbe (A): boy otu, çemen otu	h. kıangı 86a/5, 86b/6
h. 91a/8	h. kıangısına 80b/13
helyün (A): kuşkonmaz	h. kıangısından 64a/5
h. 91b/17	h. kim 76a/9-10-15-16,
şarâb-ı h. 64b/10,	
h. –ı 64b/11	
hem (F) : hem, ve daha	
h. 60b/7, 68b/9, 69a/13, 69b/9,	

76b/1-2-3-5-6-9-10-11-12-13- 15-16-17		h. –uñ 66a/1
h. kimüñ 76a/8, 76b/3, 87b/17	hılt (A) : karışım; besinlerin midede sindirildikten sonra	dönüşükleri kan, balgam, safra ve sevda kara sevda maddelerinden her biri.
h. kime 77a/5		h. –ları 58a/9
h. kişinüñ 96a/9	hımār : eşek	h.-uñ südin 83b/8
h. murāda 99b/5	hınzır (A): domuz	h. 85b/12
h. sabah 65b/13, 77a/6		h. dışın 85b/7
h. vaqtda 68a/9		h. dışını 85b/11
h. vech ile 98b/10		h. ödin 85b/6
h. yıl 93b/3	hırū‘ : kene otu	h. 91a/17
h. yılda 93a/14	hıyāraq (F): bir tür çıban	h. 59b/8
h. zamanda 70a/7		h. -a 81a/10
herbe (F): çiğdem		hıyārşenbih (A): acur
h. 91a/14		h. içi 58a/6, 58a13
hergiz (F): asla, hiçbir zaman		hiç : kuvvetlendirme edatı
h. 84a/13, 85a/7, 86a/6-7-9, 86b/2		h. 64a/4, 68b/2, 70b/7, 75b/2, 79b/1, 89a/5, 92a/12
hergüy (F): boy otu, çemen otu		hidāyet (A): doğru yol
h. 91a/8		h. –ül-mülük den 66a/9
herkes : bütün insanlar		hiddet (A): öfke
h. –uñ mizācına 96b/14		h. 93b/15
hernüb : keçi boynuzu		hikmet (A): hikmet
h. 92b/11		
hevā (A) : hava		
h. 68b/2		
heviç : havuç		
h. 66a/3, 74a/8, 76b/11-14		
h. toħmın 76b/15		
h. toħminuñ 77a/7		

h. 75b/1, 97b/12	h. ol- 77a/5, 78b/5, 82a/15,
tîn-i h. ile 62a/2	82b/1-10,
h. –e 70a/4	83b/7-8-9-10-11-13-14-17,
h. –den 94b/9	84a/2-4-6-11-14-17,
hîn (A) : an	84b/1-4-8-10-11-13-15,
h. –i hayz “adet anı, dönemi”	85a/2-5-7-8-10-11-13-17,
h. –da 69a/3	85b/9-10-11-15, 86a/1,
h. –i inzâl “boşalma anı”	86b/1-4-1, 87b/3-4-16,
h. –da 69b/4	88a/1-15, 88b/1-2-4-7-14,
hindibā (A): yaban marulu	89a/6-7-12, 89b/10-15-17,
h. 91b/6	90a/2-8-13-17, 90b/1
h. –nuñ dibi 65a/2	hoşluk : hoşluk, sağlıkta olmak.
h. ğuniñ 78a/6	h. –ında (hoşluğında) 94a/12
hindistān kozi : hindistan cevizi	hüb (F) : güzel, hoş, iyi.
h. içi 70b/12	h. it- 72a/15, 72b/6, 75b/13
hizmet (A): hizmet, vazife	hudā (F) : Tanrı
h. eyle- 98b/8	h. 98b/15
hōd-perest (F): ebegümecci	h. –nuñ virdügi ihsāni 99a/5
h. 90b/3	h. –dan 98b/13
hoqqa (A): kap	hukne (A): makattan ilaç şırınga etme,
kurşun h. –da 59b/17	lavman
horla- : horlamak	h. 57b/7
h. –sa 83a/8	h. it- 58a/8-15
h. –yana 80b/5	h. dür 58a/4
h. ma- 83a/9	h. –i leyyin 58a/2
hoş (F) : hoş, iyi	h. –leri 57b/4-6
h. 63a/2, 68a/1, 72a/3, 78b/15,	hukne’ i mütevassıt 58a/9
82b/3-4, 85a/3, 88b/11, 95a/10	hulq (A) : huy, taibat
h. it- 70a/15, 86a/5, 99b/4	h. –ı 85b/16

hulviyyāt (A): şekerlemeler, tatlılar

h. –dandur 66a/16

hürşid (F): güneş

h. 99a/13

hurūf-ı tehecci (A): alfabe harfleri

h. –de 90b/3

huşūşā (A): başkaca, ayrıca.

h. 58b/13, 69b/6, 73b/8,

93a/13, 93b/4

hücre : hücre

erkan-ı h. 61b/11

Hüdāvendigār : Osmanlı padişahlarından

I. Murad’ın ünvanı

H. hazretlerine 98a/1

hüdhüd (A): çavuşkuşu, ibibik.

h. –üñ burnunu 87a/11

hükemā (A): hekimler, tabipler.

h. 58a/2, 61a/3, 61b/9-10-16,

62a/13, 67a/5-14

h. –dan 81a/12, 97a/5

h. –dandur 71a/2, 93b/7

h. –ca 64a/2

hüküm (A): hüküm, emir.

h. –i ile 68a/2

h. –ine 67b/16

hürmet (A): saygı

h. bul- 87a/8

h. it- 85b/7

h. –i 89b/4

h –i olma- 89b/4

h –ine 98b/4

hürmetlü : saygılı

h. ol- 86b/12

I

ılğun : çalı görünüşünde küçük

ağaçlar.

1. 90b/13

ılıkçağ : ılıkça.

1. 58a/8

1. şu ıla 92b/12

‘ırku’n-nisā (A): siyatik, yanbaş ağrısı.

“nisa tamarı demek bir

ağrıdır ki oylukda peydā olur

aşağa dizden yana iner.”

1. –i 57b/5

ısıcak : sıcak.

1. 77b/15

1. iken 70b/13, 84a/15

1. -la 82b/12

1. dut- 94a/8

1. şu 61a/12

1. şu ile 81a/13

ışır- : ısırmak

1. –sa 82b/2, 86b/5

1. –duğına 79a/17

1. ma- 86a/4, 86b/10

ışırğān : ısırgan otu

1. diken 80a/17, 90b/9

ısıtma	: sıtma	icābet (A) : kabul etme, kabul edilme.
	1. -80b/12	i. itdür- 59a/11
	1. dut- 84a/11, 85a/15	icāzet (A) : izin, ruhsat.
	1. -ya 84a/2	i. vir- 98a/14
	1. -sını 77a/13	ictihād (A) : fikir, görüş.
	1.-ları 81b/2	kendü i. -umdur
ısla-	: ıslamak	94a/17
	1. -yasın 70b/4	iç
ıslāh (A)	: iyileştirme, düzeltme.	: iç, insanın ya da herhangi bir şeyin içi.
	1. it- 73b/6	i. yağı 59a/8, 60a/16
	1. -ı 64a/1, 72b/1-11,	i. -i 57b/14 (Bel)
	73a/12-14, 74a/1, 74b/4-9,	i. -i sırçalı 63a/17 (Bel)
	93b/12	birinün i.-i 87b/9-10
ıslan-	: ıslanmak	hıyarşebih i.-i 58a/6
	1. -a 64b/11	penbe çekirdeği i.-i 58b/10
	1. -duçça 61a/15	ādemün i. -in 72b/11
	1. -mış şābün 57a/10	i. -ine 61a/11, 71b/4, 87a/12,
ıslāt	: ıslatmak	89a/7, 93a/4
	1. -asın 59b/16	i. -inde 63b/14, 68b/15-16,
	1. -up 92b/2	76b/7, 77a/9, 78b/8, 79b/1,
ışmarla-	: istemek, sipariş vermek.	86b/10-12, 89a/17, 96b/13,
	1. -ya 94a/12	98b/11, 99a/6-8
ıtlāk (A)	: salıverme, koyuverme	i. -inde olan 78b/8
	1. it- 72a/2, 72b/4	i. -indeki 76b/3-16
‘ıyālsız (A)	: ailesiz	i. -inden 58b/14, 81a/5,
	‘1. 67b/14	89a/5, 90a/16, 92b/15, 93a/6
‘ibret (A)	: kötü bir hadiseden alınan ders	i. -ler yağı 61a/10
	‘i. 97b/11	iç
	‘i. ol- 97b/12	: içmek
		i. 94b/10, 95a/11, 95b/8

i. –e 65a/8, 75b/8, 79a/14, 80b/14, 81b/13, 83a/10, 85a/1, 87a/12, 70a/15, 76b/14, 89b/3, 93a/7, 94a/8-10-14, 64b/7,	i. –düm 97a/7
i. –eler 88a/14, 91b/7	i. –esin 65a/1-5
i. –se 82a/6, 83b/2, 86a/3, 90a/3	i. –eler 77b/7-16-17, 78a/6-16, 78b/1-6-7, 79a/3-4-13-14-15-16, 79b/2-5-6-9-14, 80a/2-7-9-17, 80b/6-11-13-16, 81a/1-3-6-9-13, 81b/16, 85b/14, 87b/17, 88a/12, 88b/1, 89a/3, 89b/7, 90a/6
i. –seler 83a/16, 88b/9-10-16	i. –seler 72b/9, 77a/4-11-12-15-16, 78b/8-12-16, 82a/15, 83b/9-11-16, 84b/13-14, 85a/7-8-12, 86b/1, 87a/7, 87b/14, 88a/1, 88b/11, 89b/15, 92b/11-13-14
i. –erse 79b/2	
i. –erlerse 82b/5	
i. –en 86a/14	
i. –enüñ 77a/17	
i. –er kişi 79a/13	
i. –miş 82a/14, 83b/7, 84b/13, 87b/14, 89a/2, 90a/6	
i. –mek 93a/6, 93b/4	
i. –mekde 93b/2	
i. –meyeler 85a/15	
içāş : erik	‘iddet (A) : dul kalan kadının yeniden evlenebilmesi için beklemeye mecbur olduğu müddet.
i. 75a/4	i. 89a/15
içim : bir şey içilirken alınan tat	
i. –ine 95a/13	
için : için	idrāk (A) : idrak, anlayış.
i. 72b/11	i. it- 92a/5
içün : için	ifāde : anlatım, ifade etmek, anlatma
bkn. için.	i. –si 63b/17
i. 62a/17, 71a/13, 74b/7, 82a/7, 97a/7, 98a/7-17, 98b/17, 99b/3	iflātūn (A) : eflatun, meşhur Yunan filozofu
içür- : içirmek.	i. 93a/17, 97b/2

	i. –dan rivāyetdür 70b/15	71b/1-5-8, 75b/15, 78a/15,
ifrāt (A)	: aşırı gitme, pek ileri varma.	81a/17, 87a/15, 87b/9,
	i. –ıla 67a/3-10	89a/8, 92b/16, 90a/10, 98a/8,
igde	: iğde	99b/4-5, 90b/5-12, 91a/13
	i. 58b/6, 90b/15	i. buçuk dirhem 96b/11
igne	: iğne	i. –si 73b/8, 94a/2
	i. ko- 89a/2	ikinci : ikinci
ihmāl (A)	: önem vermeme, ihmal etme	i. 60a/4, 66b/14, 72b/5-8,
	i. eyle- 98a/16	74a/3-6-8-13, 74b/16, 80b/9,
ihrāc (A)	: dışarı atma, çıkarma.	74a/3-6-8-13, 75a/5-12,
	i. it- 93a/13	93b/9
ihsān (A)	: ihsan, bağış.	ikindi : ikindi
	i. –ı 97b/13, 99a/5	i. –n 94a/9
ihtilāf (A)	: ayrılık, anlaşmazlık, aykırılık	ikişer : ikişer
	i. –ı ta‘āmdandır 72a/6	i. 58b/16, 59a/3-8, 64a/8,
ihtilām (A)	: ergen olma, baliğ olma.	80b/13, 92b/3
	i. –dan şoñra 68b/14	iki yüz : iki yüz, 200
ihtiyār (A)	: seçmek, tercih etmek.	i. 57a/7-14, 60b/11, 61b/12,
	i. olma- 93b/2	62a/14-16, 66a/11-12
ikāmet	: ikamet	ikrār (A) : ikrar, doğrulama, tasdik.
	ezān ile i. arasında 68b/13	i. it- 68a/16
iken	: eklendiği ya da sonuna geldiği kelimeye hal ve zaman manası katar.	‘ilāc (A) : ilaç
	ıscak i. 70b/13, 84a/15	‘i. 66b/11, 67a/4, 67b/1, 70a/3
iki	: iki, 2	‘i. –ıla 68b/7
	i. 57b/6-10, 58b/2-13,	‘i. –ı 67a/12, 67b/4 iye
	61b/9, 63a/3-11	‘i. –ın 59a/12, 66b/4, 99a/14
	64a/12, 65a/7, 66a/11, 67b/7,	ilāhī (A) : Allah’a mensup, tanrı ile ilgili
		i. 99a/17
		ṭālib-i esrār-ı i. 97b/5

i'lām (A) : bildirme, bildirilme, anlatma i. 99a/14	'i. –i 98b/16 'i. –inde 98b/10
ilhāk (A) : katma, katılma, karışma, karıştırma i. it- 97a/12	imdi : şimdi. i. 64a/2, 68a/11, 68b/1, 70a/5-8, 75b/3, 93b/11, 94a/17, 95a/11, 95b/8
ilhāk (A) : helak etme. i. nefse 68a/8	imtiḥān (A) : deneme, sınama. i. için 62b/10
ilham-ı reyyānı : güzel esin i. ile 97a/9	in- : inmek i. –er 67b/6
ilik (A) : ilik, kemik iliği i. –i (iligi) 73a/17	inan- : inanmak. i. –dur- 98a/5 i. ma- 98a/3
illā (A) : yalnız, ancak. i. 62a/8, 68a/1-5-15, 69b/13-16, 71a/13, 73a/6-8, 74b/12, 75a/1, 76a/6, 77a/10, 87b/2, 93b/7, 94a/6	ince : kalınlığı az olan i. 61a/13 i. keten bezi 64b/1
'illet (A) : hastalık, illet 'i. 67a/4, 94b/11, 95a/15 'i. –ün 67b/8 'i. –e 96a/7 'i. –den 62b/11 'i. –in 86a/4 'i. –ler 66b/10 'i. –leri 59a/7, 66b/12, 78b/8 'i. –lere 59b/9, 96a/2	incibār (A) : incibar şarāb-ı i. "incibar şarabı" 65a/14, 65b/2, 92b/1 i. gögünü 77b/16
'illetlü : hastalık, sahibi illetli i. ādem 67a/3	incik : bacağı dizle ayak bileği arasında kalan bölümü incik i. 73a/17 i. –leri 80a/6
'ilm (A) : ilim 'i. 98a/8	incir : incir i. 77a/10, 82b/3 i. –ile 74b/10 i. yi- 82b/4

- i. yidür- 82b/3
- i. ağacınıñ külünü 82b/1
- i. ağacınıñ şuyunu 82a/17
- i. ağacını 82b/6
- i. yaprağın 82b/2
- i. –i 82b/4-6
- incire (A)** : ısırgan dikeni
- i. 90b/9
- indür-** : indirmek
- i. 60b/5
- i. –esin 64b/3
- i. –e 60a/12, 80a/13
- i. –eler 60a/10
- i. –üp 66b/1
- i. –dügi 71b/10
- ‘inebü’ş-şā‘leb** : tilki üzümü, it üzümü.
- i. 90b/4
- insān** : adem, beşer.
- i. içündür 75b/3
- i. –ı 68a/10
- beden-i i.-a 75b/4, 93b/6
- mizāc-ı i.-a 70a/8
- ṭabi‘at-ı i.-a 72a/2
- i. –a 83a/7, 89a/1
- beden-i i.-dan 93a/11
- inşā’ Allah Ta‘ālā** :
- i. 94b/6
- intikāl (A)**: bir yerden başka bir yere
geçme göçme
- i. eyle- 98a/14
- inzāl (A)** : indirme, indirilme.
- i. ol- 69b/5
- h̄in-ı i.-da 69b/4
- ipek** : ipek
- i. elegi 93a/5
- iplicek** : ince
- i. 59a/1
- ir-** : ermek, yetişmek, ulaşmak.
- i. –e 58b/12
- i. –se 99a/11
- iri** : iri, büyük
- i. –si 93b/17
- irilik** : irilik, büyüklük
- i. –in (iriligin) 79b/11
- i. –ine (iriligine)72b/10, 74a/2
- iriñ** : irin, cerahat
- i. –in 60b/9
- irince** : iyice
- i. –dür 77b/13, 78a/5
- iriş-** : erişmek.
- i. –di 95a/17
- i. –e 92a/7
- irme** : bir bitki adı
- i. 57a/13
- isfānāḫ (A)**: ıspanak
- i. 74a/12
- isfidāc (A)**: üstübeç
- : 60a/13

- ishāl (A)** : hafiflemek, azalma, ishal
 i. it- 58a/10, 74b/14, 93b/9
 i. ol- 92a/7, 93a/16
 i. –i bevāsıra 64b/5, 93a/9
 i. –i demeviyi 65b/6
 i. –i gider- 63a/6
 i. –i sakin it- 76a/12
 i. –i sakin ol 92b/9
 i. –i ve kıanı 58b/4
 i. –e 65a/13, 77b/2-4, 78a/5,
 92a/8, 92b/4-10-11-12-13-16,
 93a/8
- issi** : hararetli, sıcak.
 i. 91a/10, 91b/1, 72b/17, 75a/1-12
 i. iken 59a/17
 i. ise 79a/6, 80b/14
 i. it- 73a/16
 i. sev- 79a/7
 i. tut- 94a/15
 i. –dür 74a/4
 cigeri i. 64a/3
 i. mizaclu kişilere 73b/10
 i. mizaclular 75a/1
 i. mizāclu ādemlere 74a/15
 i. şu 60a/1, 94a/8-10-14-15
 i. şu ile 80b/7, 85a/1
 i. şu içe 94a/14
 i ve kıurıdur 72a/13, 73a/3,
 90b/10-11-15,
- 91a/1-2-4-7-8-11-12-14,
 91b/4-5-6-8-9-10-12-14-15,
 92a/4
 i. ve yaşdur: 73a/2-5-, 74a/3, 91b/1-6-8,
 92a/1
 i. –dür : 73b/2, 74a/4-6-8, 91a/6-17,
 91b/6-9-10-12
 i. –dür kıurıdur: 72a/1, 73a/10, 73b/5
 i. –dür ve kıurıdur 73a/10, 74a/11, 91b/6
 i. ve yaşdur 74a/3, 92a/1, 91b/1-6-8
 i. –dür yaşdur 73a/4-8-9-14-17,
 73b/4-12-16, 74b/8
 i. –dür ve yaşdur 72b/12
issilik : sıcaklık, hararet.
 i. birle 72b/15
 i. –i (issiligi) 72b/13, 75a/7-10
 i. –e (issilige) 73b/7
 i. –de 91a/3
 i. –in (issiligin) 74b/16, 75a/5
 bağırsağın i. –in (issiligin)
 gider- 72a/9
iste – : istemek, dilemek
 i. –dügi 93b/2
istidlāl (A) : bir delile dayanarak bir
 şeyden bir netice çıkarmak
 i. it-75b/1
istimā : sıtma hastalığı
 i. dutana 86b/1
 balğamdan olan i.-ları 81b/2

isti'māl (A): kullanma	işit- : işitmek, duymak
i. eyle- 63b/5	i. 98b/6
i. it- 62a/7, 66a/15, 66b/13,	i. –ir (işıdır) 87b/9
70b/6-14, 71a/11, 77b/3,	i.-meyen ādeme 87b/8
92a/10, 92b/13,96b/3	i. mez kişiye 87a/17
i. itdür- 96a/10	i.-mez kulağa 86a/7
i. itdügümüz 93b/8	işle – : çalışmak, faaliyete geçmek
i. –ı 90b/12, 97a/15	i. –di ise 87a/14
istimālu : sıtma sahibi	işlet- : işletmek, çalıştırmak
i. ol- 79b/5	i. –endür (işledendür) 93b/5
istiskā (A): karından su toplanması	iştihā (A): iştah, yeme isteği.
şeklinde beliren bir grup	i. 68b/5
hastalığın genel adı, siroz	i. getir- 63a/1, 74a/8
i. rencine 78b/12	i.-yı bahtıl it- 75a/14
i. –ya 77a/9, 77b/7, 78a/6, 91b/7	germ eyle- 73a/7
iş : iş.	şādık ol- 69a/13
i. –idür 68a/9, 69a/12	i.-sı dahtı olma- 67a/17
cemī' isinüñ i. -in 93b/14	i. si germ ol- 67a/8
i. –ler 93b/14, 97a/11	it : köpek, it
i. ler idüm 97a/11	i. –ün aht bahtı 92b/6
işāret (A) : nişan, alamet	i. –ün aht bohtını 93a/5
i. buyurul- 98a/11	it- : etmek, yapmak, eylemek
i. olma- 97b/6	i. –düm 62a/12, 97a/12, 99a/4
i. –i ile 68a/3	i. –señ 59b/12
işe– : işemek, idrarını yapmak	i. –se 69a/6-8, 67a/3-10, 77a/5,
i. –sün 60b/6	69b/14
i. gen 88a/11	i. –seler 57b/6, 58a/3, 72a/8,
i. yene 87b/7	76b/15, 77a/17, 84b/16
i. me- 77a/6, 87b/7, 88a/12	i. –erse (iderse) 66a/8, 81a/5

- i. –üp (idüp)66b/9
- i. –dügüm 98b/2
- i. –dügün 69a/16
- i. –dügi 68b/7
- i. –mege 66b/10, 76a/1
- i. –megden 67a/16
- i. –mek 69b/5
- i. –megden 69b/12
- i. –meyesin 68b/9
- i. –meye 65b/2,
68b/7-10-13-14-15-16-17,
69a/1-3-4-5, 76a/1
- i. –meyeler 69a/16
- i. –meyüp 65b/1
- i. –memek 66b/9
- i. –mezden evvel 62b/9
- it-** : etmek, yapmak, yardımcı fiil
- i. –elüm (idelüm) 58a/16, 70a/1
- i. –er (ider) 58a/10-17, 59b/6,
62a/6,63a/1-6-14-15-16, 63b/7,
65a/10-13, 65b/4, 65b/9, 67a/2,
72b/6-7-8, 73a/8, 73b/1-9-10-
14-17, 74a/1-16, 74b/9-15,
80b/2, 98b/15
- i. –erler (iderler) 60a/2, 64b/5,
67a/5-14
- i. –esin (idesin) 57a/12, 58a/8,
59b/2-13,61b/5, 62a/4-7, 63b/5
- i. –e (ide)57a/1, 57b/14, 58a/2,
60a/2,3 60b/9, 64a/12, 65b/11,
68b/7, 70a/6, 75b/17
- i. –esiz (idesiz) 69b/2
- i. –eler (ideler) 57a/15, 58a/15,
60b/3, 78b/2, 69b/12, 78a/4,
80b/3, 81a/12
- i. –erdüm (iderdüm) 97b/9
- i. –erdi (iderdi) 95a/9
- i. –erseñ (idersen) 61a/10
- i. –erse (iderse) 69a/10
- i. –erlerse (iderlerse) 57a/9,
60a/3, 69a/14
- i. –üp(idüp)57a/9-12, 58a/8-17,
58b/2, 59a/13-16-17, 59b/13,
60a/8, 60b/3, 61b/11-13, 63a/8,
64a/9, 64b/1, 65b/12, 67b/9-11,
70b/3-13, 71a/1, 72b/6-9,
78a/15, 81a/16, 81b/10-11,
70a/12-14
- i. –erken (iderken) 68b/11-12,
69a/2
- i. –en (iden) 78a/4
- i. –icek (idicek) 91b/16
- i‘tā (A)** : verme, verilme.
i. 98b/16
- it boncuğı** : it üzümü
i. 90b/6
- itdür-** : ettirmek, yaptırmak.

i. –ür 59a/11, 76a/6	turunç k.-ı 93a/9
i. –eler 96a/8	k. -ı ile 71a/6
i ‘tidāl (A): ılımlılık, ortalama, aşırı	k -ın 63a/8
olma hali.	k -ını 81a/12, 83a/5
i. 62b/8, 72a/4	k –ından 93b/16
i. –i 70b/5	kabaca : irice, büyükçe.
i. –e 70b/6, 75a/2-7	k habblar it- 92a/15
i‘timād (A): dayanma, güvenme.	kabak : bir sebze, kabak
i. 98a/4	k. 57b/15, 61a/16, 74a/13
it keseri : yaban perhası	k. yağı 61a/16
i. 78b/12	k. –ı 61a/16
it üzümü : Frenk üzümü.	kābız (A): kabız edici, tutma özelliğine
i. 90b/4	sahip.
izn (A) : izin, müsaade.	k. –dur 72a/2,75a/15, 92b/5
i. –i rahman 99a/15	habb-ı k 92a/15
iy : ey, seslenme edati	k. habblar 92a/6
i. 97b/2-5, 99a/13	k. şerbet 65b/1
J	kābili helil : helile otu
jengār (F): tıpta kullanılan bir tür pas	k. –e 95b/13
j. 62b/13	kabuğ : kabuk
K	k. –ı (kabuğı) ile 62b/4
kab : çanak, çömlek, kase	kabz (A) : kabız, tutma
şırlu k. 63b/14	k. eyle- 65a/16, 65b/6-7
şırlu k. -a 64a/11	k. it- 65b/4, 72a/10, 73b/4,
kab : kabuk	74b/14, 92b/8-11-12-13
k-ı anuñ 74b/9, 75a/11	k. itme-65b/2
k.-ı gitmiş noḥūd 57b/16,	k ol- 59a/9, 79b/13
66a/11	kabza (A): bir avuç dolusu, bir tutam
hindibanuñ dibi k.-ı 65a/2	k şalgam tohumu 57b/8

kaç-	: 1. kaçmak, uzaklaşmak k. –a 82b/7, 85a/14, 90a/3 2. kaybolmak, gitmek k. -inca 71a/15	k. içinde 97b/14
kaçan	: ne zaman k. 58b/7, 72a/8-14, 73a/10, 73b/9, 74a/4-7, 74b/1-2, 88a/7, 89a/2	kahriba (A) : kehriba k. 91b/8
kaḏar (A)	: kadar k. 61a/1-11, 61b/4, 63b/2, 65b/12, 66b/3, 71a/4, 77a/15, 77b/12, 94a/5, 94b/16, ne k. 64a/4, 66a/8-17, 70a/17 71a/4	kāhū (F) : marul k. 91b/10
kadeḥ	: kadeh bir k. 75b/8, 83a/10	kāhūhar : eşek turpu k. 91b/16
kādir	: kudret sahibi, her şeyi yapmaya gücü yeten. k. ol- 64a/4 k. olma- 66b/4-10, 67a/10, 75b/14	ka'ide : kaide kural k. (ber-k.) 96a/8
kafa (A)	: baş, ser. k. –sını 84b/1	qā'il (A) : razı olan. k. 99a/3
kāfi	: yeterli, yeten. k. –dur 62a/6	qa'im (A) : ayakta duran k. ol- 60a/4
kağılğan	: bir bitki adı k. dikeninüñ 78a/13	qāqūle (A) : kakula otu, hil otu, genellikle hindistandan gelen bir baharat k. 57a/8, 64a/17, 65b/9-15, 70b/2, 97a/3
qahr	: keder, üzüntü.	qal – : kalmak. k. –ur 65b/1, 76a/6 k –a 61a/17, 63b/3, 64a/6, 65b/17, 71a/12 k – sa 89a/17 k. –ana 79a/5 k –ma- 63b/2, 64a/15, 71a/8, 71b/11, 79b/1, 86b/3, 88a/4, 89a/8, 96b/17
		qalāy : kalay k. çanaqdan 89b/14

kalb	: kalp, yrek	ķ. 58b/14, 68b/3, 71a/15,
	ķ. 67b/17	78b/1, 79a/12, 79b/2,
	ķ. dr 66b/14	80a/10, 80b/15, 81a/5, 89a/6,
	ķ –inde 98b/12	89b/13, 90a/16, 92b/6-15,
kaldu –	: I. kaldrmak.	93a/6
	ķ. –a 69b/1	ķ. –u 59b/8 ilgi
	II. gidermek	ķ. –ı 58b/4, 64a/3, 65a/13-17,
	ŗusalđı ķ.-ur 62b/17	65b/2-7, 69b/8,
kalem (A):	genellikle kamŗtan yapılan	70a/16, 71a/1, 77a/3,
	iēi oyuk ēubuk; kalem	77b/17, 79b/15, 84a/2,
	ķ. 77b/13	84b/7
	ķ. –e getr- 98b/3	ķ. –a 59a/14, 77b/4,
kal	: sk, yoğun, ēok, ince olmayan	81a/11
	ķ. 72a/4	ķ –dan 63a/15
	ķ. it- 80b/8	ķ. –ın 89b/9 iyel.bel.
kalđas (A):	glger	ķ. –ını 65a/15, 65b/4-6, 84a/15,
	k. 91b/3	84b/6, 85a/4-8, 86a/12,
		87b/8, 88b/11
kalķ –	: kalkmak, ykselmek	ķ. –ına 89b/10, 90a/1
	ķ. –a gel- 67a/1	ķ. –ından 84b/7
kalye (A):	kavurma, kızartma.	
	ķ. 59a/4, 59b/15	ķana- : kanamak
kmil	: btn, eksiksiz, lim, bilgin	ķ. ma- 84a/3
	k. 62a/9, 98b/10	ķan’at (A): ksmete raz olma.
	k. ol- 62a/9	ķ. itme- 76a/1
	std-ı k. 99a/12	ķanat : kanat
	k. ol 99a/6	sağ ķ.-in (ķanadın) 87a/7
ķam	: btn, hep.	ķanda : nerede
	ķ. emrza 99a/11	ķ. 97b/6
ķan	: kan	ķ. her 98b/17

ķandur –	: kandırmak, gidermek	ķ. –ya 93a/2
	şusuzluğı ķ.-ur 63a/13	
ķanđı	: hangi	ķaplan : kaplan
	her ķ. evrākdan 61a/5	ķ. ur- 86b/10
	ķ. yanında 87b/12	ķ. derisi 86b/11
	her ķ.-sı ol- 61a/6	ķ. eti 86b/11
	her ķ.-sın 61a/10, 61b/8	ķ. yağı 58b/12
	ķ –sından 64a/5	ķapu : kapı
ķanlı	: kanlı	ķ. –sına 83a/13, 88b/2
	ķ. ādem gibi 67a/7	ķara : kara, siyah
ķanřariyūn (Y) : kantarun çiçeđi		ķ. 75a/2, 87b/9
	“çayırlarda biter kızıl	ķ iken 82b/14
	çiçekli bir ottur.”	ķ. ol- 83a/6
	ķ. 59a/8	ķ. benegi 79a/9
ķanūn	: kanun, kaide, kural.	ķ. kedinūñ 86a/9
	k. –ı ĥukemā 61a/3	ķ. kelbūñ 86b/7-9
ķānūn (A) : ateş ocađı, soba		ķ. ķıl 87b/10, 88b/6
	k. 62a/2	ķ. melhem 60a/15
ķap	: kapmak, yakalamak	ķ. şu 84b/15, 85a/3, 85b/1,
	k. –maya 83b/15	87a/16
ķapaķ	: kapak	ķ. şuyı 75b/9
	ķ. eyle- 62a/1	ķ. –sını 87b/10
	ķ it- 71b/9	ķ. –sından 74b/8
	ķ. –ūñ (ķapađuñ) delūgine	ķaraca : rengi karaya yakın olan,
	62a/3	karamsı, siyahımsı
	ķ. –ı (ķapađı) berkinmiş ol-	ķ. ĥabblar 94a/5
	70b/5	ķ. üzüm 77b/7
	ķ. –ını (ķapađını) 57a/17	ķara helil : helile otu
ķapaķla –	: kapağını kapatmak	k. –e k. 95b/13, 97a/3
		ķaranfil : karanfil

	ķ. 57a/7-13, 57b/16, 65b/9-16, 66a/4, 70b/3, 71a/9, 96a/16, 96b/8, 97a/2	72b/4-8-17, 73a/7, 73b/17, 74a/15, 74b/2, 75a/3, 76b/16
ķarañu	: karanlık ķ. zindāna 98a/6	ķ. –ındağı (ķarnındađı) oğlan 90a/16 aç ķ. -a (ķarna) 80a/17
ķarañuluķ	: karanlık ķ. –ın (ķarañlıđın) git- 85b/6	ķ. –da ol- 94a/16 ķ. –dan 78b/3
ķarar –	: rengi karaya dōnmek, kara olmak ķ. mıř ve řararmıř ol- 62a/5 gōzi karar– “gōzū kararmak, gōzūnūn ōnūnū gōrememek, gōzūne perde inmek” g. –sa 80a/6	aç ķ. -ina(ķarnına) 76a/7,79b/4, 80a/17, 83a/10, 88a/12, 88b/8, 92b/14 ķ. ında (ķarnında) 78b/9, 83a/14, 89a/14 ķ. -ındağı (ķarnındađı) şoğulcanı 79b/3
ķarçiķegi	: beyaz ve pembe çiķekler aķan sođanlı bir sūs bitkisi ķ. 77b/11	ķarınca : karınca ķ. 88a/10
ķarġa	: karga. ķ. dilini 88b/4	ķarındař : kardeř ķız ķ 68b/11 ķ. –lara 94b/7 k. idūk 97b/7
ķarın	: karın ķ. bağla- “ishali durdurmak, peklik vermek” 75a/15 ķ. yumşat- 81a/4 ķ. ağrısı 69b/14 ķ. ağrısına 81a/11, 88a/13, 93a/1 ķ. ķatısına 81a/5 ķ yağlar 73a/12 ķ. –ı (ķarnı) 65a/11, (Bel.)	ķarıř- : karışmak, karıştırılmak. ķ –a 64a/10 ķarıřdır– : karıştırmak, bkn. karışdur- ķ –asın 57b/2 ķarıřdur- : karıştırmak, bkn. karışdır- ķ. 60b/6, 61a/1 ķ. –asın 61b/13, 62a/17, 66b/2 ķ. –a 60a/1-14, 66a/6, 70a/13, 70b/4, 71a/17, 75b/5, 83a/4,

88a/14		94b/3
ķ – alar 79b/9, 87b/4, 88b/1		birer ķ 65b/13, 79a/14-15
ķ. –sa 76b/4		üçer ķ 64b/7
ķ –salar 88b/16, 89b/16	ķat	: 1. tabaka, üst üste konulmuş
ķ –up 57a/11, 57b/10, 58b/6,		şeylerden her biri
60b/2, 64b/6, 75b/10-11, 76b/6,		ķ. 71b/6
77b/13, 78a/4, 79a/3, 79b/2-14,		2. ön, yan, huzur, makam
80a/4-10-12, 81b/8, 82a/13,		ķ.-ına 87a/8
83a/5, 83b/12-16, 84a/5-6-9-		ķ.-ında 69a/12
10-13, 84b/1-4, 85a/9, 85b/1,	ķat -	: katmak, eklemek,
86a/6, 87b/7, 88a/3-5, 88b/4-6,		kariştirmek
89b/17, 92b/7		ķ. –asın 64a/7
ķarşu : karşı		ķ. –a 64a/10, 66a/6
ķ. 61a/7, 63b/13, 66b/15, 69a/1		ķ. –alar 59a/6, 66a/13-15
ķartal : kartal		ķ. –sa 76b/17, 77a/8, 86a/3
ķ.-uñ ödi 88b/3		ķ. –arlarsa 77a/4
ķarva- : yakalamak, kavramak		ķ. –up 58b/9, 60b/5, 63a/10-12,
ol taşı ķ.-sa 86b/6		63b/4, 64a/15-17, 64b/7,
ķaşıķ : kasık, karın ile uyluk arası		65a/4-7, 65b/12, 66a/14, 66b/1,
ķ. ağrısın 75b/12		77a/6, 77b/5, 84b/11, 87a/15,
ķ. yeline 89b/1		92b/10, 94a/3
ķ. yiline 81b/17	ķaķ' (A)	: kesme, kesilme
ķaşnı : kadı ağacı, şeytan boku da		ķ 65b/6
denir. Bir çeşit çalı		ķ. eyle- 65b/7
ķ. –ile 58b/5		ķ. it- 65a/14, 65b/2
ķ – ya 92b/9	ķatı	: 1. çok, çok fazla, pek şiddetli,
ķaşıķ : kaşıķ		sert, katı.
bir ķ. 59b/1, 60b/1-2,		ķ. istimā dut- 85a/15
63a/12, 79b/14, 92b/16, 94a/3,		ķ. kuruma- 71a/8

	ķ. Şişleri 91b/16		ķ. –da 64b/14, 69b/8, 78b/16,
	ķ. yağlılardan 92a/1		91a/13
ķaťı‘	: keskin, faydalı		ķ. –ına (ķavuđına) 57b/11
	ķ. yağ 62a/10		ķ. –ında (ķavuđında) 78a/16
ķat-ı hindi	: bir eŐit zamk	ķavun	: kavun.
	ķ. 60b/13		ķ. ekirdeği 64b/13
ķaťrān	: katran	ķavur –	: kavurmak
	ķ. 60b/7		ķ. –sa 76a/12, 76b/7-9
	ķ. –a 92b/7		ķ. –up 73a/15
ķatre (A)	: damla	ķavurķa	: kavurga
	k. 94b/8		k. 57b/16
ķattāl (A)	: ok öldürücü	ķayd-ı bend (A)	: bağlama
	ķ. –dur 90b/5		ķ. ile 98a/6
ķavī (A)	: kuvvetli, güçlü	ķāyim	: ?
	ķ 65b/8, 66b/12		ķ. 68a/16
	ķ. eyle- 75b/10		ķ. eyle- 68a/10
	ķ. it- 66b/13, 67a/4, 70a/9,		ķ. ol- 67b/4-5
	71a/4, 71a/12, 72b/6, 75b/13	ķayna –	: kaynamak.
	ķ. ķıl- 58b/1, 67a/13-14,		ķ. –r 63b/1
	74a/10, 76a/14		ķ. –r ken 63b/3, 64a/17
	ķ. ol- 66a/8, 66b/11, 75b/17,		ķ. –ya 61b/13, 63a/4, 63b/13,
	76b/12, 88b/15		71a/8
	ķ. mizāca 92b/2		ķ. –yan 57b/10, 64a/9, 64b/2
ķavuķ	: mesane, idrar kesesi		ķ –miş ol- 71a/11
	ķ. 69b/8		ķ. –miş Şumak Şuyı 92b/16
	ķ. –ı (ķavuđı) 57b/13, 78a/12	ķaynat-	: kaynatmak
	ķ. –a (ķavuđa) 63b/6, 65a/10,		ķ. –asın (ķaynadasın) 59b/17,
	73a/16		61a/15-17, 63a/10, 63b/3-11,
			64b/9, 65a/4, 65b/17

ķ. –a (ķaynada) 62b/4-6, 64a/6-10, 70b/4, 75b/15, 76a/13, 76b/14, 81b/9	k. 84b/2 k. eti 72b/16
ķ. –alar (ķaynadalar) 64a/17, 66a/12-13-14, 80a/16	ķeķiboynuzı : ķeķiboynuzu ağacı. k. 75a/15, 92b/11
ķ. –up (ķaynadup) 58a/5-12, 60a/7-9, 63a/4, 64a/7, 64b/12, 77b/7-16, 78a/6-16-17, 78b/1-8-11-13-16-17, 79a/12, 79b/4, 81a/5, 81b/13, 82b/11, 86a/3, 93a/7	ķeder : kaygı, tasa, űzűntű. k. 69b/2
k. –mış olasın 62b/1	ķedi : kedi k.-nűn azı dıřını 86a/6
ķazan : kazan, bűyűk derin kap. ķ. –a 61a/14	ķef : kűpűk. k. –i alın- 66a/3, 96b/2-12 k. –in al 58a/5, 63a/4, 64a/7
ķazı – : kazımak. ķ. –yup 80a/4, 81b/14, 89b/8	ķehribā (F) : kehribar k. 89b/6, 91b/8
ķāzib (A) : yalancı k. 99a/6	ķel : kel, saķı olmayan k. başa 80a/15, 84b/1 k. olmaya 68b/16
ķebāb (A) : kebab k. eyle- 71a/7 řıfat-ı k. 70b/9, 71a/4 k. –űn űzerine 70b/13 k. –a 70b/14 k. –ın 71a/14	ķelām (A) : sűz k. ol- 94b/6
ķebābe : kuyruklu biber, hind biberi k. 97a/2	ķelb : kűpek k. 86b/5-6-10 k. –e (kelbe) 86b/6 k.-űn (kelbűn) boynına 86b/8 k. –űn (kelbűn) dilini 86b/9 k. –űn (kelbűn) dıřını 86b/8
ķebere (A) : gebre otu, kedi tırnağı k. 96a/14	ķelem : lahana k. 91b/4
ķeķi : keķi	ķeler : sűrűngenler sınıfından yılan gibi, ancak daha kalın ve dűrt

ayaklı olup yürürken yere	k. –ler 76a/5
sürtünen hayvan, kertenkele	kendüs : sığır kuyruğu, deve dili
k. 95a/1	k. yaprağından 74a/4
kemāl : olgunluk	kendüzi : kendisi
k.-i ol- 63a/2	k. –nde 86b/5
k. –i luṭfından 98b/4	kene otı : gene otu
ḥālīḳ-ı ‘ālemūn k.-i 75b/1 iye	k. 91a/17
k. –in bul- 61a/8	kene toḥumu : gene tohumu.
k. –ini bil- 97a/10	k. –nı 81b/6
k. –inde 68b/4	kenüz : kendene
kemayanbeği (A) : bunun gibi	k. 91b/5
k. 60a/3, 70b/7	kepçe : kepçe
kendene (F) : pırasa	k. ile al- 70b/2
k. 57b/15, 77a/5, 91b/5	kepek : kepek
kendü : kendi.	k. –i (kepegi) 72a/1
k. 76a/7	kerdeme : tere tohumu
k. elinden 63a/11	k. 58b/1
k. ictihādumdur 94a/17	kerefüs (A) : kereviz
k. kaldur- 69b/1	k. 96a/17, 97a/2
k. mizācına 70a/6	bezr-i k. 96a/17
k. mücerrebümüzdür 60a/14	k. dibi 64b/15
k. ṭalağı 84b/6	k. şuyunı 76a/13
k. –m 62a/9, 92a/8	k. toḥmunı 76a/14
k. –yi 57a/10, 94a/8	kerem (A) : lütuf, cömertlik
k. –ni 69b/4, 94a/8-15 (Bel.)	k. 68b/3
k. –ne 89a/8	k. –den 99b/1
k. –ye 83b/6, 89a/2	keremid : kiremit
k. –nde 89a/9	ķızmış k. 70b/10
k. –den 68b/8	k. yağı 61b/3

	eski k.-i 61b/4		ketre’i gül-ābıla 57a/5
kerneb (A):	kelem		93b/15, 94a/3
	k. 91b/4		k. nicenesi (?) birle 91a/13
kerre	: kere, defa, kez.	kez	: kere, defa.
	k. 61b/5, 62a/6-11, 76a/1,		k. 57b/6
	76b/6, 93a/14, 98a/7	kığı	: kuru gübre.
	k. it- 66b/9		ķoyun ķ.-nı 59a/17
kes-	: kesmek, son vermek; etkisini	ķıl	: kıl, tūy
	önlemek, etkisizleştirmek		ķ. bit- 89b/11
	k. –er 58b/5, 64b/7-8, 65a/15,		ķara ķ. bitūr- 87b/10, 88b/6
	65b/4, 75a/4, 78b/13, 92a/10		ķ. dökülen yire 76b/6, 83a/2
	k. –e 60b/9, 78b/14, 82b/5,		aķ ķ. 88b/6
	89b/9, 92b/7		ķarı ķ.-ı dök- 87b/11
	k. –üp 63a/3		devenūñ ķ.-ından 83b/15
kesfenū’l-bīr (A):	baldırı kara denilen bir	ķıl –	: kılmak, yapmak, etmek.
	ot		ķ. –dı 97b/13
	k. 91a/5		ķ. –ur 58b/1, 67a/5-7
keşret (A):	çokluk, bolluk		ķ. –asın 93b/16
	k. 67b/3		ķ. –sa 86a/6, 89b/5
keşūr (F):	havuç.		ķ –ma- 86a/10
	k. 91b/1	ķıllu	: kıllı, tūylū
	k. yaprađınıñ şuyın 76b/13		k. ol- 69b/13
	k. –ūñ şuyın 76b/11	ķır –	: kırmak, dökme, sona
ketān (A) :	keten bitkisi		erdirmek
	k. 59b/10		ķurdın ķ.-a 81a/14
	k. bezine 64b/1		ķurdunı ķ.-a 82b/2
	k. toğmı 60a/6	ķırıl -	: kırılmak, dökülmek, sona
ketre	: ağaç sakızı		ermek
	k. 57a/4, 93b/12		

	ķ. –a 82b/9, 86a/17, 88a/11, 89b/16	ķışrak : kısrak, dişi at ķ. ırnağından 83a/14
ķırım : yer adı	ķ. ħanlarından 97b/15	ķıssāü'l-ħımār : labada ķ. 90b/10
ķırķ : kırk, 40	ķ. 59b/15 ķ. birinci bāb 59b/7 ķ. dirhem 60a/8, 60b/17 ķ. dirhemine 64a/12 ķ. dördüncü bāb 61a/2 ķ. elli yıldan 62a/12 ķ. gün 61a/8, 81b/18 ķ. günden Őoñra 73b/16 ķ. ikinci bāb 60a/4 ķ. sekizinci bāb 69/17 ķ. serĥe 88b/14 ķ. tavuķ yumurdasını 88b/2 ķ. toķuzıncı bāb 71b/12 ķ. üçüncü bāb 61a/2	ķıst -ı mürrü : bir bitki adı ķ. 96a/14 ķıř : kış, kış mevsimi. ķ. günlerinde 66a/10 ķ. –da 94b/1
ķırlanguĥ : kırlanguĥ.	ķ. başınuñ 88a/1 ķ. yuvasında 90a/10	ķıvām (A) : kıvam. ķ. 66a/6 ķ. bul- 66a/14 ķ. bulduķda 66b/1 ķ. it- 65b/12, 66a/4 ķ. –a gel- 63a/4, 63b/14, 67b/3 ķ. –a getür- 63a/10-11, 63b/4, 64b/12, 65a/4 ķ. –a gelme- 66b/9, 67a/17
ķırmızı : kırmızı	ķ. yağ ol- 61b/5	ķıvāmlı : kıvamlı, kıvamı olan ķ. bal ile 58b/2-9
ķıřal – : kısa hale gelmek, kısalmak.	ķ. –mış siñirleri 62b/2	ķıy – : kıymak, ince ince doğramak. ķ. –a 71a/15
ķısım : avuca sıçan miktarı, avuĥ, tutam	k. 59a/5, 65a/6	ķıyās : karşılaştırma, mukayese. ķ. it- 71b/10, 99a/9
		ķıymet (A) : değer ķ. 95a/13
		ķız : kız ķ. ĥarındařın 68b/11 ķ. –ı 77b/15

	ķ. –ı olma- 67b/7	kifāyet (A): yetişme, elverme; yeterlik,	
ķız –	: ısınmak, sıcaklığı artmak.		k. it- 59b/6, 92a/5, 96a/11
	ķ. –miş keremid 70b/10		k. itme- 92a/10
	ķ. –duķça 61a/12	ķil (F)	: ķil, ıslanınca kolay Şekil
ķızāmuķ	: kızamık, bulaşıcı bir hastalık		alabilen bir tūr toprak.
	ķ. –a (ķızāmuĝa) 60b/15		k. –i 59b/12, 61a/1
ķızār –	: kızarmak.	ķim	: kimse
	ķ. –up 71a/8		k. 88a/15
ķızdur –	: ısıdırmak.		her k. 76b/1-2-5-6-9-10-11-12-
	ķ. –ur 67a/13		13-15-16-17
	ķ. –up 61b/4, 90a/17		k. –ūñ adına 99b/3
ķızıl	: kızıl, kırmızı.		k. –ūñ malı 97b/10
	ķ. ol- 63a/2, 82a/17		k. –ūñ sidūĝi 87b/17
	ķ. behmeni 77a/9	ķim	: ki, ki edatı
	ķ. boya 79a/11		k. 58b/7-11, 59b/8, 60a/10,
	ķ. buĝday 57b/8		61a/3-5-11, 62a/7, 63a/2,
	ķ. gōgercin 88a/1		63b/2, 64a/2-11-13, 64b/2-9,
	ķ. gūl 63a/16, 82a/16		65a/3-16, 65b/2, 66a/3, 66b/5,
	ķ. hevcūñ Őaşını 66a/1		67b/14, 68a/1-4-9-13,
	ķ. Şuyı 64b/6		68b/1-4-7-10-12-13-14-15-16-17
	ķ. ŐaŐı 90a/10		69a/1-3-4-5-15, 69b/2-13,
	ķ. Őatlu Őarāba 63b/15		70a/5-7, 70b/1, 71a/12, 75b/2,
	ķ. temregūye 88a/17		77a/1-3, 84b/2, 87a/1,
	ķ. ūzūm 59a/5		89a/12, 89b/3, 90b/6-7, 91a/5,
	aķı ve ķ. –ı 65b/5 (Bel.)		92a/3-4, 94a/12, 94b/13,
ķızılķık	: kızılķık aĝacı ve meyvesi.		95b/13, 96a/2, 96b/3-7, 97a/17,
	ķ. ķekirdeĝi 59a/1		98b/14, 99a/8-11, 99b/3
ķızılıķ	: kızılılık, kırmızılılık kızılıĝa	ķimesne	: kimse
	ķ. –a (ķızılıĝa) 63b/16		k. 87a/1-10, 89a/10,

	k. 'i 82b/2, 90a/7		k.-i 79b/7, 82a/8, 85a/15,
kimmün (A):	kimyon		86b/4, 89a/8
	k. 91b/4		k. -ye 77a/12, 77b/9, 83b/3-8,
kir	: kir.		84b/13, 85a/7-12-15, 87a/17,
	k. in al- 81b/4		89b/14
kireç	: kireç		k. -den 89b/13
	k. ile 82a/13		k. -ler 69b/13, 93b/2
	k. şuyı 59b/1		k. -lere 66a/10, 71b/17, 73a/3,
kirpi	: kirpi		73b/10, 94b/2
	k. başını 86b/14	kişniç (F):	kişniş otu
	k. ödünü 86b/12		k. 77a/5-6
kişi	: kişi.	kitāb (A):	kitap.
	k. 70a/6, 72a/15, 74b/6,		k. 98a/8, 99b/3
	78b/15, 79a/13, 85b/4, 87a/8,		k. için 99b/3
	88a/17, 89a/6, 89b/2, 90a/13		k. -ı 98b/3, 99b/1-3 (Bel.)
	bir k. 75b/14, 79a/9, 81a/2,		k. -a 99a/9
	86b/2		k. -da 97a/16
	k.-nüñ 'aklı ve fehmi 87a/5		k. -um 99a/7
	k.-nüñ başı 84b/2	ko –	: komak.
	k. -nüñ dişi 85b/10		ķ. -sa 83a/8
	k.-nüñ dizleri 81b/12		ķ. -salar 82a/12,
	k.-nüñ kañkı yanında 87b/12		82b/7-8-10-17, 84b/3-17,
	k.-nüñ kaņasına 88b/2		85a/7-14, 85b/3-11-12,
	k. -nüñ kañlağı 84a/3		86a/15, 86b/7-8,
	k.-nüñ mizācına 96a/9		88a/2-9-10, 89a/2, 90a/14,
	k.-nüñ şaçı 81b/9		90b/1
	k.-nüñ şafrādan beñzi 79b/5		ķ. -mışdur 86b/17
	k.-nüñ tabi'atına 70a/3	koça	: yaşlı
			ķ. -ya 96a/6

koḥu	: koku	71b/8-10
	ḳ. –sın 75a/12, 75b/13, 82a/7	ḳ. –alar 59a/1, 65b/10, 82b/13,
	ḳ. –sına 78b/10	83a/13
kol	: kol	ḳ. –salar 88b/15
	k. –una 83b/15	ḳ. –up 57a/10, 57b/3, 58a/1-7-
	k. –larda 77b/5	15, 60a/14, 61a/7-11, 62b/6-7-
koḷtuḳ	: omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer.	8, 63b/2-12, 64b/2, 65a/1-4,
	ḥātunuñ ḳ.-ı (ḳoḷtuḳı) 69b/3	65b/17, 66a/2, 66b/2, 70b/10,
kon –	: konmak, gelmek, bir yerde durmak	71b/9
	gögercin k.-ma- 88a/9	ḳoyul – : koyulmak, kıvam bulmak
	ḳuş ḳ.ma- 87b/1	ḳ.-a 59b/17, 64a/15
kopar –	: koparmak, çekip ayırmak.	ḳoyun : koyun
	ḳ. –ur 75a/9	ḳ. eti 72a/14
kor	: iyice yanıp ateş haline gelmiş kömür veya odun.	ḳ. etidür 72b/13
	ḳ. 57a/17, 61a/12, 61b/4, 71b/9	ḳ. iligi 57b/17
korḳ –	: korkmak	ḳ. ḳıḡını 59a/17
	ḳ.-sa 89a/14	ḳ. –uñ cemi‘ a‘zāsı 84a/14
	ḳ.-arsa 89a/13	ḳoz (F) : ceviz
korḳaḳ	: korkak.	ḳ. birledür 74a/1
	ḳ. oḡlancuḳlarıuñ 80a/14	ḳ. ḳadar 81b/10
koym –	: koymak, dökmek, bırakmak.	ḳ. –dan 75a/10
	ḳ. 57a/16, 71a/6	hindistan ḳ.-ı içi 70b/12
	ḳ. –asın 57a/17, 61a/12-14,	ḳozalaḳ : kozalak
	62a/1-2, 63a/17, 63b/1-10-13	servüñ ḳ. -ın(ḳozalaḳın) 82b/11
	ḳ. –a 57b/9-11-12, 58a/1,	kök : bitkileri topraḡa bağlayan
	64a/6-11-12, 69b/1, 70a/10,	kısım
		k. –i 82a/2-3
		k. –üni 78b/16, 81a/9, 82b/1
		k. in 80a/16

köknār	: köknar	87a/7-17,88b/4
	k. 91b/8	ķ. –dan 75b/5
kömür	: kömür	ķ. –ına (ķulağına) 87b/8
	k. 66a/2	
köpük	: köpük	ķulķaş : kulķaş
	k. al- 83b/11	ķ. 74b/8
	k. –i ile (deñiz köpügi ile)	kullandur - : kullandırmak.
	85b/13	ķ. -dum 62b/10
	k.-in (köpügin) al- 63b/3-13	ķulunç (A) : bağırsak ağrısı,
körlig	: körlük	bağırsaklarda peyda olup,
	k. –in 76b/7	omuz başlarına ve vücuda
köşe (ķuṣā)	: köşe, kenar, yan.	gelen bir ağrı, bağırsak
	k. –de 98b/17	düğümlemesi.
kötürüm	: yürüyemez, kıpırdayamaz	ķ. 57b/5, 61b/6, 69b/15,
	halde olan	73b/17, 94b/16
	k. ol- 79a/13	ķ. ol- 80b/10, 88b/1
ķudret	: güç, kuvvet.	ķ. –ı (ķuluncı)84a/7 (Bel.)
	ķ. 93b/14	ķ. –ı (ķuluncı)ol- 84b/14, 85a/9
	ķ. –in 75b/2	ķ. –a (ķulunca)62a/11, 77b/1,
ķuduz	: kuduz hastalığı	86b/1
	ķ. kelb 86b/5	ķurd : 1.kurt, yırtıcı hayvan
ķulaķ	: işitme organı, kulak.	ķ. dişin 86a/4
	ķ. 81a/10	ķ. dilinüñ 86a/2
	ķ. ağrısına 79b/7	ķ. ödünü 86a/1
	ķ. –ı (ķulağı) 84a/3, 86a/9-14,	ķ. –ı 77b/2 (Bel.)
	87a/17,	ķ. –uñ ödünü 86a/5
	87b/8, 88a/7	ķ. –uñ öykenin 86a/2
	ķ. –a (ķulağa) 75b/5, 79b/8,	k. –ın 78a/8
	80a/1, 84a/4, 84b/4-10,	2. kurt, parazit, kurtçuk
		ķ. 72b/5

	ķ. –ı 84a/12 (Bel.)		ķ. Һoķķada 59b/17
	ķ. –ın 81a/14	ķurt	: kurtçuk, krş. kurd.
	ķ. –unı 82b/1		ķ. 82a/16, 84a/7
ķurdcaġaz	: kurtçuk	ķurtar –	: kurtarmak.
	k. ol- 84a/12		ķ. –ur 79a/1
ķurdeşen	: bir çeşit hastalık.	ķurtul-	: kurtulmak
	k. –e 81b/14		ķ. –a 81b/11
	k. –ine 81b/16	ķuru	: kuru
ķurı	: kuru bkn. kuru		ķ. –sın 92b/11
	ķ. 58a/10, 72a/8, 73a/2, 83b/1	ķuru –	: kurumak, bkn. kuru
	ķ. ġüli 78b/10		ķ. –r 67a/7
ķurılık	: kuruluk, krş. ķuruluk		ķ. –ya 84b/6
	ķ. –da 65a/9, 91b/12		ķ. dur 74a/17
	ķ. –ına (ķurılıġına) 74a/14		ķ. –yınca 59a/13
ķurt -	: kurutmak,		ķ. –duktan şoñra 84a/16
	ķ. –ur (ķurıdur) 72a/1-13,		ķ. –dukça 84b/5
	72b/2-17, 73a/3-9-10-12-13,		ķ. –mış benefse’i 63b/9
	73b/5-13, 74a/11, 74b/11,		ķ. –mış bednüs etin 88a/14
	75a/12-15, 90b/10-11-15,	ķuruluk	: kuruluk, bkn. kurılık.
	91a/1-2-3-7-8-9-12-14-16,		ķ. –a (ķuruluġa) 73b/3
	91b/1-2-3-4-5-6-9-10-11-12-	ķurut –	: kurutmak.
	13-14-15, 92a/4		ķ. –a (ķuruda) 57a/1, 83a/8,
	ķ. –up (ķurıdup) 86b/12		92a/15
ķurş	: yuvarlak, hap şeklinde ilaç		ķ. –sa 86a/3-10
	ķ. –lar eyle- 57a/5		ķ. –up (ķurıdup) 59a/13,
	ķ. –lar it- 57a/1-12		83b/4, 86b/9, 87a/12, 88a/11,
ķurşak	: mide		88b/5-8-10, 92b/14
	ķ. aġrısına 93a/4	ķuş-	: kusmak
ķurşun	: kurşun		ķ. –ana 79b/2-4

	ķ –mağı 64b/8, 74b/11-13	ķuvvetlũ : kuvvetli, gũçlũ.
ķuřdur –	: kusdurmak.	k. –dũr 80b/7
	ķ. –a 75b/8, 77a/15, 81b/11	ķuyruk : kuyruk
ķuř	: kuş	ķ. 57b/7, 73a/14
	k. 72a/15, 87b/1	ķ. yağı 57b/17
	k. –dur 88a/7	ķ. –ın (ķuyruđın) 85b/4
ķuřluk	: kuşluk, sabahla oğle	ķ.-ına (ķuyruđına) 83b/17,
	arasındaki vakit	90a/8
	ķ. –a (ķuřluđa) dek 65b/13	ķ. –ından (ķuyruđından) 83a/13
ķuvarlıđ	: ?	ķuzđun : iri, kara kargaya verilen ad
	ķ. –ın gidere 76a/11	ķ. yũregın 88b/10
ķuvũy-i hayvaniyye:	vũcudun hayvanĩ	ķuzı : kuzu
	kuvveti, hararet-i ğariziyye	ķ. eti 70a/17
	denilen vũcudun doğal ısısı,	ķ. ħũyũsı 57b/10-17
	ısı dengesi	ķ. ħũyũları 57b/7
	ķ. –dũr 68b/4	ķ. yağı 57b/10
ķuvvet (A):	kuvvet, gũç	ķ. –nuñ cerbine 70b/3
	ķ. 65b/8, 93b/14	ķ. –dan 75a/10
	ķ. vir- 62b/17, 63a/6-16, 64a/4,	ķũçũk : kũçũk, minik, ufak.
	64b/3, 65a/15, 65b/3-4-5,	k.ũskũreye 62a/1
	70b/16, 71a/1, 72a/3-14-16,	k. –den “kũçũklũkten itibaren”
	72b/9, 73a/2, 73b/5-13,	67a/16
	74b/11, 75a/3-9-11-14,	k. –leri 97b/8
	82b/15, 95b/17	ķũħl-i isfahũni : bir bitki adı
	ķ. –i 62b4, 63b/11, 64b/9,	k. –i 59b/3
	65a/3, 65b/11, 66b/7, 75a/8,	ķũkũrt : kũkũrt
	75b/10	k. 88a/6
	ķ. –i art- 62b/1	k. –dũr 61b/9
	ķ. –ın 87a/10, 97a/12	ķũl :1. kũl

k. eyle-	86b/4	latazır	: ?
k. it-	84b/8		l.-dür 57a/6
k. olma-	82b/14	lañif (A)	: hoş, güzel, temiz.
k. -i	59b/16, 60b/7		l. 71a/1
k. in	87a/7, 87b/16		l. -dür 60b/8, 68a/4
2. ufanmak			l. ğıdālar 70a/6
k. it-	88b/9		l. melhem 60a/17
k. -üni	85b/12, 82a/13		l. ða‘āmdur 71b/11
kündür	: çamsakızı		l. ve aħsen ğıdādur 72a/7
	k. 58b/15	lāzım (A)	: lüzumlu, gerekli.
kündüs	: tuzla otu		l. 94a/11, 98b/7
	k. 91a/12		l. ol- 66b/13
küpçegez	: küçük küp, küpçük		l. -dur 67b/16, 68b/1, 69a/13,
	k. -e 63a/17		93b/4
kürat	: pırasa	leben (A)	: süt
	k. 91b/5		l. 73b/11
kütüb	: kitaplar		l. -i turs “ekşimiş süt”
	k. -i mu‘teberātdan 98b/2		l. 73b/13
L			
lāden	: bir çeşit bitki	lems (A)	: dokunma ile duyulan, el ile
	l. 57a/16		tutma.
lāġer (F)	: zayıf, kuru, sıska, cılız.		l. 68a/11
	l. ol- 79a/9	levn (A)	: renk
laħza	: an		l. -i müteġayyir 66b/7
	l. -da 59a/11		taġyir-i l. 68a/7
lākin (A)	: ama, fakat.	levz (F)	: badem
	l. 68a/1-3, 72a/17, 75a/9		l. 91a/1
lāpaða	: labada otu	lezzet (A)	: lezzet, tat
	l. toħumu 92b/15		l. 68a/14, 70b/15
			l. bul- 66b/8

- l. –inden 68a/15
- lezzetlü (A):** lezzetli, tatlı
- l. ta‘ām ol- 68a/14
- limon (Yun<lemoni) :** limon
- l. şarābınuñ üslūbı 63a/10
- l. şarābına 63a/12
- āb-ı l. -a 63a/11
- lisānū’l-‘āşāfir (A):** kuş dili bitkisi
- l. 70b/11
- lisānū’s sevr:** sığır dili otu
- l. şuyı ile 78b/11
- lu‘ab (A) :** salya, bitki suyu.
- l. –dan 60a/9
- l. –ın al- 60a/7
- Loḳmān (A):** Aslı, yaşadığı yer ve zamanı bilinmeyen meçhul bir hekim.
- L. -ı şānī 99a/7
- luṭf (A) :** güzellik, iyilik, lütuf
- l. –ı 97b/14
- l. –ından 98b/4
- M**
- mā-beyn (A):** iki şeyin arası, ara
- m. –inde 70a/2
- ma‘cūn (A):** macun, bir grup ilacın genel adı.
- m. 95b/12
- m. it- 59b/11, 78a/9-11-15, 79a/5, 82a/2, 93a/10, 95b/16, 96b/2-13, 97a/15
- m. –ı müşhil 95b/17
- m. –ı misk 67b/11
- m. miski dūr 67b/8
- m. –a 88b/14
- m. –ın 80b/2
- mācūye (F):** tilki kuyruğu denilen ot
- m. 91b/17
- mādde (A):** madde, element, öge
- m. 59b/8
- m. -t ün nīşat 70b/14
- ma‘de (A):** mide
- m. –ni 75b/16
- maḡfūr (A):** ölmüş.
- merḡūm ve m. 76a/3
- maḡsuli :** bir bitki adı
- nure’i m. 59b/3
- māhī (F) :** balık
- m. 73b/9
- maḡall (A):** yer
- m. 97b/13
- maḡmūde (A):** mahmudiye otu, yer pelidi.
- m. 91b/12
- ma‘īde (A):** mide
- m. 58a/17, 64a/2, 74a/17
- m. –yi 75a/7

- m. –ye 63a/5, 63b/8, 65a/10-15, 73a/16, 73b/2, 74a/9, 74b/10, 75a/3-10, 91b/7
- m. –sin 75b/10, 76a/15
- māil (A)** : bir yana eğilmiş, eğri, eğik.
m. 99a/3
m. –dür 73a/9, 73b/4-7
- ma‘īšet (A)** : geçim, yaşama, yaşayış
ḫalāvet-i m.-dür 67b/17
- maḫ‘ad (A)**: kıç, makt, anüs
m. ağrısına 58b/15
m. –da 80b/2
- maḫām (A)**: yer, makam.
m. –uñ ol- 68a/17
- maḫbūl (A)**: makbul, uygun.
m. 58b/4, 59b/6, 62b/15, 92a/16, 93b/7
m. –dür 62b/12, 63b/5
- maḫşūd (A)**: kasdolunan, istenilen şey
m. 97a/17
m. –ına ir- 58b/12
- māl (A)** : mal, mülk
mülk ü m. 97b/10
- mālīḫūlyā (A)**: melankoli
m. 89b/5, 95b/12
m. –yı 90b/12
- ma‘lūm (A)**: bilinen, belli
m. 94b/7
- mansūre** : ?
- m. ‘i 57b/11
m. –i dübüre 57b/12
- maraz (A)** : hastalık.
m. 74b/7, 78a/11, 93a/16, 95b/6
m. –dur 94b/13
m. –ı 60b/12
tūtīyā m. –ı ile 91b/14
her m.-a 96b/7
m.-a mübtelā ol- 66b/5, 72a/6
m. –ına 63b/9
m. –ları 63a/1, 81a/7
m. –lara 82a/2
- ma‘rifet (A)**: ustalık, bilme.
m. –i 97b/3
- mariz (A)** : hastalıklı, marazlı
m. 99a/1
- marş-ı ef‘i** : bir bitki adı
m. 96b/1
- ma‘rūf (A)** : herkesçe bilinen, tanınmış, belli.
m. 95b/12
m. dur 90b/11, 91a/16, 91b/11
- mārūl** : marul.
m. 79b/8, 91b/10
m. suyun 79b/13
m. –ı 79b/15
- maşru‘ (A)** : sar‘alı, sar‘a hastalığına tutulmuş.
m. kişi 90a/13

- m. -a 82b/3
- maştakī (A):** sakız, sakız ağacından elde edilen bir tür reçine.
m. 59a/3, 60a/13, 60b/4, 66a/5, 75a/2, 77a/8, 92b/6, 93a/2, 97a/2
- ma'sūm (A):** suçsuz, masum.
m. -lara 96a/6
- maş :** mercimek, fikin
m. 91b/11
- maṭlūb (A):** talep edilen, istenilen şey.
m. gör- 66b/16
- maṭ 'ūn :** bir rahatsızlık
m. -a 78a/9
- ma'u'l – cebin :** peynir suyu
m. 74a/1
- māye (F) :** bir nesnenin özü, aslı;
mayalanmayı sağlayan madde
m. -sin 85a/9
- māye –hoş (F):** mayhoş, ekşimsi
m. enārī 63a/2
- maẓarrat :** zarar, ziyan
m. -in def' it- 74b/12, 82a/10, 96a/5
m. -in ve menfa'atin 67b/13
- maẓmaẓa (A):** gargara
m. it- 73b/15
- māzū (F) :** mazi
- m. 88a/14, 91b/11, 93a/9
- me'al (A) :** son durum; anlam
m. 97b/8
- mecāl (A):** güç, kuvvet, takat.
m. 96a/1
- mecmū' (A):** toplanmış, bir araya getirilmiş, şey, tüm
m. 'ı –mücerrebātından 98b/3
- mecnūn (A):** mecnun, divane, deli.
m. ol- 68b/10
- mefāşıl (A):** eklemler
m. -lar ağrısına 61b/6
- meflūc (A):** felçli.
m. 67a/11
- mef'ul (A):** işlenmiş, yapılmış
m. uyluklarını 69b/1
- meger (F):** meğer, oysa ki, ancak
m. 67b/1, 68b/7, 69a/15, 69b/13
- mekes :** ?
m. gibi 95b/5
- mekkār (A):** aldatıcı, hilekār
m. 69a/11
- mekr (A) :** hile, düzen
m. it- 87a/11
- melālet (A):** sıkıntı, usanma.
m. kalma- 86b/3
- melhem (A):** merhem, ilaç.

- m. gibi 59b/11
- m. it- 59b/13, 60b/2-7, 80a/2
- m. ol- 60b/14, 61a/1
- m. dür 60b/12
- m. –i bāselikūn 60b/9
- m. –i dahliyūndur 60a/5
- m. –i sirke 60b/15
- aķ m. 60a/11
- birķaķ m. 60a/5
- ķara m. 60a/15
- latif m. 60b/17
- ķatlı m. 60b/1
- m. –i (Bhe) 60b/3
- men‘ (A)** : engelleme, engel olma.
- m. it- 62b/3-16, 75a/12, 93b/3
- menāfi‘i tuyūri** : kuşların faydaları
- m. 86b/16
- menfa‘at (A)**: fayda, yarar.
- m. –i 62a/5, 64a/1, 96b/16
- m. –i ol- 75b/4, 83a/7
- m. –in 61a/3, 62b/16, 67b/13, 82a/5
- menfa‘atlı** : faydalı, yararlı
- m. nesne 76a/2, 93b/6
- m. yağ 62a/13
- meni (A)** : meni, dölsuyu
- m. 69b/10
- m. azunı 67a/10
- m. –i artur- 70b/6, 72b/7
- m. –i ziyāde ķıl- 79b/11
- menkūr (A)** : oyulmuş, delinmiş
- m. gibi 57a/1
- merātib (A)**: rütbeler, dereceler
- m. –in bil- 71b/14
- merhūm (A)**: Allah’ın rahmetine kavuşmuş, ölmüş.
- m. ve mağfur 76a/3
- merkez-i rūh** : ruh merkezi.
- m. –da 68b/3
- mersin (Yun.)**: mersin ağacı ve yemişi.
- m. 92a/16
- m. tohumın 92b/5
- m. yaprağın 92b/4
- meşāne (A)**: mesane.
- m. yolların 63b/6
- m. –i arıt- 67b/9
- m. –ye 73b/17
- mescid (A)** : mescit.
- m. 68b/16
- meşhūk** : sahk olunmuş, döğölüp toz haline getirilmiş.
- m. 59b/4
- mestūr (A)**: örtülü, kapalı, gizli.
- m. –dur 71a/3
- meşhūr (A)**: meşhur, şöhretli.
- m. 95b/12
- m. –dur 60b/15, 77a/4, 78a/1, 81a/8

me'vā (A) : yurt, mesken, yer.
m. 98b/16

mevālī (A): esirler, köleler.
m. al- 76a/5

mevcūd (A): var olan, bulunan.
m. –dur 68a/14, 96b/4

meydān (A): meydan, alan.
siyāset m.-ına 98a/7
m. –ında 76a/5

meymūn : maymun.
m. –ile 86b/2
m. dişini 86b/3

mezbele (A): sūrpüntü dökülen yer.
m. –ye 88b/13

mezīd-i Şehvet (A) : Şehvet artırıcı
m. –dür 74a/7

mezkūr (A): zikrolunmuř, adı gemiř,
anılmış.
m. 92a/13
m. –ları 58a/8

mıql (A) : gūnlük aęacı ve meyvesi
m. 58b/16

mıknātiř : mıknatis.
m. –dur 89a/1
m. aşına 84b/6
m. –ı 89a/8, 89b/2

mi'a'i sāile (A): zigale, gūnlük aęacı,
sığala ağacı.
m. 57a/8

mi'a'i sā'ile (A): zigale, gūnlük aęacı,
sığala ağacı. bkn. mi'a'i sāile
m. 96a/13

mi'de : mide.
m. arāretin 63a/14
m. –ye 62b/17

midār (A): miktar, ölçü.
m. 57b/2, 60a/7, 62a/17,
64b/10, 84b/12, 89a/4, 89b/8,
94a/12, 94b/8
m. –ı 57a/2, 57b/1, 59a/9,
61b/14, (Bel.) 66a/15, 92b/2,
96b/2, 97a/4
m. –ca 57a/14, 66b/1
m. –ını 89a/12
m. –ınca 57b/9, 58a/1, 60b/2,
64b/7, 71a/17, 85b/15, 94b/4

milh (A) : tuz
m.-i enderānī birle 70b/9

milk (A) : birinin tasarrufu altında
bulunan Şey.
vūcūduñ m. –ini 94b/11-17,
95a/4-8-12-16

milk ü māl : mal, mülk
m. 97b/8

minnet (A): bir iyiliğe bir iyilik yapana
karşı kendini borlu görme.
şükr-ü m. 97b/13

mirāre : yere dūřünce biten bir ottur.

- m. birle 75b/5
- misk (A)** : misk, Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylanın erkeğinin karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde
m. 57a/3-8-14, 57b/2, 70b/3, 97a/3
nar-ı m. 71a/9
m. ve 'anber 64a/9, 64b/1
m. -i 57a/8
- mişkāl (A)**: yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü (on dört kırat bir şer'i dirhemin karşılığıdır)
m. 77a/5, 78b/6, 85b/14, 87b/8, 96b/15, 97a/7
m. -e degindür 96a/9, 97a/16
- mişl (A)** : benzer, kat.
m. -i 92a/12, 95b/2
m. -i dür 66b/3
- mive'i gez (F)** : bir bitki adı
m. 90b/14
- mizāc (A)**: bünye özelliği, mizāc dört ana unsur olan kan, safra, sevda ve balgam maddelerinden oluşur; bu maddelerin oranları mizaç özelliklerini oluşturur.
m. 68b/3
- m. -ı insāna 70a/8
m. -ı fāsidi 70b/6
za'if m. 69b/13,
m. -ı 80b/14 (Bel.)
m. -a 64a/1, 71b/2, 75a/13
kavī m. -a 92b/2
za'if m. -a 85b/15, 92b/3
m. -ın kavī it- 75b/12
m. -ına 70a/6
m. -ına göre 71b/14, 96a/9, 96b/14
- mizāclu (A)** : mizac sahibi
balgamī m. ādemlere 71a/3
issi m. ādemlere 74a/15
issi m. kişilere 73b/10
mu'tedil m. kişilere 71b/17
şovuğ m. kişilere 66a/10
issi m. -lar 75a/1
- muaṭṭar (A)**: ıtırılı, güzel kokulu.
m. kıl 57a/6
- mu'āvenetsiz (A)**: yardımsız
m. olma- 67b/15
- mufaṣṣal (A)**: tafsilli, tafsilatlı, uzun uzadıya anlatılan.
m. şerhi 61b/16
- muğlab** : şurup
m. vir- 94a/9
- muḥālefet (A)**: uygunsuzluk, aykırılık.
m. 70a/2

- muḥālif (A):** ayrı, farklı, karşı.
m. 70a/4, 75b/16
- muḥallil (A):** yumruları, şişleri veya bir iltihabı iyi eden ilaç.
m. yakıları 59b/7
- muḥallişe :** nevruz otu, yabancı keten, yabancı aslan ağzı.
m. 78a/10
- muḥannes (A) :** güvenilmez, namert, korkak, alçak
m. kişiye 85a/12
- muḥarrā (A):** erimek, iyice karışmak.
m. ol- 65b/11, 66a/12, 70b/11, 93a/7
m. piş- 57b/9, 70a/11, 72a/7
m. pişür- 58a/1, 70a/12, 71b/9, 86b/14, 92b/4
- muḥaşşer (A) :** tahsir olunmuş, hasret kalmış
m. –dur 96a/12
- muḥḥ (A):** ilik
m. 73a/17
- muḥkem (A):** sağlamlaştırılmış, kuvvetli
m. 58b/5, 61a/1-11, 62a/3, 62b/5, 63b/1-12, 64a/14, 65b/16, 66b/12, 71a/14-15, 80a/4-14, 86a/10, 93b/17
m. kıll- 57b/3
- muḥkemce :** sağlamca, kuvvetlice.
m. 62a/11
- muḥtāc (A):** muhtaç.
m. eyle- 62a/12
m. ol- 92a/12
m. olma- 99a/16
- muḥtebis :** haps edilmiş.
m. ol- 65a/17
- muḥtelife (A):** türlü, çeşitli.
aḥlāt-ı m. -i 93a/12
- muḥumma :** bir hastalık
m. ol- 93a/17
- muḥābele (A):** karşılık vermek.
m. –sinde 89a/1
- muḥarrer (A):** kararlaşmış.
m. 99a/2
- muḥaşşer (A):** kabuğu soyulmuş.
m. bādemi 93b/17
- muḥavvī :** kuvvetlendiren, kuvvet veren
m. 82a/2
m. -i bedendür 72b/12
m. -i cimā‘dur 70b/7
m. ve müferrih 97a/1
- mum (F) :** mum krş. balmumu
m. –ı 60b/5
- murabba‘ (A):** dörde çıkarılmış
m. 94b/9
- murād (A):** arzu, istek, dilek.
m. it- 61a/5-10, 61b/8
m. olun- 64a/5-11

- m. –ı 89b/3
- m. –a 99b/5
- m. –um 99b/2
- muruvvaḳ (A):** süzölmüş
- m. 65b/12
- muşaffa’i (A) :** temizlenmiş.
- m. ‘i dem 72a/3
- muşliḥ (A):** iyileştiren, ıslah eden,
düzeltici.
- m. –dür 70a/8-15
- muṭābıḳ (A):** uyan, uygun.
- m. ṭa‘āmlar 70a/7
- mu‘teber (A):** itibarlı, saygın.
- m. –dür 96a/13
- mu‘teberāt (A):** itibarlı
- kütüb-i m. –dan 98b/2
- mu‘tedil (A):** münasip, uygun.
- m. 68b/2
- m. ol- 72a/14
- m. –dür 63b/5, 65a/9, 71b/16,
72b/16, 73a/4, 73b/1-3-8,
74b/10-13, 91a/3, 91b/3-12-
17
- m. mizāclu kişilere 71b/17
- muttaşıl (A):** aralıksız, hiç durmadan.
- m. 61b/12, 75b/17
- muvāfaḳat (A):** uygunluk, uyma.
- m. 70a/2
- muvāfiḳ (A):** uygun, yerinde
- m. 72a/3
- m. –dur 71b/17, 73b/2-3
- mużırr (A) :** zararlı, zarar veren
- m. –dur 68b/7
- mübārek (A):** bereketli, uğurlu, hayırlı
- pir-i m. 98a/13
- m. otdur 78a/10
- mübāşeret (A):** bir işe başlama, girişme
- m. itme- 69a/16
- mübtelā (A):** düşkün, tutkun, tutulmuş.
- m. ol- 66b/5, 67a/11, 83a/9,
88a/17, 89a/11
- m. olma- 72a/6,
- mücerreb (A):** denenmiş, tecrübe edilmiş
- m. 58b/3, 59b/6,
m. –dür 59a/11, 60a/4-6,
62b/1-10, 64b/8, 65b/14,
77a/15, 79b/16, 82a/5,
83b/15, 91b/15, 92b/8,
93a/3-5-8-10
- m. melhemdür 60b/12,
m. yağdır 62b/3-15
- m. –ümüzdür 60a/14
- m. –leri 98b/2
- mücerrebāt (A) :** tecrübe edilmiş,
denenmiş şeyler.
- m. –ından 98b/3
- mücerrebnā (F):** tıp kitabı
- m. 89a/11

- müdebber** : bir bitki adı
m. 95b/15
- müferrih (A)**: ferahlık veren ilaç.
m. 97a/1
- müfid (A)**: faydalı.
m. 96a/12
m. ol- 68b/6, 70a/1
m. –dür 58b/15
- müfred (A)**: tek, yalnız, basit.
m. 96a/3
m. devāları 75a/16
m. gıdaları 71b/13
- müfredāt** : basit bitkiler
esāmī-i m. –ı 90b/2
- mülāyim (A)**: uygun.
m. 72a/3
- mümtezic (A)**: kaynaşmış.
m. it- 64a/12
- münāfiḳ (A)**: nifak sokan, iki yüzlülük eden, iki yüzlü
m. ol- 68b/15
- münāsib (A)**: uygun, yerinde
m. 66a/15, 66b/1, 96a/8, 96b/7
m. –dür 60b/4, 66a/10,
71a/3-13, 81b/8
- mürdeseng (F)**: tabii kurşun oksiti
m. 59b/3, 60a/8, 60b/17
- mürekkeb (A)**: birleşik, terkip edilmiş.
m. ol- 96a/4
- m. ğıdālaruñ 70a/8
m. ğıdaları 70a/1
- mürr-i şāfi** : mürr-i mekki derler acı bir nesnedir bkn. mürr-ü sâfi
m. 60b/10, 96a/14, 96b/8
- mürr-ü şāfi** : mürr-i mekki derler acı bir nesnedir bkn. mürr-ü sâfi
m. 58b/15, 91b/10, 92a/13
92a/17, 97a/14
- mürşid (A)** : doğru yolu gösteren, kılavuz
m. bulunma- 99a/13
- müşelles (A)**: üçlü, üç, üçleştirilen
m. it- 64a/2
- müşhil (A)**: müşhil, bünyedeki herhangi bir maddeyi hafifletici, sehl edici.
m. 94b/10, 96a/1
ma‘cūn-ı m. 95b/17
- müşhilāt (A)**: ishal eden, bağırsakları temizleyen ilaçlar
m. –uñ nihāyeti 93b/6
m. –uñ sulṭānıdur 93b/13
m. –ı 93a/11
m. –dan 95b/12
- müstaġnī** : tok gözlü, gönü tok, elinde olanla yetinen.
m. ol- 62a/9
- müstahric (A)** : çıkaran
m. –dür 66a/9

müşāhede (A): bir şeyi gözle görme.	65a/13, 65b/15, 70a/16,
m. it- 71b/14, 94b/5	70b/8, 72a/13, 73a/5-15,
m. kı1- 75b/2	74a/14, 75a/13, 75b/8,
müşerref (A): şereflendirilmiş, şerefli.	76a/16, 78a/7-9, 78b/2-7,
m. 68a/10	79a/12, 79b/5-17, 81a/10,
müte'allık : bağılı bulunan, ilgili olan	82b/15, 89b/7, 91a/1, 91b/8,
m. kitāb 98a/8	92a/2, 92b/15
müteğaddir (A): gıdalanan, gıda alan.	nākış (A) : noksan, eksik, tam olmayan
m. -dür 67b/1	'aklı n. ol- 83b/3
müteğayyir (A): değışmiş, farklılaşmış	namāz : namaz
m. ol- 66b/7	şabaḥ n.-ı vaqtında 94a/7
m. ol- 66b/17	aḥşām n.-ında 94a/9
mütekebbir (A): kibirlenen, kibirli,	namazbur (F): bir tür bağırsak paraziti
kendini beğenmiş.	n. -ı 77a/16
m. ol- 68b/13	namazbürd (F): krş. namazbur
mütevellid (A): meydana gelen, doğan.	n. ol- 80a/16
m. it- 73b/6, 74b/9	na'na' (A): nane bkn. na'ne
m. ol- 73a/13	n. 91b/15
müyesser (A): kolay gelen, kolaylıkla	na'ne : nane bkn. na'na'
olan	n. 79b/1, 91b/15
m. ol- 89b/4, 98a/10	n. kıo- 63a/4
müzhil : müshil	nānhuvah (nanhuh) (F): anason
m. -i bevāsıra 65b/3	n. 64b/16
müzmin (A): uzun süreli, kronik.	nār (F) : ateş
m. yaraları 60b/11	n. -da kıoyup 57a/10
N	nar-ı misk : nar miski
nāfi' (A) : yararlı	n. 71a/9
m. -dür 59a/16, 60b/16, 61b/7,	naşıhat : öğüt
63a/13, 63b/9, 64a/1, 64b/5,	pend-ü n. 98b/6

nāsūr (A) : basur	n. ol- 59b/13, 60b/8, 77b/4	n. –ini 88b/6
	tıla-ı n. 59b/13	yarasa n.-ini 88a/10
	n. rencine 88a/17, 88b/13	
	n. –a 76b/8, 89b/17, 90a/1	
	n. –lar 60a/5	
	n. –lara 60b/14	
	n. olmuş cerāhāta 60b/8	
	n. olmuş yaralara 77b/14	
naṭrūn (F) : güherçile, borak. “kızıl boradır	Mısır’dan gelir, çoraktan	
	dizilmiş büre-i ermeni.”	
	n. 91a/7	
nazar (A) : görüş, düşünce	n. eyle- 97b/11	
nāzile (A) : belā, sıkıntı.	n. -i 80a/13	
	n. –ye 74a/12, 78a/4, 79a/4,	
	80a/11, 81b/13	
nazm (A) : nazım, şiir	n. eyle- 98a/9	
nazūk : nazik	ṭab‘ı nazūklerinden	
	n. 76a/4	
nebāt (A) : bitki	n. –dan 61a/5	
nebātāt (A) : bitkiler	n. –uñ her birinde 75a/17	
necis : pislik.		
nefāyis (A) : nefis, güzel.	n. –dür 71b/12	
	n. –dendür 71b/2	
nefes : nefes, soluk	ilhāk-i n. e 68a/8	
	n. ırlığına 78b/5	
	n. in alma- 67a/1	
neffāh : çok kokan, kokulu	n. –dur 72b/11	
nefh (A) : üfleme	n. peydā ol- 69b/9	
nefs (A) : nefis, can, biyolojik ihtiyaçlar	n. –üñ 93b/2	
neft (F) : neft yağı, su yağı.	n. yağı 62a/14	
ne kadar : nice, sayısız, ne çok.	n. 64a/4, 66a/8-17, 70a/17,	
	76b/1, 84a/9	
nergis (F) : nergis çiçeği.	n. şuyın 76b/16	
	n. yağı 61a/5	
nerm (F) : yumuşak.	n. eyle- 73a/7, 74a/12	
	n. it- 74a/15, 74b/16, 76a/10	
nesne : nesne, şey	n. 65b/14, 68a/10-12, 68b/8, 69b/2-	
	9, 76a/2, 86b/5, 89a/5, 98b/7	

n. ile 84a/5	n. yıllardır 95b/1
n. ol- 93b/6	nīm (F) : yarı, yarım, buçuk
n. -i 61a/13, 75b/2 (Bel.)	n. 57b/7
n. –dendür 66b/6	nīmküft : ?
ne’ üzü billah-i Ta’alā :	n. 57b/7-8
n. 69b/11	nīme (F) : nesne, şey yarı, yarım
nev‘ : çeşit, tür.	n. 66a/6
n. ol- 67a/16, 90b/5	nişādır (A) : nişadır, panzehir.
n.-i hükemā 61b/16	n. 91b/13
n. –i daḥı 67b/2-5	n. ile 76a/13
n. –uñ sebebi 67b/7	nişāsta : nişasta
nevāsır (A) : basur delikleri	n. 72a/8, 93b/12
n. –a 78a/1	n. -i ko- 94a/2
nev-rūz (F) : yeni gün.	nişāt (A) : sevinç, neşe
n. gün 78a/10	zevk ve n. 68b/4
nışf (A) : yarım, yarı	n. –ıla 66b/9
n. ḳal- 65b/17	zevḳ u n. -ıla 67b/6
nışfu’d-din “dinin yarısı”	nicenesi : ?
n. –dür 67b/15	ketre n. birle 91a/13
nışfiyye’i deme : ?	Nidāi : 16. yy’da yaşamış bir hekim
63b/17	N. -i 97b/7
ni : ne	N. –den 98b/6
n. 66b/17	nihāyet (A) : son, bitiş.
nice : ne kadar, nice. bkn. nice	n. –i 93b/7
n. 81b/11	nilūfer (F) : nilüfer çiçeği
n. –sin 85b/5, 95a/3	n. şerbeti ile 81a/8
niçe : ne kadar, nice bkn. nice	şarāb-ı n. 65a/11
n. biñ yıllar 95a/10	nitekim : nasıl ki, gibi
n. yıllar 92a/8, 98b/1	n. 89a/11

noḥūd	: nohut n. 57b/8, 72b/3, 96b/9 n. kadar 58b/7, 94a/5 ḳabı çıḳmış n. 57b/16 ḳabı gitmiş n. 66a/11 n. –dan 72b/5, 92a/15	toĝan o. 68b/9-10-12-13-14- 15-16-17 69a/1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-12 76b/16, 79b/8, 80a/8, 81b/2, 83a/14, 83b/8, 85b/15, 87b/16, 89a/3-14, 90a/16
noḳṣān (A)	: eksiklik, azalma, azlık. n. –ı 99a/5	o.-uñ ṣaḳalı 83a/3 o. –ı 77b/14, 78b/9 (Bel.)
nūr (A)	: aydınlık, ziya göz n. -ı 66b/7 (iyel.) n. –ın 84a/8	o. –a 77a/5 o. –ın 90a/15
nure‘i maĝsūli	: bir bitki adı n. 59b/3	oĝlancıḳ : küçük çocuk, bkn. oĝlancuḳ o. –lar 90a/13 o. laruñ 60b/15, 80a/14, 83a/11 o. –lara 88a/5, 94b/4 o. –larına 88a/16
nūrlan -	: aydınlanmak, parlamak gözleri n.-a 88b/8	oĝlancuḳ : küçük çocuk, bkn. oĝlancıḳ o. –ı (oĝlancuĝı) 82b/16 o. –a (oĝlancuĝa) 83a/5 o. –lar 89b/12
nutḳ (A)	: söz, söyleyiş, konuşma. n. –um 99a/17	oḳu – : okumak. o. –ma- 98b/10
O		
ocak	: ocak. o. –a (ocaĝa) 63b/12	ol : o işaret sıfatı 57b/12-13, 58a/7, 58b/7-8, 59b/4-17, 61a/11- 13, 61b/1, 62a/6, 62b/11, 63b/1-2-3, 64a/5-15, 64b/2-9, 65b/1, 66a/6-8, 66b/12, 69b/9-13, 70a/12, 70b/3-13, 71a/16, 71b/8, 74b/5-7,
od	: ateş. o. 57b/1, 58b/6, 59b/1, 76b/7 o. ıla 57b/1, 63b/4 o. yanıĝınuñ 59a/11 o. yanıĝına 59b/1-2 o. –a dut- 61b/2 o. –a göyün- 59a/14 o. –dan 60a/12	
oĝlan	: çocuk	

	75a/3-6, 79a/16, 79b/7, 81b/5, 82b/7-11-12-17, 84b/5-17, 85a/13-14, 85b/8- 12, 86a/11-17, 86b/6-7, 87a/12, 88a/8-9-10, 88b/3, 89a/7-10, 89b/3-11-15, 90a/2-7-12-13-16, 95a/9, 96b/4, 97b/13, 98a/3-8-9-10, 99a/3, (Şahıs zamiri) o. 97b/10, 98a/3 (İşaret zamiri) o ki 75a/3, o. -dur 61a/4, 61b/1-11-17, 63a/7, 63b/15, 65a/1, 66b/15, 67a/17, 72b/5 o kimesne 89a/10		a. 61b/9, 62a/1, 65b/7, 69b/10, 78a/7, 85b/3-7, 87a/4, 91a/1- 4-17, 91b/2-3-4-5, 92a/4, 99b/3, 77b/1-3, 81b/16, 89b/2
anuñ	: onun	anda	: onda a. 72b/3
	a. 66b/10, 67a/16, 72b/1-9, 73b/2, 74b/9, 75a/11, 77b/12, 79a/15, 86a/16, 86b/13, 87a/9, 88a/2-6, 94b/3-12, 95a/7, 98b/15 a.-ıla 61b/10 a.-dur 98b/15	andan	: ondan a. 57b/1-2-10, 58a/2, 60a/10, 61a/8-11, 61b/14, 62a/7, 62b/5, 63a/5-8, 63a/9-10, 63b/1-2-3-11, 64a/6-10-16, 64b/2-9, 65a/3, 65b/11-17, 66a/3-4-7-11, 69b/10, 70a/13, 70b/5-11, 71b/11, 74b/4-17, 81b/6, 86a/6-11-13, 93a/7, 94a/3
anı	: onu	anlar	: onlar a. 61b/10 a. -ı 83a/16
	a. 79a/13, 84b/3, 87a/13, 91b/6- 14, 99a/7, 83a/1, 86a/4, 86b/10, 95a/5	ol-	: olmak o. -sun 83a/11, 98a/15, 99b/4-5 o. -dı 94b/2, 97a/9 o. -mış 59b/13, 60a/13, 60b/8, 62a/16, 62b/6, 63a/2, 71b/5, 76a/4, 77b/14, 83b/7 o. -mışdur 60a/10, 74b/6 o. -mışdı 97a/15 o. -ur 57a/9, 59b/2, 60a/17, 60b/14, 61b/16, 62a/9, 62b/1-
aña	: ona		

14, 63a/14, 65a/16-17,
66b/17, 67a/3-8-9-10-11-12-
16-17, 67b/3-4-5, 69a/3-4-5-
14, 69b/6-9-10-15-16,
72a/14-16-17, 72b/2-5-16,
73a/2-5, 73a/10-12-13-16,
74b/7-9, 77b/8-9-11-12-14,
84a/12, 87b/9-10, 88a/17,
90a/10-12, 90b/5, 94b/6,
95a/7, 96b/5-16, 97a/6, 97b1-
10, 99a/9
o. –urđı 97b/7-12
o. –ursañ 99a/2
o. –ursa 61a/6, 66b/13, 69b/16,
80b/13, 99a/15
o. –am 85a/5
o. –asın 62b/1, 69a/16, 70a/1,
97b/2-5, 99a/7
o. –a 57b/3-7-12-15, 58a/4,
58b/8, 59b/5, 60a/4-10,
60a/13, 61a/2, 62a/6-8,
63a/2-6, 63b/3, 64a/4, 65 b/5,
66a/3-8-12-13, 68a/5,
68b/11-12, 69a/1-7-8-9-10-
11-12-15-17, 69b/1-3-5-13-
14, 72b/14, 73b/8, 75b/4-16,
76a/1, 76b/12, 77a/4-11-12,
78b/5-11-16, 79a/3, 79b/10,
80a/8, 82a/12-15-17, 82b/1-
3-4-5-10-12-16, 83a/6-7-9-
10, 83b/3-7-8-9-10-11-13-14-
17, 84a/2-3-4-6-10-11-14-16-
17, 84b/1-2-4-8-10-11-13-15,
85a/2-4-5-6-7-9-10-11-12-
13-17, 85b/2-4-5-6-9-10-11-
15-16, 86a/1-9-16, 86b/1-3-4-
8-9-11-12, 87a/5-7-13-16,
87b/2-3-4-5-9-15-16, 88a/1-
5-15, 88b/1-2-4-7-12-14-15,
89a/1-5-6-7-12-13, 89b/4-10-
14-15-17, 90a/2-8-9-13-17,
90b/1, 92b/9, 93a/7, 94a/2-6-
17, 96a/2, 96b/1, 98b/7-10-
11, 99a/16
o. –alar 64a/9, 71b/15
o. –sa 59a/2, 63b/8, 68a/14,
69b/15, 73a/10, 76a/8, 77b/5,
79a/8, 79b/5, 80a/7-14,
80b10-11-13-15, 81a/15,
81b/12, 83a/10-12, 83b/6-8-
14-15-17, 84a/15, 85a/2-13,
88a/3-10, 89a/2-12, 93a/6,
93b/5, 94a/12, 99a/1
o. –up 62a/9, 65b/11, 66b/4-5-
12, 68a/17, 68b/6, 69a/13-
14, 69b/8, 79a/7-9, 82b/6,
83a/14, 89a/13, 89b/7, 93b/8,

- 94b/2, 97b/15, 98a/5-10,
98b/1
- o. –ıcak 71a/13
- o. –ınca 60a/14, 82b/13, 89a/15
- o. –an 57b/4, 58b/4, 59a/7-9,
62a/9-12, 63a/1-6-15, 64b/14,
65a/12-13-14, 70a/1, 76b/10,
78b/8-9, 79a/8, 80a/1-11,
80b/2, 81a/7, 81b/2-4, 82a/1,
83b/5, 84b/5-9, 89a/14,
90a/11-14, 91a/13, 92b/4-9,
93a/12, 93b/14, 96a/3
- o. –anuñ 62b/11
- o. –anı 95b/5
- o. –ana 72b/10, 78a/16, 79a/13-
14-17, 79b/13, 80b/5-6-12,
81a/2-11, 84b/14, 85a/9,
88b/1, 98b/7
- o. –anda 70a/2
- o. –anlar 97b/16
- o. –anlara 92a/7
- o. –dığı 88a/9, 96a/10
- o. –duğı gibi 84a/17
- o. –duğındandır 67b/8
- o. –duğumuz 75b/3
- o. –duğda 63a/12, 94b/7
- o. –duğdan Őnra 94a/1
- o. –duğça 97a/13
- o. –mak 66b7-8, 67b/14-16
- o. –mağa 66b/11
- o. –mağda 66b/17
- o. –ma 99a/3
- o. –madın 82b/12-14
- o. –maz 62a/10-13, 67a/10,
67b/7-15, 68a/15, 70b/7,
77b/12, 92a/12, 93b/6,
94b/13
- o. –mayasın 68b/8, 99a/4
- o. –maya 63a/7, 68b/8-16,
69b/2, 70a/5, 70b/11, 71b/6,
72a/6, 77a/8, 85b/17, 86a/7,
86b/5, 88b/3, 89a/11-17,
98b/10-12
- o. –mayalar 81a/12, 99a/16
- o. –masa 69b/17, 75b/15,
89b/4, 97b/6
- o. –mayup 66b/7, 79a/9, 93b/2
- o. mayan 77b/15
- o. –mamak 66b/10
- o. –mamanuñ 66b/4
- olun-** : olunmak
- o. –mış 60a/8-13, 61b/12,
97b/8
- o. –a 65b/16, 94b/9
- o. –sa 64a/11
- o. –ursa 64a/5
- o. –up 66a/6, 96b/2
- o. –mak 98a/7

omuz	: omuz o. 61b/6		
on	: on, 10 o. 60a/3-12-13-16, 60b/4-17, 64b/13, 70b/14, 71b/4, 79b/17, 86b/2 o. sekiz 64b/4, 66b/13 o. 70 67a/5		o. –ı 70b/11, 77b/8, 79a/8, 80b/17, 81b/9-16 (Bel.) o. –ın 78a/15-17 o. –ları 58a/12, 65a/4 o. –lardan 75b/4
onar	: onar o. dirhem 92b/1, 95b/14, 96b/10 o. kerre 76a/1		otur – : oturmak, sakinleşmek o. –sa 67a/9, 88a/7, 90a/17
oñat	: iyi, güzel, düzgün o. 94a/10		otuz : otuz, 30 o. 57b/3-10, 58a/15, 59b/15, 60a/11-15, 60b/11, 65a/5, 96b/15 o. altı 58a/12
oñul-	: iyileştirmek o. –dur 60a/5-11, 60b/1 o. –maz yaraları 60a/11, 60b/12 o. –maz yaralara 60b/14 o. –mayan çibanlara 60a/6		ov – : ovmak. o. –asın 63b/12 o. –a 60a/2, 80b/8
orta	: orta kısım, ara o. –ya 71b/11 o. –da 76a/5 o. –sına 59a/1, 61a/14 o. –sından 71a/6		ovul – : ovulmak. o. –miş eftimün 95b/15
ot	: ot, bitki, ilaç, ilaç hammaddesi o. 75b/4, 79a/11, 81b/1 o. –dur 78a/5-10		oyna – : hareket etmek; kalp çarpmak o. –r 66b/17, 67a/2
			Ö
			öd : öd maddesi, safra, bkn. Safrā ö. –i 88b/3 (iye) ö. –i ile 84b/3 ö. –in 85b/1-14 ö. –üni 84a/6-7, 84b/4, 85a/7- 12-16-17, 85b/9-17, 86a/1-7- 8-15, 87b/4-5-6-11-14, 88b/5 ö. –inden 84a/8, 84b/13, 85a/1 ö. –ünden 87a/16-17

öğret –	: öğretmek. ö. –di 98a/17	‘örfiyye (A):	adet, adetle ilgili ö. –sine 60b/15
öksürük	: öksürük ö. 81a/2 ö. –i 80b/15, 83a/4, 83b/5-6 ö. –e 73a/5-15, 74a/13, 74b/3, 78b/7, 79a/4, 81a/7, 81b/8	örgüc	: hörgüç ö. –i 83b/13 (iye)
öksürügli	: öksürüklü, öksürüğü olan ö. ādeme 78b/11	ört	: örtmek, gizlemek ö. –eler 80a/10
öküz	: öküz, erkek sığır ö. –üñ boynuzın 84a/1	öyken	: akciğer ö. 73a/9 ö.-i kalğa gel- 67a/1 ö. –e 63b/6, 65a/9-12, 72b/6, 74a/9, 74b/9 ö. –den 78b/5 ö. –in 86a/3 ö. –inde renc ol- 81a/2
öl –	: ölmek ö. –ürseñ 99a/12 ö. –i oğlan 83a/14 ö. –miş oğlan 76b/16	öyle	: öğlen vakti ö. –ye dek 92a/10
öldür –	: öldürmek ö. –ür 69a/2	öz	: 1. bir şeyin en kuvvetli ya da kıvamlı kısmı ö. –üni 60a/1, 76b/14 2. öz, kendi ö. –üm 95b/6
ölüm	: ölüm ö.-den 99a/15	P	
‘ömr (A)	: ömür, hayat ö. –üm 97a/13 ö. –inde 72a/5, 87a/14	pādişāh (F):	padişah, hükümdar p. hazretlerine 97b/17 p. –ı 97b/13 (Bel.) p. –lar katında 69a/12
öñ	: önce, evvel ö. –diñ 74a/5, 74b/14-17 ö. –ünden 72b/9	pābūnç (A):	papatya çiçeği, bkn. pāpūnç p. 90b/17
öñürdi	: sonra ö. –rek 66a/7	pāk (F)	: temiz, saf, pak
ördek	: ördek ö. 87b/2		

- p. eyle- 76a/15, 90a/4
p. it- 59b/15, 63b/7, 77a/14
p. itme- 95b/9
- pāpūnç (A):** papatya çiçeği, bkn. pābūnç
p. yağı 61a/5, 62a/14
- pāre (F) :** parça
bir p. 64b/10, 90a/15, 93a/2
bir p. sin 90a/17
bir p.-sini 89a/4, 89b/12
p. –sine 83b/4
- pāre pāre :** parça parça
p. eyle- 84b/7
- pārele :** parçalamak
p. 89a/9
- pāzū (F) :** bir sebze, pazı.
p. yaprağı 58a/11
- pejmürde (F):** perişan
p. ol- 67b/1
- peltek :** peltek, tutuk
p. ol- 68b/13
- penbe :** pamuk
p. 82a/12
p. ile 58b/13, 62a/6, 80a/12
p. bağla- 61b/1
p. sar- 59a/10
p. çekirdeği 58b/10-12, 61a/10
p. külünü 82a/13
- pencşenbih (F):** Perşembe günü
p. gicesi 69a/7
- p. günü 69a/8
- pend (F) :** öğüt.
p. ü nasihat 98b/6
- pend-nāme (F):** öğüt kitabı
p. 97b/8
- perbehen (F):** yabancı semiz otu
p. 91a/10
- perde :** katarakt, göze inen ve görmeye mani olan örtü
p. –sini gider- 83b/12
- perdesiz (F):** namussuz
ehl-i p. ve ‘ıyālsız ol- 67b/14
- perhiz (F):** perhiz, diyet
p. it- 67b/11
- perseyāvşān (F<Yun.):** baldırı kara bitkisi
p. 91a/5
- perver (F):** besleyen, büyüten, yetiştiren
p̄ir-i p. 99a/16
- pes (F) :** o halde, şimdi
p. 64a/2, 67a/4, 67b/8, 68a/15-17, 93b/14
- pey-ā-pey (F):** birbiri ardınca
p. 71a/2
- peydā (F):** meydanda, açıkta.
p. ol- 69b/9, 72b/5
- peygamber (F):** peygamber çiçeği
p. düğmesi “peygamber çiçeğinin tomurcuğu”

	p. 78a/8	p. –e 58a/2, 66a/3, 70a/12,
pilüç	: piliç	70b/1-10, 71a/14, 71b/9,
	p. –i 70b/9	93a/3
	p. –ler 83a/16	p. –eler 64a/15, 74b/4-5
pîr (F)	: yaşlı, ihtiyar	p. –se 72b/4, 76b/7
	p. –i perver 99a/10	p. –seler 72a/14, 74b/1-2-3
	p. –i 82a/3	p. –üp 59a/15, 75b/14, 78b/10,
	p. –üm 99a/10	79a/8-10, 79b/14, 81a/7,
pirinç	: pirinç	82b/10, 84b/15, 86b/14,
	p. 72a/15	92b/4-8
	p. aşını 72a/17	p. –dügden şoñra 71b/3
pirlik	: yaşlılık, ihtiyarlık	piyâh (F) : kaya eğreltisi, pespaye
	p. –de 69b/15	p. 91a/2
piş –	: pişmek.	püre : pire
	p. –er 57b/1	p. 84a/9, 89a/7
	p. –e 57b/9, 70a/11	p. –ler 85b/3
	p. –en koyun eti 72a/7	
	p. –en şudan 71b/10	R
	p. –en ta‘âma 70b/4	Rab (A) : Allah
	p. –dügden şoñra 70a/12,	Yā R. “Allah’ım” 99b/2
	71a/15-16	rağbetlü (A) : istekli, istekli karşılama
	p. –miş ol- 72a/4	r. ol- 69a/12
	p.-miş havuç 76b/11	rāhat (A) : rahat, sükunet, gönül rahatlığı
	p.-miş şarımşağı 76b/2	r. 79b/9, 89b/5
	p. –miş şalgāmı 76a/7-8-9	r. –ı 94b/13
pişür-	: pişirmek	rahmet (A) : acıma, esirgeme, koruma
	p. 71a/8	r. –in 98b/1
		rām (F) : buyruk altına giren, boyun
		eğen
		r. it- 89a/8

rāsiḥ (A) : sağlam, temeli kuvvetli	88b/13, 89a/11
r. 61b/17	
raṭab : yaş, bkn. raṭb	
bārid ve r.-dur 90b/4,	
91a/10	
ratb : yaş, bkn. raṭab.	
bārid ve r.-dur 91a/15	
ravendi- ṭavīl : bir bitki adı	
r. yaprağın 77b/13	
rāziyāne (F) : rezene otu.	
r. 81a/17	
r. dibi 64b/16, 65a/1	
r. kökine 81b/6	
r. şuyı ile 64b/13	
r. tohumı 59a/5, 97a/2	
redd (A) : kabul etmeme, geri çevirme	
r. it- 59a/7	
re'ise (A) : temel organlar, baş organlar	
a'zā'i r. 72a/3	
remzī (A) : rumuz	
r. -dür 99a/10	
renc (F) : ağrı, sızı, hastalık	
r. 68a/6, 68b/6	
r. ol- 81a/2	
uyuz r.-i 76b/10 (Bel.)	
r. -den 67a/11	
r. -in 78a/14, 90a/12	
r. -ine 76a/16, 78b/6-13,	
79a/12, 80a/10, 88a/17,	
renclü : hastalıklı	
r. ādeme 67a/10	
rende : rende	
r. -den 66a/2	
renk (F) : renk	
r. için 62a/17	
ādemūñ r. vü rüyını 72a/15	
r. -i 63b/16	
resm (A) : şekil, suret	
r. -e 79a/3	
resül (A) : peygamber	
r.-üñ remzī dūr 99a/10	
evlād-ı r. den 98a/13	
revā (F) : uygun, yerinde	
r. ve sezā degildür 67b/14	
r. -dur 99a/1	
reyhān (A) : reyhan, fesleğen	
şarāb-ı r. -i 63b/17	
r. yağını 79b/17	
ri'āyet (A) : gütmeye, gözetme	
r. eyle- 69a/13	
risālet (A) : elçilik, sefaret	
ṭarīḳ-ı r. ile "elçilik yolu	
ile" 97b/17	
rişte (F) : iplik, tire	
r. eyle- 71b/4	
rivāyet (A) : söylenti	
r. it- 60a/2	

r. –dür 70b/15
riyā (A) : ikiyüzlülük, riya
r. zerk 98b/12
riyāh (A): yeller, ağrılar, romatizmalar
r. –ı 57b/5
rub‘ ısıtma (A) : nöbeti dört günde bir
tutan sıtma
r. –sına 96a/7
rūfudān : rafadan
r. yumurda 77b/3
r. ol- 73b/8
rūgan (A) : yağ
şir-r. “şir-lağan, susam
yağı” 58a/15, 59b/1,
60b/14, 61a/17, 93b/12, 94a/3
rūh (A) : can, nefes
r.-ı hūrşīd r. 99a/13
merkez-i r.-da 68b/3
r. –una 68a/17
rūh-u revān : sevgili
r. –ı 98a/15
rummān (A): nar ağacı
şarāb-ı r. -dur 62b/16
ruṭūbet (A): yaşlık, nem.
r. 67b/8
r. –i 57b/4, 58a/16, 67b/9,
70b/17, 73a/3-14
r. –de 63b/5
r. –dendür 66b/10

rūy : yüz, çehre
r. –ını 72a/15
S
sa‘ādet (A): mutluluk
s. dür 98b/16
sā‘at (A) : saat, 60 dakikalık zaman
dilimi
s. 64a/12, 66a/7, 94a/14
s. –de 96b/5,
s. –den şoñra 71a/10,
71b/1,94a/13
şabāh (A) : sabah
ş. 57b/13, 59a/6, 62b/11, 64b/7,
65a/5, 65b/13, 77a/6, 92a/10,
92b/3-13, 94a/7, 97a/7
ş ve aḥşām 92b/3-13
ş. –a dek 58a/1, 92a/9
ş. –da 66b/2
ş.-da ve aḥşāmda 71a/11
ş. –larda 67b/4
şābūn (A) : sabun
ş. 57a/14
‘ameli ş. 57a/12
‘araḳ-ı ş. 59a/9
ş. –ı yongā it- 57a/9 (Bel.)
ıslanmış ş.-ı 57a/10
şac – : saçmak, serpmek
s. –arlarsa 82b/1
s. –a 71a/9

s. –alar 60b/8, 64b/11	maddesi
s. –salar 82a/16, 86a/17, 89a/7	ş. 73b/6, 74b/16
s. –up 71a/17	ş. vü dem 94b/14
saçaqlı : püsküllü, saçaklı	ş. vü balgam 95a/6
s. –dur 77b/12	ş.nuñ harâretin 72a/11
sâde (A) : yalın, karşılıksız, katkısız,	ş. –y1 72a/10, 74b/1, 75a/3-5,
basit	91b/13
s. tatlu yağ 71b/8	ş. –ya 63b/7, 74a/14
şadef (A) : inci kabuğu	ş. –dan 63a/1-6-15, 72a/12,
ş. 89b/11	79b/5, 80a/5, 92b/4
ş. –i 89b/9	şafrevî (A) : safralı, safraya ait
şadık (A) : doğru, gerçek	s. 70a/16, 70b/8, 71a/13
ş. 68b/5	şafreviyye (A) : safraya, öde mensup,
iştihâ-yı s.ol- 69a/13	safraya ait
şadır (A) : çıkan	ş. 68a/5
ş. ol- 76a/4	şafreyî (A) : öd maddesiyle ilgili, öd
şadr (A) : her şeyin önü, başı, ilerisi, en	maddesinin ağır bastığı bünye
yukarı	ve nesnelere
ş. a'lâ 99b/4	ş. 58a/17, 93a/12, 93b/9
şâfi (A) : safi, katışıksız	şag : sağ taraf, sağ yön
ş. 64a/3, 67b/9, 68b/2, 70a/16,	ş. ayagun 89a/4
79b/15	ş. gözüne 87b/13
ş. –eyle- 76a/14	ş. kanadın 87a/7
ş. it- 65b/11, 79b/10	ş. yanı 69b/14
ş. kıl- 70a/16	ş. –ında 87b/12
ş.şu 63b/3	şagıl : sağılmak
ş şu ile 65b/17	ş. –a 73b/16
ş yağı 61a/9	ş. –duğı 73b/12
şafra : dört ana öğeden biri olan öd	şagir : sağır, işitme duyusunu

	kaybetmiş		s. gelürse 98b/13
	ş. âdem 88a/6	şakal	: sakal
	ş. kulağa 88b/4		s. -ı 70b/12, 76b/4, 80a/15,
şğırlık	: şğırlık		83a/1-3, 88a/13, 98b/11
	ş. -ı 80a/1		s. -a 77a/2
şğılt-	: iyileştirmek, şğılıına	şakın -	: sakınmak, çekinmek, uzak
	kavuşturmak		durma
	ş.-dum 98b/14		ş. -a 92a/11, 94a/16
şahhār	: büyücü		ş. olma fenā 99a/3
	s. 69a/11		ş. -mak gerek 68a/9
şāhib (A):	sahip		ş. -mak gerekdür 69b/11
	ş. -firāş “kronik hastalık	şakız	: sakız
	sahibi” 94b/3		ş. -uñ ‘aķidesi 60a/12
Şahib Giray Han:	Kırım Hanı		ş.-ı kat- 60b/5 (Bel.)
	ş. -a 97b/15		çam ş.-ınuñ ‘aķidesi 60b/10
şahk (A)	: döğmek, ezmek	sākin (A):	sakin, dindirilmiş
	s. eyle- 61a/1, 76b/2		s. eyle- 77a/10, 92b/5
	s. it. 57a/4-16, 58b/2-5-11,		s. it- 60b/9, 63a/1, 65a/13,
	59b/10,		65b/4, 72a/10, 74a/15,
	64a/9, 70a/14, 70b/3-13,		74b/2-11-13-15, 75a/4-5-11-
	75b/15, 82b/14, 85b/13, 92b/1		14, 75b/16, 76a/12, 77a/13,
	s. ol’- 62b/6, 71b/5,		78b/14, 92b/14-17
	s. olun- 59b/4, 60a/8-13,		s. ol- 59b/5, 77a/11-12,
	61b/12, 65b/16, 66a/5, 96b/1		82b/12-13, 89b/14, 92b/9
şahk-ı beliğ	: çok döğmek, ezmek	şakla -	: saklamak, korumak
	s. it- 61b/5-17, 92a/14		ş. 60a/7, 62b/8, 63b/4-14
şah	: katı		ş. yasin 59b/17, 61a/9, 61b/14
	s. 75b/16, 80b/8		ş. -ya 60a/1, 92a/15
sā’il	: soran, sorucu		ş. -yalar 66a/15

ş. –yup 57a/12	s. 87a/11
ş. –duğdan 96b/13	s. –y1 79b/3, 81a/1
şakmūniyā (F) : mahmude otu.	s. –ya 77b/2, 78a/16, 81a/5,
s. 91b/12	85b/14, 92b/15
şakşığan : saksağan kuşu.	s. –sı 80a/1, 80b/11-12
ş. beynisini 88a/4	şandal (A) : sandal ağacı, ak sandal, kızıl
şalāh (A) : iyilik, iyileşme, düzelme	sandal ve sarı sandal olmak
ş. –a gel- 67b/11	üzere üç türdür
şalāhiyyet : yetki	şarāb-ı ş. 65b/5
ş. –e 60a/2, 67b/5	şap : sap
şālih (A) : yarar, elverişli, uygun, iyi	s. –ı 63b/8
s. 74b/8	s. –ların 63b/10
s. ğidā 73a/8-11	şar- : sarmak
saliha : bir bitki adı	ş. –up 59a/10, 93a/3
s. 96a/16	şar‘ (A) : sara hastalığı
salk (A) : pancar	ş. rencin 89a/11, 90a/11
s. 91a/15	şarar – : rengi sarıya dönmek, sarı
saña : “sen” zamirinin yönelme hali	olmak
s. 98b/16, 99a/13	ş. –sa 79b/5
şan‘at : sanat, ustalık, hüner, marifet	ş –miş ol- 62a/6-8
ş. –ı 58a/10, 58b/1-15,	şarf (A) : harcamak, tüketmek
59b/9-15, 60b/16, 64a/5,	ş. it- 61b/11, 69a/1
65b/9-15, 92a/12-16, 93b/15,	şarı : sarı
95b/13, 96a/13, 96b/7,	bkn. saru
97a/1-13	s. 67a/7
ş. –ın 61a/2, 62b/16	s. sı 73b/7
şanc - : dürtmek	şarılık : sarılık hastalığı
s. ma- 71a/14	ş. düşmişe 83b/16
sancu : sancı, saplanma şeklinde ağrı	şarılık : sarılık, rengin sarı olması

	ş.-dan kızılığa 63b/16	sebeb (A): sebep, neden
şarımşak	: sarımsak	s. 68a/8
	ş. 66a/13, 76b/5, 82a/6	s. –i te’lif-i kitâbı 97b/5
	ş. yağı 76b/5	s. –i 67b/7, 97b/5-14
	ş. yağını 76b/2	s. –inden 96a/1
	ş.-ı 62b/4 (Bel.)	sebebli : ?
	76a/15-17, 76b/1-3-4	s. dest ol- 98b/11
şarmaşık	: sarmaşık bitkisi	sebil it- (A) : parasız ve hayrat olarak
	ş. 81a/6	dağıtmak
şarmuşak	: sarımsak	s. –düm 95b/4
	ş. 65a/7	sebt (F) : yonca
şarplan-	: doğumda güçlük çekmek	s. 92a/1
	ş. –sa 84b/12, 87b/16	sebtān : bir bitki adı
şaru	: sarı	s. 58a/12
	bkn. sarı	sefanic : bir bitki adı
	ş. 78a/5, 87b/11	s. 58a/10
	ş. ol- 87b/10	sefer (A) : yolculuk, seyahat
	ş. –sı 60b/6, 71a/14, 73b/9,	s. eyle- 97b/11
	92a/14	s. –e 68b/17
	ş. –sıyla 60b/1	sefercel (A): ayva,
	ş. –sın 71a/16	bkn. ayva
	ş. –sını 87b/11	s. 90b/17
sa’ter (A): güveyi otu		sefil : sefil, düşkün
	s. 91b/9	s. –e 95b/6
şavāb (A): doğruluk, dürüstlük		sekiz : sekiz
	s. 78a/3	s. 64b/4, 66b/13, 92a/17, 94a/5
	s. –ı 99b/3	sekizinci : sekizinci
saykal	: ?	s. bāb 57b/4
	s.-ın 78b/1	selāsil-i bevl (A): prostat hastalığı

- s. ol- 81a/10, 83b/14
s. –e 82a/1
- selef (A)** : bir yerde başka birinden önce bulunmuş olan kimse.
s. 97b/9
- semerü'l-ṭurfa (A)** : ılgın ağacının meyvesi
s. 90b/14
- semir –** : besili, yağlı bir hale gelmek, yağ bağlamak
s. –me 79a/10
- semird –** : şişmanlatmak
s. –ür 72a/1-14, 73a/4-6, 74b/8
s. –e 82b/4
s. –üp 79b/15
- semirdici** : şişmanlatıcı bkn. semürdüci
s. –dür 79b/10
- semürd** : şişmanlatmak. bkn. semird
s. –ür 75a/9
- semürdüci** : şişmanlatıcı bkn. semirdici
s. dür 73a/17
- semüz** : semiz, yağlı, şişman
s. 70a/17, 72b/14, 85b/4
s. –i 74b/2 (iye)
- sen** : 2. tekil şahıs zamiri
s. 99a/17, 99b/1
s. –üñ 99a/17
s. –üñ için 98a/17
s. –dedür 89a/11
- s. –den 94b/15-16
- sensüz** : sensiz
s. –süz 89a/10
- sencid (F)**: iğde
s. 90b/15
- sepihend-i mühre (F)**: it üzümü
s. 90b/6
- serāsime (F)** : sersem, hayran
'aqlı s. it- 93b/10
- serçe** : serçe kuşu
s. 58b/9, 88b/14
s.-nüñ yumurdasını
88b/13
- serp-** : serpmek, saçmak.
s. –üp 61a/12
- serv** : selvi ağacı, bkn. servi
s.-üñ kozalığın 82b/10
- servi** : selvi ağacı, bkn. serv.
s. ağacından 82b/9
- se-şenbih (F)**: salı
s. gicesi 69a/5
- sev –** : sevmek, hoşlanmak
s. e 87a/13
s. –erse 79a/7
s. –me- 86a/12-13
- sevdā (A)**: dört ana öğeden kara safra maddesi
s. artur 72b/17
s. mütevellid ol- 73a/13

s. tevellüd it- 73a/1, 74a/17, 74b/3,	ş. -ı tiryāk 96b/17
s. ağruların 77a/13	sıġ - : sıġmak
s. -yı 72b/1, 90b/11	s. ma- 66b/17, 67a/1
sevdāvi (A) : kara safra maddesiyle ilgili	şıġır : şıġır
s. 70b/8	ş. kavuġına 57b/11
sevdāyi (A) : kara safra maddesiyle ilgili	ş. ödünü 84b/3
s. 58a/17, 70a/16, 74a/16,	ş. tersini 59a/17
93a/13, 93b/9, 95b/12	şıġırcık : şıġırcık kuşu
sevgülü : sevgili	ş. etin 88b/7
s. ol- 87a/13	şıġhat (A) : saġlık
seyāhat (A) : yolculuk, gezi.	ş. 70a/7, 71b/15, 94b/10, 95b/10
s. it 98b/2	ş. bul- 79a/11, 80a/11, 85a/17, 94b/4, 97a/8, 98b/13
‘alem-i s. -de iken 97b/15	ş. vir- 93a/13
seyf (A) : kılıç	şıġ- : basınç altında bırakarak suyunu veya yaġını çıkartmak
s. -‘ālidür 99a/11	ş. 63a/3
sezāh : bir çeşit bitki	ş. -asın 58a/5, 61a/9, 63b/12, 64b/12, 65a/2
s. 96a/15	ş. -alar 63b/1, 64a/16
sıçan : fare	ş. -up 61a/15, 63a/9-11, 64a/14, 66a/12-17
s. 84b/16, 85a/14, 90a/2	sıġl : aġırlık, yük
s. kalma- 83a/17, 86a/17,	s.-ine 64a/15, 65a/17
s. -necisi ile 84a/6	şınan - : denenmek, tecrübe edilmek
şidk (A) : doġruluk, gerçeklik	ş. -mışdur 63b/9
s. -dur 62a/13, 94b/6	sındur- : kırmak
şifat (A) : ilaç terkip etme tarzı, ilaç yapma yöntemi	yumurda s. -a 93a/4
ş. -ı hukne 57b/7	
ş. -ı kebāb 70b/9	
ş. -ı melhemi 60b/9	

şıraca	: deride daha çok boyunca görülen değişiklik, akıntılı veya müzmin lenf düğümü şişliğiyle beliren tüberküloz çeşidi. s. 81a/14		s. –salar 82b/6
şıracalu	: şıracalı ş. ādeme 78a/2 ş. –ya 78a/9	şızı	: hafif, ince ağrı ş. ol- 59a/2
şırça	: sırça s. -i döğ- 90a/4	sızı	: hafif, ince ağrı s. –ları 62b/3-12 s. –lara 61b/6-14, 62a/10
şırça barmak	: serçe parmak bkn. sırçe barmak ş. mikdārı 59a/9	sidük	: sidik s. yolın 77a/13, 78b/17, 91a/12 s. –i 78b/6, 79a/3-12, 80b/11, 87b/17
şırçalı	: sırçalı ş. zarf içinde 96b/13	sigil	: siğil s. 81b/7, 86b/15 s. –i 77b/9, 81b/7, 84b/9 (Bel.) s. –e 59b/14, 84a/17 s. –in 84b/9
şırf	: sade, yalnız, ancak ş 64a/14 ş. –da 64a/1-2	sigil otı	: büyük ayrık otu s. 77b/8
şırlu	: sır çekilmiş, sırlanarak parlatılmış olan ş. kap 63b/14 ş. kaba 64a/11	sihirlen	: büyülenmek s. –miş ādem 87a/8
sırr (A)	: sır, giz s. –ı 62b/2 (Bel.) s. –ına 75b/3, 93b/7, 99a/11	sikencübin	: sirkeli bal. bkn. Sirkencübin s. 75a/1
şıvar–	: sıva sürmek, badanalamak, boyamak s. –yasın 57a/17, 62a/2	siñ –	: sinmek, hazm edilmek s. –mez ol- 67a/9
		sināmekı	: sıcak bölgelerde yetişen, sarı çiçekli otsu veya ağacı, dört yüzden fazla çeşidi olan bir bitki türü. s. 58a/10 s. ile 81b/9

siñek	: sinek, uçucu böcek s. 90a/2 sivri s. 83a/12 s. –ler 82b/9, 89b/15	s. 83a/12
siñir	: sinir s. –leri 62b/2, 69b/5, 78a/17	
sinirlice ot (A)	: sinir otu, bağa yaprağı s. 65b/7	
sinnü' l-vukūf	: kırk yaş s. –da 67b/2	
sipend (F)	: harmel s. 90b/8	
sırçe barmak	: serçe parmak, bkn. sırça barmak s. 77b/12	
sirke (F)	: sirke s. 73a/13, 73b/15, 85a/8 s. birle 73b/9, 74b/1, 82b/10 s. ile 59a/15, 59b/12, 62a/7, 74a/7, 76b/9, 78b/7, 79a/6-15- 17, 79b/2-14-16, 80a/3-5-7, 80b/16, 81a/11, 85b/1, 88b/1-6, 89b/9, 92b/8 s. ile dür 93b/12 mehlem-i s. 60b/15 s. –ye 76b/17	
sirkencübin	: ekşi bal şerbeti s. iledür 74b/10	
sivri siñek	: sivri sinek	
siyah	: kara s. eyle 77a/2	
siyāset	: eskiden cinayet işleyenlere uygulanan cezālar, özellikle idam cezası, ölüm cezası s. meydānına 98a/7	
siz	: 2. çoğul şahıs zamiri s. –üñ 98a/1 s. –lere 98a/3	
şoğan	: soğan ş. 57b/15, 71a/7, 71b/6-7, 82a/6 ş. ıla 73a/14 ş.-nuñ ortasından 71a/6 s. –ı 70a/10, 71a/13, (Bel.) 76b/5-6-7-9-10 yabān ş.-ı ile 88b/15 ağ ş.-ı 70b/1, 71a/7 ol ş.-ı 70a/12 on baş ş.-ı 71b/4	
şoğulcan	: soğulcan ş. –ı 77a/16, 79b/3, 94b/15 (Bel.) ş. –ını 77b/1	
şok –	: 1. bir şeyin içine girmesini sağlamak şok- 60b/3 ş. –asın 61b/4	

	ş. –alar 80a/12, 82b/12		97a/17, 98a/5-11-12, 98b/8
	ş. –up 81a/16	şovu –	: soğumak
	2. böcek, zehirli hayvan için		ş –sa 82b/13
	iğnesini batırmak veya ısırarak;		ş. yınca 60b/6, 62a/17
	zehirlenmek		ş. –duktan sonra 64a/11
	ş. –an kişinin 87b/12		ş. –madın 62a/16
	ş.-an yire 79a/1		ş. –yacağına yakın 60b/5
	ş. –ana 80a/9	şovud -	: soğutmak
	ş-mış âdeme 82a/15		ş. –ur 93b/11
	ş. ma- 83a/1		ş. –a 66a/4
şol	: sol taraf; sol yön	şovuk	: soğuk; soğuk özellikte olmak
	ş. eyegüsi 69b/16		ş. 67a/12, 67b/6, 76a/8, 91b/11
	ş. gözüne 87b/13		ş. ise 80b/14
	ş. koluna 83b/15		ş. ol- 60a/14, 79a/7
	ş. yanında 87b/13		ş. –dur 65a/11, 65b/5, 72a/1-8,
şolı-	: solumak		72b/2-8-16, 73a/6-12-13,
	s. –mak gibi 81a/3		73b/9-12-13, 74a/2-12-13-17,
şolu –	: solumak		75a/2-4, 90b/15, 91a/6-16,
	ş. –r 67a/2		91b/1-2-3-4-10, 92a/4
	ş. –sa 67a/1		ş. ğidâ 74a/7
şoluğ	: soluk, nefes		ş etmeği 75a/7
	ş. –unı 67a/2		ş mizâclu âdemlere 73b/10
şoñra	: sonra		ş. mizâclu kişilere 66a/10
	ş. 57a/10, 57b/14, 61b/5, 62a/2,		ş. mizâclular 75a/1
	64a/11-16, 66b/2, 67b/2,		ş. ve kurudur 74b/11, 75a/15,
	68b/14, 69b/6, 70a/12,		91a/9
	71a/10-16, 71b/1-3, 73b/14-16,		ş. ve yaşıdur 74b/15
	74a/4, 74b/5-14, 84a/16,		ş. –da 66b/9, 69a/15
	94a/1-16, 96a/4, 96b/3-16,		ş. –dan 78a/3, 81a/15, 82a/1,

	94a/16	71b/3, 77a/17, 78b/16, 80b/14,
şovukluk	: soğukluk	81a/13, 81b/15-16, 87b/17,
	ş 72b/15	88b/10, 92b/2-12, 93a/7, 97a/7
	ş. –a (şovukluğa) 73b/7	ş. git- 61a/17
	ş. –ın (şovukluğun) 76a/7	ısıcaş ş. 61a/12
	ş. –ına (şovukluğına) 82a/1	ş. iç- 83a/16, 94a/8-10-14-15
şoy –	: kabuğunu, zarını çıkarmak,	ş. içür- 77a/15
	ayıklamak, soymak	ş. içme- 85a/15, 92a/9-11
	ş. –a 70a/10	ş. in- 81b/3
şoyundur	:- kabuğunu, zarını çıkartmak.	ş. kalma- 71b/4
	ş. –up 82b/14	ş. koy-57b/9, 58a/1, 64a/6-12,
sögüt	: söğüt ağacı.	65a/1, 65b/10-17
	s. kömür 57a/2	issi ş. 59a/14, 60a/1, 80b/7
	s. küli 59b/16	ķaynar ş. 63b/1
söyle –	: konuşmak	ş. kenārında 85a/14
	s. me- 86b/13	sāfī ş. 63a/12, 63b/3
söyleş –	: konuşmak	sāfī ş. ile 65b/17
	s. me- 68b/12	ş. –yı 57a/15, 59b/1-17,
söz	: söz, laf	61a/15, 62b/5, 63b/2, 64b/6-
	s. 59b/6	10-13, 66a/14, 75b/9, 76a/10
	s. –i 98b/6	ş. –yı ıla 82b/6
şu	: su	ş. –yı ile 64b/13 ,78b/11, 80b/4
	ş. 60a/10, 62b/6, 63b/2, 66a/11,	ş –ya 58a/7, 62b/5, 63a/3,
	71a/10, 77a/9	63b/4-11, 64b/9, 65a/3,
	ş. –ıla 78a/6, 82b/11, 88b/8	65b/11, 82b/11, 89b/3
	ş. –y-ıla 59b/12, 64b/6, 77b/7	ş. –da 59b/16
	ş. ile 62b/4, 64b/9, 65a/3-6,	ş. –dan 57b/10, 64a/16, 64b/12,
		71b/3-10, 74b/5, 85a/14

ş. yın 62a/5, 63a/9, 63b/12, 64b/14, 65a/2, 66a/17, 75b/5- 7-9, 76b/12-13-14-16-17, 77a/2-10, 77b/7, 78a/16-17, 78b/1, 79b/2-7-9-13, 80a/17, 81a/6-8, 81b/3, 82b/5, 91b/7, 93a/7	s. –ı 65b/13 (Bel.) ten ikliminüñ s. –ı 94b/12(iyel) S. Selim Hân Bin Bayezid Hân s. 76a/3 S. Süleyman Hâzretlerine 98a/2
ş. –yunı 71b/9, 76a/13, 79b/6, 80a/1, 82a/10-16	sultan bôrki : bir çeşit ot s. 90b/8
ş.-yunı iç- 70a/15, 77b/17 s. –yına 66a/12 ş. –yından 79b/6 ş. –yundan 61a/16, 71b/8 ş. –lar şarâbı 63a/13	şumak (A) : sumak ağacı ve tohumu, bkn. şumāk ş. şuyı 92b/17
şu‘âl : soru s. buyrıl- 76a/1 halkuñ s. –lerinde 70a/4	şumāk (A) : sumak ağacı ve tohumu, bkn. sumak ş. 88a/14, 92a/17 ş. birle 74b/2 ş. şuyı 73b/15, 92b/17 ş. –ı (şumağı) (65a/6 (Bel.) ş. –a (şumağa) 65a/7
şufra : safra ş. –sına ur- 89a/6	şuşalık : susuzluk ş. –ı (şusalığı) 62b/17, 74a/15, 78b/3 ş. –ın (şusalığın) 74b/17, 75a/5
şu kabağı : kabak s. –ın 92b/8	şuşuzluk : susuzluk ş. –ı (şusuzluğu) 63a/13, 74b/13, 75a/4,
şulandır – : sulandırmak s. –ur 74b/3	şuşuzluk : susuzluk ş. –ı (şusuzluğu) 64b/7, 88b/5-11
sultân : hükümdar, padişah, hakan, han cemî’i müşilātuñ s. –ıdur 93b/13 s. –ı mışrı-çün “Mısır sultanı için” 96b/17	sust (F) : gevşek, güçsüz, işlevini yapamaz

s. eyle- 69b/5	tutkunluk
s. it- 75a/7, 93b/10	s. 73b/16
s. ol- 66b/8	s. sin 74b/1, 75a/10
s. endām ol- 66b/4-5, 67a/11	s. –lerin 67b/10, 91b/7
s. endāmlık 67a/15, 68a/7	s. –leri 72b/7
s. endāmlığı 65b/8, 70a/9, 71a/12, 76a/16	südlı : sütlü
s. endāmlığa 65b/14	s. piriñ aşını 72a/16
sustluk (A): gevşeklik, güçsüzlük	sükbār : ?
s. 64a/4, 66a/9	s. ol- 69a/14
s. –ı (şustluğu) 60a/3, 76a/17	sükker : şeker
s. –ın (şustluğın) 75b/14	şarāb-ı s.–dür 66b/11
s. –ına (şustluğına) 81a/15	sülüş : üçte bir
şuvar- : sulamak, su vermek	s. çal- 64a/6
demür s.–dukları şuyu 92b/10	sünbül : sünbül bitkisi
süci : şarap	s. 57a/4, 64a/8, 64b/16,
s. iç- 82a/6	65b/14-15, 66a/5, 96a/14,
süd : süt	96b/8, 97a/1
s. 72a/17, 74a/7	şarāb-ı s.–idür 67a/12
s. ile 72a/14, 75b/13, 79b/9,	sünnet : sünnet
85a/9, 86a/3, 89a/2	s. yarasına 60b/7
s. –üñ 73b/15	s. yirine 60b/4
s. –i 72b/7, 81a/1, 81b/3 (Bel.)	süñük : kemik
s. –i ile 83b/16	katır s.–in (süñügin) 83b/6
s. –in 74a/6, 78b/4, 79b/11-15,	s. –in (süñügin) 83b/6
83b/9	s. –leri ağrıyana 78a/17
s. –inden 83b/10	sür – : 1. def etmek, kovmak.
südde (A): peklik, mide dolgunluğu;	s. –er 74b/16, 75a/5, 78b/3,
çeşitli organlarda görülen	91b/13
	s. –e 76b/15, 93a/12

s. –üp 78b/9
s. –mezse 94a/14
2. değdirmek, dokundurmak
s. erler 81b/6
3. bir maddeyi yüzey üzerine
ince bir tabaka olarak yaymak,
sürmek veya dökmek.
s. –eler 62b/9, 78b/4, 79a/17,
80a/3-4, 80b/6-16, 85b/14
s. –seler 79b/11, 82a/11-13-16-
17,
83a/2, 83b/14, 84a/5-7-9-14,
84b/7, 85a/4-8-9-13,
85b/3-9-10, 86a/2-15, 87b/10-11,
88a/17, 88b/3-6-14, 89b/8-10,
90a/4-5
s. –erlerse 62a/11
s. –üp 57a/11, 85b/5
s. –erken 62a/11
s. –mek 62a/6

sür'at (A): çabukluk, hız.

s. –ı 68a/6

sürencân (F): yabancı safran, çiğdem

s. 58b/12

sürh (F) : kırmızı, kızıl

s. 93a/9

sürme : sürme

s. 87b/13

s. it- 83a/6, 85a/3, 90a/4

süz – : süzmek.

s. –esin 58a/7

s. –e 65b/17

s. üp 57b/2, 61b/14, 62b/5,

63a/3, 63b/12

s. –mek 62b/5

Ş

şakākūl (A): yabancı havuç, kara kök.

ş. –ı 66a/17

şalgam (F): turpgillerden, yumru köklü

bir bitki, şalgam.

ş. 57b/8, 74a/6

ş.-uñ şuyı 76a/10

pişmiş ş.-ı 76a/7-8-9

şamağ : su kıyılarında, bataklıklarda

top top büyüyen, yuvarlak

gövdeli saz

ş.-ı şağızuñ 'ağidesi 60a/12

şarāb (A): şarap

ş. 64b/14

ş. –ıla 77a/4

ş. ile 79a/6

ş. –ı as 65a/12

ş. –ı 'atış 64b/5

ş. –ı emlec 65b/3

ş. –ı helyün 64b/10

ş. –ı incibār 65a/14, 65b/2

ş. –ı müselles 63b/15

ş. –ı na'ne 64b/8

- ş. -1 nilüfer 65a/11
ş. -1 reyhāni 63b/17
ş. -1 rummān 62b/16
ş. -1 sandal 65b/5
ş. -1 sükker 65b/8
ş. -1 sünbül 65b/14
ş. -1 sünbülidür 67a/12
ş. -1 üşül 64b/15
ş. -1 zümürüdi 63b/16
alma ş.-1 63a/5
çiçekler ş.-1 63b/14
gül ş.-1 63a/14
sular ş.-1 63a/13
kaynayan ş.-a 64a/10,
64b/2
limon ş.-ınuñ üslübü 63a/10
limon ş.-ına 63a/12
ş.-laruñ şan‘atın 62b/15
ş. -dan 64a/15
- şaytarü’l-ğıb** : bir sıtma çeşidi
ş. -da 96a/7
- şāz** : mutluluk, sevinç
ruḥ-u revānı ş. ol- 98a/15
- şadılık (F)**: sevinç
göñül ş.-ı 69a/14
ş. getüre 71b/1
- şeb (F)** : şap bitkisi
ş. -i 89b/13
ş. suyn 75b/9
- şeb-büy** : şebboy bitkisi
ş. -ı 59b/10
- şeb-gür** : gece körlüğü, tavuk karası
ş. ol- 62b/10
- şedd (A)** : sıkı bağlama, sıkı bağlanma
s. -i vaşl it- 62a/4
- şehdāne (F)**: kendir tohumu krş. şehdānic
ş. 91b/5
- şehdānic (A)**: kendir tohumu
ş. 91b/5
- şehvet (A)**: şehvet, cinsel istek
ş. artur- 73a/5
mezīd-i ş.-dür 74a/7
ş. -i 80b/1, 82b/5
ş. -i artur- 73a/4-5, 76b/7-12
erüñ ş.-in 92a/2
erlerüñ ş.-in 78b/4
- şeker (F)** : şeker
ş. 58a/7-14, 63a/4-9-10-11,
63b/4-13, 64a/7-16,
64b/7-12-17, 65a/4, 65b/12,
72b/1, 74a/2, 76a/14, 77a/6
ş. -ile 76a/14, 88a/4
- şemm (A)** : koklama, koku alma
ş. 68a/11
- şenbih (F)**: gün, cumartesi günü.
ş. -gicesi 69a/4-10
- şerbet (A)**: şurup

- ş. 94a/10, 94b/11-17, 95a/4-8-12-16, 95b/2-3-7-8-9-10-11
ş.-le 95a/3, 95b/5
ş. iç- 93b/3
ş. vir- 65b/1, 94a/11,
ş. –dür 94a/5
ş. –i ‘asel 71a/10
ş. –i cāndur 95b/10
bu ş. 94b/4-14, 95a/11
ş. –i 78a/7, 91b/13, 94b/1,
95b/16, 95a/11, 95b/16, 96a/9
ş. –i ile 77b/17, 81a/8, 95a/3
ş.-i birle 73b/14
ş. –den 93b/6
- şerḥ (A)** : açıklama, şerh.
ş. it- 96b/6
mufaşşal ş.-i 61b/16
- şerī ‘at (A)**: Allah’ın emri, doğru yol
ş. 67b/15
- şerīf (A)** : büyük, ulu, ana.
ş. –ı ḥaşşadur 65a/16
hadis-i ş. 74b/6
- şerr (A)** : kötülük, fenalık
ş. vü fesād 88b/3
- şevḳ (A)** : şiddetli arzu, şevk, sevinç
ş. ıla 99b/4
ş. u zevḳden 98a/10
- şevnīz** : çörek otu.
ş. 91a/11
- şīb** : ?
ş. 68a/7
- şifā (A)** : hastalıktan iyileşme; şifa.
ş. 59b/5, 78a/3-6,
78b/12-15, 80a/16, 80b/4-17,
81a/3-13, 81b/14, 86b/1,
87a/3-12, 89a/3, 89b/2, 90a/5,
93a/7
- şirinende (F)**: bir bitki adı
ş. 91a/3
- şirket** : ortaklık
ş. –i 68a/13
- şīr-rūḡan (F)**: şırlağan, susam yağı
ş. 59b/1, 60b/14, 94a/3
ş. –ile 93b/12
ş. yağı 58a/15, 61a/17
- şiş** : şiş, ur
ş. ol- 77b/5
ş. –i 59b/12, 77a/10 (Bel.)
ş. –ine 77b/6,3 81a/10
ş. –leri 91b/16, 97a/8
ş. –lerin 78b/13
ş. –üp 97a/5
ş. –en kişi 78b/15
- şiş –** : şişmek
ş. gibi elemeler 69b/15
ş. –mez 59b/12
- şişe (F)** : şişe
ş. –ye 57b/3, 61a/7, 62a/3,

	64a/11	‡. –ı 62b/17, 76a/6, 95b/17
şol	: şu	‡. –a 67a/8, 70b/4
	ş. 61a/1, 62a/7, 67a/7, 75a/16,	‡ –dan 74a/4-5, 74b/14-17
	93a/12	‡. –dandır 72a/6
şorbā (F):	çorba	‡. –lar 70a/7
	ş ile 77b/9, 84a/2	‡. –lardan 93b/3
	ş. 94b/3	‡aban : ayağın alt yüzü, altı
şöyle	: şöyle, şu şekilde	t. altına 86b/14
	ş. 66a/3, 67a/16, 68a/13	‡abāyi‘ (A): tabiatın dört özelliği, sıcak-
şükür (A):	şükür, minnettarlık	soğuk, kuruluk, rutubet
	ş. –ü minnet 97b/13	‡. 98b/9
şüniz	: kara çörek	‡. –in 90b/2
	ş. 59a/4	‡abi‘ (A) : birinin arkası sıra giden, ona
		uyan
		t. ol- 93a/12
T		
tā (F)	: ta, bir şeye, bir yere doğru	‡abi‘at (A): mizaç özelliği, eski tıpta,
	t. 58b/11, 60a/2-10-14,	bünyenin “hılt-ı erba‘a denen,
	61a/11-17, 62b/4,	kan, safra, sevda kara safra ve
	63b/2-11-14, 64a/6-10-13,	balgamdan meydana geldiği
	64b/2-9, 65a/3, 70b/1, 82b/13,	kabul edilirdi. Bu dört ögenin
	84b/3, 94b/11	her biri soğuk-nemli, soğuk-
	t. ki 62b/6, 77b/17	kuru, sıcak-nemli, sıcak-kuru
	t. kim 83a/7, 89a/15, 89b/13,	olmak üzere dört özelliğe
	94b/8, 96b/7	sahipti. Her nesne de bu
‡a ‘ām (A):	yemek, yiyecek	özelliklerden birine sahipti.
	‡. 64a/13, 67a/9, 68a/14, 70a/2,	Nesnelerin bu özelliklerine
	94a/13	“tabiat” adı verilirdi. Bu
	‡. –ıla 89a/10	unsurlarda bir niteliğin
	‡. –dur 71b/11	yerine bir başkası

geçtiğinde bir unsur diğerine dönüşebilirdi.	‡. –dür 98a/4
‡. –ı 58a/9, 63a/15, 63b/7,	‡.-i zenān 67b/17
(Bel.) 65a/16-17, 65b/2-4-6-	‡ak – : takmak, asmak, geçirmek
7, 70a/15, 73b/4, 74a/12,	‡. –alar 80a/8
74b/16, 80b/14, 92a/5	‡akarrüb (A): yaklaşma, yanaşma
tabī‘at-ı insān “insan tabiatı”	t. 97b/16
‡. –a 73b/3	‡akviyet (A): kuvvetlendirme,
‡. –da 74b/11	kuvvetlendirmek
‡. –ına göre 70a/3	t. –i 64a/1
‡abīb : hekim	‡alak : dalak
t. 70a/2	‡. 73a/13, 80b/1, 88b/7
t. ol- 98b/7	‡. rencine 78b/6
t. –i ğayra 99a/16	‡. zaḥmetinden 88b/16
‡afşil (A) : anlatma, açıklama.	‡. –ı (‡alağı) 74a/12, 79a/14,
t. –inde 61b/15	80b/12, 84b/4-6-17, 85a/1
‡ağarcuğ : dağarcık	‡. –a (‡alağa) 75a/13, 77a/16,
‡. –ından(‡ağarcuğından) 83b/11	77b/6, 78b/2, 80b/2-4, 89b/1
‡ağıt – : dağıtmak, ortadan kaldırmak	‡alebin - :‡arpınmak, çırpınmak,
‡. –ur (‡ağıdur)59b/9	oynayıp sıçramak
‡ağyir (A): başkalaştırma, değiştirme.	t. –ür 67a/2
t. –i levn 68a/7	‡alib (A) : isteyen, istekli
‡aḥleb (F) : bir bitki adı	‡. kardaşlara 94b/7
t. 92a/3	‡. –i esrār-ı ilahi 97b/5
‡aḥmir (A) : yoğurma	t. –ler 95a/3
t. it- 92a/14, 94a/4	‡alṭif (A) : yumuşatma, yumuşatacak ilaç
‡aḥmīr (A) : yoğurma, mayalandırma	kullanma
t. it- 57a/5	telyīn ve t. it- 58a/9
‡ā’ife (A) : topluluk, grup.	‡amak : damak
	dili ‡. –ı (‡amağı) ğuru- 67a/7

ṭama‘kār (A-F): aç gözlü		bağlama
ṭ. olma 99a/3		ilm-i ṭ. –a 98a/8
tamām (A): tamam, bütünüyle	ṭaş	: taş
t. 60b/6, 61b/13, 65b/13, 66a/6,		ṭ. at- 86b/6
67b/5, 68b/5, 69b/5, 70a/12,		ṭ. ol- 78b/16 90a/10-12
70b/4, 71a/8, 71b/1		ṭ. çölmege koy- 57b/9
t. ol- 60a/10, 89a/15		delikli ṭ 83b/17
t. –dur 61b/2, 63a/9		ṭ. –uñ bir pāresin 90a/17
ṭamar : damar		ṭ. –ı 64b/14
ṭ.-ın kes- 76b/14		aḳ t.-ı 90a/1
ṭ. –ları 72a/17		delikli ṭ.-ı 90a/9
ṭ.-larınuñ süddesin 81b/1		kıızıl ṭ.-ı 90a/10
ṭ. –larda 73a/11		ḳavuşda olan ṭ.-ı 91a/13
ṭamzur- : damlatmak		ol ṭ.-ı 86b/6, 90a/13
ṭ. –alar 79b/8, 80a/1, 81a/7,		degirmen ṭ.-inuñ altında 90a/14
87b/8, 88b/4		mıknatıs ṭ.-ına 84b/6
ṭ. –sa 75b/5, 86a/8		ṭ. –ından 90a/15
ṭ. –salar 84a/4, 84b/4-10,		2. dış
87a/16-17		kızıl hevcüñ t.-ını 66a/1
ṭarf (F) : çalı görünüşünde küçük ağaçlar	Tatar	: Türk soyundan bir halk ve bu halka mensup kişi
ṭ 90b/14		T. ḥāna 98a/3
ṭarīḳ (A) : yol, usul	tatar ḳurdı	: bir çeşit hastalık
ṭ.-ı 61a/16, 61b/8, 61b/10,		t. dut- 77b/2
63b/15		t. –n 94b/16
t. –ı risalet ile 97b/17		t. –una 81a/13
ṭarlıḳ : darlık	ṭatlı	: tatlı
nefes ṭ. –ına (ṭarlıḳına) 78b/5		t.-dur 71b/16
ṭaşavvuf (A): gönlünü Allah sevgisine		ṭ. melhem 60b/1

ṭatlu	: tatlı bkn. tatlı	t. şuyından 71b/8
	ṭ. ol- 82b/6	genç besli ṭ.-ı 71b/3
	ṭ. dur 75a/6	
	ṭ. ak üzümünden 63b/17	ṭāvūs (A) : tavus kuşu.
	ṭ. bādem 58a/7	ṭ. –uñ kanını 88b/11
	ṭ. şarāba 63b/15	ṭaya – : dayamak
	ṭ. ve ṭuzı 72a/5	t. –yasın 69b/4
	ṭ. yağ 71b/8	ṭāze (F) : taze, bayatlamamış, yeni
	ṭ. zeyt yağı 70a/10	ṭ. cüvān it- 82a/3
	ṭ. –sı 74b/10-13	ṭ. iken 59b/12, 66a/17
	ṭ. –sından 64a/13	ṭ. açılmış kızılgül yaprağı 63a/16
tatvil-i kelām : ?		ṭ. et 81a/14
	s. ol- 94b/6	ṭ. süd 86a/3
ṭā‘un (A) : veba, yumurcak denilen		ṭ. veyā kurumış benefşe’i 63b/9
	salgın hastalık	ṭ. –sinden 72b/13
	t. 59b/8	tebāşid (F) : tebeşir bkn. tebāşir
ṭava : tava		t. 91a/9
	ṭ. –da 71a/15	tebāşir (F) : tebeşir bkn. tebāşid
tāva : tava		t. 91a/9
	bkn. ṭava	tepsir – : kurumaya yüz tutmak, kurumaya başlamak
	t. –de 60a/12	ṭudağı t.-ür 67a/7
ṭavşan : tavşan		tecāvüz (A) : ötesine geçme, sınırı aşma, atlama
	t. beynisin 85a/5	yüz yaşın t. it- 98a/13
	t. eti 72b/17	yüz yaşından t. itmiş kişilere 94b/1
tavuk : tavuk		techiz (A) : cihazlama, lüzumlu şeyleri
	t. 71b/2-7-8-10, 73b/2, 88b/2, 90a/12	
	t. etin 88a/16	
	t. gögsinde 90a/12	

tamamlama, donatma	t. –dan 68a/12
t ve tekfin 97a/6	telyin (A) : içi yumuşatma, kabızlıktan
tecribe (A) : tecrübe, deneme, sınama	kurtarma
t. 97a/9	t. 75a/6
itdüm t. 62a/12, 92a/8	ķabzı t. it- 58a/5
t. -i delil 94b/6	t. ve taltif it- 58a/9
t.-sin it- 66a/16	temregü : temriye, deride kabarcıklar
tedbır (A) : önlem, ķare.	yaparak beliren cilt hastalığı
t. –ile 96a/8, 96b/7	t. –nün üzerine 80b/16
t. –i hükemādan 81a/12	t. –yi 80a/4
cimā‘ t.-inde 68b/8	t. –ye 59b/14, 80a/3,
teke : teke	81a/4, 84a/5-13, 85a/8, 88a/17
t. eti 72b/16	t. –sini 77a/12
t. ķanını 84b/6	ten (F) : ten, beden, vücut
t. ķanından 84b/7	t. ikliminün sultanı 94b/12
t. ödi ile 84b/3	t. –i 79a/9
t. ödünü 84b/5	t. -den 94b/14
tekebbürlik (A) : büyüklük	t. –ine 76b/9, 80a/10
t. –i (tekebbürliği)git-89b/8	tekāsül : tembellik, uşenme, ihmal.
teke şakalı : teke sakalı otu	t. eyleme 98b/9
t. 70b/12	tencere : tencere
tekfin (A) : kefene sarma, kefenleme	t. –ye 57a/15
techiz vü t. 97a/6	t. –de 60a/8
tekrār : yeniden	tendürüst (F) : sağlıklı olma.
t. 62b/6, 97a/10	t. ol- 83a/11
telef (A) : yok etme, öldürme	t. ola 70a/7
t. 97b/9	t. olma- 79a/9
telezzüzāt (A) : lezzet, tad almalar,	t. –lere 72b/8
hoşlanmalar, haz etmeler	

tenevvür (A): nurlanma, parlama, aydınlık olma t. –de 66a/2	kızıl gögercin t.-ni 88a/1 şığır t.-ni 59a/17 t. –ni su ile ez- 87b/17
tenkıye’i beden : beden temizliği t. 94b/5	tepsi : tepsi t. 61a/11-12 t. –i 61a/12 t. –yi 71b/9 börek t.-sine 71b/5
tenkıye’i dimāğ : akıl temizliği t. –dur 94b/5	tevellüd : doğma, doğum balgam t. it- 73a/8, 73b/9 kuluñç t. it- 73b/17 sevdā t. it- 73a/1, 74a/17, 74b/3 t. ol- 72a/17 t. –i demdür 72b/12
tennur (A): fırın, tandır t. etmegidür 72a/4	
tere : tere t. toħmı 58b/1	
terengübın (F): basra balı, bir tür kudret helvası t. 58a/13	
terkib : birkaç şeyden meydana getirilmiş şey. t. –i eşribe bābında 67a/5-14 t. –i etıbbā’ı mışrı 96b/17	tezkiye (A): temiz etme, temize çıkarma, aklama t. ol- 98a/5
terle – : terlemek t. –gen olsa 84a/5 t. –ye 80a/11, 81b/13 t. –yen ādeme 78b/14 t. –mez ol- 84a/16	tıbb (A) : hekimlik, doktorluk, tabiplik ‘ilm-i t. -uñ zuħūrına 98a/11
ters : zıt, öteki kısım, geri, artı t. –ine tut- 93a/5	tılā (A) : sürülerek kullanılan ilaçlar, melhem t. eyle- 76b/2 t. it- 59a/15-16, 59b/2, 60a/2, 75b/15, 77b/6, 79a/7, 80b/5, 81a/11, 85a/17, 87b/4, t. kıl- 83b/13 t. –ı nāşūr 59b/13
tersi : ters, gübre, hayvan pisliği atuñ qurı t.-ini 83./1 qatır t. –ni 83b/5	

	t. –lar 59b/7, 67b/10	t. it- 61b/13
tırnağ	: tırnak	t. hazm ol- 72a/16,
	t. –ın 87b/1	72b/14-16, 73a/4
	t. –ını 88b/12	t. şalāḥa gel- 67b/11
	t. –larını 87a/6	t. günde 88a/13
ṭin (A)	: kil, tıbbi kil	tīz (F) : ince, keskin, yakıcı
	tin-i hikmet “kimyacıların	t. –dür 92b/15
	inbik ve şişeler üstüne	t. ‘illetlere 96a/2
	sıvadıkları topraktır.”	tizcek : çabucak, hemen, derhal
	t. –ile 62a/2	t. toğura 80a/9
ṭinü’l-ermen	: ermeni kili olarak da	tizikrec : bir çeşit bitki
	adlandırılan bir tür boraks.	t. 59b/15
	t. 91b/2	tīzlik (F) : incelik, keskinlik, yakıcılık
tiryāk (A)	: genellikle panzehir	t. –i (tīzligi) 96a/1
	niteliğinde olan bir grup	tizrek : çabucak, hemen
	macuna verilen isim.	t. 67b/4
	t. 96a/10-11, 97a/11-13-15-16	toğ – :1. doğmak, dünyaya gelmek
	t. –dür 96b/3, 97b/1	t. –ar 67a/16
	şıfat-ı t. 96b/17	t. –arsa 68b/10, 69a/3
	t.-uñ cemi’i ḥaṣṣāsı 96b/4	t. –arken 69a/2
	t.-uñ şerbeti 96a/8	t. –an oğlan 68b/12-13-14-15-
	t. –i 96b/17	16-17, 69a/4-5-6-7-8-9-10-12
	t. –den 96a/2	2. oluşmak, doğmak, meydana
	t. –lar ile 97b/1	gelmek
tiryas	: ?	t. –ar 73a/12, 74b/17
	t. 97a/15	3. gün doğması
tīz	: tez, acele, çabuk	gün t.-duğı gibi 94a/12
	t. bit- 83a/3, 89b/13	toğan : doğan, kuş
	t. bitür- 60a/14, 83a/4	t.-uñ ödünden 87a/16

toğur –	: doğurmak, dünyaya getirmek	on t. fā'ide 67a/5
	t. –ur 87b/16	
	t. –a 80a/9, 83b/1, 84b/12,	toğuzuncı : dokuzuncu
	88b/12, 89a/15, 90a/3	kırk t. bāb 71b/12
	t. –urken 80a/8	otuz t. bāb 58a/15
	t. –mayayın di- 89a/16	toldur – : doldurmak
	t. –maya 82a/11, 83b/2	maştakī t.-a 93a/2
	t. –masa 79a/2, 89a/3	topalağ : kırk boğum, su'd kökü
	t. –umasa 83a/17	t. yağı 61a/4-6
	t. –mayan 'avrata 88b/12	tuğak : dudak
toğra –	: doğramak	t. –ı (tuğağı) 67a/7
	şoğanı şoya t.-ya 70a/10	tuħmekān : yabancı semiz otu bkn.
	t. –yup 70a/11	baklatü'l-hanka
	ağ şoğanı t.-yup 70b/1	t. 91a/9
	uvağ t.-yup 71a/9	tuł : uzun zaman
toħme (F) : peklik, hazımsızlık.		t. –ı zamanıla 67b/2
	t. eyle- 74a/5	tur – : 1. durmak, beklemek
toħum (A) : tohum		ateşde t.-a 57b/1
	t. –ı 80b/7	bir gice t.-a 64b/6-11
	boy t. -ı 59a/5, 60a/6	birgün bir gice t.-a 66a/11,
	heviç t. -muñ 77a/7	63b/1
	isfitāk t. -ın 76a/11	birkaç gün t.-a 59b/16
	kağılgun dikeninüñ t. -unı	od kenārında t.-a 57b/2
	78a/13	bir gün t.-up 71a/5
	kene t. -unı 81b/6	2. durmak, dinmek, kesilmek
	kerefüs t. -unı 76a/14	t. –a 77a/3
	yapışğan dikeninüñ t. -unı	kıanı t.-masa 84b/7
	78a/12	burnı kıanı t. -mayanuñ 84a/3
toğuz	: dokuz, 9	burnı kıanı t. -mayan 77a/3
		sidügi t. -mayana 78b/6

turağ otı : dere otu, rezene	azğından t.-a 78b/11
t. 57b/15, 80b/17	3. yakalamak
turp (F) : turp	t.-an istimaya 84a/1
t. 75b/17, 76a/6	4. kaplamak
t. şuyı 75b/9	t. –ar yosun gibi 95a/6
t. şuyın 75b/7	tūṭī (F) : papağan, kuş
t. toħumı 82a/4	t.-nūñ dilini 87b/5
t. toħmunı 75b/15	tūṭiyā : çinko, sürme
t. yağı 61b/2	t. marazı ile 91b/14
t. –uñ şuyın 75b/5	yeşil t.-dan 60b/8
t. –ı 75b/11-12-13, 76a/2	tutul – : tutulmak, bir üyesi işleyemez
t. –a beñzer 76a/5	olmak.
t. –dan 76a/1	dizleri t.-sa 81b/12
turğur – : durdurmak, dindirmek	sidügi t.-anlara 79a/3
göz yaşın t.-a 85b/17	āvāz t.-duğına 73a/15
turna : turna	t.-miş āvāzı 76a/13
t. beynisini 88b/15	tutuş – : tutuşmak, yanmaya başlamak
turunc : turunç	t. –ursa 65a/6
t. ağacınıñ dibine 82a/12	tuyur (A) : kuşlar
t. ağacına 82a/13	t. dut- 68a/1
t. kabını 81a/12	tuz : tuz
t. kabı 93a/9	t. 65a/7, 71a/6, 71b/6-7
t. şuyunı 82a/9-11	t. -la karışdur- 84a/13
t. yaprağın 82a/7	t. –ıla 71a/5, 79b/7
t. –ı 82a/7-12	t. –ile 81a/3
tut – : 1. tutmak, eline almak	t.-ı 72a/5
t. –ar 68a/2	t. –ın 70a/12
t. –up 93a/5	tuzla – : tuzlamak
2. bekletmek, durdumak	t. 71a/15

	<p>‡. –ya 70b/10</p> <p>‡. –yup 83a/8, 84b/5</p>		
tuzlu	<p>: tuzlu</p> <p>t. Şu-y-ıla 59b/12</p> <p>t. Şuda 74b/4</p>		<p>tütüz : tütü, koku vermek için bir Şey yakıp tütürmek</p> <p>t. –eler 83b/1</p>
			U
tuzsuz	<p>: tuzu olmayan</p> <p>t. Şu ile 71b/3</p>		<p>‘uc : böğürtlen</p> <p>u. –dur 91a/4</p>
‡uzak	<p>: hile, oyun</p> <p>‡. –dur 68a/1</p> <p>cemi‘i ‡.-lar 68a/1</p>		<p>uc : uç, dal, ince kısmı</p> <p>ağac v.-una 61b/1</p> <p>enbik u.-ma 62a/3</p>
tü	<p>: tüğ, kıl</p> <p>‡ırlanguç başınıñ t. -süni 88a/2</p>		<p>‘üd : öd ağacı</p> <p>u. 57a/4-16</p>
tüffāh	<p>: elma</p> <p>t. ‡atlusı 74b/10</p>		<p>‘üd-ı hindi (A): hind öd ağacı, yalan öd ağacı</p> <p>u. 64a/8, 65b/15</p>
tükür –	<p>: tükürmek</p> <p>t. –se 83b/5</p> <p>t. –dükçe 80b/15</p>		<p>‘udu’l-hevç (A): eğir otu.</p> <p>u. 90b/13</p>
tüm tüm	<p>: yumru, tombalak</p> <p>t. yaprağı ol- 77b/11</p>		<p>‘ud-ul ‡ahr : nezle otu, akırkarha</p> <p>u. 58b/2</p> <p>u. –ı 58b/10</p>
tünnāh	<p>: bir bitki adı</p> <p>Őarāb-ı t. –dur 67a/4</p>		<p>‘udu’s - Őalıb (A) : ayı gülü, Őakayık</p> <p>u. 70a/14</p>
Türkice	<p>: Türkçe</p> <p>T. 90b/8</p>		<p>ufacuk : ufacık, küçücük</p> <p>u. 77b/8</p>
tütsi	<p>: tütü</p> <p>t. it- 76b/15, 77a/8, 78b/9, 81b/17, 82b/9, 83a/15-17, 86b/1, 87a/9, 88b/12</p>		<p>ufan – : ufalmak, parça parça olmak</p> <p>kişinüñ dişi u.-sa 85b/11</p> <p>u.-mış kemüğe 85b/10</p>
tütün	<p>: duman, buhar</p> <p>t. –ine 88a/6</p>		<p>‘ufunet (A): iltihap</p> <p>u. ‡oğ- 74b/17</p>
			<p>‘uqālā : bilgiçlik taslayan</p>

	u. işidür 69a/12	82a/9, 82b/3, 84b/15, 87b/3,
	u. –ya 92a/4	89a/7, 89b/10-17, 90a/1-5-7
ulu	: ulu, yüce, büyük	
	u. bayram gicesi 68b/10	
	u.-lar katına 87a/8	
un	: un	
	u. gibi it- 59a/13	
	u. ol- 60a/13	
	sāfi u. 72a/1	
	u.-ı eski ol- 72a/2	
	arpa u.-ı 92b/16	
	buğday u.-ı 60b/2	
	kömür u.-ı 94a/4	
‘unnāb (A):	kızıl iğde büvez ağacı.	
	‘amel-i u. 65a/14	
unut –	: unutmak	
	u. –maya 89a/5	
unutsaklık	: unutkanlık.	
	u. 74b/12	
ur –	: vurmak, sürmek, çarpmak,	
	basmak	
	u.-asın 61a/12	
	u. –a 75b/11, 76a/9, 81b/10	
	u. –alar 59a/17, 60b/7,	
	78a/8, 79b/17, 81b/14, 89b/2-	
	7-13	
	u. –sa 76b/8, 86b/10, 89a/6,	
	90a/7,	
	u. –salar 81a/14, 81b/7,	
‘urūḳ (A):	ırklar, kökler, damarlar	
	efrād-ı ‘u. 65a/15-17	
	u.-uñ süddelerin aç- 67b/10	
uṣūl (A):	kökler, ilaç yapımında	
	kullanılan çeşitli bitki kökleri	
	şarāb-ı u. 64b/15	
	şarāb-ı u. vir- 64b/15	
uṣāḳ	: uşak ağacı, çadır uşağı	
	u. 59a/3	
uṣak otı	: uşak otu	
	u. n 78a/17	
utan –	: utanmak, çekinmek	
	u. –acak ol- 69a/15	
	u. –mak 66b/8	
uvaḳ	: ufak, küçük	
	u. ṭoḡra- 71a/8	
uyan –	: uyanmak, uykudan kalkmak	
	u. –a 85a/8	
	u. –maya 84b/3, 85a/8	
uyḥu	: uyku	
	u. gelme- 88a/3	
	u. getir- 73a/1, 79b/8	
	u. –yı 78b/3	
	u. –sı 86b/3	
uyḥulu	: uykulu	
	kuş u. ol- 72a/16	
uyluḳ	: bacağıın kalçadan dize kadar	

	olan kısmı		Ü
	mef'ül u.-larını 69b/1	üç	: üç
uyu –	: uyumak		ü. 57a/2, 58b/9-10, 59b/5,
	u. –ya 79b/9, 80b/17, 85a/7		61b/13, 62a/5, 62b/11, 64a/6,
	u. –sa 85a/16		64b/1-7-16-17, 65a/7,
	u. –r âdemün 87a/14		66a/7-13, 67a/11-16, 75b/6,
	u. –r kişün 84b/2		79b/4, 84a/1, 92a/12, 94a/7-9,
	u. –yacak vaqtın 75b/12		96b/2-13, 97a/4-7-15
	u. –maya 84a/13, 86a/14	üçer	: üçer
	u. –masa 79b/8, 89b/5		ü. 57b/16, 58b/12, 59a/4,
	u. –mayan âdeme 80b/17		64b/7-16, 75b/17
uyuşdur –	: uyuşturmak	üçüncü	: üçüncü
	u. –ur 80b/10		ü. 61a/2, 67a/6, 74a/6, 82b/16,
uyut –	: uyutmak		93b/10
	u. –a (uyuda)78b/3	üfür –	: üflemek
uyuz	: uyuz hastalığı		ü. –seler 84a/3
	u. renci 76b/10	üsküre (F)	: tas, çorba tası
	u. –a 81a/4, 84a/13, 90a/1		ü. 62a/4
	u. –unı 77a/12		ü. –ye 62a/1
uzat –	: uzatmak	üslüb	: tarz, yol, biçim, usul
	kışalmış siñirleri u.-ur (uzadur)		ü. 57a/14
	62b/2		ü. –ı 94a/6
	şaçı u.-a (uzada) 85b/9		ü. –ı (iye) 63a/10
'üzv (A):	organ, uzuv	üst	: üst
	ağrıyan 'u.-a 62b/9		ü. –ünü 93a/2
	ol 'u.-a 59b/4		ü. –üne 58a/13, 59a/13, 61a/12,
	âdemün 'u.-ı 59a/12 (iye)		62a/2, 64b/6,
	âdemün bir 'u.-ı 59a/14 (iye)		69b/4-7-12-14-16, 77a/15,
			78a/12

ü. –ünde 69a/17, 71b/9, 85a/15
üstād (F) : üstat, herhangi bir bilimde
 yetkin kimse
 ü. –ı 99a/12
 ü. –a 98b/8
 ü. –umdan 95a/17
üstukṭūn : bir bitki adı
 ü. 95b/15
üstübi : üstübeç
 yaş ü. 93a/2
üş- : topluca gelmek, toplanı
 vermek, üşüşmek
 ü. –e 85b/3
üzere : üzere
 ü. 57a/14
üzerine : üzerine
 ü. 58a/13, 59a/10, 59b/2-4,
 60a/9, 60b/8, 62b/14, 63a/17,
 64b/11, 65b/10, 70a/5-13-14,
 70b/10-13, 71a/9-16,
 71b/6-9-15, 76a/9, 77b/5-15,
 80a/4, 80b/8-16, 81a/14, 81b/7,
 82b/3, 83b/5, 85a/11, 85b/11,
 86b/15, 88a/2, 88b/7, 89a/17,
 90a/17, 92a/9, 93a/2-5, 94a/8
üzerinde : üzerinde
 ü. 57a/17, 66a/2, 69b/5
üzerlik : üzerlik otu, mahmur çiçeği
 ü. 90b/8

ü. toḥmı 59a/4
üzre : üzre
 ü. ol- 70a/7
üzüm : üzüm
 ü. çekirdegin 92b/9
 kızıl ü. 59a/5
 ü. şu-y-ıla 77b/7
 ü.-i 76b/14

V

vācib (A) : yapılması gerekli olan
 v. –dür 93a/16
vafır yağ : vafır yağı
 vafır. –ıla 74b/4-5
vaḥdāniyyet (A): birlik
 Ḥak Teālānuñ v.-ine 68a/16
vaḥdet (A): teklik, birlik
 ‘alem-i v.-de 98a/8
vāḳıf (A) : bir işten haberli olan
 v. ol- 62a/8, 75b/3, 93b/7
vaḳıyye (A): okka, yaklaşık dört yüz
 gramlık ağırlık ölçüsü.
 beş v. 63b/13
 bir v. 57a/15, 63a/3-11-17,
 63b/4
 buçuk v. 63a/9
 dört v. 63b/10
 iki v. 63a/3-11
 üç v. 63a/17
 bir v.-sine 63a/9,

63b/10

vākī' (A): olan, olmuş

v. olma- 70b/7

vaqt (A) : vakit, zaman

v. 93a/16

v. -ı hacetde 57b/3, 90b/2

yatacak v. 58b/10, 94a/7

v. -ı 68a/17, 68b/2

her v.-da 68a/9

cimā' uñ v.-ın 68a/4

çıktığı v.-ın 81b/5

ol v.-ın 65b/1, 68b/5

şagıldığı v.-ın 73b/12

uyuyacak v.-ın 75b/12

v. -ında 63b/4, 86a/7, 87b/2

cimā' v.-ında 66b/8, 86a/11

şabaḥ namazı v.-ında 94a/7

ğayrı v.-larda 68b/6

vaḳtsız : zamansız

şakalı v. ağartma-76a/11

v'allāhi (A): "Allah için, Allah hakkı

için" manasına gelen büyük

yemin

v. 95a/3-14

v'allāhu Te'ālā (A): "Allah en iyi

bilendir" anlamında Arapça bir

deyim

v. 67b/12, 97a/16

v'allāhu Teālā a'lem:

v. 67b/12, 92a/6, 97a/16

var : var

v. 97b/11, 98b/17, 99a/15

v. -dur 58a/3, 59a/3,

61b/10-16, 64a/2, 68a/13,

69b/11, 70a/2, 70b/8-16, 72b/4,

75a/13, 87a/1, 88a/15, 96a/1

v. -ısa 61b/3, 76b/1, 84a/10,

95b/2, 99a/14

var – : ulaşmak, gitmek

v. -a 60a/1, 89b/3

v. -alar 59a/7

v. -sa 87a/8

v. -ınca 96b/16

v. -acak yirüni 99a/4

v. -mak 89b/2

vārid (A): gelen ,vasıl olan, erişen

v. ol- 74b/6, 93a/14

vaşiyet-nāme (A): yazılı vasiyet

v. 98b/5

vaşl (A) : ulaştırma, birleştirme, ulaşma,

birleşme

şeddi v. it- 62a/4

ve (A) : eserin birkaç yerinde

geçmektedir.

vebā' (A) : salgın hastalık

v. -i kılunca 62a/11

vec (F) : eğir otu

	v. 90b/13	82a/6-9-14, 82b/8, 83b/7-14,
vecā'-i mefāşıl (A):	eklem ağrısı	85b/12, 87a/8, 93b/12
	v. -ı 57b/5	
vech	: yüz, surat, çehre	veyāhūd (F): yahut
	v. -ile 98b/10	v. 77b/9, 89b/5
veda' (A)	: it üzümü	veyl otı : eşek turpu
	v. 90b/6	v. 91b/16
vehm (A)	: kuruntu, yersiz korku	vezn (A) : tartma, tartılma, ağırlık
	v. -it 99a/5	v. eyle 89a/9
velev (A)	: olsa da, bile, hatta	vir- : vermek, iletmek, ulaştırmak,
	v. 66b/17	teslim etmek
velī	: ermiş, evliya, veli	v. -dum 94b/2-4
	v. 97b/10	v. -ür 63a/6-16, 65b/3-4-5,
	v. -dür 99a/11	70b/16, 71a/2, 72a/1-16,
velīkin	: lakin, fakat	72b/3-6-9, 73a/2-8-11,
	v. 73a/11, 74a/16	73b/5-13, 74a/7, 75a/9
ve'l - kavī : ?		v. -esin 63a/12, 96a/8
	v. 76a/16	v. -e 76a/13
verd-i ahmer	: kırmızı gül	v. -eler 96a/2-7, 96b/14
	v. 57a/13	v. -se 96b/15
verem	: verem, ince hastalık	v. -seler 74a/8, 95a/13
	v. zahmetine 83a/9	v. -ürseñ 94a/9
	v. -e 89b/6	v. -üp 63a/11, 64a/4, 68a/8,
	v. -lere 60a/6	92a/9, 94a/9
veyā	: veya, ya da	v. -en 98b/15
	v. 59b/8-12, 72b/1, 73b/15,	v. -dügi 99a/5
	77b/3-4, 78a/1, 78b/7,	v. -mek 65b/1-2, 94a/11
	79b/5-14-16, 80a/6-7,	v. -mege 96a/1
	80b/11-12-14, 81a/3, 81b/12,	v. -me- 96a/2
		vir- : vermek

	v. –dügden şoñra 57a/10	acı y.-i 60b/11
vücūd	: vücut, beden, cisim	‘amel-i kabağ y.-i 61a/16
	v. –uñ milkini 94b/11-17,	anuñ y.-i 92a/2
	95a/4-8-12-16, 95b/3-7-11	arslān y.-i 85a/13
	v. –ın 95b/9	badem y.-i 58a/8, 59a/15,
	Y	93b/12
yā (F)	: ya da, veya	bu y.-i 62a/9, 62b/10
	y. 90a/7	bulğarı y.-i 62a/15, 62a/15
yābān (F)	: uzak, dışarı	evvelki y.-i 62b/9
	y. –a 62a/4, 70b/5, 83b/5	fesligen y.-i 61a/4
yabān perħası:	bir bitki adı	gül y.-i 59b/4, 61a/4-6,
	y. 78b/12	62a/14, 76a/12
yābis (A)	: kuru	günlük y.-i 62a/15
	y. 77b/8	her dürlü y.-i 61a/3
	y. dür 90b/17	iç y.ı 59a/8, 60a/16
	bārid-u y.-dür 65a/12	içler y.-i 61a/10
	bārid ve y.-dür 90b/5-7	ğaplan y.-i 58b/13
	ğarr ve y.-dür 90b/9	ğuyruğ y.-i 57b/17
yağ	: yağ	ğuzı y.-i 57b/10
	y. 60a/11, 61b/5-7, 62a/10,	menfa’atlü y.-i 62a/13
	62a/13, 62b/1-7-14, 87a/12	neft y.-i 62a/14
	y. –ıla 75b/15, 76b/1-8-10,	nergis y.-i 61a/5
	77a/5, 80b/3-17, 83a/5,	ol y.-i 85b/8
	86a/10, 95b/15,	pāpūnç y.-i 61a/5, 62a/14
	y. –ıla dur 73a/14	sāfı y.-i 61a/9
	y. –dur 62b/3-15	şarımsağ y.-i 76b/5
	y. –ıdur 62b/12	şır-rūgan y.-i 61a/17
	y.-uñ menfa’atin 61a/3	topalağ y.-i 61a/4, 61b/6
	dögülmiş y.-ın 61a/13	zeyt y.-i 60a/8, 60b/1-17,

	61a/7, 62b/6-13, 70a/10		84b/1, 86b/15, 92b/4-7,
	y. -a 84a/9		91b/16, 96b/12,
	acı y.-a 84b/1	yağın	: yakın
	ol y.-a 61b/1		şovuyacağına y. 60b/5
	karın y.-lar 73a/12		y. ol- 66b/17
	y. -ımı 61b/12-14, 76b/2,		y. -dur 75a/2
	83a/10, 83b/2-13, 84a/13,	yala –	: yalamak
	85a/4-12-14, 85b/3-10, 86a/2,		y. -sa 84b/9
	86b/14, 88a/17, 88b/4	yalān	: yalan, gerçek olmayan söz
	y. -ına 59a/10, 61b/4, 76b/4,		y. -ı 98b/14
	85b/8	yan	: 1. yan, taraf, yön
	y. -ları 61b/3		ol y.-a bu y.-a gezin- 79a/16
	y. -larla 62a/17		y.-ında olanlar 97b/16
yağlı	: yağlı		kanğı y.-ında 87b/12
	katı y.-lardan 92a/11		şol y.-ında 87b/13
yağ	: 1. yakmak, ısı tesiriyle		2. kalça kemiğinin üst bölümü
	bozulmak		y. başında 59a/2
	y.-salar 84b/2, 89b/10		y.-ı üstine 69b/11
	y. -up 82b/14, 84a/1-16,		şag y.-ı üstine 69b/14
	84b/1-8, 86a/16, 86b/4-15,		y. -larda 77b/5
	y. -maya 70b/10	yan –	: yanmak
	2. sürmek		y. -sa 59a/12-14
	y. -alar 81a/9		y. -mıslar idi 97b/16
yağı	: tedavi maksadıyla vücudn		y.-up tutuş- 65a/6
	çeşitli yerlerine yapıstırılan		y. -mış yire 89a/6
	madde.	yanık	: yanık
	y. it- 59b/9-11-13, 76a/9,		od y.-ını (yanığınuñ) ‘ilācın
	77a/16, 78a/4, 78b/2, 81a/5,		59a/11

od y.-ina (yanığına) 59b/1-3, 87b/15	alma ağacının y.-ını (yaprığını) 82a/14 bunun y.-ından (yaprığından) 80b/6
ya'nî (A): yani, demek, şu demek y. 66b/14, 67b/1, 69b/11, 72a/10-11, 72b/3-10, 73a/17, 73b/11, 75a/4-12-15, 76a/9, 78b/12, 92b/11, 93a/15, 96b/5	yar – : yarmak y. 71a/6 yaşşı yaşşı y.-up 70b/9
yapışgan : yapışkan otu, küçük inci çiçeği y. dikeninün 78a/11	yara : yara y. –sı 59a/13 y. –sına 60b/7 y. –ları 60a/4, 60b/11-12 y. –lara 59b/11, 60b/3-14-16, 77b/14, 78a/8, 88b/9
yaprağ : yaprak y. –ı (yaprığı) ol- 77b/11 y. –ı (yaprığı) 91a/6 bağa y. –ı (yaprığı) 65b/7 kızıl gül y.-ı (yaprığı) 63a/16 ol y. –ı (yaprığı) 63b/1 pāzū y.-ı (yaprığı) 58a/11 keşür y.-inuñ (yaprığınıñ) 76b/13 y. –ın (yaprığın) 78a/8, 80b/2, 81a/14, 81b/2 ayvanuñ y.-ın(yaprığın) 82b/14 bögürtlen y.-ın (yaprığın) 59a/12, 78b/15 bunuñ y. –ın (yaprığın) 80b/7 kēmhā y.-ın (yaprığın) 81a/14 turunc y.-ın (yaprığın) 82a/7 y. –ını (yaprığını) 78b/17	yara – : yaramak y. –r 73a/3 y. –r ğıdalar 67b/10 y. –r ħāli var 97b/10 y. –r nefāisdendür 71b/2 Yā-Rab : Allahım y. 99b/2 yaramaz : yaramaz y. 58a/9, 86b/13 y. –dur 65b/1, 69b/7 yarasa : yarasa, kuş y. 88a/7 y. başını 88a/9 y. necisini 88a/10 y.' i 88a/8 yarat – : yaratmak

	y. –mamışdur 75b/2	73a/6, 73b/9-12-13, 74a/13,
yarıl –	: yarılmak, ayrılmak	75a/2, 91b/10
	y.-an âdeme 78a/12	şovuğdur dağı y.-dur 75a/4
yarım	: yarım, yarı	şovuğdur ve y.-dur 74a/2,
	y. baş ağrısına 79a/6, 81a/6	74b/15, 91a/6
	y. kaşık 59b/1	3. yaş, ömür
yarpuz	: fütenç, avşan otu, yarpuz	y. –ından 94b/1
	y. 81a/2	yaşa – : yaşamak
yarı	: yarım	y. –dı 95a/10
	y. kal- 63a/9, 63b/3	yaşlık : yaşlık, nemlilik
yaruk	: yarık, çatlak	y. –ın (yaşlığın) 74a/17
	y. –uñ 78a/13	y.-da ve kırılıkda 65a/9
yaşduk	: yastık	kırılıkda ve y.-da 91b/12
	y. –lar koy 57b/12	y.-da ve kuruluşda 71b/16
yaşşı yaşşı	: yassı, yayvan	yat – : 1. uzanmak, yatmak
	y. 70b/9	y.-ıcak yut- 92a/9
yaş	: 1. taze, suyunu kaybetmemiş	2. yatmak, içeride kalmak,
	y. kabağı 61a/16	zindanda bulunmak
	y. üstübi 93a/2	ķarañu zindanda y. -dum 98a/7
	2. yaş özelliğe sahip olan	yatur – : yatırmak, suda bekletmek
	y. –dur 72a/11, 74a/6-8-12,	tuşlu şuda y.-alar 74b/4
	91b/4	yavru : yavru
	issidür y.-dur 73a/4-8-9-14-17,	taşuğ y.-sıdur 73b/2
	73b/5-16, 74b/8, 75a/2	göğercin y.-sını 70a/1
	issidür ve y.-dur 72b/12-15	yavuz : kötü, fena
	issi ve y.-dur 72b/3, 73a/2-5,	y. ahlât 73a/12
	74a/3, 91a/1-11, 91b/1-6-8,	y. kelbün 86b/8
	92a/1	yay : yaz mevsimi
	şovuğdur y.-dur 72b/8,	y. 94a/8

	y.-da ve kışda 94b/1		y. –i 72b/13, 73b/15
yaz	: bahar mevsimi, ilkbahar	yek-şenbih F:	pazar günü
	y. –ın 81b/5		y. –gicesi 69a/11
	y.-da ve bir güzde 57b/14	yel	: bağırsıklarda toplanan gaz,
	y. –da ve güzde 94b/1		bkn. yıl
	kışda ve y.-da 96a/6		y. ol- 80b/12, 81b/12
yaz –	: yazmak		y.-ini dağı sür- 76b/14
	y. –dum 99a/8, 99b/3		kaşık y.-ine 89b/1
	y. –duğ 94b/8	yemiş	: meyve; çeşitli bitkilerin
	y. –aruz 67b/11		tohum ve meyveleri
	y. –dur 99a/7		y. ağacına 84a/7
	y. –duklarım 99b/2		y. –i 82a/14, 86a/16, 90a/9
	y. –duğumuzdan 97a/17		y. –ini 78b/8
	y. –mağda 98a/16		y. –ine 84a/8, 90b/14
yedi	: yedi, 7		y. –inden 79a/15
	y. 58a/3-14, 61b/5, 65b/10,		y. –ler 63a/13, 82b/17
	70b/16, 77a/7, 78a/10, 86a/14,	yengeç	: yengeç
	95b/16, 98a/6		y. 95a/1
yedinci	: yedinci	yeñi	: yeni, taze, eski olmayan
	kırk y. bāb 67b/12		y. it- 90b/5
yedür –	: yedirmek		y. buğdaydan 71b/17
	y. 89a/10		y. geysiye 77a/8
	y. –eler 80b/2, 91a/14, 93a/10	yerekan	: sarılık.
	y. –seler 83b/8, 84b/11, 85a/2,		y. –a 74a/14, 89b/6
	85b/2, 92b/12, 93a/8		y. rencine 79a/12, 80a/10
yeg	: daha iyi	yerine	: yerine
	y. –dür 69a/15, 72b/13, 73b/9,		ağ kıl y. 88b/6
	74b/8, 78a/11-15	yeşil	: yeşil
yegreg	: daha iyi, daha üstün		y. tütüyadan 60b/8

	y. yağ ol- 62b/14	y. –yesin 70b/14
yetmiş	: yetmiş	y. –ye 66a/7, 70a/7-15, 71a/10,
	y. yıl 95b/4	71b/1, 77a/10, 81b/8, 82a/2,
yıl	: yıl, sene	83a/4, 85a/5, 94a/11-13-16
	bir y. 78a/11	y. –yeler 73b/11, 74a/3
	her y. 93b/3	y. –señ 75a/6
	yetmiş y. 95b/4	y. –se 67a/9, 72b/4, 74b/7,
	bir y.-a 82a/14	75a/2, 75b/10-12-14-16-17,
	otuz y. –a degin 96b/15	76a/7-15-17,
	y. –da 57b/6, 58a/3, 93a/15,	76b/1-3-7-11-12, 79a/10,
	95a/9-11	79b/13-14, 82a/3-6, 82b/16,
	y. –da bir 95b/9	85a/10, 86a/9, 88a/13, 88b/5-7
	y. –dan 82a/13, 98a/6	y. –seler 73a/15, 73b/10,
	kırk elli y. –dan 62a/12	74a/4-5, 74b/14, 75a/2,
	y. –lar niçe yılar 92a/8, 98b/1	77a/7, 78b/2, 82b/4-15,
	niçe biñ y.-lar 95a/10	87a/15, 92b/8
	y. –lar ile 94b/3	y. –rse 81b/2-4, 87b/5
	y. –lar dur 95b/1	y. –yüp 93a/16
yılan	: yılan	y. –yen 72a/15, 87b/15, 88a/17
	y. 78b/17, 79a/1-4, 82a/8-15,	y. –yenüñ 82b/5
	83a/1, 87b/12, 90a/7, 95a/1	y. –dügden şoñra 73b/14
	y. –lar 81b/5	y. –mek 78a/11
yılan yaşduğı	: bir bitki adı	y. –mege 63a/1
	y. 79a/4	y. –megde 72a/17
	y. ile 78a/14	y. –mekden 93a/16
yıllık	: yıllık	y. –mekdür 98b/8
	on y. 76b/8	y. –meye 64a/13, 65b/14,
	yigirmi y. 60a/3	82a/16, 84b/16, 92a/11
yi –	: yemek	y. –meyeler 79a/16

	y. –meyüp 77a/10		y. fâ’idesi 58a/3, 70b/16
yidür –	: yedirmek	yigrek	: daha iyi
	y. –sünler 96a/5		y. –i (yigregi) 93b/5
	y. –eler 77b/4-10-15,	yil	: 1. bağırsaklarda toplanan gaz,
	78a/2-3-5-9, 79a/5-11, 81a/7,		bkn. yel.
	92b/17, 93a/3		kaşık y.-ine 81b/17
	y. –seler 77a/5, 78a/14, 82b/3,		y. –i 76b/1
	83b/3, 84a/2, 86a/16, 86b/11,		y. –e 76b/10
	87b/2-6-7, 88a/5, 92b/5-10		2. yel, rüzgar
	y. –üp 78a/12, 81b/11		y. 61a/8
yigirmi	: yirmi, 20	yimek	: yemek, aş
	y. 58a/12-13, 60a/3-7, 62a/14,		y. 92a/11, 94a/11-16
	62a/15, 64b/3, 71a/14, 78a/12		y. –de 93b/2
yigirmi altı	: yirmi altı, 26	yir	: yer, zemin
	y. fâ’ide 67a/14		y. –e 59a/6-16, 69b/3-4, 76b/6,
yigirmi beş	: yirmi beş, 25		77b/9, 79a/1, 79b/7, 88a/7,
	y. 58a/14		89a/6, 89b/2
yigirmi beşer	: yirmi beşer		y. –de 82b/7, 96a/10, 99a/16
	y. dirhem 64b/12		y. –den 81b/5
yigirmi bir	: yirmi bir, 21		y. –lere 69a/1, 83a/2
	y. dürlü renc 68a/6		y. –lerde 77b/8
yigirmi dört	: yirmi dört, 24		y. –üni 99a/4
	y. fâ’idesi 70b/7		y. –ine 60b/4, 70b/14, 71a/10
yigirmi iki	: yirmi iki, 22		y. –ünde 68a/16
	y. päre 98a/8	yirine	: yerine
yigirmişer	: yirmişer		y. 78a/6, 93a/1, 95b/1
	y. dirhem 59b/16, 60b/10,	yir yüzi	: yer yüzü
	92a/17		y. –nde 75a/17
yigirmi yedi	: yirmi yedi, 27	yit –	: yetmek

	y. –ecek kadar 95b/16		y. 92a/1
yiyecek	: yiyecek	yonga	: rende
	y. 74b/12		y. it- 57a/9
yoğun	: iri, sert, kaba, büyük	yosun	: suların yüzünde ve dibinde
	y. it- 80b/8		yetişen çiçeksiz bitki
yoğur -	: yoğurmak		y. gibi 95a/6
	y. –alar 59a/6	yorul –	: yorulmak
	y. –sa 86a/11		y. –maya 83b/4
	y. –up 59a/1-10, 94a/4	yu –	: yıkamak, temizlemek
yoğurt	: yoğurt		y. –ya 80b/8, 89b/3
	y. –a 77b/5		y. –san 95a/5
yoğurtlıca	: yoğurtlu bir şekilde		y. –sa 76a/10, 84a/16
	y. yemek 94a/11		y. –salar 84a/11
yok	: yok		y. –yup 62a/7
	y. –mı 76a/2	yufka	: 1. yufka
	y. –dur 68a/13, 68b/2, 92a/12,		y. ile ve aq şoğanı 70a/17
	93b/7-15		2. ince
yoklan –	: yoklanmak		ve ne kalıñ ve ne y. ol-
	y. –a 90b/3		72a/5
yokuş	: yokuş, bayır, dik yer	yukaru	: yukarı, yukarıda
	y. –a karşı 66b/15		y. 97a/12
yol	: yol		y. –da 64b/4, 96b/4
	y. göster- 99a/13	yumruk	: yumruk
	y. –dan 85b/12		y. gibi 97a/4
	y. –ın 77a/13, 78b/17, 91a/12	yumrulan-:	?
	y. –unı 81b/1		y.-a 59b/8
	y. –una 85b/12	yumşa	: yumuşamak
	y. –ların 63b/7		y. –da 76b/13, 79b/11
yonca	: yonca, çayır bitkisi	yumşak	: yumuşak bkn. yumuşak

	y. döğülmüş 95b/14		kırlanguç y.-sında 90a/10
	y. döşek 69a/17	yükilü	: ağır
yumşat-	: yumuşatmak		y.gel- 80a/6
	y. -ur 65a/11, 73a/16, 73b/1-7,	yükli	: yüklü, hamile, pebe bkn.
	81a/4		yüklü
yumurda	: yumurta		y. 'avrat 76b/15
	y. 57b/1, 77b/9, 93a/4		y. 'avrata 78b/9
	y. ile 77b/4, 78a/2	yüklü	: yüklü, hamile, gebe bkn.
	rûfudan y. ile 77b/3		yükli
	y. ağıla 58b/17		y. olam di- 85a/5
	y. ağı 60b/1	yürek	: yürek, kalp
	y. şarusı 71a/14, 92a/14		y. 66b/14, 73a/9, 75a/5
	y. şarusı 60b/6		y. harâretine 63a/12
	y. şarusın 71a/16		y. oynamasına 77a/11
	iki y.-sı 87b/9		y. şisine 77b/6
	serçenüñ y.-sını 88b/13		y. -i (yüregi) 66b/17, 67a/2-4,
	tavuğ y.-sını 88b/2		88b/5
yumuşak	: yumuşak, bkn. yumşak		y. -e (yürece) 63a/5-16, 65b/5,
	y. 58a/10, 63b/4, 92b/7, 96b/12		82b/15
	y. -dur 59b/9, 63b/7		y. -in (yüregin) 74b/16, 87a/14,
yun –	: yıkanmak		88b/10
	y. -up 66a/1, 81a/16	yüri –	: ilerlemek, hareket etmek,
yunul –	: yıkanılmak		götmek
	y. -miş 95b/14		y. -r 73a/11
yut –	: yutmak		y. -se 66b/15
	y. -a (yuda) 58b/8, 92a/9,	yürit –	: ilerletmek, hareket ettirmek
	94a/7-10		y. -ür (yüridür) 79a/12
	y. -up (yudup) 94a/7-15	yüz	: yüz, surat, sima
yuva	: yuva		y. -i 79b/10

	y. –e 87b/10	z. vir- 63b/8
	y. –in 89b/3	ciger z.-indandur 67a/6
	y. –üne 87a/13	dimağ z.-indandur 66b/6
	y. –inde 79a/16	bağır z.-ı 67a/6
yüz	: yüz, 100	za‘ferān (A) : safran,
	y. 94b/1	bkn. za‘firān
	y. dirhem 60b/11, 61a/6-16,	z. 58b/16, 65b/13, 66a/5,
	61b/11-12, 62a/16, 62b/6,	92a/13,
	64a/14-16	96a/15, 96b/11, 97a/3
	y. dirhemine 64a/6, 65a/3,	zā‘firān (A) : safran
	66a/3-10-11-13	bkn. za‘ferān.
	y. kerre 98a/7	z. 80b/9
	y. yaşın 98a/13	zāhid (A) : çok, aşırı sofu
	y. yaşından 94b/1	z. ve ‘abid ol- 69a/8
yüzük	: yüzük	zāhir (A) : görünen, açık, belli,
	y. 89b/5 y. düzüp	meydanda
yüz yigirmi	: yüz yirmi, 120	z. ol- 58b/8
	y. dirhem 58a/6	zāhir (A) : basur ve mesane iltihabında
		olan ağırlı ıkıntı.
		z.-e ve zora 58b/14
	Z	zāhire : meydanda, açık
zāc (A)	: kükürt ile demli	z. –si 62a/5
	bileşimlerinden biri	zāhmet (A) : ağırı, acı, zorluk
	z. –ile 90a/2	z. 68b/6
	z. –ı 90a/1	z. –i 61b/15, 69b/6, 90a/11
zā‘f (A)	: zaaf, zayıflık	z. –ine 80b/1, 83a/9
	z. ıla it- 67a/2	z. –inden 88b/16
	z. az ol- 68b/5	z. –ler 69b/16
	z. görme- 64a/5	zāhmet (A) : ağırsız, acısız
	z. vāqī‘ olma- 70b/7	
	z. ve sustluk görmeye 66a/9	

- z. bit- 83a/12
- za'if (A)** : zayıf, güçsüz
- z. it- 69b/12
- z. ol- 95b/5
- z. kalbüdür 66b/14
- z. ma'ideye 73b/1
- z. mizāc 69b/13
- z. mizāca 85b/15, 92b/3
- z. ve sust 66b/5, 93b/10
- zā'il (A)** : sona eren, devamlı olmayan,
yok olan
- z. eyle- 77a/1, 84a/7, 86a/4,
90a/112
- z. it- 84b/14
- zālim (A)** : zulmeden, haksızlık eden
- z. -dür 98a/3
- zamād** : sargı, bez, yakı
- z. ile 77b/6
- z. it- 59a/17, 60b/3, 79b/17,
80b/3-8
- z. -lar 59b/7
- zamān (A)** : zaman, vakit, süre
- z. -da 70a/7
- z. -ında 70b/5
- zamġ (A)** : zamk
- z. -ı 'arabī "arap zamkı"
58b/16, 92a/13-17
- z. -ı 92b/1
- zār (F)** : ağlayan, inleyen
- olmayasın z. 99a/4
- zarf** : kap, kılıf, muhafaza.
- şırçalı z. içinde 96b13
- zātü'l-cenb (A)**: akciğer örtüsünün
iltihabı
- z. -e 63b/6
- zayil (A)** : sona eren, devamlı olmayan
- z. eyle- 65b/6, 75b/17, 76a/16,
76b/11, 78a/14
- z. it- 70a/9, 77a/17, 76a/17,
76b/17, 77b/17
- z. ol- 68a/15, 85a/1, 97b/1
- z. olma- 68a/15
- zehr** : zehir
- z.-in çeküp al- 79a/1
- zeker (A)**: erkek cinsel organı
- z. 67a/15-17, 75b/16, 81a/15
- z. delüğine 81a/16
- z. -i 60a/1, 66b/8, 69b/15,
75b/14, 80b/7-8
- z. -e 76b/2, 85b/5, 86a/12
- z. -de 68b/5
- z. -ine 75b/15, 86a/5-11
- zem** : ?
- z. -it- 72b/8
- zenān (F)** : kadınlar
- ta'ife'i z. 67b/17
- zencebil (A)**: zencefil

- z. 57a/8, 57b/16, 58b/1, 64a/7-17, 65b/9, 66a/4, 71a/10, 71b/5, 73b/11, 97a/1
z. -i 62a/16, 71a/17
- zerāvend-i ṭavīl (A):** “karga düleği kökü”
dükök dibi, boru elması
z. 96a/14, 96b/9, 97a/14
- zerebād-ı ṭavīl :** bir bitki adı
z. 96b/9
- zerdalü (F):** zırnık, yaldızlı sıçan otu
z. 74b/15
- zerk (A) :** iki yüzlülük, hile, riya
riya z. 98b/12
- zerneb :** çekirge ayağı denilen kokulu bir ottur
z. 96b/9
- zernih :** zırnık, yaldızlı sıçan otu.
z. -i 89b/16, 96b/10
- zerre :** çok küçük parçacık, en küçük parça
z. 94b/9, 96a/12
z. -ce 95a/15
- zevķ (A) :** tat alma, hoşça giden hal, haz
z. u nişāt-ıla 67b/6
z. ve nişāt 68b/4
z. -dür 68a/11
şevķ u z.-den 98a/10
- zeyrek (F):** anlayışlı, uyanık, zeki
z. ol- 87b/15, 89a/5
- z. ve hekim ol- 69a/7
- zeyt (A) :** zeytin, bkn. zeytün
z. ile 60b/5, 89b/16
z. yağı 60a/8-16, 60b/4-11, 61a/6, 62b/13,
eski z. y 62b/6
tatlu z. y 70a/10
z. yağ -ıla 80b/3, 84a/4
z. yağı -ıla 83a/5
z. yağı -ile 60b/1
z. yağını 61b/12
z. yağına 59a/10, 61b/4, 76b/4
- zeytün (A) :** zeytin bkn. zeyt
z. şuyı -ıla 82b/6
- ziku'n-nefes (A):** nefes darlığı
z. 81a/2, 81b/8
z. -e 81b/10, 83b/10
- zibaķ (A) :** civa
‘aķd-i z. it- 61b/11
- zift (A) :** zift, kara sakız
z. 59a/8, 60a/15
z.-i rümī “rum zifti kara sakız”
60b/13
- zıkr (A) :** anma, anılma
z. eyle- 76a/2
- zindān (F):** zindan
z. -a 98a/6
z. -da 98a/7
- zinde :** dinç, canlı, sağlam, güçlü

- kuvvetli
z. ol- 94b/2
- zīnet (A):** süs, bezek
z. –idin 67b/17
- zinhār (A):** sakın, asla
z. 67a/3, 68b/8, 81a/12, 98a/3,
99a/4
- zīrā (F) :** çünkü, şundan dolayı ki
z. 62a/10, 64a/2, 67b/13-15-16,
68a/12, 68b/2, 72a/6-17,
79b/12, 93a/16, 93b/14,
95a/15, 96a/11
- zīre (A) :** kimyon
z. 91b/4
- ziyāde (A):** çok, bol, ziyade
z. 66a/8, 66b/10, 67b/10,
75a/8, 80b/1, 81b/3,
87a/15, 93b/3, 98a/6, 99b/5
z. eyle- 98b/1
z. it- 64a/3, 67a/13, 70b/17,
72b/7, 73b/11, 78b/4, 79b/3,
64a/3
z. kıl- 67a/5
z. ol- 68b/3, 96b/16
- ziyādece (A):** çokca, bolca
z. 57b/1
z. –sin 89a/9-14
- ziyān (F) :** zarar, ziyan
z. 73b/14-17
- z. eyleme- 96b/15
z. it- 74a/16
z. itme- 87a/4, 88a/8
z. iriş- 88a/16
z. –dur 69b/8-12-14
- zor** : sıkıntı, ağrı
z. ol- 93a/6
z. –ı 58b/4, 77b/17
z. –a 58b/14, 77b/4, 81a/11
- zuhūr** : meydana çıkma
z. it- 59b/9
z. –a 98a/10
z. –ına 98a/11
- zübān (F) :** dil, lisan
z. ol- 88a/5
- zümürüd (A):** zümrüt
şarāb-ı z. –i 63b/16

TIPKIBASIM